



AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ALİ MƏHKƏMƏSİNİN BÜLLETENİ

2021
№ 3

Baş redaktor:
R.Y.Rzayev

Baş redaktorun
müavinləri:
Ç.İ.Əsgərov
Ş.Y.Yusifov

Redaksiya heyəti:
H.Q.Nəsimov
S.F.Hacıyev
X.S.Məmmədov
K.N.Abiyeva
Z.M.Quliyev
E.R.Vəliyeva
B.M.Məmmədli
E.E.Hətəmzadə

Məsul katib:
A.M.Məmmədli

Redaksiyanın ünvanı:

Az 1025, Bakı şəhəri,
Xətai rayonu,
Yusif Səfərov küç.26
1193-cü məhəllə
Tel: 493-18-37
Faks: 493-18-37

www.supremecourt.gov.az

MÜNDƏRİCAT

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun iclası keçirilmişdir.....	2
ALİ MƏHKƏMƏNİN QƏRARI	
Mülki qanunvericiliyin lizinq müqaviləsinə dair münasibətləri tənzimləyən bəzi normalarının tətbiqi üzrə məhkəmə təcrübəsinin vahidliyinin təmin edilməsinə dair qərardad	3
MÜLKİ, İNZİBATİ VƏ KOMMERSİYA İŞLƏRİ ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN	
Məhkəmə tərəfindən mənəvi zərərin miqdarı müəyyən edilərkən həmin zərərin baş verməsinə səbəb olmuş hərəkət və ya hərəkətsizliyin təhlükəlilik dərəcəsi, bunun nəticəsində zərər çəkmiş şəxsin keçirdiyi mənəvi itizirab və sarsıntıların xarakteri və ağırlığı, onun fərdi xüsusiyyətləri (azyaşlı və yaxud qadın olması, səhəti ilə əlaqədar mənəvi sarsıntı və itizirablara dözümlü, peşə və sənəti, cəmiyyətdə nüfuzu və s.), zərər vuran şəxsin təqsirinin forması (qəsd və ya ehtiyatsızlıq) və əmlak vəziyyəti, habelə işin sair diqqətə layiq halları nəzərə alınmalıdır.....	13
Birbaşa nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla bağlanmış əqd etibarsız olduğu üçün onun nəticələrinin tətbiqi barədə iddia verən şəxs mütləq qaydada əqdin etibarsızlığı barədə ayrıca tələb irəli sürməyə borclu deyil. Əqdin etibarsızlığı barədə ayrıca tələb irəli sürülmədiyə əsas ilə belə iddialar rədd olunmaqla bəzən.....	19
İddia tələblərinin fərqli formada ifadə olunması və ya zahirən baxımdan fərqlənməsi iddianın predmetinin fərqli olduğu barədə qənaətə gəlmək üçün yetərli deyil. Belə tələblərə iddiaçının barəsində qərar qəbul olunmasını xahiş etdiyi subyektiv hüququ, onun qanunla qorunan maraqları, o cümlədən bütövlükdə hüquq münasibətləri baxımından qiymət verilməlidir.....	24
Şəxsin razılığı və ya hər-hansı iradə ifadəsi olmadan onun hansısa hüquqi şəxsə qanuni təmsilçi qismində təyin edilməsi birbaşa olaraq qanunvericiliyin tələblərinə zidd olmuşdur.....	28
CINAYƏT İŞLƏRİ ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN	
Epidemiya əleyhinə rejimin, sanitariya-gigiyena və ya karantin rejimlərinin pozulmasına yol vermiş şəxsin Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 139-1.1-ci maddəsi ilə təqsirləndirilməsi üzrə işlərdə pozuntunun xəstəliklərin yayılmasına səbəb olması və ya xəstəliklərin yayılması üçün real təhlükə yaratması cinayət tərkibini obyekt-tiv cəhətinə aid zəruri (tərkibyaradıcı) əlamət kimi çıxış edir.....	33
Apellyasiya şikayətlərinə məhkəmə baxışının keçirilməsi və həmin baxışın nəticəsi olaraq yekun qərarın qəbul edilməsi zamanı maddi və prosesual hüquq normalarının tələblərinin kobud pozulmasına yol verildiyindən apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ləğv edilərək iş yeni apellyasiya baxışına təyin olunmuş və belə pozuntulara yol vermiş apellyasiya instansiyası məhkəməsinin hakimləri barəsində xüsusi qərar çıxarılmışdır.....	39
Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 72.1-ci maddəsinin mənasına və həmin Məcəllənin 59.2-ci maddəsinin tələbinə əsasən cinayət törətmiş şəxsin könüllü gəlib təqsirini boynuna alması, cinayətin üstünün açılmasına fəal kömək etməsi, cinayət nəticəsində dəymiş ziyanı ödəməsi və ya vurulmuş zərəri başqa yolla aradan qaldırması "səmimi peşmanlıq" kimi qiymətləndirilməklə cəza təyini zamanı cəzanı yüngülləşdirən hal kimi nəzərə alınmalıdır.....	49
Yol hərəkəti qaydalarının pozulması ilə bağlı eyni vaxtda həm inzibati xəta, həm də cinayət xarakterli əməl törətmiş şəxsin haqqında cinayət-hüquqi xarakterli tədbirin tətbiqi zamanı törədilmiş cinayətlə və cinayət əməlini törətmiş şəxslə bağlı hallar, habelə cinayətin törədilməsi nəticəsində zərər çəkmiş şəxsin mövqeyi (cəza təyini məsələsinə münasibəti) və təqsirləndirilən şəxsin məhz həmin zərər çəkmiş şəxsə (zərər çəkmiş şəxsin hüquqi varisinə) münasibətdə etdiyi hərəkətlər nəzərə alınmalıdır.....	56
İslah işləri və ya azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasına məhkum edilmiş, sonradan cinayət qanunvericiliyinin müvafiq tələblərinə əsasən həmin cəzaları məhkəmə tərəfindən hökmün icrası qaydasında azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə əvəz edilmiş məhkum azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkmiş şəxs hesab edilmir, belə şəxsin məhkumluğu residivin müəyyən edilməsi zamanı nəzərə alınır, məhkumluğun ödənilməsi müddəti isə Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 83.3.2-ci maddəsinə uyğun olaraq hesablanır.....	64
MƏQALƏ	
Müzəffər Ağazadə: Cəzadan şərti olaraq vaxtıdan əvvəl azad etmə barədəki müraciətlərin həllinə diqqət artırılmalıdır.....	68
Beynəlxalq əlaqələr, görüşlər və qəbullar.....	75



Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun iclası keçirilmişdir.

2021-ci il sentyabrın 27-də Ramiz Rzayevin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun növbəti iclası keçirilmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri Plenum iclasını açaraq bildirmişdir ki, bir il bundan əvvəl elə bu gün, yəni 27 sentyabr 2020-ci il tarixində Ermənistan Respublikasının Silahlı Qüvvələri Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrinin mövqelərini, eləcə də yaşayış məntəqələrini intensiv atəşə tutaraq təmas xətti boyunca Azərbaycan Respublikasına qarşı geniş miqyaslı hərbi əməliyyatlara başlamışlar.

Bu hərbi təcavüzə cavab olaraq Azərbaycanın silahlı qüvvələri Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Nizamnaməsinin 51-ci maddəsinə tam uyğun surətdə özünümüdafiə hüququna və beynəlxalq humanitar normalara əsaslanaraq, Ermənistanın işğalçı qüvvələrinə qarşı əks-hücum əməliyyatları keçirmişdir. 44 günlük Vətən müharibəsi zəfərlə başa çatmışdır. 30 il işğal altında olan torpaqlarımız Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin sərkərdəliyi, müzəffər ordumuzun şücaəti sayəsində azad edilmişdir. Bu gün ölkəmizdə Anım günü keçirilir. Vətənimizin azadlığı və ərəzi bütövlüyü uğrunda həlak olan şəhidlərimizə Allahdan rəhmət diləyir, qazilərimizə can sağlığı arzulayırıq.

Plenumda Vətən müharibəsi şəhidlərinin ruhu bir dəqiqəlik sükutla yad olunmuşdur.

Plenumda Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 25 may 2021-ci il tarixli, 4/2021 sayılı qərarında dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun qərar layihəsi müzakirə olunaraq müvafiq qərar qəbul edilmişdir.

Plenumda həmçinin konkret işlərə baxılmışdır.





Mülki qanunvericiliyin lizinq müqaviləsinə dair münasibətləri tənzimləyən bəzi normalarının tətbiqi üzrə məhkəmə təcrübəsinin vahidliyinin təmin edilməsinə dair qərardad



Azərbaycan Respublikası adından

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin
Kommersiya və Mülki Kollegiyaları

Q Ə R A R D A D
(№1/2021)

“Mülki qanunvericiliyin lizinq müqaviləsinə dair münasibətləri tənzimləyən bəzi normalarının tətbiqi üzrə məhkəmə təcrübəsinin vahidliyinin təmin edilməsinə dair”

Bakı şəhəri
2021-ci il 04 iyun

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki və Kommersiya kollegiyaları,

Kommersiya Kollegiyasının sədri Abiyeva Kəmalə Nəbi qızının sədrliyi və hakimləri Məmmədli Bəhram Məmməd oğlu, Dadaşov İlqar Ağababaş oğlu və Qəribov Bəhman Fərhad oğlu,

Mülki Kollegiyanın sədri Hacıyev Sənan Firudin oğlu və hakimləri Nurməmmədov Əhməd Güləhməd oğlu, Hüseynov Abiddin Qabil oğlu, Əliyev Zaur Əli oğlu, Vəliyeva Elşənə Rafiq qızı, Xələfov İlqar Rəhim oğlu, Şamayev Elşad Yaquboviç, Quliyev Gündüz Ağababa oğlu, Əliyev Ələsgər Əliabbas oğlu, Abbasov Aqil Əzizəğa oğlu və Şəfiyev İsfəndiyar Əsəd oğlundan ibarət tərkibdə,

Həbibova Könül Əbülfəz qızının katibliyi ilə,

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Kommersiya Kollegiyasının Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin (bundan sonra mətndə - MPM) 418-1-ci maddəsinin tələblərinə müvafiq qaydada verdiyi təqdimatı əsasında mübahisəli hüquqi məsələyə hüququn tətbiqi üzrə məhkəmə təcrübəsinin vahidliyinin təmin edilməsi məqsədi ilə baxaraq aşağıdakıları müəyyən etdi.

I. Mübahisəli hüquqi məsələnin məzmunu

1. İlk iddia üzrə iddiaçı lizinq alanlar (bundan sonra mətndə - lizinq alan) cavabdeh lizinq verən MMC-yə (bundan sonra mətndə - lizinq verən) qarşı bir neçə tələblə, o cümlədən cavabdehlə bağladıkları lizinq müqavilələri üzrə lizinqə verilmiş yük avtomaşınlarının 2/5 hissəsi üzərində onların mülkiyyət hüquqlarının tanınması tələbi ilə məhkəməyə müraciət etmişlər.

2. İlk iddia tələbi onunla əsaslandırılmışdır ki, tərəflər arasında lizinq ödənişləri tam bitdikdən sonra avtomaşınların iddiaçıların mülkiyyətinə keçməsinə dair lizinq müqavilələri bağlanmışdır. Müqavilələr üzrə cəmi lizinq ödənişləri edilmiş və müəyyən məbləğdə borc qalmışdır. Həmçinin, lizinq verən lizinq

obyektlərini özü alıb mülkiyyətinə keçirməli və mülkiyyətində olan əmlakı lizinqə verməli olduğu halda, lizinq obyektlərinin dəyərinin 40 faizindən də artıq hissəsini lizinq müqavilələri bağlanılmamışdan əvvəl lizinq obyektinin satıcısına lizinq alan kimi iddiaçılar ödəmişlər. Ona görə də avtomaşınların yalnız 60 faizinə münasibətdə lizinq münasibətləri yaranmışdır. Belə olan təqdirdə lizinqə verilmiş avtomaşınların 2/5 hissəsi iddiaçıların mülkiyyətinə keçirilməli, lizinq ödənişinin ödənilməmiş qalan 60 faiz hissəsi hesablanaraq, həmin məbləğin ödənilməsi üçün iddiaçılara əlavə müddət verilməlidir.

3. Eyni zamanda, cavabdeh MMC ilk iddia üzrə iddiaçılara qarşı qarşılıqlı iddia verərək onlardan lizinq müqaviləsi üzrə borcun tutulması, habelə lizinqə verilmiş avtomaşınların MMC-yə qaytarılması barədə qətnamə qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

4. Qarşılıqlı iddia tələbi onunla əsaslandırılmışdır ki, lizinq müqavilələrini maliyyələşdirmək üçün tələb olunan vəsaitin çox hissəsi müvafiq Bankla bağlanmış müqavilə əsasında 36 ay müddətinə, illik faiz dərəcəsi 16 faiz olmaqla bağlanmış kredit müqavilələri hesabına, qalan hissə isə daxili vəsait hesabına cəlb edilmişdir. Qarşılıqlı iddia üzrə cavabdehlər lizinq ödənişlərini vaxtında təmin etmədiklərindən, kredit məbləğinə illik 26 faiz olmaqla cərimə faizlərini ödəməli olmuşdur. Lizinq alanlar bir ildən artıq lizinq ödənişlərini ödəməmiş, bununla da, onların lizinq müqavilələrinə xitam verildiyi tarixə lizinqverən MMC qarşısında lizinq ödənişləri üzrə borcu yaranmışdır.

5. Kassasiya icraatı zamanı mübahisəli hüquqi məsələyə dair kassasiya instansiyası məhkəməsinin əvvəlki məhkəmə tərkibinin ilk iddiaçıların lizinq müqavilələri üzrə avtomaşınlar üzərində mülkiyyət hüquqlarının tanınması tələbinə, eləcə də lizinq obyektləri olan avtomaşınların lizinq verənə - qarşılıqlı iddiaçıya qaytarılması tələbinə aid hissədə hüquqi mövqeyindən fərqli yanaşma tətbiq edilməsi müəyyən olunduğundan, hazırkı işə baxan məhkəmə tərkibi hüququn tətbiqi üzrə məhkəmə təcrübəsinin vahidliyinin təmin edilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədrinə təqdimatla müraciət etmişdir.

6. Kassasiya instansiyası məhkəməsinin əvvəlki məhkəmə tərkibinin mövqeyinə görə müqavilələr üzrə ümumi ödənişlərin məbləği və lizinq obyektlərinin həmin məbləğlərə uyğun razılaşıdırılmış dəyərləri nəzərə alınmaqla, dəyəri faktiki ödənilmiş avtomobillərin lizinq müqavilələrinin şərtlərinə müvafiq olaraq iddiaçıların mülkiyyətinə verilməsi məsələsi apellyasiya məhkəməsi tərəfindən düzgün qiymətləndirilməmişdir və işə yenidən baxılarkən bu məsələ hərtərəfli araşdırılaraq, işdəki sübutlar əsasında qanuni həllini tapmalıdır. Həmin məhkəmə tərkibi hesab etmişdir ki, iddiaçılardan həm borcun lizinq verənin xeyrinə tutulması, həm də faktiki dəyəri ödənilmiş yük avtomobilləri ilə birlikdə bütün avtomaşınların lizinq verənə qaytarılması barədə nəticəyə gəlməklə apellyasiya məhkəməsi müvafiq maddi və prosessual hüquq normalarının tələblərinə riayət etməmişdir.

7. Təqdimatın dəlillərinə görə isə, həm mülki qanunvericiliyin lizinq münasibətlərini tənzimləyən müvafiq normalarının, həm də tərəflər arasında bağlanmış lizinq müqavilələrinin şərtlərinə əsasən, lizinq obyektlərinin üzərindəki mülkiyyət hüququnun lizinq verəndən lizinq alana keçməsinin əsas şərti bütün lizinq ödənişlərinin lizinq alan tərəfindən həyata keçirilməsidir. Həmin şərt lizinq alanlar tərəfindən yerinə yetirilmədiyi təqdirdə, avtomaşınların üzərində ilk iddiaçıların mülkiyyət hüququnun tanınmasına dair tələblərinin təmin edilməsi qeyri-mümkündür.

8. Göründüyü kimi, eyni iş üzrə Ali Məhkəmənin məhkəmə tərkibləri arasında mübahisəli məsələyə münasibətdə fərqli hüquqi yanaşmaların mövcud olduğu müəyyən olunur.

9. Beləliklə, lizinq mübahisələri üzrə məhkəmə təcrübəsinin vahidliyinin təmin edilməsini zəruri edən, hazırkı qərardadla həll edilməli olan mübahisəli məsələlər aşağıdakılardan ibarətdir;

a) Lizinq alanın təqsiri üzündən lizinq müqaviləsinə vaxtından əvvəl xitam verildikdə lizinq müqaviləsinin qüvvədə olduğu müddət ərzində lizinq alan tərəfindən aparılmış ödənişlərin ümumi məbləği nəzərə alınaraq, ödənişə müvafiq hissədə lizinq obyektini təşkil edən bir və ya bir neçə əmlak üzərində lizinq alanın mülkiyyət hüququ tanına bilirmi?

b) Bir neçə lizinq müqaviləsi üzrə, lizinq alanlar tərəfindən lizinq obyektinin dəyəri üçün avans şəklində ödənilmiş ayrı-ayrı məbləğlərin cəmi nəzərə alınmaqla, lizinq obyektlərinin bir hissəsi üzərində lizinq alanların mülkiyyət hüquqları tanına bilirmi?

10. Ali Məhkəmə müzakirəyə çıxarılmış mübahisəli hüquqi məsələni ictimaiyyətin diqqətinə çatdıraraq maraqlı şəxsləri və təşkilatları yazılı formada əsaslandırılmış hüquqi rəyləri təqdim etməklə müzakirələrdə iştiraka dəvət etmiş, bununla bağlı rəylər məhkəməyə təqdim olunmuşdur.

11. Ali Məhkəmənin Kommersiya və Mülki kollegiyalarına daxil olan bütün hakimlərdən ibarət məhkəmə tərkibi mübahisəli məsələ ilə bağlı ilk növbədə lizinq münasibətlərinin mahiyyətinin, onun qanunvericilikdə tənzimlənməsi xüsusiyyətlərinin araşdırılmasını vacib hesab edir.

II Lizinq münasibətlərinin mahiyyəti və onun qanunvericilikdə tənzimlənməsi:

12. Lizinq mühüm iqtisadi-hüquqi hadisə olub, iqtisadiyyata investisiya qoyma forması, istehsalı maliyyələşdirmə üsuludur. Lizinq dünya kommersiya təcrübəsinə bəlli olan elə bir vasitədir ki, onun köməyi ilə sahibkar sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirmək üçün lazım olan yeni əmlakı müvəqqəti istifadə üçün əldə edir, istifadə müddəti başa çatdıqda isə o, həmin əmlakı ya sahibinə qaytarır, ya istifadə müddətini uzadır, ya da mülkiyyət hüququ ilə əldə edir. Nə alqı-satqı, nə icarə, nə də kredit müqavilələrinin bu kimi kompleks məsələni ayrı-ayrılıqda həll etmək qabiliyyəti və imkanı vardır. Odur ki, lizinq, qeyd olunan müqavilələrin hər biri ilə müqayisədə əlverişli, sərfəli və münasib vasitədir. Bu səbəbdən, lizinqdən istifadə edilməsi böyük üstünlüyə malikdir. Belə ki, istehsalı təşkil etmək və ya istehsalı yenidən qurmaq üçün az olmayan məbləğdə investisiya lazımdır. Əgər sahibkar lizinq vasitəsi ilə avadanlıq əldə edərsə, onda investisiyaya ehtiyac qalmır. Lizinqin üstünlüyü də məhz bundan ibarətdir.

13. Respublikamızda lizinq münasibətlərini tənzimləyən ilk qanunvericilik aktı 2003-cü il 09 avqust tarixədək qüvvədə olmuş “Lizinq xidməti haqqında” 1994-cü il 29 noyabr tarixli Qanun olmuşdur. Həmin Qanunla lizinqə xidmət kimi anlayış verilərək göstərilmişdir ki, “Lizinq-istehlakçının sifarişi əsasında əmlakı satın almaqla onu istehlakçıya orta və uzun müddətə icarəyə vermək məqsədilə həyata keçirilən xidmət növüdür.”

14. 2000-ci il 01 sentyabr tarixindən qüvvədə olan Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi (bundan sonra mətnə - MM) lizinqə xüsusi anlayış vermədən onu mülki dövriyyə iştirakçılarının bağıdadıqları müqavilə növlərindən biri kimi müəyyən etmişdir. Lizinq müqaviləsinə görə lizinq verən müəyyən əşyanı müqavilə ilə şərtləşdirilmiş müəyyən haqla, müəyyən müddətə və digər şərtlərlə (lizinq alana əmlakı satın almaq hüququnun verilməsi də daxil olmaqla) lizinq alanın istifadəsinə verməyə borcludur. Lizinq alan müəyyənləşdirilmiş dövriliklə muzd ödəməyə borcludur (MM-in 747.1-ci maddəsi);

15. Lizinq müqaviləsinə görə, lizinq alana müqavilə müddəti qurtardıqdan sonra lizinq predmetini əldə etmək və ya kirayələmək vəzifəsi həvalə edilə bilər və ya belə hüquq verilə bilər, bu şərtlə ki, müqavilə öz predmetinin tam amortizasiyası ilə bitməsin. Qəti dəyər hesablanarkən amortizasiya faktı bütün hallarda nəzərə alınmalıdır. Əgər müqavilədə müvafiq müddəə yoxdursa, lizinq alanın lizinq predmetini əldə etməyə ixtiyarı çatır (MM-in 747.3-cü maddəsi);

16. Lizinq müqaviləsinin subyektləri lizinq verən, lizinq alan və satıcıdır (mal verəndir);

Lizinq verən lizinq müqaviləsinə əsasən cəlb edilmiş və ya özünə məxsus maliyyə vəsaiti hesabına əldə etdiyi və mülkiyyətində olan əşyanı lizinq obyektini kimi lizinq alana müəyyən haqla, müəyyən müddətə və şərtlərlə (mülkiyyət hüququnun lizinq alana keçməsi və ya keçməməsi şərti də daxil olmaqla) müvəqqəti sahibliyə və ya istifadəyə verən hüquqi və ya fiziki şəxsdir;

Lizinq alan lizinq müqaviləsinə uyğun olaraq lizinq obyektini müəyyən haqla, müəyyən müddətə və şərtlərlə müvəqqəti sahibliyə və istifadəyə qəbul edən hüquqi və ya fiziki şəxsdir;

Satıcı (mal verən) alqı-satqı müqaviləsinə əsasən lizinq obyektini lizinq verənə satan hüquqi və ya fiziki şəxsdir;

Bu Məcəllə ilə müəyyənləşdirilmiş qaydada və hallarda Azərbaycan Respublikasının istənilən rezidenti və qeyri-rezidenti lizinq müqaviləsinin subyekti ola bilər (MM-in 747-1-ci maddəsi).

17. Maliyyə lizinqi zamanı lizinq obyektinə mülkiyyət hüququ, əgər maliyyə lizinqi müqaviləsində ayrı qayda nəzərdə tutulmayıbsa, bütün lizinq ödənişlərinin verilməsi şərti ilə müqavilə müddəti başa çatmazdan əvvəl lizinq alana keçir (MM-in 748-2.5-ci maddəsi).

18. Mülki qanunvericiliyin həm lizinq müqaviləsinə verilən anlayışından, həm də lizinq münasibətlərinin iştirakçılarının dairəsindən göründüyü kimi, lizinq, lizinq predmeti olan əmlaka müvəqqəti istifadə və sahibliyi nəzərdə tutur. Qanunvericilik, eyni zamanda, müqavilə müddəti qurtardıqdan sonra, lizinq alanın lizinq predmetini əldə etmək hüququnu da təsbit etmişdir.

19. MM-də müqavilənin subyektlərinə görə daxili və beynəlxalq lizinq fərqləndirilir. Məcəllənin 747-3-cü maddəsinə görə, daxili lizinq hər ikisi Azərbaycan Respublikasının rezidentləri olan lizinq verən və lizinq alan arasında bağlanan müqavilədir. Beynəlxalq lizinqdə lizinq verən, yaxud lizinq alan (və ya onların hər ikisi) Azərbaycan Respublikasının qeyri-rezidentləridir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin hüquqi mövqeyi

20. MM-də lizinqin digər əlamətlərə görə növləri fərqləndirilməsə də, lizinq münasibətlərini tənzimləyən qanunvericiliyin şərhilə bağlı Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin qərarlarında lizinqin növlərindən asılı olaraq xarakterik xüsusiyyətlərinə, lizinqin mahiyyətinə aydınlıq gətirilmişdir.

21. “Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 140.6-cı maddəsinin həmin Məcəllənin 13.2.14.1, 140.2, 164.1.2-ci maddələri və Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 747-1 və 747-5-ci maddələri ilə əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair” Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun 2017-ci il 12 yanvar tarixli Qərarı:

“... Lizinq, lizinq verənlə lizinq alan arasında əksər hallarda uzunmüddətli xarakter daşıyan maliyyə sazişidir. Lizinq müqaviləsinə görə, lizinq verən lizinq alana lazım olan əmlakı satıcıdan mülkiyyət hüququ ilə əldə etməli və lizinq alanın müvəqqəti sahibliyinə və istifadəsinə verməlidir.

Lizinqin bir sıra üstün cəhətləri vardır:

- lizinq üzrə maliyyələşdirmə bank kreditlərindən daha uzunmüddətlidir;
- əldə edilmiş mülkiyyət girov təminatı rolu oynayır;
- vergi güzəştlərindən istifadə edilməsinə imkan yaradır və sair.

... mövcud qanunvericilikdə lizinq müqaviləsinin əsasən üçtərəfli saziş olması müəyyən olunmuşdur. Lizinq sövdələşməsinin iştirakçıları lizinq verən (lizinq şirkəti), lizinq alan və lizinqə veriləcək avadanlığın satıcısıdır. Lizinq sövdələşməsində ən azı iki müqavilənin bağlanması və ya bir üçtərəfli müqavilənin bağlanması nəzərdə tutulur:

1. Lizinq verən (lizinq şirkəti) və lizinq alan arasında (müşəri) lizinq müqaviləsinin bağlanması - lizinq alanın müraciəti təsdiq edildikdən sonra lizinq verən və lizinq alan arasında lizinq müqaviləsi bağlanır;

2. Alqı-satqı müqaviləsinin bağlanması – lizinq verən və avadanlığın satıcısı (mal verən) arasında alqı-satqı müqaviləsi bağlanır. Lizinq verən satıcı ilə alqı-satqı müqaviləsinə lizinq alanın marağında bağlayır. Lizinq verən müqavilədə nəzərdə tutulan əmlakı hazırlamağa və ya əldə etməyə borcludur.

Eyni zamanda, lizinq əməliyyatı özündə həm də satış elementini daşıyır.

... Beləliklə, lizinq müqaviləsinin əsas xüsusiyyətlərindən biri ondan ibarətdir ki, bu müqavilədə üç tərəf iştirak etməlidir. Mövcud mülki qanunvericilik lizinq əməliyyatlarının aparılmasında satıcının iştirakını vacib şərt kimi göstərir. Lizinqlə əlaqədar satıcı ilə alqı-satqı müqaviləsinin bağlanması

mütləqdir. Mülki Məcəllənin 747-5-ci maddəsinin tələbinə əsasən, lizinqlə əlaqədar bağlanmış alqı-satqı müqaviləsində mütləq lizinq obyektinin lizinq verən tərəfindən xüsusi olaraq lizinqə verilmək üçün əldə edildiyi göstərilməlidir.

Hüquq ədəbiyyatında lizinqin əsasən 2 növü fərqləndirilir:

- 1) Əməliyyat (operativ) lizinqi;
- 2) Maliyyə lizinqi.

Maliyyə lizinqi lizinqin ən geniş yayılan formasıdır. Azərbaycan Respublikasının mülki qanunvericiliyində əsasən maliyyə lizinqi nəzərdə tutulmuşdur.

Maliyyə lizinqində avadanlığın uzun müddətli icarəyə verilməsi və müqavilə müddəti sonunda bu avadanlığın müqavilədə əvvəlcədən müəyyənləşdirilmiş qaydada lizinq alanın mülkiyyətinə keçməsi nəzərdə tutulur. Bu lizinq növündə müqavilələrin müddəti adətən avadanlıqların amortizasiya müddətləri ilə eyni olur. Maliyyə lizinqində avadanlıqları əsasən müştəri (lizinq alan) seçir və lizinq şirkətinə bu avadanlığın alınması üçün sifariş verir. Maliyyə lizinqində avadanlığın cari və əsaslı təmiri lizinq alan tərəfindən öz vəsaiti hesabına həyata keçirilir. Maliyyə lizinqi daha çox bir maliyyələşdirmə növüdür və müştəri tərəfindən seçilən avadanlığın lizinq şirkəti tərəfindən yalnız satın alınmasından ibarətdir.”

22. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 747.1, 747-1.3 və 747-2-ci maddələrinin bəzi müddələrinin şərh edilməsinə dair” 2020-ci il 28 dekabr tarixli Qərarı:

“... lizinq müqaviləsinin bağlandığı an əşyanın lizinq alanın mülkiyyətinə keçməsi və bununla da, mülkiyyətçinin dəyişməsi baş vermir. *Satın alma şərtləşdirildiyi halda (bir qayda olaraq lizinqin cəlbədiciyi bu şərtə görə mövcud olur) həmin əşya sonda lizinq alana satılır.* Lizinq müqaviləsi lizinq verənin öz əmlakından daha yüksək dəyər əldə etməsinə, lizinq alanın isə aylıq haqq ödənişi müqabilində həmin əmlakdan faydalanmasına (gəlir götürməsinə, yaxud götürmədən istifadə etməsinə) imkan yaradır.

Beləliklə, lizinq daha çox mülkiyyətçinin öz əmlakını nisyə alqı-satqı yolu ilə hissəvi ödəniş əsasında satılmasına yönələn hərəkəti kimi xarakterizə edilir.

Lizinq alan ödənişi geri tələb etmir və lizinq alan müqavilənin hər hansı şərtini icra etmədiyinə görə lizinq verənin tələbi ilə lizinq obyektini üzərində sahiblik və istifadə hüquqlarından əvəzsiz olaraq məhrum edilə bilər”.

Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsində maliyyə lizinqi

23. Vergi qanunvericiliyinin tələblərinə əsasən aşağıdakı hallarda əmlak icarəsi maliyyə lizinqi sayılır:

lizinq müqaviləsi ilə icarə müddəti qurtarıqdan sonra əmlakın mülkiyyətə verilməsi nəzərdə tutulur, yaxud icarə müddəti qurtarıqdan sonra icarəçi əmlakı müəyyən edilmiş və ya qabaqcadan güman edilən qiymətlərlə almaq hüququna malikdir, yaxud;

icarə müddəti icarəyə götürülən əmlakın istismar müddətinin 75 faizindən artıqdır, yaxud;

icarə müddəti qurtarıqdan sonra əmlakın qalıq dəyəri icarənin əvvəlinə onun bazar qiymətinin 20 faizindən azdır, yaxud;

icarə haqqının ödəniləcək məbləği əmlakın icarənin əvvəlinə olan bazar qiymətinin ən azı 90 faizinə bərabərdir və ya ondan artıqdır, yaxud;

icarəyə götürülən əmlak icarəçi üçün sifarişlə hazırlanmışdır və icarə müddəti qurtarıqdan sonra icarəçidən başqa heç kəs tərəfindən istifadə edilə bilməz (Vergi Məcəlləsinin 140.2-ci maddəsi).

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlıq səviyyəsində istehlak mallarının istehsalına dair Strateji Yol Xəritəsi”

24. Tədbir 2.4.1: Lizinq haqqında qanun layihəsinin hazırlanması Azərbaycanda lizinqin inkişafı üçün, ilk növbədə, vahid qanunun hazırlanması nəzərdən keçiriləcəkdir. Yeni qanun lizinq şirkətlərinin operativ lizinq xidmətləri göstərməsinə şərait yaradacaqdır. Yeni qanun əsasında müvafiq normativ hüquqi baza formalaşdırılacaq və lizinq şirkətlərinin fəaliyyəti üçün daha əlverişli şərait yaradılacaqdır.

25. Tədbir 2.4.2: Lizinq fəaliyyətinin tənzimlənməsi və güzəştlərin tətbiqi Lizinq bazarının daha sürətlə inkişaf etməsi üçün güzəştlərin tətbiq olunması təmin ediləcək və yeni tənzimlənmə mexanizmləri müəyyənəndiriləcəkdir. Bundan əlavə, ölkə üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edən sektorlarda lizinq üçün əlavə güzəştlərin tətbiqi nəzərdən keçiriləcəkdir. Bu güzəştlər KOS subyektləri tərəfindən alternativ maliyyələşmə mənbəyi kimi lizinq xidmətlərindən istifadənin stimullaşdırılmasına şərait yaradacaqdır.

26. Göründüyü kimi, hazırda lizinq münasibətləri həm mülki, həm vergi qanunvericiliyi ilə, eləcə də Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun bu sahədə olan qanunvericiliyin şərh edilməsinə dair yuxarıda qeyd olunan Qərarları ilə tənzimlənsə də, lizinq xidmətlərinin əhəmiyyəti nəzərə alınaraq, lizinq haqqında vahid qanunun hazırlanması nəzərdə tutulmuşdur.

Lizinq müqaviləsi ilə bağlı beynəlxalq iqtisadi birliklərin mövqeyi və qabaqcıl xarici ölkə qanunvericiliklərindən istinadlar:

27. İlk növbədə qeyd olunmalıdır ki, lizinq üçün vahid beynəlxalq anlayış yoxdur. Bu lizinq münasibətlərinin çoxşaxəli olmasından, müxtəlif ölkələrin qanunvericiliyinin və vergi sisteminin fərqli yanaşmasından irəli gəlir.

28. Türkiyə Respublikasının 2012-ci il 21 noyabr tarixli, 6361 sayılı “Finansal kiralama, faktoring və finansman şirkətləri” Qanunu:

Maddə 3; ç) bəndi. Maliyyə icarəsi (finansal kiralama): Maliyyə icarə müqaviləsinə əsasən bu Qanuna və ya müvafiq qanunvericiliyə uyğun olaraq səlahiyyət verilmiş icarəyə verən tərəfindən maliyyələşdirmənin təmin edilməsi məqsədilə, icarə müddəti bitdikdən sonra əmlaka mülkiyyət hüququnun kirayəçiyə verilməsinə; kirayəçiyə icarə malların kirayə müddətinin sonunda malın mövcud dəyərindən (rayiç bədən) aşağı qiymətə almaq hüququnun verilməsinə; kirayə müddətinin əmlakın *iqtisadi ömrünün yüzdən səksənindən çoxunu əhatə etməsinə* və ya maliyyə icarə müqaviləsinə uyğun olaraq həyata keçiriləcək icarə ödənişlərinin cari dəyərlərinin cəminin malın cari dəyərinin yüzdə doxsanında daha çox dəyər təşkil etməsinə imkan verən icarə əməliyyatdır.

29. ABŞ-ın Federal Mühəsibat Standartı Şurası (Federal Accounting Standart Board) tərəfindən nəşr olunan 13 sayılı Federal Mühəsibat Standartına əsasən, icarənin “maliyyə lizinqi” olması üçün aşağıdakı meyarlardan ən azı biri yerinə yetirilməlidir:

- 1) İcarə müqaviləsi kirayəyə götürülmüş əmlakı simvolik bir qiymətə almaq hüququnu verir;
- 2) İcarə müqaviləsi, icarəyə götürülmüş əmlaka mülkiyyətin müqavilənin sonunda avtomatik olaraq kirayəçiyə keçəcəyini nəzərdə tutur;
- 3) İcarə müddəti ərzində kirayəçinin ödəyəcəyi kirayələrin ümumi diskontlaşdırılmış cari dəyəri icarəyə götürülmüş əmlakın bazar dəyərinin ən azı 90%-nə bərabərdir;
- 4) Kirayə müddəti icarəyə götürülmüş əmlakın iqtisadi ömrünün ən azı 75%-nə bərabərdir;
- 5) İcarə predmeti olan daşınmaz əmlak, icarəçinin müəyyən etdiyi xüsusi tələblər üçün alınır və ya tikilir və kirayəçi xaricində başqaları tərəfindən istifadə olunma ehtimalı azdır.

30. İAS-17-lizinq üçün beynəlxalq mühəsibat standartlarına görə lizinq-əmlakdan istifadə hüququnun razılaşdırılmış müddətə ödəniş və ya dövrü ödənişlər əvəzində lizinq verənin lizinq alana verməsinə nəzərdə tutan razılaşmadır.

31. Avropa Maliyyə Lizinqi Birliyi (European Leasing Association - ELA) tərəfindən verilən anlayışa görə, maliyyə lizinqi müəyyən müddət üçün lizinq verən (lessor) və lizinq alan (lessee) arasında imzalanan və istehsalçıdan lizinq alan tərəfindən seçilən, lizinq verən tərəfindən satın alınan malın, lizinq verənin mülkiyyətinə, lizinq alanın sahibliyinə verilməsinə dair müqavilədir.

32. Beynəlxalq Mühasibat Standartları Komitəsi (International Accounting Standards Committee - IASC) (üzvləri: Avstraliya, Kanada, Fransa, Almaniya, Yaponiya, Meksika, Hollandiya, İngiltərə, İrlandiya və ABŞ-ın iqtisadi qurumları) tərəfindən verilmiş anlayışa görə, icarə müqavilələrinin maliyyə lizinqi hesab edilməsi üçün aşağıdakı dörd şərtə ən azı biri yerinə yetirilməlidir:

1) icarə müqaviləsində icarə müddəti bitdikdən sonra icarəyə götürülmüş əmlaka mülkiyyət hüququnun kirayəçiyə verilməsi;

2) icarə müqaviləsində kirayəçinin icarə sonunda icarəyə götürdüyü əmlakı müddətin sonundakı bazar qiymətindən aşağı qiymətə almaq hüququnun olması;

3) icarə müqaviləsində göstərilən icarə müddəti, icarəyə götürülmüş əmlakın iqtisadi ömrünün ən azı 75%-nə bərabər olması;

4) icarə müqaviləsində müəyyən edilmiş icarə müqavilənin başlanğıc tarixindəki malın bazar qiymətinin ən azı 90%-nə bərabər olması.

IASC, bu dörd şərtədən biri mövcud olduğu təqdirdə icarə müqaviləsini “maliyyə lizinqi” kimi qiymətləndirir.

II. Məhkəmənin mövqeyi

a) Lizinq alanın təqsiri üzündən lizinq müqaviləsinə vaxtından əvvəl xitam verildikdə, *lizinq müqaviləsi üzrə ödənişlərin ümumi məbləği nəzərə alınaraq, ödənişə müvafiq hissədə lizinq obyektinin bir hissəsi üzərində lizinq alanın mülkiyyət hüququ tanına bilərmi?*

33. Mülki qanunvericiliyin tələblərinə görə lizinq obyektini Azərbaycan Respublikasının qanunlarına əsasən sərbəst mülki dövriyyədən çıxarılmış və ya mülki dövriyyəsi məhdudlaşdırılmış əşyalar istisna olmaqla, qanunvericiliklə müəyyənləşdirilmiş təsnifat üzrə *əsas vəsaitə aid* olan daşınar və ya daşınmaz əşyalardır (MM-in 747-2-ci maddəsi).

34. Anoloji yanaşma Vergi Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə - VM) 140.1-ci maddəsində də qeyd olunmuşdur. Maddənin tələbinə əsasən maliyyə lizinqinin obyektini əsas vəsaitlərə aid edilən daşınar və daşınmaz əmlakdır.

35. Əsas vəsaitlərin anlayışı isə VM-in 13.2.17-ci maddəsində verilmişdir. Əsas vəsaitlər - istifadə müddəti bir ildən çox olan və dəyəri 500 manatdan çox olan, bu Məcəllənin 114-cü maddəsinə uyğun olaraq amortizasiya edilməli olan maddi aktivlərdir (VM-in 13.2.17-ci maddəsi).

36. Əsas vəsaitlərə aşağıdakıları aid etmək olar - binalar, tikintilər və qurğular; *maşınlar və avadanlıq*; yüksək texnologiyalar məhsulu olan hesablama texnikası; *nəqliyyat vasitələri*; digər əsas vəsaitlər (VM-in 114.3-cü maddəsi).

37. Bu sahədə formalaşmış məhkəmə təcrübəsinin təhlili göstərir ki, əksər hallarda, konkret dəyərə malik olan, fərdiləşdirilən, ayrıca rəsmi qeydiyyatın aparılması tələb olunan əsas vəsaitlər qismində nəqliyyat vasitələri bir müqavilə ilə vahid lizinq obyektini şəklində lizinq verilir, lizinq obyektinin ümumi dəyəri göstərilməklə ödəniş qrafiki tərtib edilir.

38. Lakin lizinq müqavilələrinin belə məzmununda tərtib edilməsi, yuxarıda göstərilən mübahisəli məsələlərin (bax yuxarıda 9-cu bənd) yaranmasına zəmin yaradır.

39. Qeyd olunmalıdır ki, qanunvericilikdə əsas vəsaitlərin bir neçəsinin bir lizinq obyektini şəklində lizinqə verilməsini qadağan edən və ya hər bir əsas vəsait üzrə ayrıca lizinq müqaviləsinin bağlanmalı olmasına dair imperativ norma nəzərdə tutulmamışdır. Bu baxımdan göstərilən məsələni tərəflər müqavilə azadlığı prinsipinə uyğun olaraq bağladıkları müqavilənin şərtləri ilə müəyyən edirlər.

40. Hazırkı mübahisəli məsələ üzrə tərəflər arasında bağlanmış daxili maliyyə lizinqi müqavilələrindən biri üzrə hər biri ayrılıqda dəyəri olan bir neçə nəqliyyat vasitəsi, cəmi dəyər olmaqla bir lizinq obyektini şəklində lizinqə verilmiş, bütün nəqliyyat vasitələri üçün vahid ödəniş qrafiki tərtib edilmişdir.

41. Lizinq obyektini üzərində lizinq alanın mülkiyyət hüququnun yaranması ilə bağlı qeyd olunmalıdır ki, qanunvericiliyin yuxarıda istinad olunan müddəalarından (bax yuxarıda 17-18, 21-22-ci bəndlər) görüldüyü kimi, yalnız maliyyə lizinqində lizinq obyektinin müqavilə müddətinin sonunda müqavilə ilə müəyyən edilmiş qaydada lizinq alanın mülkiyyətinə keçməsi nəzərdə tutulur.

42. Hazırkı halda tərəflər arasında bağlanmış daxili maliyyə lizinqi müqavilələrinin lizinq obyektinə mülkiyyət hüququnun keçməsi qaydasını müəyyən edən müvafiq bəndində nəzərdə tutulmuşdur ki, bu müqavilə üzrə Lizinqin ümumi müddəti bitdikdən sonra müqavilə üzrə, habelə hesablanmış dəbbə pulu və cərimələrin ödənilməsi şərti ilə, Lizinq alan Lizinq obyektini öz mülkiyyətinə əldə edə bilər. Bunun üçün Lizinq alan Lizinq verənə Lizinq obyektinin öz mülkiyyətinə əldə etməyə hazır olması barədə məlumat verməlidir. Bu halda Lizinq obyektinin satınalma dəyəri lizinq ödənişi cədvəlinin son ayı üzrə lizinq ödənişinin məbləği (cari dəyər və faiz) təşkil edir. Son lizinq ödənişi, dəbbə pulu və cərimələr ödənildikdən sonra Lizinq verən, Lizinq alana Lizinq obyektinə mülkiyyət hüququnu verən sənədlərin hazırlanmasını öhdəsinə götürür. Lizinq obyektinə mülkiyyət hüququnun keçməsi/yenidən rəsmiləşdirilməsi ilə bağlı xərcləri Lizinq alan ödəyir.

43. Həm mülki qanunvericiliyin (bax yuxarıda 17-ci bənd), həm də tərəflər arasında bağlanmış lizinq müqavilələrinin şərtlərinə əsasən lizinq obyektini üzərində mülkiyyət hüququnun lizinq verəndən lizinq alana keçməsinin əsas şərti lizinq alan tərəfindən bütün lizinq ödənişlərinin aparılmasıdır. Lizinq ödənişlərinin ümumi məbləği, lizinq müqaviləsinə əlavə formasında, lizinq verən və lizinq alan tərəfindən təsdiq edilir.

44. Tərəflər arasında bağlanmış daxili maliyyə lizinqi müqavilələrinə əsasən lizinq alan lizinq obyektindən istifadə üçün haqqı bu müqavilə ilə nəzərdə tutulan ödəniş müddətləri üzrə ardıcıl olaraq iki dəfədən artıq ödəmirsə, lizinq alanın lizinq obyektinə sahiblik və istifadə hüquqlarına lizinq verən tərəfindən birtərəfli qaydada xitam verilə bilər.

45. Müqavilənin həmin şərti MM-in 748-1.12-ci maddəsinin tələblərinə uyğundur. Belə ki, mülki qanunvericilik dörd halda lizinq verənə pul məbləğlərini və lizinq obyektini mübahisəsiz geri almaq və bununla da, lizinq müqaviləsinin vaxtından əvvəl ləğv etmək hüququnu tanıyır. Bu hallardan biri, lizinq verənə lizinq alanın lizinq obyektindən istifadə üçün lizinq ödənişini müqavilə ilə nəzərdə tutulan ödəniş müddətləri üzrə ardıcıl olaraq iki dəfədən artıq ödəməməsidir.

46. MM-in lizinq müqaviləsinin iştirakçılarının hüquq və vəzifələrini müəyyən edən 748-1-ci maddəsinin tələbinə görə lizinq müqaviləsinə xitam verildikdən sonra lizinq alan lizinq obyektini normal köhnəlmə (amortizasiya) nəzərə alınmaqla, lizinq verənə aldığı vəziyyətdə qaytarmalıdır.

47. Görüldüyü kimi, həm mülki qanunvericilik, həm də tərəflərin təsdiq etdiyi lizinq müqaviləsi lizinq alan tərəfindən lizinq ödənişinin müqavilə ilə nəzərdə tutulan ödəniş müddətləri üzrə ardıcıl olaraq iki dəfədən artıq ödəməməsi halında hər hansı qeyd şərt olmadan, istisnasız olaraq lizinq obyektinin tam tərkibdə geri qaytarılmasını nəzərdə tutur.

48. Beləliklə, Ali Məhkəmənin Kommersiya və Mülki kollegiyalarının hakimlərindən ibarət məhkəmə tərkibi mülki qanunvericiliyin tələblərini və Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun yuxarıda qeyd olunan hüquqi mövqeyini nəzərə alaraq belə qənaətə gəlir ki, lizinq müqaviləsində ayrı qayda nəzərdə tutulmamışdırsa, lizinq alanın təqsiri üzündən lizinq müqaviləsinə vaxtından əvvəl xitam verildikdə, lizinq obyektini lizinq verənə qaytarılmalıdır. Lizinq müqaviləsinin qüvvədə olduğu müddət ərzində lizinq alan tərəfindən aparılmış ödənişlərin ümumi məbləği nəzərə alınaraq, ödənişə müvafiq hissədə lizinq obyektinin bir hissəsi üzərində lizinq alanın mülkiyyət hüququ tanına bilməz.

b) Lizinq müqavilələri üzrə lizinq obyektlərinə görə avans ödənişləri nəzərə alınmaqla, ödənişlərin məbləğinə müvafiq hissədə lizinq alanların mülkiyyət hüquqları tanına bilərmi?

49. Hüquq ədəbiyyatına görə avans gələcəkdə alınacaq mal və ya göstəriləcək xidmətlərin dəyərinin əvvəlcədən qismən pul şəklində ödənilmiş məbləğidir.

50. MM-in “Öhdəliklərin icrasının təmin edilməsi” adlanan XXIV fəslində yer alan 491-ci maddəsinə görə müqavilə üzrə tərəfin verəcəyi ödənişlər hesabına ödənilmiş məbləğin beh olub-olmadığına şübhə yarandıqda, o cümlədən bu Məcəllənin 491.2-ci maddəsində müəyyənləşdirilmiş qaydaya riayət edilməməsi nəticəsində şübhə yarandıqda həmin məbləğ, əgər əksi sübuta yetirilməsə, avans kimi ödənilmiş sayılır.

51. MM avansla bağlı konkret nizamlama müəyyən etmədiyindən, bu barədə razılaşmanın formasına da məhdudiyət qoymamışdır. Bununla belə nəzərə alınmalıdır ki, Məcəllənin 491.3-cü maddəsi ümumi normadır və onun tətbiqi zamanı konkret müqavilənin xüsusiyyəti nəzərə alınmalıdır .

52. Lizinq münasibətlərində avans ödənişlərinin aparılmasının hüquqi əsasları ilə bağlı qeyd edilməlidir ki, MM-in müvafiq münasibətləri tənzimləyən normalarında lizinq alan tərəfindən avansın ödənilməli olmasına dair norma nəzərdə tutulmamışdır. Eləcə də, qanunvericiliklə, avansın ödənilməsi qadağan edilməmişdir.

53. Məhkəmə tərkibi hesab edir ki, məsələnin daha aydın şəkildə izahı və müqayisəsi üçün, avansın ətraflı şəkildə tənzimləndiyi “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun müddəaları nəzərdən keçirilə bilər:

“Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu:

54. “Maddə 40-1. Satınalma müqaviləsi üzrə ödəmələr

40-1.1. Satınalan təşkilat satınalma müqaviləsinin yerinə yetirilməsi üçün qalib malgöndərənə (podratçıya) tender sənədlərində göstərilən həcmdə, lakin satınalma müqaviləsinin ümumi dəyərinin 30 faizindən çox olmayaraq avans ödəyə bilər. Avansın alınması üçün malgöndərən (podratçı) tərəfindən satınalan təşkilata avans ödənişinin ümumi həcmindən az olmayan məbləğdə bank zəmanəti təqdim olunmalıdır. Malgöndərən (podratçı) avans ödənişindən yalnız satınalma müqaviləsi ilə bağlı öhdəliklərin yerinə yetirilməsi üçün istifadə etməlidir;

40-1.3. Satınalma müqaviləsi üzrə ödəmələr (o cümlədən avans ödənişi) satınalan təşkilat tərəfindən tenderin əsas şərtlər toplusunda və satınalma müqaviləsinin xüsusi şərtlərində müəyyənləşdirilmiş qaydada və məbləğdə, malgöndərən (podratçının) təqdim etdiyi sənədlər (qaimələr, hesab fakturalar, aktlar və digər sənədlər) əsasında, ən qısa müddət ərzində, lakin 15 bank günündən gec olmamaq şərti ilə aparılır; .

40-1.5. Satınalma müqaviləsi üzrə ödəmələr (o cümlədən avans ödənişi) satınalma müqaviləsində müəyyən olunmuş müddətdə ödənilmədikdə gecikdirilmiş hər gün üçün satınalma müqaviləsində müəyyən olunmuş məbləğdə faiz hesablanır.”

55. Sadalanan normaların məzmunundan göründüyü kimi, mahiyyət etibarilə avans, mülki hüquqi əqdə üzrə əvvəlcədən aparılan ödənişdir və podratçı avans ödənişindən yalnız müqavilə ilə bağlı öhdəliklərin yerinə yetirilməsi üçün istifadə etməlidir.

56. Hazırkı mübahisəli hüquqi məsələ üzrə lizinq alanlar lizinq obyektinin dəyərinin bir hissəsini avans ödənişi şəklində lizinq müqaviləsi bağlananadək lizinq obyektinin satıcısına ödəmələrinə istinadla, ödənişə müvafiq hissədə lizinq obyektləri üzərində mülkiyyət hüquqlarının yarandığını iddia edirlər.

57. Bununla bağlı tərəflər arasında bağlanmış lizinq müqavilələrində lizinq alanlar avans ödəməyi öhdələrinə götürmüşlər. Həmçinin, müqavilədə belə şərt nəzərdə tutulmuşdur ki, lizinq alan avans məbləğini tam həcmdə ödəmədikdə müqaviləyə lizinq verənin təşəbbüsü ilə birtərəfli qaydada xitam verilir.

58. Göründüyü kimi, MM-də lizinq müqaviləsi bağlanarkən lizinq alanın avans ödəmək öhdəliyi nəzərdə tutulmasa da, tərəflər sərbəst iradə ifadələrinə uyğun olaraq müəyyən etdikləri müqavilə şərtləri ilə lizinq alan tərəfindən avansın ödəniləcəyinə dair razılıq əldə etmişlər.

59. Lakin həmin müqavilələrdə lizinq obyektinə görə avans ödənişinin təyinatı, müqavilə münasibətlərinə xitam veriləcəyi və mübahisə yaranacağı halda qarşılıqlı hesablaşmalar zamanı həmin ödənişin hansı qaydada nəzərə alınacağı barədə şərt müəyyən edilməmişdir. *Odur ki, yuxarıda qeyd olunan mübahisəli məsələlərin yaranmasına zəmin yaratmamaq üçün lizinq müqaviləsi üzrə tərəflərin hazırda qüvvədə olan mülki qanunvericilikdə lizinq alanın avans ödəmək öhdəliyini tənzimləyən müvafiq normanın olmamasını nəzərə almaları, mübahisə halında qarşılıqlı hesablaşmaların aparılması qaydasına dair müqavilə şərtini müəyyən etmələri məqsədəuyğun olardı.*

60. Həmçinin, nəzərə alınmalıdır ki, lizinq alanların avans ödənişləri zamanı məqsəd əşya üzərində mülkiyyət hüququ əldə edilməsindən ibarət olmuşdursa, bunun hüquqi forması lizinq müqaviləsi deyil, alqı-satqı müqaviləsi ola bilər. Başqa sözlə, lizinq alanlar lizinq obyektlərinə görə ödədikləri məbləğ həddində, lizinq müqavilələri bağlamadan da müvafiq əşyaları mülkiyyətlərinə almaları üçün alqı-satqı müqavilələri bağlaya bilərdilər.

61. Məhkəmə tərkibi mülki qanunvericiliyin tələblərini, tərəflər arasında bağlanmış hazırkı lizinq müqavilələrinin şərtlərini təhlil edərək, Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun yuxarıda qeyd olunan qərarlarında şərh olunmuş mövqeyini (bax yuxarıda 21-22-ci bəndlər) nəzərə alaraq belə qənaətə gəlir ki, bir neçə lizinq müqaviləsi üzrə, lizinq alanlar tərəfindən avans şəklində ödənilmiş ayrı-ayrı məbləğlərin cəmi nəzərə alınmaqla, lizinq obyektlərinin bir hissəsi üzərində lizinq alanların mülkiyyət hüquqları tanına bilməz.

62. Beləliklə, Ali Məhkəmənin Kommersiya və Mülki kollegiyalarına daxil olan bütün hakimlərdən ibarət məhkəmə tərkibi MPM-in 418-1-ci maddəsini rəhbər tutaraq

Q Ə R A R A A L D I:

1. Lizinq müqaviləsində ayrı qayda nəzərdə tutulmamışdırsa, lizinq alanın təqsiri üzündən lizinq müqaviləsinə vaxtından əvvəl xitam verildikdə, lizinq obyektini lizinq verənə qaytarılmalıdır. Lizinq müqaviləsinin qüvvədə olduğu müddət ərzində lizinq alan tərəfindən aparılmış ödənişlərin ümumi məbləği nəzərə alınaraq, ödənişə müvafiq hissədə lizinq obyektini təşkil edən bir və ya bir neçə əmlak üzərində lizinq alanın mülkiyyət hüququ tanına bilməz.

2. Bir neçə lizinq müqaviləsi üzrə, lizinq alanlar tərəfindən lizinq obyektinin dəyəri üçün avans şəklində ödənilmiş ayrı-ayrı məbləğlərin cəmi nəzərə alınmaqla, lizinq obyektlərinin bir hissəsi üzərində lizinq alanların mülkiyyət hüquqları tanına bilməz.

3. Qərardad Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinin rəsmi internet sahifəsində və Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinin Bülletenində dərc edilsin.





MÜLKİ, İNZİBATİ VƏ KOMMERSİYA İŞLƏRİ ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN

Məhkəmə tərəfindən mənəvi zərərin miqdarı müəyyən edilərkən həmin zərərin baş verməsinə səbəb olmuş hərəkət və ya hərəkətsizliyin təhlükəlilik dərəcəsi, bunun nəticəsində zərər çəkmiş şəxsin keçirdiyi mənəvi iztirab və sarsıntıların xarakteri və ağırlığı, onun fərdi xüsusiyyətləri (azyaşılı və yaxud qadın olması, səhhəti ilə əlaqədar mənəvi sarsıntı və iztirablara dözümlü, peşə və sənəti, cəmiyyətdə nüfuzu və s.), zərər vuran şəxsin təqsirinin forması (qəsd və ya ehtiyatsızlıq) və əmlak vəziyyəti, habelə işin sair diqqətə layiq halları nəzərə alınmalıdır.

2012-ci il avqust ayının 31-də “Azərbaycan Dəmir Yolları” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin Qaradağ rayonu ərazisində Heybət-Puta mənzilinin 513-cü km-nin piket 3-də yerləşən qorunan keçiddə keçid növbətçisi vəzifəsində növbədə olarkən İsmayılov Eyyub Məhəmmədəli oğlu dəmir yolu nəqliyyatının hərəkət təhlükəsizliyi və istismarı qaydalarını təmin etmək üçün keçiddə Ağstafa-Bakı sərnəşin qatarının yaxınlaşması barədə səs və rəbitə signalının verildiyinə baxmayaraq “Dəmir yolu keçidlərinin istismarına dair təlimatın 4.5, 4.6 və 4.7-ci bəndlərinin tələblərini pozub, hadisənin qarşısını almağa texniki imkanı olduğu təqdirdə, şlaqbaumları vaxtında bağlamamış və avtomobil yolu ilə nəqliyyat vasitələrinin keçiddən keçməsinə qadağa qoymamış, nəticədə saat 07:28 dəqiqədə Ağayev Fərid Ağami oğlunun idarə etdiyi «Daewoo» markalı, Az-10-TF-427 dövlət nömrə nişanlı Lökbatan qəsəbəsindən Bakı şəhəri istiqamətində 124 saylı marşrutla hərəkət edən sərnəşin avtobusu açıq şlaqbaumdən keçərək sərnəşin qatarı ilə toqquşmuş, avtobusda olan sərnəşinlərdən 26 nəfər az ağır, 5 nəfər ağır xəsarətlər almış, 6 nəfər, o cümlədən Əliyev Azər Taryel oğlu həyat üçün təhlükəli olan sağlamlığa ağır zərər vuran xəsarətlər alaraq ölmüşdür. Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 11 dekabr 2013-cü il tarixli hökmü ilə İsmayılov Eyyub Məhəmmədəli oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 262.3-cü maddəsi ilə təqsirli bilinib, 08 il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir.

Həmin hadisədə vəfat etmiş Əliyev Azər Taryel oğlunun anası övladının ölməsi ilə bağlı ona mənəvi ziyan dəydiyini və həmin ziyanın hadisəyə görə məhkum edilmiş şəxsin işlədiyi təşkilatdan tutulması ilə bağlı mübahisə açmışdır.

İddiaçı Əliyeva Zümrüd Gəncəli qızı cavabdeh “Azərbaycan Dəmir Yolları” Qapalı

Səhmdar Cəmiyyətinə qarşı iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək, cavabdeh “Azərbaycan Dəmir Yolları” QSC-dən ona dəymiş 3,000,000 manat mənəvi zərərin ödənilməsi barədə qətnamə qəbul edilməsini xahiş etmişdir. İddia tələbi belə əsaslandırılmışdır ki, çoxsaylı insanların müxtəlif xəsarətlər alması və ölməsinə səbəb olan qəza “Azərbaycan Dəmir Yolları” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin Qaradağ rayonu ərazisində Heybət-Puta mənzilinin 513-cü km-nin piket 3-də yerləşən qorunan keçiddə keçid növbətçisi vəzifəsində işləyən Eyyub İsmayılovun təqsiri ucbatından baş vermişdir. Cavabdeh orqanın bu cür məsul vəzifədə çalışan əməkdaşının qanunsuz və hüquqazidd cinayət xarakterli hərəkətləri və baş verən hadisə nəticəsində ona bir ana kimi mənəvi zərər dəymiş, 09 dekabr 1980-ci il tarixdə doğulmuş gənc oğlu həyatını itirmişdir. Bundan sonra onun həyat yoldaşının həm psixi durumu pisləmiş, həm də kardioloji problemləri yaranmış və bu da yara və iztirabların hər gün təzələnməsinə səbəb olmuşdur. Qeyd edilənlərlə bağlı olaraq ona ümumilikdə 3,000,000 manat mənəvi ziyan dəymişdir.

Bakı şəhəri Nəsimi Rayon Məhkəməsinin 22 yanvar 2020-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddia qismən təmin edilərək, vurulmuş mənəvi zərərin əvəzi olaraq 20000 (iyirmi min) manat məbləğində pul cavabdeh “Azərbaycan Dəmir Yolları” QSC-dən alınaraq iddiaçı Əliyeva Zümrüd Gəncəli qızına ödənilməsi qərara alınmışdır.

İddiaları qismən təmin edən birinci instansiya məhkəməsi “Mənəvi zərərin ödənilməsi barədə qanunvericiliyin məhkəmələr tərəfindən tətbiqi təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun qərarının 2, 4, 6, 7, 10-cu bəndlərinə, Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra məndə MM-nin) 21, 1096.1, 1096.2, 1097.1, 1099.1, 1115-ci maddələrinə istinad etmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 21 sentyabr 2020-ci il tarixli qətnaməsi ilə Bakı şəhəri Nəsimi Rayon Məhkəməsinin 22 yanvar 2020-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçının apellyasiya şikayəti qismən təmin olunaraq mənəvi zərərin məbləği hissəsində dəyişdirilmiş, cavabdeh “Azərbaycan Dəmir Yolları” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətindən tutulmalı olan mənəvi zərərin əvəzi 30000 (otuz min) manat müəyyən edilmiş, qətnamə Z.G.Əliyevanın apellyasiya şikayətinə münasibətdə mübahisələndirdiyi qalan hissədə dəyişdirilmədən saxlanılmış, cavabdeh “Azərbaycan Dəmir Yolları” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, qətnamə “Azərbaycan Dəmir Yolları” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin apellyasiya şikayəti üzrə də mübahisələndirilən hissədə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsini dəyişdirərək MM-nin 21.1, 23, 1096, «Mənəvi zərərin ödənilməsi barədə qanunvericiliyin məhkəmələr tərəfindən tətbiqi təcrübəsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 03 noyabr 2008-ci il tarixli 7 nömrəli qərarına istinad etmişdir.

İddiaçı Z.G.Əliyeva apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsindən kassasiya şikayəti verərək, qətnamənin iddianın təmin olunmayan hissəsində ləğv edilərək, iddia tələbinin tam təmin olunması barədə yeni qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

İddiaçı kassasiya şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, cavabdeh orqanın bu cür məsul vəzifədə çalışan əməkdaşının qanunsuz və hüquqazidd cinayət xarakterli hərəkətləri və baş verən hadisə nəticəsində ona ana kimi mənəvi zərər dəymişdir. 09 dekabr 1980-ci ildə doğulmuş gənc oğlu həyatını itirmişdir. Övladının faciəvi şəkildə həlak olmasından sonra həyat yoldaşının həm psixi durumu pisləşdi, həm də kardioloji problemləri yarandı. Bu günədək övladının itkisinin iztirabını çəkir. Bəlkə də zaman keçdikcə bu iztirab bir az yüngülləşərdi, lakin həyat yoldaşının həmin hadisədən indiyədək düşdüyü mövcud durum, onun yarasını və iztirablarının hər gün təzələnməsinə səbəb olur. Mənəvi ziyanın nümunəvi bir çəkisi müəyyən olunmadığından, həmçinin qanunvericilikdə mənəvi ziyanın maddi formada əvəzləndirilməsi mümkün sayıldığından bu hadisə nəticəsində ona vurulan ziyanı iddiadan da gördüyü kimi 3.000.000 manat məbləğində

dəyərləndirmişdir. Məhkəmə MM-nin 1097.1-ci maddəsində göstərilən zərərin əvəzinin zərər vuran tərəfindən tam həcmdə ödənilməsi müddəasını tətbiq etməməklə səhv nəticəyə gəlmişdir. Çünki, nə qədər ki, qanun vurulan zərəre görə qiymətləndirməni iddiaçı olaraq ona aid edir, o, da bu qiymətləndirməni 3.000.000 manat məbləğində hesablayır. Bu səbəbdən də ona vurulan zərər cavabdeh tərəfindən tam həcmdə ödənilməlidir.

Cavabdeh “Azərbaycan Dəmir Yolları” QSC apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsindən kassasiya şikayəti verərək, iddia tələbinin rədd olunması barədə yeni qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Cavabdeh kassasiya şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, 2012-ci ildə baş vermiş yol-nəqliyyat hadisəsində iddiaçının oğlunun həlak olması nəticəsində Z.G.Əliyevanın mənəvi sarsıntı keçirməsi konkret formada sübut olunmalıdır. İş materiallarında bu halın mübahisəsiz olmasını təsdiq edən heç bir sənəd mövcud deyil. Oğlunun həlak olması ilə bağlı iddiaçının bir ana kimi qəmlənməsi təbiidir, lakin şəxsin yaxın qohumunu itirməsi, hələ onun mənəvi sarsıntı keçirməsinə dəlalat etmir. İddia ərizəsində iddiaçının və onun həyat yoldaşının hadisə ilə bağlı mənəvi iztirab keçirmələri göstərsə də, bu faktla bağlı məhkəməyə hər hansı sübut, yaxud xəstəliyi təsdiq edən sənədlər təqdim edilməmişdir. Eyni zamanda baş vermiş hadisə ilə iddianın qaldırıldığı tarix arasında 7 il müddət fərqlinin olması, iddiaçının mənəvi zərər çəkməsi halını istisna edir. Belə ki, öz yaxınlarını itirmiş şəxslər bədbəxt hadisənin ilk günlərində olduqca kədərli olurlar, zaman keçdikcə həmin vəziyyət yüngülləşir. Ona görə də hazırkı iddia ölümün baş verməsindən uzun illər sonra verildiyi üçün hadisələr arasında səbəbli əlaqə mövcud deyildir.

Kassasiya şikayətlərinin dəlilərinə cavab verən Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası ilk növbədə qeyd etmişdir ki, MM-nin 21.1-21.3 maddələrinə əsasən, zərərin əvəzinin ödənilməsinə tələb etmək hüququna malik olan şəxs ona vurulmuş zərərin əvəzinin tam ödənilməsinə tələb edə bilər, bu şərtlə ki, qanunda və ya müqavilədə zərərin əvəzinin daha az miqdarda ödənilməsi nəzərdə tutulmasın. Zərər dedikdə, hüququ pozulmuş şəxsin pozulmuş hüququnu bərpa etmək üçün çəkdiyi və ya çəkməli olduğu xərclər, əmlakından məhrum olması və ya əmlakının zədələnməsi (real zərər), habelə hüququ pozulmasaydı həmin şəxsin adi mülki dövrüyyə şəraitində əldə edəcəyi gəlirlər (əldən çıxmış

fayda) başa düşülür. Zərərin əvəzinin ödənilməsi ilə bağlı tələbin həcmnin müəyyənləşdirilməsi zamanı zərər çəkənin onun işçisinin və qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş hallarda üçüncü şəxslərin davranışının zərərin yaranmasına və artmasına hansı həcmdə şərait yaratması nəzərə alınmalıdır.

Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində mənəvi zərərin ödənilməsi barədə birbaşa göstəriş olmasa da «İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi Haqqında» Avropa Konvensiyasının 41-ci maddəsində göstərilmişdir ki, mənəvi zərər şəxsə qeyri-əmlak, habelə əmlak zərəri vurulduqda ödənilə bilər.

Mənəvi zərərin vurulması ilə əlaqədar yaranan mübahisələr MM-nin mülki hüquq pozuntularından (deliktlərdən) əmələ gələn öhdəlikləri müəyyən edən IX bölməsinin qaydalarına əsasən nizamlanır.

MM-nin 1097.1-ci maddəsinin tələbinə görə, mülki hüquq pozuntusu (delikt) nəticəsində fiziki şəxsin şəxsiyyətinə və ya əmlakına vurulmuş zərərin, habelə hüquqi şəxsin əmlakına və işgüzar nüfuzuna vurulmuş zərərin əvəzi zərər vuran tərəfindən tam həcmdə ödənilməlidir.

MM-nin 1115-ci maddəsində göstərilir ki, zərərin ödənilməsi zərərin əvəzini naturada ödəməklə və ya vurulmuş zərərin əvəzini pulla ödəməklə həyata keçirilə bilər.

MM-nin 1097-ci maddəsinə müvafiq olaraq mənəvi zərərin ödənilməsi barədə iddia o halda təmin edilə bilər ki, iddiaçının fiziki və mənəvi sarsıntılar keçirməsi, bunların cavabdehin qanunsuz hərəkəti və ya hərəkətsizliyi nəticəsində baş verməsi, qanunsuz hərəkət və hərəkətsizliklə mənəvi zərər arasında səbəbli əlaqənin olması və zərərvuran şəxsin təqsiri müəyyən edilmiş olsun.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin «Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 21 və 23-cü maddələrinin şərh edilməsinə dair» 31 may 2012-ci il tarixli qərarında göstərilmişdir ki, hər bir hüquq pozuntusu sosial mənada ictimai münasibətlərə mənfi təsir göstərdiyindən zərər (ziyan) törədir. Zərər yetirmə şəxsin və ya təşkilatın subyektiv hüququnu pozur. Bununla yanaşı mülki hüquqda zərər ona görə sosial mənəvi kəsib edir ki, subyektiv hüququn pozulması müəyyən edilmiş və qanunla qorunan obyektiv hüquqların pozulması ilə müşayiət olunur. Mənəvi zərər bilavasitə zərər vuran şəxsin hərəkətlərindən sonra zərər çəkmişin şüuruna təsir göstərməklə mənfi psixoloji reaksiyaya səbəb olur. Mənəvi zərər vətəndaşların hüquqlarının

pozulmasının müstəqil nəticəsidir. Mənəvi zərər ödənilərkən mənəvi və fiziki iztirabların xarakteri və dərəcəsi, eləcə də cavabdehin təqsiri, əmlak vəziyyəti və s. vacib halların nəzərə alınması zəruridir və hər bir konkret halda belə zərərin ödənilməsi ilə bağlı xüsusatlar məhkəmənin mülahizəsinə görə müəyyən olunmalıdır.

«Mənəvi zərərin ödənilməsi barədə qanunvericiliyin məhkəmələr tərəfindən tətbiqi təcrübəsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 03 noyabr 2008-ci il tarixli 7 sayılı qərarında qanunvericiliyin, «İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi Haqqında Konvensiya»nın müddəaları və Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedentləri baxımından verilən anlayışa görə, mənəvi zərər - insanın anadangəlmə və ya qanun əsasında ona mənsub olan şəxsi qeyri-əmlak xarakterli hüquq və azadlıqlarının, habelə əmlak hüquqlarının pozulması nəticəsində mənəvi sarsıntı və iztirab keçirməsini ifadə edir.

Həmin qərarın 2-ci bəndinə əsasən zərər çəkən fiziki şəxsin mənəvi sarsıntı keçirməsi dedikdə, ona qarşı törədilən qanunsuz hərəkətin və ya hərəkətsizliyin onun şüurunda müəyyən mənfi psixi reaksiyaya səbəb olması, iztirab keçirməsi dedikdə isə onun sağlamlığının pozulması nəticəsində fiziki əzab çəkməsi anlaşılır.

Adı çəkilən qərarın 2-ci bəndində məhkəmələrə tövsiyə olunmuşdur ki, mənəvi zərərin ödənilməsi ilə əlaqədar qanunvericiliyin müddəaları nəzərə alınmaqla şəxsə mənəvi zərər vurulması onun yaxın qohumlarını və ya iş yerini itirməsi, fəal ictimai həyat tərzindən məhrum olması, şəxsi, ailə və tibbi sirlərin açılınması, şərəf, ləyaqət və işgüzar nüfuzunun ləkələnməsi, hər hansı başqa hüquqlarının məhdudlaşdırılması və ya həmin hüquqlardan məhrum olması, sağlamlığına xəsarət yetirilməsi və s. hallarda özünü büruzə verə bilər. Mənəvi zərərin miqdarı işin konkret hallarından asılı olaraq məhkəmə tərəfindən müəyyən edilir. Bu zaman mənəvi zərərin baş verməsinə səbəb olmuş hərəkətin və ya hərəkətsizliyin təhlükəlilik dərəcəsi, bunun nəticəsində zərərçəkənin keçirdiyi mənəvi iztirab və sarsıntıların xarakteri və ağırlığı, zərərvuran şəxsin təqsiri (qəsd və yaxud ehtiyatsızlıq) və əmlak vəziyyəti, zərərçəkənin fərdi xüsusiyyətləri (azyaşlı və yaxud qadın olması, səhhəti ilə əlaqədar mənəvi sarsıntı və iztirablara dözümlü, peşə və sənəti, cəmiyyətdə nüfuzu və s.), habelə işin sair diqqətəlayiq halları nəzərə alınmalıdır. Zərərin məbləği əgəbatan və ədalətli olmalıdır.

Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə MPM-nin) 14.2-ci maddəsinə görə, məhkəmə yalnız tərəflərin təqdim etdikləri sübutları araşdırmalı və onlardan istifadə etməlidir.

MPM-nin 77.1-ci maddəsinə əsasən, hər bir tərəf öz tələblərinin və etirazlarının əsası kimi istinad etdiyi halları sübut etməlidir.

MPM-nin 82.4-cü maddəsinin tələbindən görünür ki, məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş hökmü, habelə cinayət təqibi üzrə qüvvəyə minmiş digər qərarı mülki işə və kommersiya mübahisəsinə baxılarkən məhkəmə üçün hadisənin olub-olmaması və şəxsin həmin hadisəyə aidiyyəti hissəsində məcburidir.

MPM-nin 88-ci maddəsində müəyyən edilmişdir ki, məhkəmə sübutlara obyektiv, qərəzsiz, hərtərəfli və tam baxdıqdan sonra həmin sübutlara tətbiq edilməli hüquq normalarına müvafiq olaraq qiymət verir. Heç bir sübutun məhkəmə üçün qabaqcadan müəyyən edilmiş qüvvəsi yoxdur.

Məhkəmə kollegiyası ilk növbədə qeyd etmişdir ki, iddiaçının oğlunun baş vermiş yol nəqliyyat hadisəsi nəticəsində vəfat etməsi işin sübuta yetirilmiş halıdır. Bununla bağlı həm "Azərbaycan Dəmir Yolları" Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin işçisi İsmayılov Eyyub Məhəmmədli oğlu və həm də "3 saylı Bakı Avtonəqliyyat" Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinin işçisi Ağayev Fərid Ağami oğlu məhkəmənin hökmü ilə müvafiq olaraq CM-nin 262.3 və 263.3-cü maddələri təqsirli bilinərək hər biri 8 il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişlər.

Deməli, hazırkı işdə zərərçəkənin oğlunun ölümünün cavabdeh təşkilatın işçisinin və digər təqsirli şəxsin qanunsuz hərəkətləri nəticəsində baş verməsi, həmin hərəkətlərlə mənəvi zərər arasında səbəbli əlaqənin olması sübuta yetirilmişdir. Oğlunun hadisə nəticəsində vəfat etməsinin iddiaçı üçün mənəvi məhrumiyyətlərlə nəticələnməsi labüddür. Çünki işdə belə zərərin vurulmasını istisna edən halları məhkəmələr müəyyən etməmişlər.

Ona görə məhkəmə kollegiyası vurulmuş mənəvi ziyanın məbləği ilə bağlı dəyərləndirmə aparılmasına zərurət görmüşdür.

Yuxarıda qeyd olunan (Ali Məhkəmənin Plenumunun) qərarında deyilir ki, mənəvi zərərin miqdarı işin konkret hallarından asılı olaraq məhkəmə tərəfindən müəyyən edilir. Bu zaman mənəvi zərərin baş verməsinə səbəb olmuş

hərəkətin və ya hərəkətsizliyin təhlükəlilik dərəcəsi, bunun nəticəsində zərərçəkənin keçirdiyi mənəvi iztirab və sarsıntıların xarakteri və ağırlığı, zərərverən şəxsin təqsiri (qəsd və yaxud ehtiyatsızlıq) və əmlak vəziyyəti, zərərçəkənin fərdi xüsusiyyətləri (azyaşlı və yaxud qadın olması, səhhəti ilə əlaqədar mənəvi sarsıntı və iztirablara dözümlü, peşə və sənəti, cəmiyyətdə nüfuzu və s.), habelə işin sair diqqətəlayiq halları nəzərə alınmalıdır. Zərərin məbləği əqlabatən və ədalətli olmalıdır.

Ümumiyyətlə, qanunvericilikdə mənəvi zərərin məbləğinin müəyyən edilməsi üçün konkret kriteriyalar müəyyən edilməmişdir. İnkişaf etmiş ölkələrdə həmin məsələ müzakirə predmeti olan ən aktual mövzulardandır. Qeyd olunan problemə müxtəlif ölkələrin hüquqşünasları müxtəlif yanaşma sərgiləyirlər. Məsələn, Fransada və İtaliyada mənəvi zərərin məbləğinin müəyyən edilməsi üçün konkret olaraq zərəre dair qrafik müəyyənəşdirilir. Müəyyən kateqoriya zərərlər üçün kompensasiya məbləğləri müəyyən edilir. Almaniya da ümumiyyətlə mənəvi zərəre anlayışı mövcud deyil. Onlar tələb olunan məbləği "ağrıya görə pul" adlandırırlar. Alman məhkəmələri belə hesablamaları analoji işlər üzrə məhkəmə praktikasının toplusunun dərc olunması yolu ilə müəyyən edir və həmin işlər üzrə statistik rəqəmləri nəzərə alırlar. İngiltərədə hadisə nəticəsində baş vermiş zərərin kataloqu tərtib olunur və hər bir zərəre görə mənəvi zərərin məbləği müəyyən edilir. Rusiyanın məhkəmə təcrübəsində mənəvi zərərin məbləğinin müəyyən edilməsi ilə bağlı konkret mövqe yoxdur və bu məsələ ilə əlaqədar mütəmadi müzakirələr aparılır. Lakin həmin ölkənin Mülki Məcəlləsində xüsusi olaraq 151-ci maddə yer alır. Həmin normada da mənəvi ziyanın məbləğinin müəyyən edilməsinin ümumi prinsipləri nəzərdə tutulur. Normada deyilir ki, məhkəmələr mənəvi zərərin məbləğini şəxsə yetirilmiş mənəvi və fiziki sarsıntının dərəcəsindən, zərəre yetirənin təqsirindən asılı olaraq müəyyən edirlər. Zərərin məbləği əqlabatən və ədalətli olmalıdır.

Mənəvi zərərin məbləği təqsirli şəxsin təqsiri və ya zərərçəkənin subyektiv vəziyyəti nəzərə alınmadan obyektiv əsaslara görə müəyyən edilir. Mənəvi təzminatın əsas məqsədi zərərin kompensasiyası olduğundan, gələcəkdə baş verəcək zərərin qarşısının alınması üçün yüksək məbləğdə zərəre tələb edilə bilməz. İztirab və sarsıntının nəticəsi olan zərəre, zərərçəkənin hiss etdiyi fiziki və ya psixoloji ağrı şəklində ortaya

çıxdığına görə təzminat bu ağrının dərəcəsinə mütənəsb olmalıdır. Ağrının şiddəti obyektiv faktorlara görə dəyərləndirilir. Belə obyektiv faktorlara, törədilən hüquqazidd əməlin növü, ölçüsü, şiddəti, davam etdiyi müddət, zərərçəkən şəxsə mənfi fiziki və psixoloji təsiri misal göstərmək olar. Zərərin ağırlığının çox olması təzminat miqdarının yüksək olmasını, zərərin ağırlığının az olması isə təzminat miqdarının aşağı olmasını şərtləndirir. Məsələn, bir şəxsin avtomobil qəzasında vəfat etməsi ilə şəxsin qəsdən həyatdan məhrum edilməsinin məruz qoyduğu mənəvi zərərin məbləği fərqləndirilməlidir.

Təzminatın miqdarının çox aşağı olmaması vacib olduğu kimi, miqdarın çox yüksək olmaması da nəzərə alınmalıdır. Əks təqdirdə zərərçəkənə şişirdilmiş bir məbləğin verilməsi əsassız varlanmaya gətirib çıxarmış olar.

İztirab və sarsıntıının ağırlıq dərəcəsinə təsir göstərən faktorlardan biri də ölənlərin və ya cismani zərərlən məruz qalanın yaxınlarının mənəvi təzminat tələb etmələri halında onların zərərçəkmiş şəxslə qohumluq dərəcəsi və şəxsi münasibətlərinin xarakteridir. Yaxınlara ödəniləcək mənəvi təzminatın miqdarında qohumluq dərəcəsi asılı olmayaraq mövcud olan şəxsi münasibətlərin xarakteri də əhəmiyyət kəsb edir. Sağlığında şəxslər arasında münasibətlərin qənaətbəxş olmaması halında mənəvi təzminat tələbi rədd edilə bilər. Məsələn, ölənlərin çox yaxşı münasibəti olan və daimi şəkildə onun yanında qalan əmisi oğluna ödəniləcək mənəvi təzminatın miqdarı, münasibətləri pis olan və uzun zaman ərzində atasını görməyən, onunla maraqlanmayan oğula ödəniləcək təzminat miqdarından çox ola bilər.

Mənəvi təzminatın məbləğinə təsir edən ünsürlərdən biri də zərərçəkənin iqtisadi vəziyyətidir. Bu hal həm məhkəmə təcrübəsi, həm də hüquq ədəbiyyatları tərəfindən birmənalı olaraq qəbul edilir. Çünki hər kəsin qane olma səviyyəsi eyni deyildir. Maddi vəziyyəti aşağı olan şəxsə çox gələn bir məbləğ, maddi vəziyyəti yüksək olan başqasına az gələ bilər və bu da qaneedici olmaz.

Eyni zamanda təqsirli tərəfin maddi vəziyyəti mənəvi zərərin müəyyən edilməsində əhəmiyyətli faktorlardan hesab olunur. Təsadüfi deyil ki, Avropa Məhkəməsinin təcrübəsində mənəvi zərərin məbləği məsələsi həll edilərkən ölkələrin sosial-iqtisadi durumu, insanların yaşayış səviyyəsi nəzərə alınır (Məhkəmənin cavabdeh dövlətdə qurbanları iqtisadi inkişaf səviyyəsinə uyğun olaraq ayırd etdiyi mübahisə olunur (Basarba OOD Bolqariyaya qarşı 20 yanvar 2011-

ci il tarixli qərar). Məsələn, məhkəmə “əsas mükafatın” əlaqədar ölkədəki yaşayış səviyyəsinə görə azaldıla biləcəyinə qərar verib (Apicella İtaliyaya qarşı iş üzrə 29 mart 2006-cı il tarixli qərar. “Ərizəçinin daha zəngin və ya kasıb bir ölkədə yaşamasından asılı olmayaraq eyni pozuntu üçün oxşar məbləğlər verməyi mənasızdır. Çünki pulun dəyəri fərqli və həqiqətən yerli iqtisadi inkişafdan və alıcılıq qabiliyyətindən asılıdır”).

Təqsirkarın təqsirinin dərəcəsi də təzminatın miqdarının müəyyən edilməsində əhəmiyyət kəsb edir. Çünki ehtiyatsızlıqla cinayət törətmiş şəxsdən tutulan zərərin məbləği, qəsdən cinayət törətmiş şəxsdən tutulan zərərin məbləğindən fərqləndirilməlidir. Ona görə ki, ehtiyatsızlıqla cinayət törədən şəxs həmin əməlin ictimai-təhlükəli nəticələrini ya görmür, və yaxud arzu etmir, amma qəsdən cinayət törədən şəxslər əksinə, ictimai-təhlükəli nəticəni görür, arzu edir (daha təhlükəli əməl).

Mənəvi zərər bilavasitə zərər vuran şəxsin hərəkətlərindən sonra zərər çəkmişin şüuruna təsir göstərməklə mənfi psixoloji reaksiyaya səbəb olur. Hadisədən uzun müddət keçdikdən sonra mənəvi zərərin təsirinin azalması da labüddür.

Eyni zamanda, mənəvi zərərin həcmi müəyyənləşdirilməsi zamanı üçüncü şəxslərin davranışının zərərin yaranmasına və artmasına hansı həcmdə şərait yaratması nəzərə alınmalıdır.

Zərərin həcmi müəyyənləşdirilməsinə təsir edən yuxarıda şərh edilən hallar işə baxan Apellyasiya Məhkəməsi tərəfindən işin faktiki halları ilə birlikdə dəyərləndirilməmişdir.

Belə ki, iddiaçı mənəvi ziyan görə üç milyon manat pul tələb etmiş, lakin həmin məbləği şərtləndirən halları əsaslandırmamışdır. Ona görə məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, zərərin məbləğinin məhkəmənin müəyyən etdiyi məbləğdən artıq olması qənaətinə gəlmək açıq-aşkar əsassız olduğundan iddiaçının kassasiya şikayəti təmin oluna bilməz.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin müəyyən etdiyi məbləğlə bağlı məhkəmə kollegiyası aşağıdakı qeyd etmişdir.

Hazırkı işdə məhkəmələr müəyyən etmişlər ki, zərərçəkənin ölümünə səbəb olmuş hadisə ehtiyatsızlıqla törədilmiş cinayət olmuşdur (Cinayət Məcəlləsinin 263.3.). Analoji cinayət hadisələri çox tez-tez rast gəlinən hadisələrdir. Həmin işlər üzrə zərərçəkənlərə 30.000 manat mənəvi ziyanın ödənilməsi təcrübəsinin formalaşdırılması ağılabatan görünür, çünki belə nəticə mənəvi zərərin məbləğini şərtləndirən

yuxarıda şərh edilən hallara, eyni zamanda ölkə üzrə ümumi statistik yaşam səviyyəsinə uyğun gəlmir.

Bundan başqa, işin məhkəmələr tərəfindən müəyyən edilmiş halları ondan ibarətdir ki, zərərin baş verməsinə səbəb olan hadisə təkcə cavabdehin işçisi tərəfindən törədilməmişdir. Apellyasiya Məhkəməsinin istinad etdi hökmdən görünür ki, Ağayev Fərid Ağami oğlu 31 avqust 2012-ci il tarixdə "3 sayılı Bakı Avtonəqliyyat" Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinin nəzdində sürücü işləyib, Lökbatan qəsəbəsi-28 May küçəsi 124-cü marşrut xətti ilə hərəkət edən «DAEWOO» markalı «10-TF-427» dövlət nömrə nişanlı sərnişin avtobusunu idarə edib Bakı şəhəri istiqamətində gedərkən, Heybət-Puta mənzilinin 513-cü km-nin piket 3-də olan qorunan keçiddə "Yol hərəkəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununun 44-cü maddəsinin 3-cü hissəsinin 2-ci və 5-ci bəndlərinin tələblərini pozmuş şlaqbaumun vəziyyətindən və mövcudluğundan asılı olmadan keçidə qatar yaxınlaşmasına əmin olmadan keçməməli olduğu halda, qanunun bu tələblərini pozaraq sağ tərəfdən Bakı istiqamətində hərəkətdə olan qatarın yaxınlaşmasına, salondakı sərnişinlərin qatarın artıq çatmasını deyib qışqırmalarına, keçidin yaxınlığında olan şəxslərin təhlükə barədə qışqıraraq ona xəbər vermələrinə, habelə həyəcan signalına əhəmiyyət vermədən avtobusu dayandırmayaraq qatarın qarşısına sürmüş və saat 07:28-də 97 sayılı Ağstafa - Bakı sərnişin qatarı ilə toqquşmuş, nəticədə yuxarıda qeyd edilən nəticə baş vermişdir. Ağayev Fərid Ağami oğlu eyni hökmlə səkkiz il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir.

Göründüyü kimi iddiaçının oğlunun vəfat etməsinə təkcə iş üzrə cavabdehin işçisinin deyil, digər məhkum edilmiş şəxsin də təqsirkar hərəkətləri səbəb olmuşdur.

Lakin işə baxan Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası bu halı nəzərə almamış, həmin faktın mövcudluğunu MM-nin 21.3-cü maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq dəyərləndirməmiş, hadisə ilə bağlı təqsirli bilinmiş Ağayev Fərid Ağami oğlunun zərərin yaranmasına və artmasına şərait yaratmasına qiymət verməmişdir.

Həmin normanın tələbləri nəzərə alınmalıdır ona görə ki, hazırkı işdə məsuliyyətin bölünməsi prinsipi tətbiq olunmamışdır. İddiaçı hadisə nəticəsində oğlunun ölümü ilə bağlı ona vurulmuş mənəvi zərəri tələb etmişdir. Məhkəmələr mənəvi zərərin məbləği ilə bağlı hansısa yekun rəyə gəldikləri təqdirdə həmin hadisədə təqsirli olan digər şəxsin də hərəkətlərinə görə məsuliyyəti hazırkı iş üzrə cavabdehin üzərinə qoymaqla haqlı olmamışlar. Ona görə ki, hadisədə təqsirli bilinən şəxslərin vurmuş olduqları zərəre görə müstəqil məsuliyyətin yaranmasını şərtləndirən əsaslar mövcud deyil. Qeyd olunan əsasın mövcudluğu cavabdehin məsuliyyətini azaldan haldır.

Beləliklə, kassasiya kollegiyasının yuxarıda göstərilən əsaslara görə iş üzrə qəbul etdiyi qərarı ilə iddiaçı Z.G.Əliyevanın kassasiya şikayəti təmin edilməmiş, cavabdeh "Azərbaycan Dəmir Yolları" QSC-nin kassasiya şikayəti qismən təmin edilmiş və Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 21 sentyabr 2020-ci il tarixli qətnaməsi tutulan mənəvi ziyanın məbləği hissəsində ləğv edilərək iş həmin hissədə yenidən baxılması üçün apellyasiya məhkəməsinə göndərilmişdir.

Məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, iş yenidən baxılarkən mənəvi zərərin məbləğinin müəyyən edilməsinə təsir edəcək hallarla bağlı yuxarıda şərh edilənlər nəzərə alınmaqla dəyərləndirmə aparılmalı və bunun nəticəsindən asılı olaraq qərar qəbul edilməlidir.



Birbaşa nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla bağlanmış əqd etibarsız olduğu üçün onun nəticələrinin tətbiqi barədə iddia verən şəxs mütləq qaydada əqdin etibarsızlığı barədə ayrıca tələb irəli sürməyə borclu deyil. Əqdin etibarsızlığı barədə ayrıca tələb irəli sürülmədiyi əsası ilə belə iddialar rədd olunma bilməz.

Təsisçisi Seyit Ahmet Tangudur (bundan sonra – iddiaçı) olan və 03 avqust 1999-cu il tarixdə Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyində dövlət qeydiyyatına alınmış “ATK” Yapı Malzemeleri MMC-nin adı 19 iyul 2002-ci il tarixdə dəyişdirilərək müəssisə “Tanyapı İnşaat Ltd” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyəti (bundan sonra – MMC) adlandırılmış, 29.04.2008-ci il tarixdə müəssisənin ümumi yığıncağının qərarı ilə Göyüşov Azər Şahverdi oğlu nizamnamə fonduna 50 faiz məbləğində əmlak qoymaqla müəssisəyə təsisçi kimi daxil edilmişdir.

27 may 2014-cü il tarixdə cəmiyyətin nizamnamə kapitalı 449200 manata artırılmaqla yenidən dövlət qeydiyyatından keçirilmişdir. Hazırda müəssisənin təsisçiləri Göyüşov Azər Şahverdi oğlu (50%) və Seyit Ahmet Tangudur (50%), qanuni təmsilçisi Göyüşov Azər Şahverdi oğludur.

İddiaçı cavabdehlər Göyüşov Azər Şahverdi oğluna və MMC-yə qarşı iddia ərizəsi, sonradan isə Dünyamalyev Ülvi Dilsuz oğlunu da cavabdeh qismində göstərdiyi iddia tələblərinin dəqiqləşdirilməsi (iddia ərizəsinə əlavə) barədə ərizə ilə məhkəməyə müraciət edərək, MMC və Dünyamalyev Ülvi Dilsuz oğlu arasında bağlanmış 16 sentyabr 2019-cu il tarixli üzlaşmə aktının və 25 iyul 2019-cu il tarixli 19/07-05 sayılı müqavilənin etibarsız hesab edilməsi, MMC tərəfindən Dünyamalyev Ülvi Dilsuz oğluna ödənilmiş 492000 manat pul vəsaitinin Dünyamalyev Ülvi Dilsuz oğlundan alınaraq MMC-nin xəzinəsinə qaytarılması, 2007-ci ildən 2019-cu ilə qədər MMC-nin fəaliyyəti nəticəsində əldə edilmiş xalis mənfəətin, o cümlədən 3 ədəd yaşayış binasının tikintisindən əldə edilmiş 3 176 000 manatın, beton zavodun fəaliyyəti ilə əlaqədar əldə edilmiş 1 440 000 manatın, ağır texnikanın icarəsindən əldə edilmiş 270 000 manatın, avtonəqliyyat vasitələrinin icarəsindən əldə edilmiş 756 000 manatın, daşınmaz əmlakın icarəsindən əldə edilmiş 210 000 manatın, MMC tərəfindən görülmüş podrat işlərindən əldə edilmiş 500 000 manatın, ümumilikdə isə 6 467 200 manat məbləğində xalis mənfəətin 50 faizinin, yəni 3 233 600 manat məbləğində pul vəsaitinin Göyüşov Azər Şahverdi oğlundan alınaraq ona ödənilməsi

barədə qətnamə çıxarılmasını, həmçinin MMC-nin direktoru Göyüşov Azər Şahverdi oğlunun barəsində xüsusi qərardad qəbul olunaraq Baş prokurorluq yanında Korrupsiyaya qarşı Mübarizə İdarəsinə məlumat verilməsini xahiş etmişdir.

İddiaçı tələbini onunla əsaslandırılmışdır ki, bir təsisçi kimi borc məbləğindən və onun əvəzinin ödənilməsindən xəbəri olmayıb. Əslində mənfəətin bölünməsinə tələb etdikdən sonra cavabdeh MMC-nin borcla işləməsi görüntüsü yaratmaq və MMC-yə məxsus bahalı əmlakları balansdan çıxarmaq üçün bu yola əl atıb. Üzləşmə aktında göstərilən əmlaklar real dəyərindən çox aşağı qiymətə borcla əvəzləşdirilərək özgəninkiləşdirilib və ya belə görüntü yaradılıb. Həmin əmlaklardan bəzilərinin nizamnamə fonduna pay şəklində qoyulması səbəbilə onların direktor tərəfindən satılması qanunsuz olub. Dünyamalyev Ülvi Dilsuz oğlundan alındığı iddia edilən borc məbləğləri vergi hesabatlarında əksini tapmayıb.

Göyüşov Azər Şahverdi oğlu qarşılıqlı iddia ərizəsi təqdim edərək, iddiaçıdan 1 944 092 manat və 7474,24 ABŞ dolları vəsaitin onun xeyrinə tutulması barədə qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Qarşılıqlı iddia onunla əsaslandırılmışdır ki, Cəmiyyətin nizamnaməsi 2014-cü ildə yenilənərək təsdiqləndikdən sonra iddiaçı cəmiyyətin fəaliyyəti ilə bağlı maraqlanmamış, İsmayilli rayonu, M.F.Axundov küçəsində üç bloklu çoxmərtəbəli yaşayış evlərinin tikintisində heç bir vəsait cəlb etməmiş, 2007-ci ildən 2019-cu ilə qədər əldə olunmuş xalis mənfəətin 50 faizinin tələb etməsinə baxmayaraq, cəmiyyətə həmin ərəfələrdə cəlb olunan vəsaitin 50 faizini ödəməmişdir, buna görə də onun Cəmiyyətə 3 862 773,62 manat və 14 948 ABŞ dolları məbləğində borcu yaranmışdır və bu borc məbləği iddiaçıdan onun xeyrinə tutulmalıdır.

Məhkəməyə təqdim edilmiş sənədlərə əsasən MMC-nin adından qanuni təmsilçi qismində Göyüşov Azər Şahverdi oğlu ilə Dünyamalyev Ülvi Dilsuz oğlu arasında bağlanmış 03.04.2014-cü il, 14.07.2014-cü il və 01.08.2014-cü il tarixli müqavilələr əsasında adı çəkilən şəxs MMC-yə ümumilikdə 600000 manat borc vermiş (hər müqavilə üzrə 200 000 manat), alınmış borc məbləğləri 07.05.2014-cü il, 18.07.2014-cü il və

04.08.2014-cü il tarixlərdə MMC-nin xəzinəsinə mədaxil edilmiş, 09.09.2014-cü il tarixdə 363 490 manat, 20.12.2017-ci il tarixdə 12 470 manat, 29.11.2018-ci il tarixdə 40 000 manat, 29.11.2018-ci il tarixdə 36 540 manat, 29.11.2018-ci il tarixdə 39 500 manat MMC-nin xəzinəsindən nağd şəkildə Dünyamalıyev Ülvi Dilsuz oğluna qaytarılmış, 02.09.2019-cu il tarixli qaimə-fakturaya əsasən 21 000 manat dəyərində beton hazırlanması üçün avadanlıqlar borc əvəzində Dünyamalıyev Ülvi Dilsuz oğluna verilmiş, 30.09.2019-cu il tarixinə MMC-nin Dünyamalıyev Ülvi Dilsuz oğluna 87 000 manat borcu qalmışdır.

16.09.2019-cu il tarixli üzvləşmə aktına görə MMC və Dünyamalıyev Ülvi Dilsuz oğlu arasında bağlanmış 03.04.2014-cü il, 14.07.2014-cü il və 01.08.2014-cü il tarixli müqavilələr əsasında adı çəkilən şəxsdən alınmış 600 000 manat borcun 492 000 manatı pul vəsaiti şəklində, 108 000 manatı isə əmlak şəklində ("Mercedes-Benz Axor" yük maşını - 72 000 manat, Beton hazırlanması üçün avadanlıq – 21 000 manat, "Man yük" maşını – 15 000 manat) qaytarılmışdır.

Bakı Şəhəri Nərimanov Rayon Məhkəməsinin 17 mart 2020-ci il tarixli qətnaməsi ilə ilkin və qarşılıqlı iddia tələbləri təmin edilməmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsi belə nəticəyə gəlmişdir ki, hər iki tələb sübutlarla təsdiq edilmədiyindən, təmin oluna bilməz. İlk iddia tələbinin üzvləşmə aktının və alqı-satqı müqaviləsinin ləğv edilməsi hissəsi ilə bağlı məhkəmə qeyd etmişdir ki, cavabdeh MMC-nin məhkəməyə təqdim edilmiş nizamnaməsindən görüldüyü kimi, bu cür əqdlərin bağlanması cəmiyyətin ümumi yığıncağının səlahiyyətlərinə aid deyil. Odur ki, məhkəmə həmin əqdlərin ləğvi üçün əsas görməmişdir.

Məhkəmə öz mövqeyini Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə MPM-nin) 14.2, 77.1, 88 və 217.4-cü maddələrinə istinad edərək əsaslandırılmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki kollegiyasının 12 noyabr 2020-ci il tarixli qərarı ilə iddiaçının və cavabdeh A.Ş.Göyüşovun apellyasiya şikayətləri qismən təmin olunmuş, birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsi iddiaçının "2007-ci ildən 2019-cu ilə qədər MMC-nin fəaliyyəti nəticəsində əldə edilmiş xalis mənfəətin, o cümlədən 3 ədəd yaşayış binasının tikintisindən əldə edilmiş 3 176 000 manatın, beton zavodun fəaliyyəti ilə əlaqədar əldə

edilmiş 1 440 000 manatın, ağır texnikanın icarəsindən əldə edilmiş 270 000 manatın, avtonəqliyyat vasitələrinin icarəsindən əldə edilmiş 756 000 manatın, daşınmaz əmlakın icarəsindən əldə edilmiş 210 000 manatın, MMC tərəfindən görülmüş podrat işlərindən əldə edilmiş 500 000 manatın, ümumilikdə isə 6 467 200 manat məbləğində xalis mənfəətin 50 faizinin, yəni 3 233 600 manat məbləğində pul vəsaitinin cavabdeh Göyüşov Azər Şahverdi oğlundan alınaraq ona ödənilməsi" tələblərinin təmin edilməməsi hissəsində ləğv edilmiş, iddiaçının həmin iddia tələbləri üzrə icraata xitam verilmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin eyni tarixli qətnaməsi ilə iddiaçının və cavabdeh A.Ş.Göyüşovun apellyasiya şikayətləri təmin edilməmiş, birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsi iddiaçının cavabdehlər "Tanyarı İnşaat Ltd" MMC və Dünyamalıyev Ülvi Dilsuz oğlu arasında bağlanmış 16.09.2019-cu il tarixli, üzvləşmə aktının və 25 iyul 2019-cu il tarixli 19/07-05 sayılı müqavilənin etibarsız hesab edilməsi, MMC tərəfindən Dünyamalıyev Ülvi Dilsuz oğluna ödənilmiş 492 000 manat pul vəsaitinin Dünyamalıyev Ülvi Dilsuz oğlundan alınaraq MMC-nin xəzinəsinə qaytarılması barədə ilkin iddia tələbinin, həmçinin Göyüşov Azər Şahverdi oğlunun qarşılıqlı iddia tələbinin təmin edilməməsi hissələrində dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi qeyd etmişdir ki, A.Ş.Göyüşov MMC-nin 50% payla təsisçisi, eyni zamanda direktorudur (qanuni nümayəndəsidir) və həm sözügedən üzvləşmə aktı, həm də müvafiq müqavilə MMC-nin adından onun tərəfindən imzalanmışdır. Cavabdeh MMC-nin nizamnaməsinin 4.5-ci bəndinə əsasən cəmiyyətin fəaliyyətinə cari rəhbərlik cəmiyyətin icraedici orqanı və qanuni təmsilçilik funksiyasına malik olan Direktor tərəfindən həyata keçirilir. Direktor cəmiyyətin adından vəkalətnaməsiz fəaliyyət göstərir, cəmiyyətin operativ idarə edilməsini həyata keçirir, üçüncü şəxslərlə münasibətdə, o cümlədən məhkəmədə cəmiyyəti təmsil edir, cəmiyyətin adından əqdlər bağlayır, ümumi yığıncağın və digər idarəetmə orqanlarının səlahiyyətlərinə aid edilməyən digər səlahiyyətləri həyata keçirir. Görüldüyü kimi, ilkin iddiaçının mübahisələndirdiyi üzvləşmə aktı və müqavilə lazımi subyektlərin (səlahiyyətli şəxslərin) arasında bağlanmışdır; həmin əqdlərin, bu növ əqdlər üçün nəzərdə tutulmuş forma və məzmununa uyğun olmadığı da irəli sürülməmiş, onları

bağlamış şəxslərin arasında iradə vahidliyinin yoxluğu isə sübuta yetirilməmişdir.

Bundan başqa, Dünyamalıyev Ülvi Dilsuz oğluna satılan (borc əvəzi verilən) əmlakların bəzilərinin nizamnamə fonduna pay şəklində qoyulması səbəbilə onların direktor tərəfindən satılmasının qanunsuz olması barədə ilkin iddiaçının dəlilləri Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra məndə Mülki Məcəllənin) 91.2, 91.3.6, 90.8-ci maddələrinin tələbləri baxımından əsassızdır. Həmçinin iş üzrə cavabdeh MMC-nin nizamnamə kapitalının azaldılmış olduğu müəyyən olunmamışdır.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, ilkin iddiaçının müvafiq əqdlərin etibarsız hesab edilməsi tələbi əsaslı deyildir və birinci instansiya məhkəməsinin bununla bağlı gəldiyi nəticə qanuni olmuşdur. Kollegiya onu da qeyd etmişdir ki, cavabdeh MMC-nin 50% payla təsisçisi olan iddiaçı üzləşmə aktında göstərilən əmlakların real dəyərindən aşağı qiymətə satıldığını (borcla əvəzləşdirildiyini) iddia edirsə, qanunvericiliyin yuxarıda sadalanan müddələrinin ona verdiyi hüquqdan istifadə edərək cavabdeh Göyüşov Azər Şahverdi oğluna qarşı müvafiq iddia tələbi irəli sürə bilər. Kollegiya, birinci instansiya məhkəməsinin ilkin iddiaçının “MMC tərəfindən Dünyamalıyev Ülvi Dilsuz oğluna ödənilmiş 492 000 manat pul vəsaitinin həmin şəxsdən alınaraq MMC-nin xəzinəsinə qaytarılması” tələbi üzrə gəldiyi nəticəni də əsaslı hesab etmiş və qeyd etmişdir ki, adı çəkilən şəxslə borc müqavilələri bağlandığı audit rəyi ilə də müəyyən edilmiş, göstərilən məbləğ isə borcun qaytarılması məqsədilə ona ödənilmişdir.

Məhkəmə kollegiyası öz mövqeyini Mülki Məcəllənin 49.1-49.5, 90.8, 90.6, 91.2, 91.3.6, 324, 337.1, 339, 390.5, 404-cü maddələrinə istinad etməklə əsaslandırılmışdır.

İddiaçı (vəkil Kazımov Əfqan Xanlar oğlu) apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsindən həmin qətnamənin ləğv edilməsi və işin yenidən baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilməsi barədə qərar qəbul olunmasını xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi işin mühüm əhəmiyyəti olan hallarını aydınlaşdırmamış, iş üzrə tətbiq edilməli olmayan maddi hüquq normalarını tətbiq etmiş, prosessual hüquq normalarının tələblərini pozmuşdur.

Kassasiya şikayətinin dəlillərinə cavab verən Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin

Mülki Kollegiyası Mülki Məcəllənin aşağı normalarına istinad etmişdir:

Maddə 49.3. Hüquqi şəxs adından çıxış edən şəxs, o cümlədən hüquqi şəxsin idarəetmə orqanlarında (müşahidə (direktorlar) şurası, icra orqanı) təmsil olunan hər hansı şəxs təmsil etdiyi hüquqi şəxsin mənafeləri üçün vəzifələrini yerinə yetirərkən vicdanla, peşəkar qaydada və məntiqlə hərəkət etmək, hüquqi şəxsin və onun bütün iştirakçılarının maraqlarına sadıq olmaq və hüquqi şəxsin maraqlarını öz maraqlarından üstün tutmaq, ehtiyatlı olmaq, habelə qərarların qəbulu zamanı ədalətli və qərəzsiz olmağa borcludur. Həmin şəxs, bu vəzifələrin hüquqi şəxsin maraqlarına uyğun olaraq yerinə yetirilməsi üçün məsuliyyət daşıyır. Hüquqi şəxsin nizamnamə kapitalında ən azı 5 faiz paya (səhmə) malik olan iştirakçısının (iştirakçılarının) tələbi ilə o, vəzifələrini pozduğu halda, pozuntu nəticəsində hüquqi şəxsə dəymiş zərərin əvəzini ödəməlidir.

Maddə 49.4. Hüquqi şəxsin mənafeləri üçün bu Məcəllə ilə müəyyən edilən vəzifələrini yerinə yetirməyən və ya lazıminca yerinə yetirməyən hüquqi şəxs adından çıxış edən şəxs, o cümlədən hüquqi şəxsin idarəetmə orqanlarında (müşahidə (direktorlar) şurası, icra orqanı) təmsil olunan hər hansı şəxs hüquqi şəxsə və ya səhmdara (payçıya) dəyən zərəərə görə aşağıdakı hallarda məsuliyyət daşıyır:

49.4.1. hüquqi şəxsin zərərlə işlədiyi halda və ya hüquqi şəxsin mənfəətinə qeyri-mütənəssib həcmdə hüquqi şəxsin idarəetmə orqanlarının üzvlərinə bonusların ödənilməsi;

49.4.2. hüquqi şəxsin əmlakının bazar şərtlərindən əhəmiyyətli dərəcədə aşağı şərtlərlə və qiymətlə özgəninkiləşdirilməsi və ya istifadəyə verilməsi;

49.4.3. hüquqi şəxsə aidiyyəti olan şəxslərlə qanunun tələblərini pozan və ya hüquqi şəxsin maraqlarına təhlükə yaradan müqavilələrin bağlanması;

49.4.4. hüquqi şəxsin bağlanmış müqavilələr əsasında malları (işləri, xidmətləri) onların real dəyərindən əhəmiyyətli dərəcədə yuxarı qiymətə satın alması;

49.4.5. özü üçün, hüquqi şəxsə aidiyyəti olan şəxslər və ya digər şəxslər üçün maddi və qeyri-maddi əmlak nemətləri və bu cür əmlaka hüquqların təmin edilməsi məqsədi ilə hüquqi şəxsin əmlakının mənimsənilməsi və ya israf edilməsi;

49.4.6. səhmdarlara (payçılara) münasibətdə ədalətsiz və ya onlara ziyan vuran əqdlərin bağlanması.

Maddə 87.10. Məhdud məsuliyyətli cəmiyyətin xalis aktivlərinin dəyərinin əlli faizindən artıq məbləğdə olan əqd xüsusi əhəmiyyətli əqd hesab edilir. Xüsusi əhəmiyyətli əqdin bağlanması barədə qərar cəmiyyətinin iştirakçılarının ümumi yığıncağında qəbul edilir.

Maddə 91.3. Məhdud məsuliyyətli cəmiyyət iştirakçılarının ümumi yığıncağının müstəsna səlahiyyətinə aşağıdakılar aiddir:

...91.3.6. bu Məcəllənin 49-1.2-ci və 87.10-cu maddələrində nəzərdə tutulmuş əqdlərin bağlanması haqqında qərar qəbul etmək.

Bu Məcəllədə müəyyənləşdirilmiş şərtləri pozmaqla bağlanmış əqd etibarsızdır. Etibarsız əqdlər mübahisə edilən əqdlər və ya əhəmiyyətsiz əqdlər ola bilər (maddə 337.1).

Müqavilənin mübahisə edilməsi müqavilənin digər tərəfinə iradə ifadəsinin bildirilməsi yolu ilə həyata keçirilir. Digər tərəfə münasibətdə həyata keçirilmiş birtərəfli əqd həmin şəxsə qarşı mübahisə edilir (maddə 337.2).

Əhəmiyyətsiz əqd məhkəmə tərəfindən etibarsız sayılıb-sayılmamasından asılı olmayaraq özlüyündə etibarsız olan əqddir (maddə 337.3).

Etibarsız əqd onun etibarsızlığı ilə bağlı nəticələr istisna olmaqla, hüquqi nəticələrə səbəb olmur. Bu cür əqd bağlandığı andan etibarsızdır (maddə 337.4).

Əqd etibarsız olduqda, əgər bu Məcəllədə onun etibarsızlığının ayrı nəticələri nəzərdə tutulmayıbsa, tərəflərdən hər biri əqd üzrə aldığıların hamısını digər tərəfə qaytarmağa, alınanları eyni ilə qaytarmaq mümkün olmadıqda isə (o cümlədən alınanlar əmlakdan istifadədə, görülmüş işdə və ya göstərilmiş xidmətdə ifadə olunduqda) onun dəyərini pulla ödəməlidir (maddə 337.5).

Həmin normaların tələblərindən çıxış edərək kassasiya kollegiyası qeyd etmişdir ki, Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi etibarsız əqdlərin mübahisə edilən və əhəmiyyətsiz əqdlər növlərini müəyyən edir. Birinci əqdlər barəsində mübahisə edildikdə həmin əqdlər bağlandığı andan etibarsız olur. Əhəmiyyətsiz əqdlər isə məhkəmə tərəfindən etibarsız sayılıb-sayılmamasından asılı olmayaraq özlüyündə etibarsızdır. Etibarsız əqdlər onların etibarsızlığı ilə bağlı nəticələr istisna olmaqla, başqa hüquqi nəticələrə səbəb olmur və bağlandığı andan etibarsızdır (maddə 337).

Bu baxımdan qanunda birbaşa nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla bağlanmış əqd etibarsız olduğu üçün onun nəticələrinin tətbiqi (ödənilən məbləğlərin və ya əmlakların geri qaytarılması və s) barədə iddia verən şəxs mütləq qaydada əqdin etibarsızlığı barədə ayrıca tələb irəli sürməyə borclu deyil. Yaxud əqdin etibarsızlığı barədə ayrıca tələb irəli sürülmədiyi əsası ilə belə iddialar rədd oluna bilməz.

Bu cür iddialarda əqdin etibarsız olması iddianın əsasını təşkil etdiyi üçün mübahisəni mahiyyəti üzrə həll edən məhkəmə hər bir halda tərəflər arasında iddiaçının istinad etdiyi əsaslarla etibarlı əqdin bağlanıb-bağlanmadığı barədə məsələyə, başqa sözlə iddianın əsaslı olub-olmadığına qiymət verməlidir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin 27 avqust 2012-ci il tarixli Qərarında da ifadə edildiyi kimi iddianın əsasını irəli sürülən iddia tələblərinin əsaslandırıldığı hüquqi faktlar təşkil edir. Onlara əqdlər, xüsusi olaraq müqavilələr, müddətin bitməsi faktı, hüquqların pozulması, ziyanın vurulması və s. aid edilə bilər. İddianın əsası adətən bir faktdan deyil, iddianın faktiki tərkibi adlanan faktların məcmusundan ibarət olur.

Baxılan iş üzrə iddiaçı 50% payla təsisçisi olduğu hüquqi şəxsin adından bağlanmış borc müqaviləsi üzrə ödənilən məbləğlərin və borcun əvəzi kimi verilmiş əmlakların geri qaytarılmasını tələb edir. İddia tələbi onunla əsaslandırılmışdır ki, əslində hüquqi şəxslə üçüncü şəxs arasında bağlanmış borc müqaviləsi uydurma əqddir və heç bir hüquqi nəticə yaratmaq niyyəti olmadan bağlanmışdır.

Bu baxımdan iddianın əsası kimi istinad olunan hal – etibarlı borc müqaviləsinin bağlanıb-bağlanmadığı barədə məsələyə, başqa sözlə əqdin uydurma olması səbəbilə əhəmiyyətsiz olub-olmamasına hüquqi qiymət verilmədən həmin müqavilə üzrə verilənlərin qaytarılması tələbinin mahiyyəti üzrə həlli mümkün deyildir.

İddiaçının belə bir iddianı qaldırmağa subyektiv hüququnun olub-olmadığı məsələsinə münasibətdə isə məhkəmə kollegiyası aşağıdakıların qeyd olunmasını zəruri hesab etmişdir.

Azərbaycan Respublikasının mülki qanunvericiliyi hüquqi şəxsə müəyyən paya malik olan təsisçilərin (payçıların) hüquqi şəxsin fəaliyyəti və mənafeləri ilə öz adından iddia qaldırmaq hüquqlarını istisna etmir.

Belə ki, Mülki Məcəllənin 49-cu maddəsinə əsasən hüquqi şəxs adından çıxış edən şəxs qanundan və hüquqi şəxsin nizamnaməsindən irəli gələn vəzifələrini pozduğu halda hüquqi şəxsin nizamnamə kapitalında ən azı 5 faiz paya (səhmə) malik olan iştirakçının (iştirakçıların) pozuntu nəticəsində hüquqi şəxsə dəymiş zərərin əvəzinin ödənilməsinə tələb etmək hüququ vardır (49.3).

Eyni zamanda hüquqi şəxsin adından əqdlər bağlayarkən, habelə Məcəllənin 49.4.1-49.4.6-cı maddələrində sadalanan vəziyyətlərdə bu vəzifələri pozan hüquqi şəxs adından çıxış edən şəxs həm hüquqi şəxsə, həm də səhmdara (payçıya) dəyən zərəərə görə məsuliyyət daşıyır (49.4).

Bu məsələ ilə bağlı, həmçinin nəzərə alınmalıdır ki, hüquqi şəxsin növlərindən biri olan məhdud məsuliyyətli cəmiyyətin xalis aktivlərinin dəyərinin əlli faizindən artıq məbləğdə olan əqdlər xüsusi əhəmiyyətli əqdlər hesab edilir və belə əqdlərin bağlanması cəmiyyətin ümumi yığıncığının müstəsna səlahiyyətinə aiddir (Mülki Məcəllənin 87.10 və 91.3.6-cı maddələri). Bu baxımdan hüquqi şəxsin iştirakçıları tərəfindən hüquqi şəxsin adından bağlanmış əqdlərin mübahisələndirilməsi zamanı həmin əqdlər Mülki Məcəllənin 87.10-cu maddəsi baxımından dəyərləndirilməli, hüquqi şəxsin adından ümumi

yığıncığın qərarı olmadan bağlanan belə əqdləri mübahisələndirmək hüququ həm hüquqi şəxsin özü, həm də iştirakçısı (iştirakçıları) üçün tanınmalıdır.

Hazırkı iş üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən hüquqi şəxsin təsisçisinin (iştirakçısının) hüquqi şəxsin adından onun təmsilçisi (o cümlədən digər təsisçisi (iştirakçısı) olan şəxs) ilə üçüncü şəxslər arasında bağlanmış və əhəmiyyətsiz hesab etdiyi əqd üzrə ödənilən məbləğlərin və ya verilmiş əmlakların qaytarılması barədə iddiaya yuxarıda istinad olunan maddi hüquq normalarının tələbləri nəzərə alınmadan baxılması son nəticədə yuxarıda sadalanan maddi hüquq normalarının pozulmasına səbəb olmuşdur.

Məhkəmə kollegiyası qeyd olunanları nəzərə alaraq hesab etmişdir ki, iddiaçı Seyit Ahmet Tangudur tərəfindən verilmiş kassasiya şikayəti qətnamənin ləğv olunmasına aid hissədə təmin olunmalı, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi ilkin iddianın təmin edilməyən hissəsində ləğv edilməli, iş həmin hissədə yeni apellyasiya baxışına göndərilməli və işə yenidən baxılarkən bu Qərarın əsaslandırıcı hissəsində istinad olunan maddi hüquq normalarının tələblərinə cavab verən məhkəmə aktı qəbul edilməlidir.



İddia tələblərinin fərqli formada ifadə olunması və ya zahiri baxımdan fərqlənməsi iddianın predmetinin fərqli olduğu barədə qənaətə gəlmək üçün yetərli deyil. Belə tələblərə iddiaçının barəsində qərar qəbul olunmasını xahiş etdiyi subyektiv hüququ, onun qanunla qorunan maraqları, o cümlədən bütövlükdə hüquq münasibətləri baxımından qiymət verilməlidir.

Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Ümüd Əkbərov (13-cü Xreptovı) küçəsi 84B ünvanında yerləşən ev (bundan sonra – mübahisəli ev) 1983-1984-cü illərdə cavabdeh İsmayılov Tofiq Əli tərəfindən inşa olunmuşdur və daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydə alınmamışdır.

İsmayılov Ayaz Tofiq oğlu (bundan sonra – iddiaçı) sonuncunun övladı olaraq, 1988-ci ildə həmin evdə doğulmuşdur və doğulduğu vaxtdan orada yaşayış yeri üzrə qeydiyyatdadır.

İddiaçı cavabdeh İsmayılova Arzu Namiq qızı ilə 19 noyabr 2010-cu il tarixdə nikaha daxil olmuş 2011-ci ilin mart ayında onu ailəsinin yaşadığı mübahisəli evə gətirmiş, evin 3 otağı onların, 1 otağı isə iddiaçının valideynlərinin istifadəsində olmuşdur.

İddiaçı ilə cavabdeh Arzu İsmayılova və sonuncunun qohumları (nənəsi və xalası) arasında təxminən 2015-ci ildən başlayaraq münaqişəli vəziyyət yaranmış və bu zəmində iddiaçı cinayət və inzibati məsuliyyətə cəlb olunmuşdur.

Suraxanı Rayon Məhkəməsinin 05 sentyabr 2017-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı ilə cavabdeh A.İsmayılovanın nikahları pozulmuşdur.

Bakı Şəhəri Yasamal Rayon Məhkəməsinin 30 noyabr 2017-ci il tarixli qətnaməsi ilə İsmayılov Tofiq Əli oğlunun cavabdehlər İsmayılova Arzu Namiq qızına və İsmayılov Ayaz Tofiq oğluna qarşı iddiası qismən təmin edilmiş, cavabdeh İsmayılova Arzu Namiq qızının mübahisəli evdən çıxarılması, cavabdeh İsmayılov Ayaz Tofiq oğluna qarşı iddianın rədd edilməsi qərara alınmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki kollegiyasının 28 fevral 2018-ci il tarixli qətnaməsi ilə cavabdeh Arzu İsmayılovanın apellyasiya şikayəti təmin olunmuş, Yasamal Rayon Məhkəməsinin 30 noyabr 2017-ci il tarixli qətnaməsinin mübahisələndirilən hissədə - A.N.İsmayılovanın mübahisəli evdən çıxarılması hissəsində ləğv edilmiş və həmin hissədə iddia tələbi rədd edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki kollegiyasının 13 iyul 2018-ci il tarixli qərarı ilə iddiaçının kassasiya şikayəti təmin edilməmiş, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 28 fevral 2018-ci

il tarixli qətnaməsi isə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Bakı Şəhəri Yasamal Rayon Məhkəməsinin 2(004)-7924/2018 nömrəli iş üzrə 20 noyabr 2018-ci il tarixli qətnaməsi ilə İsmayılov Ayaz Tofiq oğlunun cavabdeh İsmayılova Arzu Namiq qızına qarşı evdən istifadəyə yaradılmış qanunsuz maneələrin aradan qaldırılması və həmin evdən istifadə qaydalarının müəyyən edilməsi barədə iddia tələbi rədd edilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki kollegiyasının 03 aprel 2019-cu il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçının apellyasiya şikayəti təmin olunmamış, Bakı Şəhəri Yasamal Rayon Məhkəməsinin 20.11.2018-ci il tarixli qətnaməsi isə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki kollegiyasının 11.09.2019-cu il tarixli 2(102)-5670/2019 sayılı qərarı ilə iddiaçının kassasiya şikayəti təmin edilməmiş, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 03.04.2019-cu il tarixli qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

İddiaçı cavabdehlər İsmayılova Arzu Namiq qızı və İsmayılov Tofiq Əli oğluna qarşı iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək, mübahisəli evə köçürülməsi barədə qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

İddia tələbi onunla əsaslandırılmışdır ki, cavabdehlər hazırda onu fərdi yaşayış evinə buraxmırlar. Ümumiyyətlə mülkiyyətində heç bir əmlakı və başqa yaşayış yeri olmadığına görə kirayələrdə yaşamağa məcbur olmuşdur.

Birinci instansiya məhkəməsinə təqdim edilmiş Yasamal Rayon İcra Hakimiyyəti Yasamal Rayon Mənzil Kommunal Təsərrüfatı Birliyinin 32 sayılı MKİS-dən verilmiş 21 yanvar 2020-ci il tarixli arayışa əsasən, İsmayılov Tofiq Əli oğlu həqiqətən mübahisəli evdə yaşayır. Ailəsi 10 nəfərdən ibarətdir. İsmayılov Tofiq Əli oğlu 1984-cü ildən, oğlu - iddiaçı 1986-cı ildən, keçmiş gəlini İsmayılova Arzu Namiq qızı 2019-cu ildən və nəvəsi İsmayılov Davud Ayaz oğlu 2018-ci ildən qeydiyyatda alınmışdır.

Bakı Şəhəri Yasamal Rayon Məhkəməsinin 19 oktyabr 2020-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddia tələbi rədd edilmişdir.

Məhkəmə gəldiyi nəticəni onunla əsaslandırılmışdır ki, qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qətnamələri məhkəmə üçün preyardisial əhəmiyyət kəsb edir. İddiəçinin mübahisəli evə dair heç bir subyektiv hüququ yoxdur, başqa yaşayış yeri var. Buna baxmayaraq, o, cavabdehlərin mübahisəli evdə onun üçün süni maneələr yaratmasını, onu fərdi yaşayış evinə buraxmadıqlarını iddia edir. Halbuki, özbaşına tikili olan mübahisəli evin 3 ayrı girişli mənzili var ki, onun birində cavabdehlə azyaşlı uşağı, digərində iddiaçının valideynləri yaşayır. Üstdəki üçüncü mənzil isə boşdur və həmin mənzilə dair cavabdehin heç bir müdaxiləsi yoxdur. Həmçinin, iddiaçı məhkəmədə verdiyi izahatında hazırda həmin mənzildə qaldığını etiraf etmişdir.

Məhkəmə iddiaçının mübahisəli evə dair subyektiv hüququnun olmamasını, iddiaçının başqa yaşayış yerinin olmasını, eyni zamanda, mübahisəli evin üstündə yerləşən mənzildə qalmasını nəzərə alaraq belə qənaətə gəlmişdir ki, iddia əsassızdır.

Məhkəmə öz mövqeyini Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə Mülki Məcəllənin) 158.1.2, 158.4, 228, 385.1, 386.1-ci maddələrinə, Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə MPM-nin) 14.2, 77.1, 82.3, 88, 217.4-cü maddələrinə istinadla əsaslandırılmışdır.

Qətnamədən iddiaçı apellyasiya şikayəti verərək onun ləğv edilməsi və iddianın təmin olunması barədə yeni qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

İddia ərizəsi ilə eyni məzmunlu apellyasiya şikayətində göstərilmişdir ki, məhkəmə tərəfindən maddi və prosessual hüquq normaları pozulmuşdur, onun başqa mənzili yoxdur, mübahisələndirilən fərdi yaşayış evinin üstündə mənzil yoxdur, mansard yerləşir və orada yaşamaq mümkün deyildir.

Apellyasiya baxışı zamanı İsmayılova Arifə Cavanşir qızı (bundan sonra - üçüncü şəxs) mübahisə predmeti barəsində müstəqil tələb irəli sürməyən üçüncü şəxs qismində cəlb edilmişdir.

Cavabdeh Arzu İsmayılova məhkəmə iclasında verdiyi izahatında bildirmişdir ki, onun istifadəsində bir qonaq, iki yataq otağı olmaqla, üç otaq, həmçinin sanitariya qovşağı və mətbəx var. Birgə nikahdan olan uşağı ilə yaşayır. İddiəçinin mənzilə köçürülməsinə etiraz edir, onun evin bütün sahəsini əhatə edən yuxarı çardaqda yaşaması uyğundur.

Digər cavabdeh Tofik İsmayılov izahatında göstərmişdir ki, hazırda evin onun istifadəsində

olan hissəsinin sahəsi cavabdeh Arzu İsmayılovanın istifadəsində olan ümumi sahədən xeyli azdır, iddiaçının digər cavabdeh Arzu İsmayılovanın istifadəsində olan otaqlardan birinə köçürülməsini xahiş edir.

Üçüncü şəxs bildirmişdir ki, iddiaçı həmin evdə doğulub, böyümüşdür, onun evə köçürülməsinə etiraz etmir.

Məhkəmə kollegiyası tərəfindən apellyasiya baxışı zamanı mübahisəli evə baxış keçirilmişdir.

Məhkəmə yerində müayinə əsasında müəyyən etmişdir ki, baxış keçirilən sahədə darvazadan içəri daxil olarkən iki giriş qapısı və çardağa qalxan pilləkən var. Sağ tərəfdən birinci qapıdan cavabdeh İsmayılov Tofik Əli oğlu və arvadının (üçüncü şəxs) istifadəsində olan evin sahəsinə aid olan mətbəx, sanitariya qovşağı və yataq otağının yerləşdiyi sahəyə daxil olduğu müşahidə edilir. Bundan əlavə həmin yataq otağının digər cavabdeh İsmayılova Arzu Namik qızının istifadəsində olan sahədən alçıpan material ilə inşa edilmiş divarla ayrılır. Həyətdən digər cavabdeh Arzu İsmayılovanın istifadəsində olan yaşayış sahəsinə daxil olarkən dəhlizin sol tərəfində sanitariya qovşağı, dəhlizdən düzünə istiqamətdə mətbəx, uşaq otağı, yataq otağı və qonaq otağı var. Qonaq otağı digər cavabdehin yaşayış sahəsi ilə yuxarıda qeyd edilən alçıpan divarla ayrılmışdır. Həyətdən pilləkənlə yuxarı çardağa qalxdıqda evin bütün sahəsini əhatə edən heç bir istilik və sanitariya şəraiti olmayan taxta konstruksiyalı sahə (mansard) mövcuddur.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki kollegiyasının 22 fevral 2021-ci il tarixli qətnaməsi ilə apellyasiya şikayəti təmin edilmiş, birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsi ləğv edilərək iddia tələbi təmin olunmuşdur.

Məhkəmə gəldiyi nəticəni onunla əsaslandırmışdır ki, iddianın hüquqi dəyərləndirilməsi aparılarkən ilk növbədə iddiaçının mübahisəli evə nə kimi hüquqlarının olduğunu müəyyən etmək zəruridir, belə ki, yaşayış sahəsinə köçürülmə şəxs bu sahəyə nə kimi hüququnun olmasından asılıdır.

Tərəflər arasında mülki-hüquq münasibətlərinin yarandığı dövrdə özbaşına tikililər və ya özbaşına tikili olmasa da qeydə alınmamış evlər barəsində istifadə hüququnun tanınması (yaranması), həyata keçirilməsi və xitamı ilə bağlı mübahisələrin həlli qaydası mülki və mənzil qanunvericiliklərində nəzərdə tutulmamışdır. Ancaq belə evlərin çoxluğu, bununla da həmin evlərdən istifadə hüququ ilə

bağlı mübahisələrin qaçılmaz olduğu da inkar oluna bilməz. Bu kateqoriyadan olan evlərdən istifadə hüququ ilə bağlı yaranmış mübahisələrin həllinə yönəlmiş maddi-hüquq normasının olmaması həmin məsələdə analogiyadan istifadə etməyi zəruri edir.

Odur ki, məhkəmə mübahisəni oxşar münasibətləri tənzimləyən, yəni tərəflər arasında mülk hüquq münasibətlərinin əmələ gəldiyi dövrdə qüvvədə olmuş Mənzil Məcəllənin yaşayış sahəsindən istifadə hüququ ilə bağlı münasibətləri tənzimləyən normalarına uyğun qaydada həll etməyi əsaslı saymışdır.

Cavabdeh Tofik İsmayılovu mübahisəsi gedən yaşayış evinin icarədarı qismində görən məhkəmə hesab etmişdir ki, onunla birlikdə yaşayan ailə üzvü kimi oğlu - iddiaçı da evdən istifadə hüququnu əldə etmişdir və o, Tofik İsmayılova bərabər yaşayış sahəsindən istifadə ilə bağlı bütün hüquqlara malik olmuşdur. Hazırda da bu hüquqlar mövcuddur, çünki iddiaçının daimi yaşamaq üçün başqa yaşayış məntəqəsinə getməsi və ya həmin yaşayış məntəqəsində başqa yaşayış sahəsinə köçməsi iş materiallarından müəyyən olunmur, nə də bu barədə mübahisə tərəfləri heç bir sübut təqdim edə bilməmişlər. Münaqişəli vəziyyətdə iddiaçının müvəqqəti olaraq başqa ünvanda yaşaması isə onun başqa daimi yaşayış yerinə malik olması, bu səbəbdən də mübahisəli yaşayış evindən istifadə hüququnun itirilməsi kimi qiymətləndirilə bilməz. Bu isə o deməkdir ki, iddiaçının mübahisəli yaşayış evindən istifadə hüququ mövcuddur. Qanuni əsas olmadan isə iddiaçını yaşadığı evdən məhrum etmək olmaz. Odur ki, onun həmin yaşayış sahəsindən istifadəsinə məhdudiyətlər yaratmaq yolverilməzdir.

Məhkəmə qeyd etmişdir ki, yerli baxış zamanı evin üstünün yüngül (taxta, dikt, alçıpan və s.) konstruksiyalı materiallardan istifadə olunmaqla inşa olunmuş mansard sahəsi olması və həmin sahənin yaşayış üçün yararlı olmaması, iddiaçının da həmin mansardda yaşamaması müəyyən edilmişdir.

Məhkəmə əvvəlki məhkəmə çəkişmələri ilə bağlı qeyd etmişdir ki, həmin işlər üzrə iddia tələbləri fərqli olmuşdur, ona görə də həmin məhkəmə aktlarına istinad edərək, iddiaçının mübahisəli evə dair heç bir subyektiv hüququnun olmaması barədə birinci instansiya məhkəməsinin gəldiyi nəticə yanlışdır.

Məhkəmə kollegiyası öz mövqeyini Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının

(bundan sonra – Konstitusiya) 43-cü maddəsinə, “Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat” haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 2-ci maddəsinə, Mülki Məcəllənin 11.1, 27.1, 27.3-cü maddələrinə, MPM-nin 14.2, 77.1, 384.0.2-ci maddələrinə, 01 oktyabr 2009-cu ilədək qüvvədə olmuş Azərbaycan Respublikası Mənzil Məcəlləsinin (bundan sonra – əvvəlki Mənzil Məcəlləsi) 53, 60, 87-ci maddələrinə, «Azərbaycan Respublikası Mənzil Məcəlləsinin 60-cı maddəsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun 12 mart 1999-cu il tarixli Qərarında ifadə edilmiş hüquqi mövqelərə istinadla əsaslandırmışdır.

Cavabdeh A.İsmayılova (vəkil Səlimova Sevil Mürüd qızı) kassasiya şikayəti verərək, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin ləğv edilməsini və birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsinin dəyişdirilmədən saxlanılmasını xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, qətnamə maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq olunmaması ilə qəbul olduğundan qanunsuz və əsassızdır. Belə ki, hazırki iddia tələbində göstərilən hallarla bağlı artıq qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qətnaməsi vardır. Qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qətnamələri ilə iddiaçının artıq 6 ildir ki, mübahisəli evdə yaşamaması müəyyən edilmişdir. Məhkəmə bununla da MPM-nin 82.3-cü maddəsinin tələblərini pozmuşdur. Məhkəmə yerli baxış zamanı müşahidə etmədiyi halları qətnaməsində qeyd edərək prosessual pozuntuya yol vermişdir.

Kassasiya şikayətinin dəlillərinə cavab olaraq Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası ilk növbədə vurğulamışdır ki, MPM-nin 261.0.2-ci maddəsinə müvafiq olaraq eyni tərəflər arasında, eyni predmet barəsində və eyni əsaslar üzrə məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş qətnaməsi olarsa hakim iş üzrə icraata xitam verir.

Baxılan iş üzrə iddiaçı və cavabdeh İsmayılova Arzu Namiq qızı Bakı Şəhəri Yasamal Rayon Məhkəməsinin icraatında olmuş 2(004)-7924/2018 nömrəli mülki iş üzrə də tərəflər olmuşlar. Hər iki iş üzrə iddianın əsasları da eyni olmuşdur. Belə ki, iddiaçı hər iki tələbini mübahisəli evdən istifadə etməsinə (oraya köçürməsinə) cavabdeh İsmayılova Arzu Namiq qızı tərəfindən maneələr yaradıldığı ilə əsaslandırmışdır.

Müqayisə olunan işlər üzrə iddiaların predmeti ilə bağlı qeyd olunmalıdır ki, mülki prosesdə iddianın predmeti dedikdə, iddiaçının, barəsində qərar qəbul olunmasını xahiş etdiyi subyektiv hüquq başa düşülür. İddianın predmetinə qanunla qorunan maraqları, o cümlədən, bütövlükdə hüquq münasibətlərini aid etmək olar. Təsbit olunmuş mülki hüquqların müdafiə vasitələrini nəzərə alaraq iddiaçı məhkəmədən: 1) cavabdehi hər hansı hərəkəti yerinə yetirməyə məcbur etməyi və ya belə hərəkəti etməkdən çəkəndirməyi xahiş edə bilər. Bu cür iddianın predmetini iddiaçının cavabdeh tərəfindən müvafiq öhdəliyin könüllü olaraq yerinə yetirilməməsi ilə əlaqədar müəyyən hərəkətləri tələb etmək hüququ təşkil edir. Məsələn, cavabdehdən pul vəsaitinin tutulması barədə iddianın predmetini iddiaçının bu pul məbləğinin alınmasına dair maddi subyektiv hüququ (tələb etmək hüququ) təşkil edir; 2) iddiaçı məhkəmədən hüquq münasibətlərinin, subyektiv hüquqların və ya öhdəliklərin mövcudluğunu və ya onların olmamasını etiraf etməyi tələb edə bilər. Bu halda iddianın predmetini hər hansı əşyaya, əqli fəaliyyət nəticələrinə dair müstəsna hüquqlara aid olan mülkiyyət hüququ, əqdin etibarsızlığı və s. təşkil edir; 3) iddiaçının tələbi əsasında məhkəmə hüquq münasibətlərini dəyişdirir və ya onlara xitam verə bilər (MPM-nin 53-cü maddəsi). Bu zaman iddianın predmetini tərəflər arasında mövcud münasibətlərin dəyişdirilməsinə və ya onlara xitam verilməsinə dair iddiaçının birtərəfli iradə ifadəsi təşkil edir.

İddianın predmeti ilə iddianın obyektini fərqləndirilməlidir. İddianın obyektini – iddiaçının əldə etməyə çalışdığı maddi nemətdir: pul məbləği, qeyri-yaşayış sahəsi, sair konkret əmlak. İddianın obyektini iddianın predmetinə daxildir və müstəqil əhəmiyyət kəsb etmir (Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin 27 avqust 2012-ci il tarixli qərarı).

Göründüyü kimi iddianın predmeti iddiaçının, barəsində qərar qəbul olunmasını xahiş etdiyi subyektiv hüquq olduğu üçün iddiaçının tələb etdiyi konkret hərəkətlərin yerinə yetirilməsi, əşyaların alınması və sairə eyniləşdirilə bilməz. Bu baxımdan ayrı-ayrı iddia tələblərinin fərqli formada ifadə olunması və ya zahiri baxımdan fərqlənməsi iddianın predmetinin fərqli olduğu barədə qənaətə gəlmək üçün əsas deyil. Oxşar iddia tələblərinin eyni predmetli olub-olmamasının müəyyənləşdirilməsi üçün həmin tələblərə iddiaçının, barəsində qərar qəbul olunmasını xahiş etdiyi subyektiv hüququ, onun

qanunla qorunan maraqları, o cümlədən bütövlükdə hüquq münasibətləri baxımından qiymət verilməlidir.

Baxılan iş üzrə iddia tələbi iddiaçının mübahisəli evə köçürülməsindən ibarətdir. Bakı Şəhəri Yasamal Rayon Məhkəməsinin icraatında olmuş 2(004)-7924/2018 nömrəli mülki iş üzrə iddia tələbi isə mübahisəli evdən istifadəyə yaradılmış qanunsuz maneələrin aradan qaldırılması və həmin evdən istifadə qaydalarının müəyyən edilməsi olmuşdur.

Göründüyü kimi hər iki iş üzrə iddiaçı mübahisəli evdə yaşamasına cavabdeh İsmayılova Arzu Namiq qızı tərəfindən edilən və qanunsuz hesab etdiyi maneələrin aradan qaldırılmasını tələb edir.

Bu baxımdan Bakı Şəhəri Yasamal Rayon Məhkəməsinin icraatında olmuş 2(004)-7924/2018 nömrəli mülki işdə iddiaçının irəli sürdüyü tələblə hazırkı iş üzrə iddia tələbi eynidir.

Beləliklə, baxılan iş üzrə eyni tərəflər arasında, eyni predmet barəsində və eyni əsaslar üzrə Bakı Şəhəri Yasamal Rayon Məhkəməsinin başqa mülki iş üzrə qanuni qüvvəyə minmiş qətnaməsi mövcuddur.

Bu hal MPM-nin 153.2.2-ci maddəsinə əsasən iddianın yolverilməzliyinə görə hazırkı iddia ərizəsini icraata qəbul etməkdən imtina üçün, yaxud MPM-nin 261.0.2-ci maddəsinə əsasən artıq icraata qəbul edilmiş iş üzrə icraatın bir hissəsinə xitam verilməsi üçün əsas olmuşdur.

Buna baxmayaraq birinci instansiya məhkəməsi istinad olunan prosesual hüquq normalarının tələblərini pozmuş və işə mahiyyəti üzrə baxaraq qətnamə qəbul etmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsindən iddiaçının verdiyi şikayət əsasında işə baxmış apelyasiya instansiyası məhkəməsi də eyni prosesual pozuntuya yol vermiş, MPM-nin iş üzrə tətbiq edilməli olan MPM-nin 261.0.2-ci maddəsinə tətbiq etməmişdir.

Nəzərə alınmalıdır ki, eyni tərəflər arasında eyni əsaslarla və eyni predmet barəsində qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə aktı varsa əlavə tərəflərin cəlb olunması və əlavə tələblərin irəli sürülməsi iş üzrə icraata təkrarlanan tərəflər və predmetə aid hissədə xitam verilməsinə mane olan hal kimi qiymətləndirilə bilməz. Belə olan halda işə baxan məhkəmə təkrarlanan tərəflər və predmetə aid hissədə iş üzrə icraata xitam verməklə, qalan hissədə işə mahiyyəti üzrə baxılmasını davam etdirməlidir.

Məhkəmə kollegiyası qeyd olunanları nəzərə alaraq hesab edir ki, kassasiya şikayəti qismən təmin olunmalı, apelyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi ləğv edilməli, iş yenidən baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilməlidir. İşə yenidən baxılarkən bu Qərarın əsaslandırıcı hissəsində istinad olunan prosessual hüquq normalarının tələblərinə cavab verən məhkəmə aktı qəbul edilməlidir.

Həmçinin qeyd olunmalıdır ki, iş materiallarından görüldüyü kimi baxılan iş üzrə tərəflərin iştirak etdiyi iki başqa mülki iş olmuş və həmin işlər üzrə qəbul edilmiş məhkəmə aktları qanuni qüvvəyə minmişdir. İşə yenidən baxılarkən həmin işlər üzrə müəyyən edilmiş halların hazırkı iş üzrə preyardisial olub-olmadığı barədə məsələyə də qiymət verilməlidir.

Nəzərə alınmalıdır ki, MPM-nin 82.3-cü maddəsinə və həmin maddənin şərhinə dair Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 23 fevral 2016-cı il tarixli qərarına əsasən bir mülki iş üzrə qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qətnaməsində əks olunmuş istənilən

halların deyil, məhz araşdırılmış, qiymətləndirilmiş, tələbin və (və ya) etirazların predmetinə aid olan faktların həmin işdə iştirak edən şəxslər tərəfindən başqa məhkəmə prosesində mübahisələndirilməsi və yenidən sübut edilməsi yolverilməzdir.

Eyni zamanda nəzərə alınmalıdır ki, MPM-nin 82.3-cü maddəsinə görə qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə aktları ilə müəyyən edilmiş faktlar preyardisial qüvvəyə malikdir. Hər hansı mülki iş üzrə məhkəmənin hüquqi dəyərləndirməsi və gəldiyi hüquqi nəticə, ifadə etdiyi hüquqi mövqe iş üzrə müəyyən edilmiş faktlar hesab edilmədiyindən eyni tərəflərin iştirak etdiyi başqa mülki iş üzrə preyardisial əhəmiyyət daşıdır.

Yuxarıda göstərilənlərə əsasən məhkəmə kollegiyası cavabdeh A.N.İsmayılovanın kassasiya şikayətinin qismən təmin edilməsi və Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki kollegiyasının hazırkı iş üzrə 22 fevral 2021-ci il tarixli qətnaməsinin ləğv ediliəsi, mülki işin işə yenidən baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilməsi haqqında qərar qəbul etmişdir.

Şəxsin razılığı və ya hər-hansı iradə ifadəsi olmadan onun hansısa hüquqi şəxsə qanuni təmsilçi qismində təyin edilməsi birbaşa olaraq qanunvericiliyin tələblərinə zidd olmuşdur.

İddiaçı Umarpaşa Hacıramazan oğlu Babayev cavabdeh Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyinin 2 sayılı Ərazi Vergilər Departamentinə qarşı “DORNA-M” MMC-nin (VÖEN: 2904679321), “BURLO” MMC-nin (VÖEN: 2904678941), “REPİS” MMC-nin (VÖEN: 2904679041), “STUDİUM-MR” MMC-nin (VÖEN: 2904679451), “SİNGAL” MMC-nin (VÖEN: 2904679171) qanuni təmsilçisi (direktoru, rəhbəri) kimi qeydiyyatının etibarsız hesab edilməsi barədə iddia ərizəsi ilə Sumqayıt İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə (bundan sonra mətdə birinci instansiya məhkəməsi) müraciət etmişdir.

İddiaçının iddia tələbi onunla əsaslandırılmışdır ki, 15 dekabr 2017-ci il tarixdə hüquqi ünvanı AZ5002, Sumqayıt şəhəri, 25-ci məhəllə, Kotec qəsəbəsi ev 60/13 olmaqla qeydiyyatdan keçmiş “DORNA-M” MMC (VÖEN: 2904679321) adlı müəssisənin icra orqanının rəhbəri qismində dövlət reyestrinə daxil edilmişdir. “DORNA-M” MMC Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyinin 2 sayılı

Sumqayıt Ərazi Vergilər Departamenti tərəfindən bir pəncərə sistemi şəklində qeydiyyatdan alınmışdır. Vergi ödəyicisi olan “DORNA-M” MMC vergi borcunu Azərbaycan Respublikası Vergilər Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş müddətdə ödəmədiyinə görə 2 sayılı Sumqayıt Ərazi Vergilər Departamentinin ərizəsinə əsasən Balakən Rayon Məhkəməsinin 26 dekabr 2018-ci il tarixli qətnaməsi ilə onun ölkədən getmək hüququ müvəqqəti məhdudlaşdırılmışdır. “DORNA-M” MMC-nin 14 yanvar 2019-cu il tarixə 706,44 manat məbləğdə vergi borcu vardır. Balakən Rayon Məhkəməsinin 26 dekabr 2018-ci il tarixli iş üzrə bildirişini aldıqdan sonra ona məlum olmuşdur ki, o, “DORNA-M” MMC-nin icra orqanının rəhbəridir. O, belə bir cəmiyyət tanımır və həmin MMC-nin icra orqanının rəhbəri olmağından xəbərsizdir. Məsələ ilə əlaqədar olaraq o, Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyinə müraciət edərək, heç bir müəssisə açmadığı, adına müəssisə və VÖEN almadığını bildirmişdir. Həmin müraciətinə cavab olaraq Vergilər Nazirliyi özünün

15 dekabr 2018-ci il tarixli, 04 yanvar 2019-cu il tarixli, 26 fevral 2019-cu il tarixli, 11 mart 2019-cu il tarixli, Vergilər Nazirliyinin Sumqayıt Ərazi Vergilər Departamentinin 14 yanvar 2018-ci il və 18 yanvar 2019-cu il tarixli məktubları ilə bildirilmişdir ki, o, 18 dekabr 2017-ci il tarixdə qeydiyyatdan keçmiş “BURLO” MMC-nin (VÖEN: 290467894), “REPİS” MMC-nin (VÖEN 2904679041), “STUDIUM-MR” MMC-nin (VÖEN: 2904679451), “SİNGAL” MMC-nin (VÖEN: 2904679171) də icra orqanlarının rəhbəridir. Bildirmişdir ki, o, heç bir müəssisə açdırmamışdır, adına müəssisə və VÖEN açılmasından xəbəri olmamışdır. Cavabdeh heç bir əsas olmadan həmin cəmiyyətləri və onu icra orqanının rəhbəri kimi qeydiyyatdan keçirmişdir. Dövlət qeydiyyatına alınarkən cavabdeh həmin cəmiyyətin təsisçisinin təqdim etdiyi saxta sənədləri araşdırmadan onu icra orqanının rəhbəri kimi qeydə almışdır. 2 sayılı Ərazi Vergilər Departamentinin məlumatına görə icra orqanının rəhbəri kimi təyin olunduğu cəmiyyətlərin təsisçisi Məmmədخانov Rəfael Siyavuş oğlu adlı şəxsdir.

Birinci instansiya məhkəməsinin 11 iyun 2020-ci il tarixli qərarı ilə iddiaçı U.H.Babayevin cavabdeh Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidmətinin 2 sayılı Ərazi Vergilər Baş İdarəsinə qarşı “Babayev Umarpaşa Hacıramazan oğlunun “DORNA-M” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinin (VÖEN 2904679321) qeydə alındığı tarixdən, 18.12.2017-ci il tarixdə qeydiyyatdan keçmiş “BURLO” MMC-nin (VÖEN 2904678941), “REPİS” MMC-nin (VÖEN 2904679041), “STUDIUM-MR” MMC-nin (VÖEN 2904679451), “SİNGAL” MMC-nin (VÖEN 2904679171) qanuni təmsilçisi kimi qeydiyyatının etibarsız hesab edilməsi” tələbinə dair iddiası təmin edilmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsi həmin nəticəyə gələrkən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 13-cü maddəsinin I-ci hissəsinə, 129-cu maddəsinin I-ci hissəsinə, Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 139.3-cü maddəsinə, Torpaq Məcəlləsinin 84.1-ci maddəsinə, “İnzibati icraat haqqında” Qanunun 5.1, 15, 19-cu maddələrinə, “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunun 8.0.1, 10.2, 12.1, 15-ci maddələrinə, “İnzibati icraat haqqında” Qanunun 5.1, 15, 19-cu maddələrinə, İnzibati-Prosessual Məcəlləsinin 52, 68.1, 68.2, 73.1-ci maddələrinə istinad edərək belə hesab etmişdir ki, iddia əsaslıdır.

Cavabdeh həmin qərardan apellyasiya şikayəti verərək birinci instansiya məhkəməsinin 11 iyun 2020-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini, iddia tələbinin rədd edilməsi barədə yeni qərarın qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati Kollegiyasının 19 mart 2021-ci il tarixli qərarı ilə cavabdehin apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, birinci instansiya məhkəməsinin 11 iyun 2020-ci il tarixli qərarı isə dəyişdirilmədən qüvvədə saxlanılmışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi həmin nəticəyə gələrkən “Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” Qanunun 5.1, 5.2-ci maddələrini tətbiq etməklə belə hesab etmişdir ki, birinci instansiya məhkəməsi iddia tələbini təmin edərək düzgün nəticəyə gəlmişdir.

Həmin qərardan cavabdeh kassasiya şikayəti vrərək öz şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, təsisçi - Bakı şəhəri, Nizami rayonu, Ş.Mirzəyev küçəsi, ev 71 ünvanında yaşayan Məmmədخانov Rəfael Siyavuş oğlu 15 dekabr 2017-ci il tarixdə yerli investisiyalı məhdud məsuliyyətli cəmiyyətlərin e-qeydiyyat ərizələri ilə vergi orqanına müraciət edərək təsis etdiyi “DRONA-M”, “BURLO”, “REPİS”, “STUDIUM-MR” və “SİNGAL” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətlərinin dövlət qeydiyyatına alınmasını xahiş etmiş və həmin ərizədə cəmiyyətlərin qanuni təmsilçisi (rəhbəri) kimi Babayev Umarpaşa Hacıramazan oğlunun adını göstərməklə və ona məxsus olan məlumatları (şəxsiyyətini təsdiq edən sənədin seriyasını, nömrəsini, verilmə tarixini, yaşayış ünvanını, istifadəsində olan mobil telefonun nömrəsini) qeyd etmişdir. Təqdim edilmiş təsis sənədləri həmin vaxt qüvvədə olan qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olduğundan təsis edilmiş hüquqi şəxslər dövlət qeydiyyatına alınmışdır.

Mübahisənin hüquqi tərəfinə gəldikdə isə cavabdeh bildirmişdir ki, hüquqi münasibətlərin baş verdiyi 15 dekabr 2017-ci il tarixdə qüvvədə olmuş və Azərbaycan Respublikasının 30 dekabr 2011-ci il tarixli 284-İVQD nömrəli Qanunu ilə “Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” Qanuna əlavə edilmiş 5-1.1-ci maddəyə əsasən təsisçinin (təsisçilərin) istəyi ilə yerli investisiyalı məhdud məsuliyyətli cəmiyyətin dövlət qeydiyyatı (yenidən təşkil nəticəsində yaranma halları istisna olmaqla) elektron qaydada həyata keçirilir. Elektron dövlət qeydiyyatı adı (yəni bu Qanunun 7-1 -ci maddəsi ilə müəyyən

edilmiş müddətdə) və ya sürətli qaydada həyata keçirilir.

Həmin Qanunun 5-1.2-maddəsinin tələbinə görə, adi elektron dövlət qeydiyyatı zamanı elektron ərizəyə yerli investisiyalı məhdud məsuliyyətli cəmiyyətlərin təsisçisi (təsisçiləri) tərəfindən gücləndirilmiş elektron imza ilə təsdiq edilmiş nizamnamə əlavə edilir.

Qanunun 5-1.3-cü maddəsində təsbit edilmişdir ki, sürətli elektron dövlət qeydiyyatı zamanı təsisçi fiziki şəxs elektron ərizə formasını doldurur, yalnız təkbəşinə icra orqanının rəhbəri və fəaliyyət sahəsi barədə məlumatı bəyan edir. Bu halda təsisçi nizamnamə ilə real vaxt rejimində tanış olur və onu gücləndirilmiş elektron imza ilə təsdiq edir.

Eyni zamanda yerli investisiyalı məhdud məsuliyyətli cəmiyyətlərin e-qeydiyyat ərizə formasında ərizəyə daxil edilmiş məlumatların doğruluğu təsisçi tərəfindən aşağıdakı məzmununda qeyd aparılmaqla təsdiq edilmişdir: "Ərizəyə daxil edilmiş məlumatların doğruluğunu təsdiq edirəm. Yanlış məlumatların və sənədlərin təqdim edilməsinə görə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş məsuliyyətdən xəbərdaram. Təsisçisi olduğum yerli investisiyalı məhdud məsuliyyətli cəmiyyətin dövlət qeydiyyatına alınmasını xahiş edirəm."

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsinin qərarını dəyişdirmədən saxlayarkən kommersiya hüquqi şəxslərinin dövlət qeydiyyatını həyata keçirən vergi orqanının yuxarıda adları göstərilən hüquqi şəxsləri dövlət qeydiyyatına alarkən hər hansı qanun pozuntusu halına yol vermədiyini, həmin vaxt qüvvədə olmuş qanunvericiliyin tələbləri nəzərə alınmaqla dövlət qeydiyyatının həyata keçirildiyini, iddiaçının qanuni təmsilçi olub-olmaması faktının təsisçi ilə iddiaçı arasında olan mübahisə kimi qiymətləndirilərək həmin faktın inzibati mübahisə kimi deyil, mülki hüquqi mübahisə kimi baxılmalı olmasını nəzərə almamışdır.

Kassasiya şikayətində həmçinin qeyd edilmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi iddiaçının razılığı olmadan onun qanuni təmsilçi təyin edilməsi nəticəsinə gələrkən yerli investisiyalı məhdud məsuliyyətli cəmiyyətinin təsisçisi R.S.Məmmədخانovun məhkəməyə çağıraraq bununla bağlı müvafiq izahat alınmasını təmin etməmiş, iş üzrə müstəsna əhəmiyyət kəsb edən həmin sübutun araşdırılmasını, iddiaçıya məxsus şəxsiyyət məlumatlarının, həmçinin də mobil telefon nömrəsi məlumatlarının necə əldə

edilməsini aydınlaşdırmamışdır. Halbuki inzibati prosesin gedişində cavabdehin nümayəndəsi R.S.Məmmədخانovun məhkəməyə çağırılmasını təklif etmişdir. Bütün yuxarıda göstərilənlərə əsasən cavabdeh kassasiya şikayətində apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 19 mart 2021-ci il tarixli qərarın ləğv edilməsini və iddia tələbinin rədd edilməsi barədə yeni qərarın qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati Kollegiyası hesab etmişdir ki, cavabdehin kassasiya şikayətində göstərdiyi dəlilləri əsassızdır.

Belə ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyinin U.Babayevə ünvanlanmış 18 yanvar 2019-cu il tarixli 1902020034557800 nömrəli məktubuna əsasən iddiaçının 15 dekabr 2017-ci il tarixdə hüquqi ünvanı AZ5002, Sumqayıt şəhəri, 25-ci məhəllə, Kotec qəsəbəsi, ev 60/13 olmaqla qeydiyyatdan keçmiş "DORNA-M" (VÖEN: 2904679321) məhdud məsuliyyətli cəmiyyətinin, 15 dekabr 2018-ci il tarixli 187020028585600 nömrəli, 04 yanvar 2019-cu il tarixli 1917020000015200 nömrəli, 26 fevral 2019-cu il tarixli 1917020007444300 nömrəli və 11 fevral 2019-cu il tarixli 1917020009887400 nömrəli məktublarına əsasən 18 dekabr 2017-ci il tarixdə qeydiyyatdan keçmiş "BURLO" (VÖEN: 290467894), "REPİS" (VÖEN 2904679041), "STUDİUM-MR" (VÖEN: 2904679451), "SİNGAL" (VÖEN: 2904679171) adlı məhdud məsuliyyətli cəmiyyətlərinin və "DORNA-M" MMC-nin rəhbəri qismində dövlət reyestrinə daxil edildiyi, yuxarıda adları qeyd olunmuş cəmiyyətlərin rəhbərinin dəyişdirilməsi ilə bağlı hal-hazırda qeydiyyat orqanına müraciət olunmadığı və qanunvericiliklə Vergilər Nazirliyinə öz təşəbbüsü ilə hüquqi şəxslərin dövlət reyestrindəki məlumatları dəyişdirmək səlahiyyəti verilmədiyi üçün iddiaçı barəsində dövlət reyestrində qeydiyyata alınmış faktların dəyişdirilməsinin mümkün olmaması şəklində imtina edildiyi müəyyən edilmişdir.

Həmçinin apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyinin 2 sayılı Ərazi Vergilər departamentinin iddiaçıya ünvanlanmış 14 yanvar 2019-cu il tarixli 1902020021970300 nömrəli məktubuna əsasən vergi ödəyicisi "DORNA-M" MMC vergi borcunu Vergi Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş müddətdə ödəmədiyinə görə 2 sayılı Ərazi Vergilər Departamentinin ərizəsinə əsasən Balakən Rayon

Məhkəməsinin 26 dekabr 2018-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçının ölkədən getmək hüququ müvəqqəti məhdudlaşdırılmışdır. "DORNA-M" MMC-nin 12 yanvar 2019-cu il tarixə 706,44 manat məbləğində (o cümlədən, vergilər üzrə 609 manat, faizlər üzrə 97,44 manat, maliyyə sanksiyası üzrə 0 manat, məhkəmə qərarı ilə təmin edilmiş hissə üzrə 0 manat) vergi borcu vardır.

Eyni zamanda apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilmişdir ki, təsisçisi Məmmədخانov Rəfael Siyavuş oğlunun asan imzası vasitəsi ilə 18 dekabr 2018-ci il tarixdə qeydiyyatdan keçmiş "BURLO", "REPİS", "STUDİUM-MR", "SİNGAL" və "DORNA-M" adlı məhdud məsuliyyətli cəmiyyətlərinin rəhbəri qismində Babayev Umarpaşa Hacıramazan oğlu dövlət reyestrinə daxil edilmişdir.

Kassasiya klddegiysi qeyd etmişdir ki, "Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 5.1-ci maddəsinə əsasən, hüquqi şəxs statusu almaq istəyən qurumun dövlət qeydiyyatına alınması üçün Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanına ərizə ilə müraciət edilməlidir.

Qanunun 5.2-ci maddəsində (30 oktyabr 2018-ci il tarixli 1303-VQD nömrəli Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə edilmiş dəyişiklikdən əvvəlki redaksiya) göstərilmişdir ki, ərizə təsisçi (bir neçə təsisçi olduqda isə, bütün təsisçilər) və ya onun müvafiq qaydada vəkil etdiyi şəxs tərəfindən imzalanır və notariat qaydasında təsdiqlənir. Qanunun hazırda qüvvədə olan 5.2-ci maddəsinə əsasən, ərizə təsisçi (bir neçə təsisçi olduqda isə, bütün təsisçilər), qanuni təmsilçi (qanuni təmsilçilər) və ya onların müvafiq qaydada vəkil etdiyi şəxs tərəfindən imzalanır və notariat qaydasında təsdiqlənir.

Belə olan halda apellyasiya instansiyası məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsinin qərarına istinadən haqlı olaraq belə qənaətə gəlmişdir ki, cavabdeh etirazında Məmmədخانov Rəfael Siyavuş oğlunun asan imzası vasitəsi ilə 18 dekabr 2017-ci il tarixdə elektron qaydada təqdim edilən "Hüquqi şəxsin onlayn qeydiyyat" ərizələrinə həmin tarixə qüvvədə olan "Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanunun müddəalarına uyğun olduğundan Cəmiyyətlərin Dövlət qeydiyyatına alınmasını və həmin "Hüquqi şəxsin onlayn qeydiyyat" ərizələrinin sonunda "Ərizəyə daxil edilmiş məlumatların doğruluğunu təsdiq edirəm. Yanlış məlumatların və sənədlərin

təqdim edilməsinə görə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş məsuliyyətdən xəbərdaram. Təsisçisi olduğum yerli investisiyalı məhdud məsuliyyətli cəmiyyətin dövlət qeydiyyatına alınmasını xahiş edirəm" ifadəsinin qeyd edildiyini bildirsə də, R.Məmmədخانovun belə bir ərizə ilə müraciət etməsi iddiaçı U.Babayevin iradəsinin həmin ərizədə ifadə olunması anlamına gəlməməkdədir.

"DORNA-M", "BURLO", "REPİS", "STUDİUM-MR" və "SİNGAL" məhdud məsuliyyətli cəmiyyətlərinin qeydiyyat və təsis sənədlərində iddiaçının adının qanuni təmsilçi olaraq qeyd edilməsi onun iradə ifadəsi kimi qiymətləndirilə bilməz. Şəxsin razılığı və ya hər hansı iradə ifadəsi olmadan onun hansısa hüquqi şəxsə qanuni təmsilçi qismində təyin edilməsi birbaşa olaraq qanunvericiliyin tələblərinə zidd olmuşdur.

Belə ki, hazırda qanunverici belə bir iradə ifadəsinin mövcud olmasını müəyyən etmək məqsədilə "Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında" 12 dekabr 2003-cü il tarixli 560-IIQ nömrəli Azərbaycan Respublikasının Qanununun 5-ci maddəsində hüquqi şəxs statusu almaq istəyən qurumun dövlət qeydiyyatına alınması üçün Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanına təqdim olunan ərizənin təsisçi (bir neçə təsisçi olduqda isə, bütün təsisçilər), qanuni təmsilçi (qanuni təmsilçilər) və ya onların müvafiq qaydada vəkil etdiyi şəxs tərəfindən imzalanması və notariat qaydasında təsdiqlənməsi tələbini qoymuşdur.

Həmin Qanunun 5-1.1-ci maddəsinə əsasən isə təsisçinin (təsisçilərin) istəyi ilə yerli investisiyalı məhdud məsuliyyətli cəmiyyətin dövlət qeydiyyatı (yenidən təşkil nəticəsində yaranma halları istisna olmaqla) elektron qaydada həyata keçirilməsi, elektron dövlət qeydiyyatının adı (yəni bu Qanunun 7-1 -ci maddəsi ilə müəyyən edilmiş müddətdə) və ya sürətli qaydada həyata keçirildiyi, həmin cəmiyyətin elektron dövlət qeydiyyatının həyata keçirilməsi üçün müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) internet informasiya ehtiyatında müvafiq autentifikasiyadan keçməklə elektron ərizə formasının doldurulması, elektron dövlət qeydiyyatı zamanı təsisçi (təsisçilər) və qanuni təmsilçi (qanuni təmsilçilər) eyni şəxs olmadıqda, ərizənin həm təsisçi (təsisçilər), həm də qanuni təmsilçi (qanuni təmsilçilər) tərəfindən gücləndirilmiş elektron imza ilə təsdiq edilməli olması kimi tələb müəyyən etmişdir.

"Elektron imza və elektron sənəd haqqında" 09 mart 2004-cü il tarixli 602-IIQ nömrəli Azərbaycan Respublikası Qanununun 1.1.5-ci maddəsinə əsasən, gücləndirilmiş elektron imza - imza sahibinin nəzarəti altında olan elektron imza vasitələri ilə yaradılan və yalnız imza sahibinə məxsus olmaqla onu identifikasiya edən, əlaqəli olduğu məlumat bildirişinin bütövlüyünü, dəyişməzliyini, təhrif olunmadığını və saxtalaşdırılmadığını müəyyən etməyə imkan verən elektron imzadır.

Belə olan halda məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi doğru olaraq belə qənaətə gəlmişdir ki, Babayev Umarpaşa Hacıramazan oğlu ilə yuxarıda adları çəkilən hüquqi şəxslərin təsisçisi Məmmədخانov Rəfael Siyavuş oğlu arasında hər hansı hüquqi və ya xidməti münasibətlərin olması, Umarpaşa Babayevin həmin hüquqi şəxslərin qanuni təmsilçisi təyin edilməsinə dair sərbəst iradə ifadəsi bildirməsi iş materialları ilə təsdiqini tapmadığından, o cümlədən hüquqi şəxslərin elektron dövlət qeydiyyatı zamanı ərizənin gücləndirilmiş elektron imza ilə təsdiq edilməsi təsisçi R.Məmmədخانovun sərbəst iradə ifadəsini əks etdirdiyindən, birinci instansiya məhkəməsi iddia tələbini təmin edərək düzgün nəticəyə gəlmişdir və apellyasiya şikayətinin dəlilləri birinci instansiya məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsi üçün əsas deyildir.

Məhkəmə kollegiyası xüsusi olaraq qeyd etməyi zəruri bilmişdir ki, cavabdeh kasasiya şikayətindəki apellyasiya instansiyası məhkəməsinin yerli investisiyalı məhdud məsuliyyət cəmiyyətinin təsisçisi R.S.Məmmədخانovun məhkəməyə çağırılaraq bununla bağlı müvafiq izahat alınmasını təmin etmədiyi, iş üzrə müstəsna əhəmiyyət kəsb edən həmin sübutun araşdırılmadığını, iddiaçıya məxsus şəxsiyyət məlumatlarının, həmçinin də mobil telefon nömrəsi məlumatlarının necə əldə edilməsini aydınlaşdırmadığı göstərilmişdir.

Məhkəmə kollegiyasının qənaətinə görə, cavabdehin bu dəlili əsassızdır ona görə ki, iş üzrə üçüncü şəxs Rəfael Siyavuş oğlu Məmmədخانova məhkəmə iclasının vaxtı və yeri haqqında lazimi qaydada məlumat verilsə də, o məhkəmə iclasında iştirak etməmiş, belə olan halda apellyasiya instansiyası məhkəməsi haqlı olaraq Azərbaycan Respublikası İnzibati-Prosessual Məcəlləsinin 62.3-cü maddəsinə əsaslanmaqla işə onun iştirakı olmadan baxmışdır.

Bütün yuxarıda göstərilənlərə əsasən məhkəmə kollegiyası belə nəticəyə gəlmişdir ki, kasasiya şikayəti təmin edilməməli, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 19 mart 2021-ci il tarixli qərarı dəyişdirilmədən qüvvədə saxlanılmalıdır.





Epidemiya əleyhinə rejimin, sanitariya-gigiyena və ya karantin rejimlərinin pozulmasına yol vermiş şəxsin Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 139-1.1-ci maddəsi ilə təqsirləndirilməsi üzrə işlərdə pozuntunun xəstəliklərin yayılmasına səbəb olması və ya xəstəliklərin yayılması üçün real təhlükə yaratması cinayət tərkibin obyektiv cəhətinə aid zəruri (tərkibyaradıcı) əlamət kimi çıxış edir.

Hacıqabul Rayon Məhkəməsinin 09 iyul 2020-ci il tarixli hökmü ilə Məmmədov Elşad Akif oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə CM-nin) 127.2.1, 139-1.1, 315-ci maddələri ilə təqsirli bilinib CM-nin 127.2.1-ci maddəsi ilə 1 (bir) il müddətə, CM-nin 139-1.1-ci maddəsi ilə 6 (altı) ay müddətə, CM-nin 315-ci maddəsi ilə 2 (iki) il 6 (altı) ay müddətə, CM-nin 66.2-ci maddəsinə əsasən isə həmin cəzalar qismən toplanılmaqla qəti olaraq 3 il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına, Fətəliyev Anar Akif oğlu və Hüseyn Zadə Natiq Namiq oğlu, hər birisi CM-nin 139-1.1-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayət əməlini törətməkdə təqsirli bilinib ayrı-ayrılıqda 2 (iki) il 10 (on) ay müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasına məhkum olunmuşlar.

Hökmə əsasən Məmmədov Elşad Malik oğlu 14 aprel 2020-ci il tarixdə saat 11 radələrində tanışları Hüseyn Zadə Natiq Namiq oğlu və Fətəliyev Anar Akif oğlu ilə birlikdə «COVID-19» tipli koronavirus infeksiyasının Azərbaycan Respublikası ərazisində yayılmasının qarşısının alınması məqsədilə Nazirlər Kabineti yanında Operativ Qərargah tərəfindən xüsusi karantin rejiminin tətbiq edilməsinə dair müəyyən edilmiş qaydaları, yəni xüsusi icazə olmadan, yaşadığı mənzili tərk etmək kimi karantin rejiminin tələblərini qəsdən kobud şəkildə pozub qeyd olunan şəxslərlə birlikdə idarə etdiyi «Mercedes Benz S400» markalı 10 OO 018 dövlət qeydiyyat nömrəli avtomaşınla Bakı şəhərindən çıxıb Tərtər rayonu istiqamətində hərəkət etməklə koronavirus xəstəliyinin yayılması üçün real təhlükə yaratmışdır.

Bundan başqa, o, 14 aprel 2020-ci il tarixdə Bakı-Qazax-Gürcüstan avtomobil magistral yolu ilə hərəkətdə olarkən Bakı şəhəri, Qaradağ rayonunun Ələt qəsəbəsində olan karantin rejimi ilə əlaqədar quraşdırılmış stasionar polis postunda xidmətdə olan polis əməkdaşlarının avtomaşını saxlamasına dair qanuni tələblərinə məhəl

qoymayaraq hərəkətini davam etdirmiş, Bakı-Qazax-Gürcüstan avtomobil magistral yolunun 113-cü kilometrində, yəni Hacıqabul rayonu ərazisində yerləşən «Qədir Xum» restoranının yaxınlığında xüsusi karantin rejimi ilə əlaqədar quraşdırılmış stasionar polis postunda xidmətdə olan hakimiyyət nümayəndəsi - Şirvan ŞPŞ-nin Post patrul xidməti bölüyünün polis nəfəri, polis kiçik serjantı Mirzəli Mirzə Nofil oğlunun avtomobili saxlamasına dair qanuni tələbinə məhəl qoymayaraq, həmin tarixdə saat 12:05 radələrində idarə etdiyi avtomaşının hərəkətini yüksək sürətlə davam etdirib avtomobilin sol yan güzgüsü ilə onu qəsdən vurub M.Mirzəliyev sağlamlığının uzun müddətə pozulmasına səbəb olan sağlamlığa az ağır zərər vurmaya aid sol mil sümüyünün distal epimetafizinin və dirsək sümüyünün bizvari çıxıntısının sınıqları kimi xəsarətlər yetirib zərərçəkmiş şəxs M.Mirzəliyev xidməti vəzifələrini yerinə yetirərkən zor tətbiq etməklə müqavimət göstərmiş və xidməti vəzifəsini yerinə yetirməsi ilə əlaqədar qəsdən sağlamlığına az ağır zərər vurmuşdur.

Həmçinin hökmə əsasən Fətəliyev Anar Akif oğlu 14 aprel 2020-ci il tarixdə saat 11 radələrində tanışları Hüseyn Zadə Natiq Namiq oğlu və Məmmədov Elşad Malik oğlu ilə birlikdə «COVID-19» tipli koronavirus infeksiyasının Azərbaycan Respublikası ərazisində yayılmasının qarşısının alınması məqsədilə Nazirlər Kabineti yanında Operativ Qərargah tərəfindən xüsusi karantin rejiminin tətbiq edilməsinə dair müəyyən edilmiş qaydaları, yəni xüsusi icazə olmadan, yaşadığı mənzili tərk etmək kimi karantin rejiminin tələblərini qəsdən kobud şəkildə pozub qeyd olunan şəxslərlə birlikdə Elşad Məmmədovun idarə etdiyi «Mercedes Benz S400» markalı 10 OO 018 dövlət qeydiyyat nömrəli avtomaşınla Bakı şəhərindən çıxıb Tərtər rayonu istiqamətində hərəkət etməklə koronavirus xəstəliyinin yayılması üçün real təhlükə yaratmışdır.

Bundan başqa Hüseyn Zadə Natiq Namiq oğlu 14 aprel 2020-ci il tarixdə saat 11 radələrində tanışları Fətəliyev Anar Akif oğlu və Məmmədov Elşad Malik oğlu ilə birlikdə «COVID-19» tipli koronavirus infeksiyasının Azərbaycan Respublikası ərazisində yayılmasının qarşısının alınması məqsədilə Nazirlər Kabineti yanında Operativ Qərargah tərəfindən xüsusi karantin rejiminin tətbiq edilməsinə dair müəyyən edilmiş qaydaları, yəni xüsusi icazə olmadan, yaşadığı mənzili tərk etmək kimi karantin rejiminin tələblərini qəsdən kobud şəkildə pozub qeyd olunan şəxslərlə birlikdə Elşad Məmmədovun idarə etdiyi «Mercedes Benz S400» markalı 10 OO 018 dövlət qeydiyyat nömrəli avtomobillə Bakı şəhərindən çıxıb Tərtər rayonu istiqamətində hərəkət etməklə koronavirus xəstəliyinin yayılması üçün real təhlükə yaratmışdır.

Hökmədən məhkum Anar Fətəliyevin müdafiəçiləri Müşfiq Səmədov və Sima Yaqubova, məhkum Natiq Hüseyn Zadənin müdafiəçisi Ağababa Qədirov, məhkum Elşad Məmmədovun müdafiəçiləri Muraz Yaqubov və Alı Əhmədov tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətlərinə və dövlət ittihamçısı tərəfindən verilmiş apellyasiya protestinə əsasən işə baxmış Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 21 oktyabr 2020-ci il tarixli hökmü ilə dövlət ittihamçısının apellyasiya protesti təmin edilməmiş, məhkumlar Anar Fətəliyevin və Natiq Hüseyn Zadənin müdafiəçilərinin apellyasiya şikayətləri – tam, məhkum Elşad Məmmədovun müdafiəçisinin apellyasiya şikayəti isə qismən təmin edilmiş, Hacıqabul Rayon Məhkəməsinin 09 iyul 2020-ci il tarixli hökmü ləğv edilməklə Anar Fətəliyevə, Natiq Hüseyn Zadəyə, habelə Elşad Məmmədova CM-nin 139-1.1-ci maddəsi ilə irəli sürülmüş ittiham üzrə təqsirlilikləri sübuta yetirilmədiyinə görə Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra CPM-nin) 42.1.4-cü maddəsinə əsasən bəraət verilmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsindən fərqli olaraq apellyasiya instansiyası məhkəməsi müəyyən etmişdir ki, E.Məmmədov, A.Fətəliyev, N.Hüseyn Zadə «COVID-19» tipli koronavirus infeksiyasına yoluxmadıqları və bu infeksiyanın daşıyıcısı olmadıqları üçün onların xüsusi karantin rejiminin tətbiq edildiyi dövrdə yaşadıkları mənzilləri icazəsiz tərk edib avtomobildə birlikdə Bakı şəhərindən Tərtər rayonu istiqamətində getməklə kiminsə «COVID-19» tipli koronavirus infeksiyasına yoluxmasına real təhlükə yaratmaları sübuta yetirilməmişdir.

Həmçinin, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin hökmü ilə ittihamın digər hissəsi üzrə Elşad Məmmədova birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən təyin olunmuş cəzalar yüngülləşdirilmiş, ona CM-nin 127.2.1-ci maddəsi ilə 1 (bir) il 6 (altı) ay müddətə, CM-nin 315-ci maddəsi ilə 3 (üç) il 6 (altı) ay müddətə, CM-nin 66.2-ci maddəsinə əsasən isə cinayətlərin məcmusu üzrə həmin cəzalar qismən toplanılmaqla 4 (dörd) il 3 (üç) ay müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması cəzası təyin edilmiş, həbsdə saxlanıldığı 6 (altı) ay 7 (yeddi) gün bir günə iki gün hesabı ilə (1 il 14 gün kimi) nəzərə alınmaqla onun üzərində qəti olaraq 3 (üç) il 2 (iki) ay 16 (on altı) gün müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması cəzası saxlanılmışdır.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 21 oktyabr 2020-ci il tarixli hökmündən dövlət ittihamçısı kassasiya protesti verərək həmin protestini onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi sübutları Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə CPM-nin) 143-146-cı maddələrinə müvafiq surətdə tədqiq edib-qiymətləndirməmiş, nəticədə əsassız olaraq Elşad Məmmədova, Anar Fətəliyevə, Natiq Hüseyn Zadəyə CM-nin 139-1.1-ci maddəsi ilə bəraət vermiş, eləcə də cəzanı yüngülləşdirən halları düzgün müəyyən etməməklə və törədilmiş cinayətlərin xarakterini, ictimai təhükəlilik dərəcəsini kifayət qədər nəzərə almamaqla Elşad Məmmədova CM-nin 127.2.1 və 315-ci maddələri ilə həddindən artıq yüngül - azadlığın məhdudlaşdırılması növündə cəza təyin etmişdir.

Dövlət ittihamçısı kassasiya protestində göstərilənləri CPM-nin 416.1.2, 416.1.3, 416.1.15 və 416.1.21-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş halları yaradan pozuntular kimi qiymətləndirərək, həmin əsaslarla Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 21 oktyabr 2020-ci il tarixli hökmünün ləğv edilməsini, cinayət işinin apellyasiya instansiyası məhkəməsində yeni məhkəmə baxışına təyin edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya kollegiyası dövlət ittihamçısının kassasiya protestini CPM-nin 419-cü maddəsinin tələbləri baxımından səlahiyyətlərinə aid olan kassasiya müraciəti kimi görərək bu müraciətlə əlaqədar Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 21 oktyabr 2020-ci il tarixli hökmünün qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Cinayət məsuliyyətinin əsaslarından bəhs edən CM-nin 3-cü maddəsində təsbit olunmuşdur ki, yalnız bu Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin bütün əlamətlərinin mövcud olduğu əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) törədilməsi cinayət məsuliyyəti yaradır”.

Şəxsin əməlinə cinayət tərkibinin cəhətlərini təşkil edən zəruri əlamətlərin mövcud olub-olmaması barədə nəticəyə gəlmək üçün şəxsə isnad edilən əməlin Cinayət Məcəlləsinin Ümumi hissəsinin tələbləri nəzərə alınmaqla Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsinin dispozisiyası ilə müqayisə edilməsi tələb olunur.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 244.1-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair” 17 mart 2011-ci il tarixli qərarına görə, cinayətin tövsifi törədilən konkret cinayət əməlinin cəhətləri ilə cinayət hüquq normasının dispozisiyasında nəzərdə tutulan tərkib əlamətləri arasında uyğunluğu müəyyən etməklə, müvafiq prosessual sənəddə öz əksini tapan və cinayət-hüquqi nəticələrə səbəb olan əmələ verilən cinayət hüquqi qiymətdir.

CPM-nin 139-cu maddəsi bu normada təsbit olunmuş digər hallarla yanaşı cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməldə cinayətin əlamətlərinin, bu əməlin törədilməsində şəxsin təqsirliliyinin sübutlara əsasən müəyyən edilməsini tələb edir.

CPM-nin 42.1.2-ci maddəsində şəxsin əməlinə cinayət tərkibinin əlamətlərinin olmaması, CPM-nin 42.1.4-cü maddəsində isə təqsirliliyinin sübuta yetirilməməsi bəraətin əsasları kimi göstərilmişdir.

Dövlət ittihamçısının kassasiya protestində E.M.Məmmədovun, A.A.Fətəliyevin, N.N.Hüseyn Zadənin əməllərinə şamil edilməli olduğunu iddia etdiyi, “epidemiya əleyhinə rejimin, sanitariya-gigiyena və ya karantin rejimlərinin pozulması” cinayətinin əsas tərkibini təsbit edən CM-nin 139-1.1-ci maddəsinin dispozisiyası aşağıdakı məzmunadadır:

“Epidemiya əleyhinə rejimin, sanitariya-gigiyena və ya karantin rejimlərinin pozulması xəstəliklərin yayılmasına səbəb olduqda və ya xəstəliklərin yayılması üçün real təhlükə yaratdıqda”.

Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 211-ci maddəsində də “epidemiya əleyhinə rejimin, sanitariya-gigiyena və ya karantin rejimlərinin pozulması” inzibati məsuliyyətə səbəb olan inzibati xəta kimi təsbit edilmişdir.

Həmin maddə aşağıdakı məzmunadadır:

“Maddə 211. Epidemiya əleyhinə rejimin, sanitariya-gigiyena və karantin rejimlərinin pozulması

211.1 Epidemiya əleyhinə rejimin, sanitariya-gigiyena və karantin rejimlərinin pozulmasına görə -

fiziki şəxslər iki yüz manatdan dörd yüz manatadək məbləğdə, vəzifəli şəxslər dörd min manatdan beş min manatadək məbləğdə cərimə edilir, yaxud işin hallarına görə, xətanı törədənin şəxsiyyəti nəzərə alınmaqla, bir ayadək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur, hüquqi şəxslər beş min manatdan on bir min manatadək məbləğdə cərimə edilir.

211.2. Epidemiya əleyhinə rejim, sanitariya-gigiyena və karantin rejimləri dövründə fərdi qoruyucu vasitələrdən istifadə ilə bağlı müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilən tələblərin pozulmasına, habelə vəzifəli şəxslər və hüquqi şəxslər tərəfindən həmin tələblərin pozulmasının qarşısının alınmamasına görə –

fiziki şəxslər yüz manat məbləğində, vəzifəli şəxslər üç yüz manat məbləğində, hüquqi şəxslər altı yüz manat məbləğində cərimə edilir.

211.3. Bu Məcəllənin 211.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş xətanın inzibati tənbeh almış şəxs tərəfindən inzibati tənbeh vermə haqqında qərar qüvvəyə mindiyi gündən bir il ərzində təkrar törədilməsinə görə –

fiziki şəxslər iki yüz manat məbləğində, vəzifəli şəxslər altı yüz manat məbləğində, hüquqi şəxslər min iki yüz manat məbləğində cərimə edilir.”

İnzibati Xətalər Məcəlləsinin inzibati xətanın əsas tərkibini təsbit edən 211.1-ci maddəsinin dispozisiyasının CM-nin 139-1.1-ci maddəsinin dispozisiyası ilə müqayisəsindən görünür ki, hər iki norma blanket quruluşa malikdir və istər cinayət məsuliyyətinin, istərsə də inzibati xətaya görə məsuliyyətin yaranması üçün şəxsin epidemiya əleyhinə rejimi, sanitariya-gigiyena, karantin rejimlərini tənzimləyən konkret hüquqi aktın tələbini pozması müəyyən edilməlidir.

Lakin, həmin maddələrin müqayisəsindən o da aydın olur ki, normaların yuxarıda qeyd edilən cəhət nöqtəyi-nəzərindən oxşar olmasına baxmayaraq, qanunverici “epidemiya əleyhinə rejimin, sanitariya-gigiyena və ya karantin rejimlərinin pozulması”na görə cinayət məsuliyyətinin və inzibati məsuliyyətin yaramasının əsaslarını dəqiqliklə fərqləndirmişdir. Belə ki, cinayət xarakterli “epidemiya əleyhinə

rejimin, sanitariya-gigiyena və ya karantin rejimlərinin pozulması” ilə inzibati xətanı fərqləndirən əsas əlamət birincidə epidemiya əleyhinə rejimi, sanitariya-gigiyena, karantin rejimi qaydalarının pozuntusunun xəstəliklərin yayılmasına səbəb olması və yaxud onların yayılması üçün real təhlükə yaratması, ikincidə isə bu cür nəticənin və yaxud belə nəticənin yaranması təhlükəsinin istisna olunmasıdır.

Göründüyü kimi, “epidemiya əleyhinə rejimin, sanitariya-gigiyena və ya karantin rejimlərinin pozulması”na yol vermiş şəxsin CM-nin 139-1.1-ci maddəsi ilə təqsirləndirilməsi üzrə işlərdə pozuntunun xəstəliklərin yayılmasına səbəb olması və yaxud xəstəliklərin yayılması üçün real təhlükə yaratması cinayət tərkibin obyektiv cəhətinə aid zəruri (tərkibyaraıcı) əlamət kimi çıxış edir.

“Real təhlükə yaradan” əməl dedikdə şəxsin epidemiya, sanitariya-gigiyena, karantin rejimləri qaydalarının pozuntusunu təşkil edən elə hərəkəti və yaxud hərəkətsizliyi başa düşülür ki, həmin hərəkət və yaxud hərəkətsizlik özü-özlüyündə xəstəliyin yayılmasına səbəb ola bilsin (belə potensiala malik olsun), lakin xəstəliyin yayılması şəxsin özündən asılı olmayan bu və ya digər səbəbdən, o cümlədən təsadüfi amillərə görə baş verməsin.

Eyni zamanda, CM-nin 139-1.1-ci maddəsinin dispozisiyasından görünür ki, qeyd edilən cinayət qəsdən törədilən cinayətdir. Odur ki, şəxsin həmin maddə ilə təqsirləndirilməsi üçün onun öz əməlinin ictimai təhlükəli xarakterini (o cümlədən, öz hərəkət və yaxud hərəkətsizliyi ilə xəstəliklərin yayılması üçün real təhlükə yaratmasını) dərk etməsi, buna baxmayaraq qəsdən epidemiya əleyhinə rejimi, sanitariya-gigiyena və ya karantin rejimlərini pozması (cinayətin subyektiv cəhətinə aid olan zəruri əlamət olaraq) müəyyən edilməlidir.

Bir sözlə, cinayət təqibi orqanı tərəfindən Elşad Məmmədova, Anar Fətəliyev və Natiq Hüseyn Zadəyə qarşı CM-nin 139-1.1-ci maddəsi ilə hazırkı qərarın “İşin halları” bölməsində göstərilən məzmununda ittiham irəli sürüldüyündən, onların yol verdikləri karantin rejimi qaydalarının pozuntusunun xəstəliklərin yayılması üçün real təhlükə yaratması, onların bunu dərk edərək karantin rejimi qaydalarını pozmaları hazırkı işin sübut etmə predmetini təşkil edən hallardır və bu səbəbdən onların mövcudluğu inandırıcı şəkildə sübuta yetirilməli idi.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi isə belə nəticəyə gəlmişdir ki, Elşad Məmmədov, Anar Fətəliyev və Natiq Hüseyn Zadə karantin rejimi qaydalarının pozuntusuna yol versələr də, həmin pozuntunun xəstəliklərin yayılması üçün real təhlükə yaratması müəyyən edilməmiş, müvafiq olaraq da onların CM-nin 139-1.1-ci maddəsi ilə irəli sürülmüş ittiham üzrə təqsirliliyi sübuta yetirilməmişdir.

Əksinə, apellyasiya məhkəməsi müəyyən etmişdir ki, nə Elşad Məmmədov, nə Anar Fətəliyev, nə də ki, Natiq Hüseyn Zadə “Covid-19” infeksiyasına yoluxmamış, virus daşıyıcısı olmamışlar.

Bu səbəbdən apellyasiya məhkəməsi hesab etmişdir ki, istər Anar Fətəliyev və Natiq Hüseyn Zadə, istərsə də onları öz avtomobilində Bakı şəhərindən Tərtər rayonuna aparən Elşad Məmmədov 14 aprel 2020-ci ildə karantin rejimi qaydalarının ziddinə olaraq xüsusi icazə almadan yaşadıkları mənzilləri tərk edib müəyyən vaxt ərzində E.Məmmədovun idarə etdiyi “Mercedes Benz S400” markalı avtomobildə Bakı şəhərindən Tərtər rayonu istiqamətində “Bakı-Qazax-Gürcüstan” yolu ilə birlikdə hərəkət etsələr də, birbirilərini, eləcə də hər hansı kənar şəxsi yoluxdurmaq təhlükəsi yaratmamışlar.

İbtidai istintaq orqanı Elşad Məmmədova, Anar Fətəliyevə, Natiq Hüseyn Zadəyə qarşı CM-nin 139-1.1-ci maddəsi ilə irəli sürülmüş ittihamı əsaslandırarkən ona istinad etmişdir ki, CM-nin 139-1-ci maddəsi ilə şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi üçün onun xüsusi subyekt, yəni xəstəlik daşıyıcısı olması tələb olunmur (eyni dəlilə dövlət ittihamçısı da kassasiya protestində müraciət etmişdir).

Həqiqətən də bu maddə ilə cinayət məsuliyyətinə xəstəlik daşıyıcısı olmayan şəxslər də cəlb oluna bilərlər.

Məsələn, xəstəlik daşıyıcısı olmayan kafe sahibi karantin dövründə iaşə obyektlərinin fəaliyyətinə qoyulmuş qadağanı pozmaqla xəstəliyə yoluxduğunu bildiyi şəxsin digər müştərilərlə birlikdə kafedə olmalarına icazə verərsə və yaxud sərnişin daşıma qoyulmuş qadağanı pozan özü virus daşıyıcısı olmayan sürücü “Covid-19” infeksiyasına yoluxduğunu bildiyi sərnişini digər sərnişinlərlə birlikdə avtomobilində daşıyarsa, mübahisəsizdir ki, onlar da CM-nin 139-1-ci maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb oluna bilərlər.

Lakin, CM-nin 139-1.1-ci maddəsinin dispozisiyasından və gətirilən misallardan da

göründüyü kimi, istənilən halda məsuliyyət məsələsi həll edilən şəxsin hərəkətlərinin və yaxud hərəkətsizliyinin obyektiv cəhətdən kiminsə xəstəliyə tutulmasına səbəb olması və yaxud kiminsə xəstəliyə tutulma riskini real olaraq yaradan xarakterdə olması, subyektiv cəhətdən isə öz hərəkətinin (hərəkətsizliyinin) ictimai – təhlükəli (başqaları üçün xəstəliyə yoluxma təhlükəsi yaradan) xarakterdə olmasının dərk edilməsi tələb olunur.

Hazırkı iş üzrə müəyyən edilən hallara görə (birlikdə hərəkət edən üç nəfərdən heç birinin “COVID-19” infeksiyasına yoluxmadığına, onların özlərinin də bunu bildiklərinə görə) Elşad Məmmədovun, Anar Fətəliyevin, Natiq Hüseynzadənin əməllərində yuxarıda qeyd olunan cinayətin obyektiv və subyektiv cəhətlərinə aid olan əlamətlərin (E.Məmmədovun, A.Fətəliyevin, N.Hüseyn Zadənin xəstəliklərin yayılması üçün real təhlükə yaratmaları və bunu dərk edərək karantin rejimini pozmaları kimi halların) mövcud olduğunu iddia etmək mümkün deyil və apellyasiya instansiyası məhkəməsinin bu məsələlər üzrə qənaəti işin faktiki halları ilə uzlaşan nəticə kimi görsənir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi qeyd olunan məsələlər üzrə gəldiyi nəticələri cinayət işi üzrə toplanmış sübutlarla, o cümlədən Elşad Məmmədovun, Anar Fətəliyevin, Natiq Hüseyn Zadənin onların 14 aprel 2020-ci ildə Bakı şəhərində mənzillərini tərk edib Tərtər rayonu istiqamətində E.Məmmədovun idarə etdiyi avtomobildə hərəkət edərkən sağlam olmaları, “COVID-19” koronavirus infeksiyasına yoluxmalarını barədə ifadələri, habelə həmin ifadələrlə üst-üstə düşən müdafiəçilər tərəfindən ibtidai istintaq orqanına və birinci instansiya məhkəməsinə təqdim edilmiş təqsirləndirilən şəxslər Anar Fətəliyev, Elşad Məmmədov, Natiq Hüseyn Zadə 17 aprel 2020-ci il tarixdə Ədliyyə Nazirliyinin Penitensiar Xidmətinin 3 sayılı İstintaq Təcridxanasına qəbul edilərkən A.Fətəliyevdən, E.Məmmədovdan və N.Hüseyn Zadədən “Covid-19” infeksiyasına yoluxub-yoluxmamalarının müəyyən edilməsi məqsədilə analizlərin götürülməsinə və bu analizlərin nəticələrinin neqativ olmasına dair “TƏBİB” Publik Hüquqi Şəxsin müvafiq olaraq 19 may 2020-ci il tarixli 562 sayılı, 29 iyun 2020-ci il tarixli 678 sayılı və 29 may 2020-ci il tarixli 563 sayılı arayışları ilə əsaslandırılmışdır.

İttiham tərəfi apellyasiya instansiyası məhkəməsinin nəticəyə gələrkən əsaslandığı sübutları təkzib edən, beləliklə də Elşad

Məmmədovun, Anar Fətəliyevin və Natiq Hüseyn Zadənin karantin rejimi qaydalarını pozaraq yaşadıkları mənzilləri xüsusi icazə olmadan tərk etməklə “COVID-19” infeksiyasının yayılması üçün real təhlükə yaratmalarını və bunu dərk edərək karantin rejimini pozmalarını kifayət qədər təsdiq edən sübutları nə ibtidai istintaq zamanı toplaya bilmiş, nə də ki, birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrində aparılan icraatlarda məhkəmələrə təqdim etmişdir.

Kassasiya protestində dövlət ittihamçısı apellyasiya məhkəməsinin “TƏBİB”in arayışları ilə kifayətlənib Elşad Məmmədov, Anar Fətəliyev və Natiq Hüseyn Zadə barəsində məhkəmə-tibbi ekspertizasını keçirməməsini pozuntu kimi şərh edərək bu həm də buna görə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin hökmünün ləğv edilməsini və işin yeni apellyasiya baxışına təyin edilməsini təklif etsə də, məhkəmə bunu əsassız dəlil və təklif kimi qiymətləndirir.

Çünki, ittiham tərəfi məhkəmə-tibbi ekspertizasının keçirilməsi və yaxud keçirilməsinin təklif edilməsi üçün ibtidai istintaqda, birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrində aparılan icraatlarda kifayət qədər zamana və prosesual imkanlara malik olmuş, lakin nəinki belə ekspertizanın keçirilməsinə zərurət görməmiş, hətta təqsirləndirilən şəxslərin müdafiəçiləri ibtidai istintaq zamanı 21 və 22 aprel 2020-ci il tarixlərində Elşad Məmmədovun, Anar Fətəliyevin, Natiq Hüseyn Zadənin sağlam olmalarını, “COVID-19” infeksiyasına yoluxmadıklarını göstərmək üçün məhkəmə-tibbi ekspertizasının təyin edilməsi barədə vəsatətlər qaldırsalar da, müstəntiq tərəfindən 22 aprel 2020-ci il tarixli qərarla həmin vəsatətlər (əvvəl həmin şəxslər barəsində onlarda bədən xəsarətlərinin olub-olmamasının müəyyən edilməsi məqsədi ilə məhkəmə-tibbi ekspertizaları keçirildiyinə görə) rədd edilmişdir.

Yalnız hüquqi məsələlər üzrə cinayət və cinayət-prosessual qanunların tətbiqi məsələlərini yoxlamaq və məhz belə pozuntuların aradan qaldırılması üçün qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə aktlarını ləğv etməklə yeni apellyasiya baxşını təyin etmək səlahiyyətində olan kassasiya instansiyası məhkəməsinin yuxarıda təsvir olunan vəziyyətdə Elşad Məmmədovun, Anar Fətəliyevin, Natiq Hüseyn Zadənin barəsində məhkəmə-tibbi ekspertizasının keçirilməsi üçün qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə hökmünü ləğv edib cinayət işi üzrə yeni apellyasiya baxşını təyin etməsi ittiham tərəfinə əlavə sübutlarının toplanılması üçün

yenidən cinayət təqibini aparmaq ümkəninin təqdim edilməsi, dolayısı ilə CPM-nin 28-ci maddəsində təsbit edilmiş “cinayət mühakimə icraatının obyektivliyi, qərəzsizliyi və ədalətliliyi”, CPM-nin 32-ci maddəsində təsbit edilmiş “cinayət prosesində tərəflərin çəkişməsi” prinsiplərinin pozulması, artıq araşdırılmış məsələnin yenidən araşdırılması ilə cinayət prosesinin lüzumsuz olaraq uzadılması kimi görsənəcəkdir.

Təsvir edilənlərə görə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin Elşad Məmmədovun, Anar Fətəliyevin, Natiq Hüseyn Zadənin əməllərində CM-nin 139-1.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin zəruri əlamətlərinin olmasının, ümumiyyətlə həmin ittiham üzrə təqsirliliklərinin sübuta yetirilməməsi haqqında nəticəyə gəlməsi sübutlar və sübutetməyə dair cinayət-prosessual qaydaların pozulması ilə əldə edilmiş qənaət kimi qiymətləndirilə bilməz.

Belə ki, CPM-nin 21-ci maddəsində təsbit olunmuş cinayət mühakimə icraatının təqsirsizlik prezumpsiyası prinsipi cinayətin törədilməsində təqsirləndirilən şəxsin təqsirinin cinayət-prosessual qanunun müəyyən etdiyi qaydada sübuta yetirildiyi halda onun təqsirli bilinməsinə yol verir. CPM-nin 21.2-ci maddəsinə görə cinayət-prosessual qanunun nəzərdə tutduğu prosedur daxilində ittihamın sübuta yetirilməsində aradan qaldırılması mümkün olmayan şübhələr təqsirləndirilən şəxsin (şübhəli şəxsin) xeyrinə həll edilməlidir.

CPM-nin 145.1-ci maddəsinə əsasən hər bir sübut mənsubiyyəti, mümkünlüyü, mötəbərliyi üzrə qiymətləndirilməlidir. Cinayət təqibi üzrə toplanılmış bütün sübutların məcmusuna isə ittihamın həlli üçün onların kifayət etməsinə əsasən qiymət verilməlidir.

CPM-nin 145.3-cü maddəsinə görə, ittihamın sübut olunmasında yaranan şübhələri digər sübutlarla aradan qaldırmaq mümkün olmadıqda, onlar şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə təfsir edilir.

CPM-nin 146.1-ci maddəsinin tələblərindən görünür ki, cinayət təqibi üzrə toplanmış sübutların kifayət etməsi dedikdə, müəyyən edilməli hallar üzrə mümkün sübutların elə bir həcmi nəzərdə tutulur ki, onlar sübut etmə predmetinin müəyyən edilməsi üçün mötəbər və yekun nəticəyə gəlməyə imkan versin.

Elşad Məmmədovun, Anar Fətəliyevin, Natiq Hüseyn Zadənin ifadələri, eləcə də apellyasiya instansiyası məhkəməsinin əsaslandığı digər sübutlarda, o cümlədən “TƏBİB”in yuxarıda istinad olunan arayışlarında əksini tapmış

məlumatların həqiqiliyi təkzib olunmadığı vəziyyətdə apellyasiya məhkəməsinin təqsirləndirilən şəxslərin CM-nin 139-1.1-ci maddəsi ilə irəli sürülmüş ittiham üzrə təqsirliliklərinin sübuta yetirilməməsi barədə qənaətə gəlib onlara həmin ittiham üzrə (CPM-nin 42.1.4-cü maddəsində göstərilən hala istinad etməklə) bəraət verməsi maddi hüquq normaları ilə yanaşı cinayət-prosessual qanunununda yuxarıda təsvir edilən normalarının tələblərinə cavab verən nəticələr kimi özünü göstərir.

Məhkəmə kollegiyası kassasiya protestinin yuxarıda şərh olunan dəlilləri ilə razılaşmadığı kimi Elşad Məmmədova CM-nin 127.2.1 və 315-ci maddələri ilə təyin olunmuş cəzanın həddindən artıq yüngül olması barədə dəlillə də razılaşmaq üçün əsas görməmişdir.

Çünki, dövlət ittihamçısının cəzanın həddindən artıq yüngül və ədalətsiz olmasına dair iddiasının əksinə olaraq, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin Elşad Məmmədova təqsirli bilindiği CM-nin 127.2.1 və 315-ci maddələrinin hər birinin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş azadlığın məhdudlaşdırılması növündə, (müvafiq olaraq 1 il 6 ay və 3 il 6 ay, cinayətlərin məcmusu üzrə isə qismən toplama yolu ilə 4 il 3 ay müddətlərə) cəza təyin etməsindən və bununla əlaqədar gətirdiyi dəlillərdən görünür ki, cəzanın təyin edilməsində əhəmiyyətli olan – CM-nin 58.3-cü maddəsinin təsbit etdiyi bütün hallar, o cümlədən cinayətlərin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi, təqsirkarın şəxsiyyəti (ilk dəfə cinayət törətməsi, iş adamı kimi vergi ödəyicisi olması, ailə üzvlərinin döyüş əməliyyatlarının gətirdiyi Tərtər rayonunun Xoruzlu kəndində yaşaması), təyin olunan cəzanın onun islah olunmasına və ailəsinin həyat şəraitinə təsiri, cəzanı yüngülləşdirən hallar (himayəsində üç azyaşlı uşaqlarının olması, zərərçəkmiş şəxslə barışması, yaşayış yerindən müsbət xarakterizə olunması, törətdiyi cinayət əməllərindən səmimi peşman olması, zərərçəkmiş şəxsin ondan şikayət etməməsi və tələb irəli sürməməsi), cəzanı ağırlaşdıran halların olmaması tarazlaşdırılmış şəkildə nəzərə alınmış, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin cəzanın məqsədlərinə (maddə 41), cəzanın təyin edilməsinin ümumi əsaslarına (maddə 58), cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallara (maddələr 59, 61), cinayətlərin məcmusu üzrə cəzanın təyin edilməsinə (maddə 66.2) dair müddəalarına əməl olunmuş, cinayət qanununun ədalət prinsipi (maddə 8) pozulmamışdır.

Qeyd olunanlar dövlət ittihamçısının kassasiya protestinə baxılması nəticəsində apellyasiya məhkəməsi tərəfindən CPM-nin 416.1.2, 416.1.3, 416.1.15 və 416.1.21-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş pozuntulara yol verilməsinin müəyyən olunmadığını, yəni kassasiya protestinin təmin olunması, apellyasiya məhkəməsinin mübahisələndirilən hökmünün ləğv edilməsi üçün əsasların olmadığını göstərir.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası kassasiya protestinin təmin edilməsinə dair dövlət

ittihamçısının, habelə kassasiya protestinin təmin edilməməsinə dair Elşad Məmmədovun, Anar Fətəliyevin, Natiq Hüseyn Zadənin və onların müdafiəçilərinin çıxışlarını dinləyib, yuxarıda şərh edilən əsaslara görə kassasiya protestinin təmin edilməməsi və Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının Məmmədov Elşad Malik oğlunun, Fətəliyev Anar Malik oğlunun və Hüseyn Zadə Natiq Namiq oğlunun barəsində olan 21 oktyabr 2020-ci il tarixli hökmü dəyişdirilmədən saxlanması barədə qərar qəbul etmişdir.

Apellyasiya şikayətlərinə məhkəmə baxışının keçirilməsi və həmin baxışın nəticəsi olaraq yekun qərarın qəbul edilməsi zamanı maddi və prosesual hüquq normalarının tələblərinin kobud pozulmasına yol verildiyindən apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ləğv edilərək iş yeni apellyasiya baxışına təyin olunmuş və belə pozuntulara yol vermiş apellyasiya instansiyası məhkəməsinin hakimləri barəsində xüsusi qərar çıxarılmışdır.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 12 mart 2020-ci il tarixli hökmü ilə Abdullayev Əli Fikrət oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra məndə CM-nin) 120.1 və 228.1-ci maddələri ilə təqsirli bilinərək CM-nin 120.1-ci maddəsi ilə 10 (on) il 06 (altı) ay müddətə, CM-nin 228.1-ci maddəsi üzrə 01 (bir) il 06 (altı) ay müddətə, CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən işə təyin edilmiş cəzaları qismən toplamaq yolu ilə qəti olaraq cəzasını ciddi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməklə 11 (on bir) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına, Əliyev İlqar Zakir oğlu CM-nin 32.5, 120.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilinərək cəzasını ciddi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməklə 09 (doqquz) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişlər.

Həmin hökmə həminin Hüseynov Ülvi Nəriman oğlu da CM-nin 32.5, 120.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətin törədilməsində təqsirli bilinərək cəzasını ciddi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməklə 09 (doqquz) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuşdur.

İbtidai araşdırma orqanının Abdullayev Əli Fikrət oğluna qarşı CM-nin 120.2.2-ci maddəsi ilə irəli sürülmüş ittihama görə, o, istintaqa məlum olmayan vaxtda və mənbədən 9x19 mm kalibrli olmaqla Avstriyada zavod üsulu ilə istehsal edilmiş, yivli odlu silah hesab edilən «GLOCK-19» markalı, G100381 nömrəli tapança, həmin odlu silahın komplekt hissəsi olan 2 (iki) ədəd sandıqca, 44 (qırx dörd) ədəddən az olmayaraq 9x19 kalibrli

döyüş sursatı olan patronları qanunsuz olaraq əldə etməklə istintaqla müəyyən edilməmiş yerdə saxlayıb üzərində gəzdirmişdir. Bundan başqa, Abdullayev Əli Fikrət oğlu Hüseynov Samir Asim oğlunun ona və ailə üzvlərinə zərər vermək məqsədilə onları izləməsindən şübhələnilib qisas almaq niyyəti ilə əvvəldən tanıdığı Əliyev İlqar Zakir oğlu və Hüseynov Ülvi Nəriman oğlu ilə qabaqcadan əlbir olub cinayət əlaqəsinə girərək bir qrup şəxs halında Samir Hüseynovu qəsdən öldürmək qərarına gəlmişdir. Bu məqsədlə 24 iyun 2019-cu il tarixdə saat 01:25-də əvvəlcədən aralarında olan razılığa əsasən cinayətin törədilməsində məlumatları ilə yardım etməklə köməkçi qismində iştirak etmiş qrup üzvü Ülvi Hüseynov ondan Samir Hüseynovu izləyib hərəkət istiqaməti barədə məlumat verməsi barədə tapşırıq aldıqdan sonra Samir Hüseynovu izləməyə başlamış, digər qrup üzvü İlqar Əliyev onun tapşırığına əsasən Bakı şəhəri, Nizami rayonu, R.Rüstəmov küçəsi 14 ünvanında yerləşən "24 saat" marketinin yanına getmiş və onların məqsədlərindən məlumatsız olan Quliyev Fuad Rövşən oğlu İlqar Əliyevin xahişinə əsasən etibarnamə əsasında idarə etdiyi "BMW" markalı 90-BA-528 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobili həmin yerə gətirmiş, bu müddət ərzində Əli Abdullayev üzərində qanunsuz gəzdirdiyi qeyd olunan odlu silah və patronlarla İlqar Əliyevlə görüşməklə avtomobilin olduğu yerə gəlib qeyd olunan avtomobilə əyləşərək Ülvi Hüseynovdan aldığı məlumatlar əsasında Samir Hüseynovun olduğu yerə tərəf hərəkət edərkən Samir Hüseynov

Ülvi Hüseynov tərəfindən izlənməsindən şübhələndiyi üçün Əli Abdullayev Samir Hüseynovu İlqar Əliyevə göstərdikdən sonra İlqar Əliyev Samir Hüseynovu izləməni davam etdirmiş, daha sonra Bakı şəhəri Nizami rayon İcra Hakimiyyətinin inzibati binasının yaxınlığında Fuad Quliyev avtomobildən düşdükdən sonra İlqar Əliyev avtomobili özü idarə edərək Samir Hüseynovu təqib etməklə onun qaçmaq və özünü müdafiə etmək imkanlarını məhdudlaşdırıb saat 02:00 radələrində Bakı şəhəri, Nizami rayonu, Qara Qarayev prospekti 85 ünvanında yerləşən binanın yaxınlığında Samir Hüseynovun yanında avtomobili saxladıqdan sonra Əli Abdullayev avtomobildən düşərək həmin ünvanda yerləşən binanın qarşısındakı yaşıllıq sahədə Samir Hüseynova arxadan yaxınlaşaraq üzərində qanunsuz olaraq gəzdirdiyi odlu silahla Samir Hüseynovu qəsdən öldürmək məqsədilə sonuncuya tərəf çoxsaylı atəşlər açıb Samir Hüseynova ölümünə səbəb olan massiv qanitirmə, qarın aortasının, nazik bağırsağın müsariqəsinin zədələnməsi ilə müşayiət olunan sağ onurğayarı xətt üzrə III bel fəqərəsi proyeksiyasında 1 (bir) ədəd kor odlu silah yaralanması kimi həyat üçün təhlükəli olan sağlamlığa ağır zərərverməyə aid xəsarət yetirərək Samir Hüseynovu Ülvi Hüseynovun köməkçi kimi yardımından istifadə etməklə sonuncu və İlqar Əliyevlə qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs halında qəsdən öldürmüş, yəni qəsdən həyatdan məhrum etmişdir. Bundan sonra Əli Abdullayev hadisənin törədilməsində istifadə etdiyi yuxarıda qeyd olunan odlu silahı, həmin silahın komplekt hissəsi olan 1 (bir) ədəd sandıqçada 17 (on yeddi) ədəd 9x19 mm kalibrli, 1 (bir) ədəd sandıqçada 22 (iyirmi iki) ədəd eyni kalibrli döyüş sursatı olan patronları qanunsuz gəzdirməklə Bakı şəhəri, Sabunçu rayonu, Ramana qəsəbəsi, sahə 2, ev 1 ünvanında yerləşən qayın Nasibov Eldaniz Arif oğluna məxsus evə apararaq həyətdə yerləşən yardımçı tikilidə gizlətməklə 06 iyul 2019-cu il tarixədək qanunsuz saxlamışdır.

Eyni zamanda ibtidai araşdırma orqanı tərəfindən Əliyev İlqar Zakir oğluna qarşı CM-nin 120.2.2-ci maddəsi ilə ittiham irəli sürülmüşdür ona görə ki, o, tanışı Abdullayev Əli Fikrət oğlunun və sonuncunun ailə üzvlərinin Hüseynov Samir Asim oğlu tərəfindən zərər vermək məqsədilə izlənməsindən şübhələnilib qisas almaq niyyəti ilə Abdullayev Əli Fikrət oğlu və əvvəldən tanıdığı Hüseynov Ülvi Nəriman oğlu ilə qabaqcadan əlbir olub cinayət əlaqəsinə girərək bir qrup şəxs halında Samir Hüseynovu qəsdən öldürmək qərarına

gəlmişdir. Bu məqsədlə 24 iyun 2019-cu il tarixdə saat 01:25-də əvvəlcədən aralarında olan razılığa əsasən cinayətin törədilməsində məlumatları ilə yardım etməklə köməkçi qismində iştirak etmiş qrup üzvü Ülvi Hüseynov Əli Abdullayevdən Samir Hüseynovu izləyib hərəkət istiqaməti barədə məlumat verməsi barədə tapşırıq aldıqdan sonra sonuncunu izləməyə başlamışdır. İlqar Əliyev isə Əli Abdullayevin tapşırığına əsasən Bakı şəhəri, Nizami rayonu, Rüstəmov küçəsi 14 ünvanında yerləşən "24 saat" marketinin yanına getmiş və onların məqsədlərindən məlumatsız olan Quliyev Fuad Rövşən oğlu onun xahişinə əsasən istifadəsində olan "BMW" markalı 90-BA528 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobili həmin yerə gətirmiş, bu müddət ərzində Əli Abdullayev istintaqa məlum olmayan vaxtda və mənbədən qanunsuz olaraq əldə edib saxladığı 9x19 mm kalibrli olmaqla Avstriyada zavod üsulu ilə istehsal edilmiş, yivli odlu silah hesab edilən «GLOCK 19» markalı, G100381 nömrəli tapança və həmin silahda istifadə edilmək üçün nəzərdə tutulmuş döyüş sursatı hesab edilən 9x19 mm kalibrli 44 (qırx dörd) ədəddən az olmayan patronları götürərək onunla görüşüb avtomobilin olduğu yerə gəlib qeyd olunan avtomobilə əyləşərək Ülvi Hüseynovdan aldığı məlumatlar əsasında Samir Hüseynovun olduğu yerə tərəf hərəkət edərək Samir Hüseynov Ülvi Hüseynov tərəfindən izlənməsindən şübhələndiyi üçün Əli Abdullayev Samir Hüseynovu ona göstərdikdən sonra o, Samir Hüseynovu izləməyə davam etmişdir. Daha sonra Bakı şəhəri Nizami rayon İcra Hakimiyyətinin inzibati binasının yaxınlığında Fuad Quliyev avtomobildən düşdükdən sonra İlqar Əliyev avtomobili özü idarə edərək Samir Hüseynovu təqib etməklə onun qaçmaq və özünü müdafiə etmək imkanlarını məhdudlaşdırıb saat 02:00 radələrində Bakı şəhəri, Nizami rayonu, Qara Qarayev prospekti 85 ünvanında yerləşən binanın yaxınlığında Samir Hüseynovun yanında avtomobili saxladıqdan sonra Əli Abdullayev maşından düşərək həmin ünvanda yerləşən binanın qarşısındakı yaşıllıq sahədə Samir Hüseynova arxadan yaxınlaşaraq üzərində qanunsuz olaraq gəzdirdiyi odlu silahla qəsdən öldürmək məqsədilə sonuncuya tərəf çoxsaylı atəşlər açıb Samir Hüseynova ölümünə səbəb olan massiv qanitirmə, qarın aortasının, nazik bağırsağın müsariqəsinin zədələnməsi ilə müşayiət olunan sağ onurğayarı xətt üzrə III bel fəqərəsi proyeksiyasında bir ədəd kor odlu silah yaralanması kimi həyat üçün təhlükəli olan sağlamlığa ağır zərərverməyə aid

xəsarət yetirərək Samir Hüseynovu qəsdən öldürmüşdür. Bununla da o, Ülvi Hüseynovun köməkçi kimi yardımından istifadə edilməklə sonuncu və Əli Abdullayevlə qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs halında Samir Hüseynovun qəsdən öldürülməsi, yəni qəsdən həyatdan məhrum edilməsi cinayətini bilavasitə törətmişdir.

Ə.F.Abdullayevin ona ittiham olunmuş qəsdən adam öldürmə cinayətini təkbaşına icra etməsini, İ.Z.Əliyevin və Ü.N.Hüseynovun isə bu cinayətin törədilməsində köməkçi qismində iştirak etmələrini müəyyən edib nəzərə alan birinci instansiya məhkəməsi Ə.F.Abdullayevin cinayət əməlinin CM-nin 120.2.2-ci maddəsindən CM-nin 120.1-ci maddəsinə, İ.Z.Əliyevin və Ü.N.Hüseynovun isə, hər birisinin cinayət əməlini CM-nin 120.2.2-ci maddəsindən CM-nin 32.5, 120.1-ci maddəsinə tövsif edilməsi və onların həmin maddələrlə təqsirli bilinərək məhkum olunmalarına dair yuxarıdakı hökmü çıxarmışdır.

Hökmədən məhkum Ə.F.Abdullayevin müdafiəçisi Əliyev Samir Sahib oğlu, məhkum İ.Z.Əliyev və onun müdafiəçisi Məmmədov Faiq Məmmədəğa oğlu ayrı-ayrılıqda, məhkum Ü.N.Hüseynov tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətlərinə və Ə.F.Abdullayevin müdafiəçiləri E.Ə.Qənbərov və N.X.Canıyev tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətinə əlavəyə əsasən işə baxan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 09 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarı ilə apellyasiya şikayətləri və məhkum Ə.F.Abdullayevin müdafiəçiləri tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətinə əlavələri təmin olunmamış, hökm isə dəyişdirilərək Ə.F.Abdullayevə CM-nin 120.1-ci maddəsi ilə təyin edilmiş azadlıqdan məhrum etmə cəzasının müddəti 10 (on) il 06 (altı) aydan 09 (doqquz) il 03 (üç) ayadək, CM-nin 228.1-ci maddəsi ilə təyin edilmiş 01 (bir) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasının müddəti 01 (bir) il 03 (üç) ayadək endirilmiş, CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən isə həmin cəzalar qismən toplanılmaqla ona qəti olaraq 09 (doqquz) il 06 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilmiş, hökm apellyasiya şikayətlərinə və onlara dair verilmiş əlavələrə münasibətdə qalan hissələrdə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 09 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarından dövlət ittihamçısı kassasiya protesti və məhkum İ.Z.Əliyevin müdafiəçisi T.M.Xanaliyev kassasiya şikayəti verərək hər birisi ayrı-ayrılıqda həmin qərarın ləğv edilməsini və cinayət işinin yeni

apellyasiya baxışına təyin edilməsini xahiş etmişlər.

Kassasiya protesti onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi Ə.F.Abdullayev tərəfindən törədilmiş cinayətin xarakterini və ictimai təhlükəlilik dərəcəsini nəzərə almadan, cəza təyini ilə bağlı cinayət qanunvericiliyinin normalarına istinad etmədən, onun cəzasını yüngülləşdirən hər hansı halı müəyyən etməyərək əsassız olaraq ona həm təqsirli bilindiği ayrı-ayrı maddələrlə, həm də cinayətlərin məcmusu üzrə təyin olunmuş cəzaları yüngülləşdirmiş, bu cəza isə törədilmiş cinayətin xarakterinə və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, onun törədilməsi hallarına və cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxsin şəxsiyyətinə uyğun deyil. Kassasiya protestinin müəllifi qeyd etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin cəza təyini ilə bağlı mövqeyi əsaslı olmadığından, cəza təyini zamanı sübut edilməli hallar CPM-nin 143-146-cı maddələrinin tələblərinə müvafiq olaraq tədqiq edilmədiyindən, bununla da məhkəmənin gəldiyi nəticə işin faktiki hallarına uyğun olmadığından həmin məhkəmənin qərarı Ə.F.Abdullayevə aid hissədə tamamilə qanunsuzdur və buna görə də bu qərar göstərilən hissədə ləğv edilməli və iş yeni apellyasiya baxışına təyin edilməlidir.

İşin faktiki hallarını mübahisələndirən müdafiəçi T.M.Xanaliyev kassasiya şikayətini onunla əsaslandırmışdır, birinci instansiya məhkəməsi İ.Z.Əliyevin barəsində ona elan olunmuş ittiham üzrə hökm çıxarılarəkən, apellyasiya instansiyası məhkəməsi isə həmin hökmü İ.Z.Əliyevə aid olan hissədə dəyişdirilmədən saxlayarəkən məhkəmələr iş üzrə toplanmış sübutlara düzgün hüquqi qiymət verməmiş, işin halları tam, hərtərəfli və obyektiv yoxlanılmamış və cinayət işində olan ziddiyyətli sənədlərə əsaslanaraq İ.Z.Əliyevin qanunsuz olaraq törətmədiyini əmələ görə təqsirli bilinməsi barədə nəticəyə gəlmişlər. Müdafiəçinin fikrincə, məhkum edilmiş şəxs İ.Z.Əliyev heç bir cinayət törətməmiş və onun təqsirliliyi sübuta yetirilməmiş və o, Əli Abdullayevə Samir Hüseynovu öldürməkdə heç bir köməkçilik göstərməmiş, onun həmin cinayətin törədilməsi haqda ümumiyyətlə məlumatı olmamışdır. Belə olan halda İlqar Əliyevin hərəkətlərinin qəsdən adam öldürmə cinayətinin törədilməsində iştirakçılıq kimi qiymətləndirilməsi və cinayət törətməkdə təqsirli hesab edilməsi hüquqa ziddir.

Kassasiya protestinə və kassasiya şikayətinə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin

Cinayət Kollegiyasının 06 iyul 2021-ci il tarixli iclasında baxılan zaman İ.Z.Əliyevin müdafiəçisi T.M.Xanaliyev məhkəməyə ərizə təqdim edərək kassasiya şikayətinin və ona əlavə edilmiş sənədlərin geri qaytarılmasını xahiş etmişdir. Həmçinin müdafiəçi ərizəyə Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Penitensiar Xidmətinin 11 saylı Cəzaçəkmə Müəssisəsindən 22 iyun 2021-ci il tarixli 17/26-2370 sayılı məktubla müşayiət edilən məhkum İ.Z.Əliyevin ərizəsini də əlavə etmişdir. Ərizədə məhkum İ.Z.Əliyev Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 09 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarından onun müdafiəçisi T.M.Xanaliyev tərəfindən verilmiş kassasiya şikayətinin geri götürülməsinə razı olmasını bildirmişdir.

Müdafiəçi T.M.Xanaliyevin və məhkum İ.Z.Əliyevin müraciətləri ilə əlaqədar məhkəmə kollegiyası həmin sənədləri nəzərdən keçirib kassasiya şikayətinin geri qaytarılması haqda cinayət prosesi iştirakçılarının çıxışlarını dinləyərək və qanunvericiliyin tələblərinə əsaslanaraq hesab etmişdir ki, Əliyev İlqar Zakir oğlunun CM-nin 32.5, 120.1-ci maddələri ilə təqsirli bilinib məhkum olunmasına dair Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 09 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarından məhkum İ.Z.Əliyevin müdafiəçisi T.M.Xanaliyev tərəfindən verilmiş kassasiya şikayəti geri qaytarılmalı, dövlət ittihamçısı İ.F.Yusifov tərəfindən verilmiş kassasiya protestinə isə mahiyyəti üzrə baxılmalıdır.

Məhkəmə kollegiyası dövlət ittihamçısı İ.F.Yusifovun kassasiya protesti ilə bağlı Ə.F.Abdullayevin və qeyrilərinin barəsindəki cinayət işinin materiallarını, o cümlədən yekun məhkəmə aktlarını yoxlayıb aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Kassasiya protestinin məzmunundan görünür ki, iş üzrə sübutların tam və hərtərəfli araşdırılması, onların düzgün qiymətləndirilməsi, Ə.F.Abdullayevin təqsirinin sübuta yetirilməsi və onun əməlinin hüquqi tövsifi kimi məsələlər dövlət ittihamçısı tərəfindən mübahisələndirilməmiş və məhkəmə kollegiyası da bu məsələlərlə bağlı məhkəmələrin gəldikləri nəticələrlə razılaşaraq həmin məsələləri öz qərarında müzakirə edilməsinə ehtiyac görməmişdir.

Ə.F.Abdullayevə təyin edilmiş cəzanın yüngül olmasına dair kassasiya protestində göstərilən dəlillərə və bu dəlillərə uyğun olaraq irəli sürülmüş tələbə cavab olaraq məhkəmə kollegiyası ilk növbədə qeyd etmişdir ki, məhkum

Ə.F.Abdullayevin təqsirli bilinərək məhkum edildiyi CM-nin 120.1-ci maddəsinin sanksiyasında doqquz ildən on dörd ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə, CM-nin 228.1-ci maddəsinin sanksiyasında isə iki ilədək müddətə islah işləri və ya bir ildən üç ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya üç ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzaları nəzərdə tutulmuş, birinci instansiya məhkəməsi də törədilmiş cinayətlərin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi ilə yanaşı, cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran halları nəzərə alaraq adı çəkilən məhkuma həm ayrı-ayrı cinayətlərə qeyd edilən maddələrin sanksiyasında müəyyən edilmiş həddlərdə, həm də cinayətlərin məcmusu üzrə azadlıqdan məhrum etmə cəzasının təyin edilməsini məqsədə müvafiq hesab etmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi isə iş üzrə qəbul etdiyi 09 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarında faktiki olaraq birinci instansiya məhkəməsinin cəza təyini ilə bağlı gəldiyi nəticə ilə razılaşmış və bunu (öz mövqeyini) həmin qərarla belə əsaslandırılmışdır: “Abdullayev Əli Fikrət oğluna, Əliyev İlqar Zakir oğluna, Hüseynov Ülvi Nəriman oğluna təyin edilmiş cəza məsələsinə gəldikdə, məhkəmə kollegiyasının qənaətinə görə və hökmdən də görüldüyü kimi, birinci instansiya məhkəməsi bu məsələnin həlli zamanı Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 58.3, 59.1.12, 61-ci maddələrin tələblərinə riayət etməklə onların törətdikləri cinayətlərin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi ilə yanaşı, cəzanı yüngülləşdirən halları, yəni, Əli Abdullayevin, İlqar Əliyevin və Ülvi Hüseynovun ilk dəfə cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmalarını, cavan, yaşadıkları və işlədikləri yer üzrə müsbət xarakterizə olunmalarını, Əli Abdullayevin və Ülvi Hüseynovun evli olmalarını, Əli Abdullayevin himayəsində 2 (iki) yetkinlik yaşına çatmayan və 1 (bir) azyaşlı uşaqlarının olmasını, Ülvi Hüseynovun himayəsində 2 (iki) azyaşlı uşaqlarının olmasını, zərərçəkmiş şəxsin hüquqi varisi Hüseynov Aynur Asim oğlunun hər bir təqsirləndirilən şəxslə ayrı-ayrılıqda barışmasını, zərərçəkmiş şəxsin hüquqi varisin təqsirləndirilən şəxslərə qarşı şikayət və tələblərinin olmamasını, məhkumların şəxsiyyətini səciyyələndirən halları kifayət qədər nəzərə alması, o cümlədən Əli Abdullayevə münasibətdə cəzanı ağırlaşdıran halları əsas götürərək, onlara cəza təyin etmişdir.”

Lakin bundan sonra apellyasiya instansiyası məhkəməsi heç bir əsaslandırma aparmadan, tərəfindən cəzanı yüngülləşdirən yeni halları

müəyyən etmədən və cəza təyini ilə bağlı məsələyə hər hansı münasibətini bildirmədən birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən Ə.F.Abdullayevə təyin edilmiş cəzaların müddətlərini endirmək, bu əsasla da birinci instansiya məhkəməsinin hökmünü Ə.F.Abdullayevə aid hissədə dəyişdirmək qərarına gəlmişdir.

Öz qənaətini apellyasiya instansiyası məhkəməsi aşağıdakı cümlələrdə ifadə etmidir:

“Azərbaycan Respublikası Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 399.1.5-ci maddəsinə əsasən təyin edilmiş cəzanın cinayətin ağırlığına və ya məhkumun şəxsiyyətinə uyğun olmaması birinci instansiya məhkəməsinin hökmünün dəyişdirilməsi əsaslarından biridir.

Həmin Məcəllənin 405.1.1-ci maddəsinə görə cəzanın öz sərtliliyinə görə cinayətin ağırlığına və məhkumun şəxsiyyətinə uyğun olmadığını hesab edərək təyin edilmiş cəzanı yüngülləşdirdikdə apellyasiya instansiyası məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsinin hökmünü dəyişir.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası Abdullayev Əli Fikrət oğluna təqsirli bilindiği maddələrlə təyin edilmiş azadlıqdan məhrum etmə cəzasının müddətinin azaldılmasını və Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 1(101)-256/2020 sayılı, 12 mart 2020-ci il tarixli hökmünün dəyişdirilməsini mümkün bilir.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası yuxarıda sadalananları hazırkı iş üzrə müəyyən olunmuş hallara tətbiq edərək belə nəticəyə gəlir ki, apellyasiya şikayətlərində və əlavədə göstərilən dəlillər əsassız olduğundan təmin edilməməli, Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 1(101)-256/2020 sayılı 12 mart 2020-ci il tarixli hökmü dəyişdirilməlidir.”

Göründüyü kimi, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin məhkəmə kollegiyası Ə.F.Abdullayevə təyin olunmuş cəzanın yüngülləşdirməsi və həmin əsasla hökmün dəyişdirilməli olması barədə qənaətə gələrkən yalnız prosesual hüquq normalarına istinad edib həmin normaları əsas götürmüş, lakin nəzərə almamışdır ki, cəza təyini məsələsi prosesual hüquq normalarının deyil, maddi hüquq normalarının tələblərinə uyğun olaraq həll edilir və məhkəmələr təqsirləndirilən şəxslər barəsində bu və ya digər cəza tədbirini seçərkən ilk növbədə bunun əsaslarını nəzərdə tutan cinayət qanunvericiliyinin normalarını və işin hallarını rəhbər tutmalıdırlar. Belə tələb cinayət qanunvericiliyinin müddəaları ilə yanaşı həmçinin apellyasiya instansiyası məhkəməsinin elə özünün

istinad etdiyi prosesual normalarının tələb və mənasından da irəli gəlir.

Əvvəla, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 09 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarından Ə.F.Abdullayevə təyin olunmuş cəzanın onun törətdiyi cinayətlərin ağırlığına və ya məhkumun şəxsiyyətinə nəyə görə uyğun olmaması görünür və məhkəmə bu haqda nəticəsinə aydınlıq gətirməyərək öz qənaətini hər hansı sübuta istinad etmədən əsaslandırılmamışdır. Bununla yanaşı, həmin məhkəmə həmçinin adı çəkilən məhkum olunmuş şəxsə birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən təyin olunmuş cəzanın sərt olmasını da hansı sübutlara əsasən müəyyən etməsini öz qərarında heç cür əsaslandırılmamış və bir tərəfdən bu cəzaların təyin edilməsi zamanı birinci instansiyası məhkəməsi tərəfindən bütün halların nəzərə alınmasını qeyd etmiş, digər tərəfdən isə həmin cəzaların müddətlərini endirilməsini mümkün bilmişdir. Halbuki, birinci instansiyası məhkəməsinin hökmündən görünür ki, həmin məhkəmə bütün təqsirləndirilən şəxslərə, o cümlədən F.Ə.Abdullayevə təqsirli bilindikləri maddələrlə cəzalar təyin edərkən CPM-nin 139.0.5-ci maddələrinin tələblərinə uyğun olaraq özünün araşdırdığı sübutlara əsasən müəyyən etdiyi bütün hallara (cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallarla birlikdə) əsaslanmış, apellyasiya instansiyası məhkəməsi isə apellyasiya şikayətlərinə məhkəmə istintaqı aparmadan və əlavə sübutlar tələb etmədən baxarkən hökmdə istinad olunan hallardan başqa cəza təyininə təsir edə bilən heç bir hal müəyyən etməmiş, belə halı təsdiq edən sübutları araşdırmamış və onlara istinad etməmişdir.

CPM-nin 139.05-ci maddəsinin müddəaları isə cinayət təqibi üzrə icraat zamanı digər məsələlərlə yanaşı cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran halların yalnız sübutlara əsasən müəyyən edilməsini tələb edir.

Məhkəmə kollegiyası apellyasiya instansiyası məhkəməsinin belə qiymətləndirməsi ilə (fakiki isə - qiymətləndirməməsi) heç cür razılaşmır və belə qənaətə gəlir ki, apellyasiya şikayətlərinə və apellyasiya şikayətinə əlavəyə məhkəmə baxışı nəticəsində Ə.F.Abdullayevə təyin olunmuş cəzanı yüngülləşdirmək məqsədi güdən, lakin cəzanın yüngülləşdirilməsinə əsas ola bilən heç bir hal müəyyən etməyən apellyasiya instansiyası məhkəməsi yalnız prosesual hüquq normalarına istinad etməklə kifayətlənmişdir.

Hərçənd, cinayət qanunvericiliyinin normalarında bütün instansiya məhkəmələrindən cəzaların təyini və ya digər cinayət hüquqi xarakterli tədbirlərin tətbiq edilməsi, yaxud da təyin olunmuş cəzaların apellyasiya və ya kassasiya qaydasında yüngülləşdirilməsi və ya ağırlaşdırılması (tətbiq olunmuş cinayət hüquqi xarakterli tədbirin dəyişdirilməsi) zamanı maddi hüquq normalarında nəzərdə tutulmuş əsasların, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun hüquqi mövqeyini və Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun Qərarlarında əksini tapmış izah və tövsiyələrin nəzərə alınması tələb olunur.

Bununla bağlı məhkəmə kollegiyası əvvəla qeyd edir ki, təyin edilmiş hər hansı bir cəza cəzanın məqsədinə xidmət etməli və cəmiyyətdə tam mənada sosial ədaləti bərpa etməlidir. Bu qənaət kassasiya kolegiyasının öz qərarında istinad etdiyi cinayət qanunu normalarının tələblərindən, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun hüquqi mövqeyindən və Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun Qərarlarındakı izah və tövsiyələrdən irəli gəlir.

Məhkəmə kollegiyası həmçinin vurğulamışdır ki, cinayət mühakimə icraatının obyektivliyi, qərəzsizliyi və ədalətliyi, cinayət mühakimə icraatında sübutların qiymətləndirilməsi prinsipləri, sübutlar və sübut etməyə dair normalar, o cümlədən CPM-nin 125, 139, 143-146-cı maddələri, hökmün əsaslılığına dair müddəalar (CPM-nin 349.5-ci maddəsi) tələb edir ki, məhkəmə cinayət işlərinə faktlar əsasında baxsın, faktların müəyyən edilmiş sayılması üzrə qənaətini isə belə nəticəyə gəlmək üçün kifayət edən, həqiqiliyinə, yaranma mənbəyinə, əldə edilməsi hallarına şübhə olmayan (tam, hərtərəfli və obyektiv yoxlanılmış), mənsubiyyəti, mümkünlüyü, mötəbərliyi üzrə lazımcı qiymətləndirilmiş sübutların məcmusu ilə əsaslandırın.

Ə.F.Abdullayevə təyin edilmiş cəzaların yüngülləşdirilməsi haqqında apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 09 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarından isə bu tələblərə əməl edilməsi görünür.

CPM-nin 349.5-ci maddəsinə əsasən aşağıdakı hallarda məhkəmənin hökmü əsaslı hesab edilir:

- məhkəmənin gəldiyi nəticələr yalnız məhkəmə iclasında tədqiq edilmiş sübutlara əsaslandıqda;

- bu sübutlar ittihamın qiymətləndirilməsi üçün kifayət etdikdə;

- məhkəmənin müəyyən etdiyi hallar onun tədqiq etdiyi sübutlara uyğun gəldikdə.

Qanunun bu normasının mənasına görə, hökmün məhkəmə iclasında tədqiq edilmiş sübutlara əsaslanmalı olması dedikdə, təkcə şəxsin təqsirli olub-olmamasına dəlalət edən sübutlar deyil, həmçinin onun barəsində cəza tədbirinin seçilməsinə və ya cinayət hüquqi xarakterli tədbirin tətbiq edilməsinə bu və ya digər şəkildə təsir edəcək sübutlar da başa düşülür. Eyni zamanda məhkəmə kollegiyası vurğulayır ki, belə tələb apellyasiya müraciətlərinə baxılması nəticəsində apellyasiya instansiyası məhkəməsinin çıxardığı hökmə və ya qəbul etdiyi qərara da aiddir, çünki apellyasiya icraatı zamanı da həmin məhkəmə istər apellyasiya şikayətinin və ya apellyasiya protestininin qeyd edilən məsələ ilə bağlı dəlillərə və irəli sürülmüş tələbə uyğun olaraq, istərsə də bunlardan asılı olmayaraq təqsirləndirilən şəxs haqqında bu və ya digər cəza tədbirinin seçilməsinə və ya cinayət hüquqi xarakterli tədbirin tətbiq edilməsinə münasibət bildirmək hüququna malikdir. Bu münasibətlə əlaqədar apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəldiyi nəticə isə hər bir halda işin hallarına, araşdırılmış sübutlara, normativ və qeyri-normativ hüquqi aktların tələblərinə uyğun olmalı və qəbul edilmiş məhkəmə aktlarında onlara mütləq istinad edilməklə məhkəmənin gəldiyi nəticə qanuna müvafiq qaydada əsaslandırılmalıdır.

Hazırkı iş üzrə Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 09 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarının hərtərəfli təhlili isə göstərir ki, məhkəmə Ə.F.Abdullayevə təyin olunmuş cəzaları yüngülləşdirərkən şərh edilən tələblərin heç birinə əməl etməmişdir və buna görə də onun qəbul etdiyi qərarın əsaslı olması barədə fikir yürütmək mümkün deyil. Bu həm də ona dəlalət edir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi heç bir əsas göstərmədən cəza təyini ilə bağlı qərar qəbul edərkən CPM-nin 416.1.21-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş pozuntuya yol vermiş və buna görə də məhkəmə kollegiyası şərh olunanlar barədə kassasiya protestinin dəlilləri ilə razılaşıaraq həmin protestin təmin edilməsini mümkün sayır.

Bundan başqa, məhkəmə kollegiyası CPM-nin 419.1-ci maddəsinə əsasən kassasiya protestinin dəlillərindən asılı olmayaraq apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarını iş materialları ilə birgə müqayisəli şəkildə yoxlayarkən həmin məhkəmənin digər qanun pozuntularına da yol verməsini müəyyən etmişdir.

Əvvəla iş materiallarından görünür ki, Ə.F.Abdullayevin, İ.Z.Əliyevin və Ü.N.Hüseynovun təqsirli bilinərək məhkum olunmalarına dair Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 12 mart 2020-ci il tarixli hökmündən məhkum Ə.F.Abdullayevin müdafiəçisi S.S.Əliyev, məhkum İ.Z.Əliyev və onun müdafiəçisi F.M.Məmmədov ayrı-ayrılıqda və məhkum Ü.N.Hüseynov apellyasiya şikayətləri vermiş və müdafiəçi F.M.Məmmədov və məhkum İ.Z.Əliyev hökmün sonuncuya aid hissədə ləğv edilməsini və onun haqqında bəraət hökmünün çıxarılmasını, müdafiəçi S.S.Əliyev hüquqlarını müdafiə etdiyi Ə.F.Abdullayevin cinayət əməllərinin CM-nin 126.3 və 228.1-ci maddələri ilə təsvif edilməsi haqqında qərar qəbul edilməsini, məhkum Ü.N.Hüseynov isə hökmün ona aid hissədə də ləğv edilməsini və bərəsində bəraət hökmünün çıxarılmasını xahiş etmişlər. Eyni zamanda müdafiəçi F.M.Məmmədov öz apellyasiya şikayətində həmin şikayətə geniş əlavənin apellyasiya instansiyası məhkəməsinə təqdim edəcəyini bildirmişdir.

02 iyun 2020-ci il tarixdə cinayət işi apellyasiya şikayətləri ilə birlikdə Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə daxil olmuş və həmin tarixdə məhkəmə tərkibi tərəfindən Ü.N.Hüseynovun hüquqlarının müdafiə olunması üçün ona dövlət hesabına müdafiəçinin təyin olunması haqqında qərar qəbul edilərək həmin qərar icra olunması üçün "Mərkəz" Vəkil Bürosuna göndərilmiş, apellyasiya şikayətinə ilkin baxış iclası isə 12 iyun 2020-ci il tarixə saat 11.00-a təyin edilmişdir.

12 iyun 2020-ci il tarixdə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin məhkəmə kollegiyası məhkum olunmuş şəxslərin, İ.Z.Əliyevin və Ü.N.Hüseynovun müdafiəçilərinin və dövlət ittihamçısının iştirakları ilə apellyasiya şikayətlərinə ilkin baxış iclası keçirmiş, lakin həmin iclasda Ə.F.Abdullayevin müdafiəçisi S.S.Əliyevin iştirakı təmin olunmamışdır, baxmayaraq ki, Əli Abdullayev xüsusilə ağır cinayətin törədilməsinə görə təqsirli bilinib məhkum olunmuşdur, CPM-nin 92.3.7-ci maddəsinə əsasən isə şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsə xüsusilə ağır cinayət törətməsi istinad edildikdə müdafiəçinin cinayət prosesində iştirakı mütləq təmin olunmalıdır.

Bununla belə, apellyasiya şikayətlərinə ilkin baxış iclasının 12 iyun 2020-ci il tarixli qərarı ilə apellyasiya şikayətlərinə mahyyəti üzrə baxılması məhkəmə istintaqı aparılmadan və əlavə sübutlar tələb edilmədən 03 iyul 2020-ci il tarixə saat 10.15-ə təyin olunmuş, lakin bu haqda yenə də

Ə.F.Abdullayevin müdafiəçisi S.S.Əliyev məlumatlandırılmamış, məhkum olunmuş şəxslərin isə məhkəmə iclasında iştiraklarının təmin edilməsi üçün heç bir tədbir görülməmişdir (məhkəmə kollegiyası Penitensiar Xidmətin 3 saylı İstintaq Təcridxanasının rəisini məlumatlandırmaqla kifayətlənib məhkum olunmuş şəxslərin məhkəməyə gətirilməsinə dair qərar qəbul etməmişdir.)

Buna görə, yəni məhkumların 03 iyul 2020-ci il tarixdə keçirilmiş məhkəmə iclasında iştirak etməmələri səbəbindən məhkəmə baxışı iclası əvvəl 24 iyul 2020-ci il tarixə saat 15.15-dək, həmin tarixdə dövlət ittihamçısının cinayət işinin materialları ilə tanış olmaq üçün ona vaxt verilməsi barədə vəsatəti təmin edildiyindən isə 07 avqust 2020-ci il tarixə saat 11.50-dək təxirə salınmışdır.

07 avqust 2020-ci il tarixdə keçirilmiş məhkəmə baxışı iclasında "Mərkəz" Vəkil Bürosunun vəkili Qənbərov Elçin Əliqənbər oğlu məhkəməyə 05 avqust 2020-ci il tarixli order təqdim edərək 1534 saylı müqaviləyə əsasən Ə.F.Abdullayevin hüquqlarının müdafiə edilməsinin ona həvalə olunmasını bildirirərək cinayət işinin materialları ilə tanış olmaqdan ötrü ona vaxt verilməsi barədə vəsatət qaldırmış və məhkəmə onun vəsatətini təmin edərək apellyasiya şikayətlərinə baxılmasını 21 avqust 2020-ci il tarixədək saat 12.40-dək təxirə salmışdır.

Bundan sonra məhkəmə iclasları yenə də aşağıdakı səbəblərə görə və tarixlərə dəfələrlə təxirə salınmışdır:

- 21 avqust 2020-ci il tarixdə İ.Z.Əliyevin müdafiəçisi Z.M.Məmmədov ona çıxış etməyə hazırlaşmaqdan ötrü vaxt verilməsi barədə vəsatəti təmin olunduğuna görə - 31 avqust 2020-ci il tarixə saat 10.00-dək;
- 31 avqust 2020-ci il tarixdə dövlət ittihamçısı İ.F.Yusifovun müdafiəçilər E.Ə.Qənbərov və N.X.Canıyev tərəfindən məhkəməyə təqdim etdikləri apellyasiya şikayətinə əlavə ilə tanış olması üçün ona vaxt verilməsi barədə vəsatəti təmin edildiyinə görə - 07 sentyabr 2020-ci il tarixə saat 11.30-dək;
- 07 sentyabr 2020-ci il tarixdə məhkum Ə.F.Abdullayev onun müdafiəçisi E.Ə.Qənbərovun məhkəmə iclasında iştirakının təmin edilməsi haqda vəsatəti təmin edildiyinə görə - 25 sentyabr 2020-ci il tarixə saat 11.10-dək;

- 25 sentyabr 2020-ci il tarixdə eyni əsasla – 09 oktyabr 2020-ci il tarixə saat 11.20-dək.

İlk baxışdan belə hesab etmək olar ki, işə baxılmasının dəfələrlə təxirə salınması məhkum olunmuş şəxslərin və onların müdafiəçilərinin, habelə dövlət ittihamçısının hüquqlarının təmin edilməsi ilə əlaqədar olmuş və burada hər hansı qanun pozuntusuna yol verilməmişdir.

Lakin təxirə salınmalara səbəb olmuş hallara nəzər yetirdikdə görünür ki, proses iştirakçılarının məhkəmə iclaslarında qaldırdıqları vəsatətlər üzrə müvafiq hərəkətlərin edilməsi (cinayət işinin materialları ilə tanış olmaq, çıxışlara hazırlaşmaq, habelə hər hansı proses iştirakçısının məhkəmə iclasında iştirakını təmin etmək) üçün məhkəmənin müəyyən etdiyi müddətlərdən də (on gündən iyirmi bir gün müddətədək) az müddətlərin müəyyən edilməsi və apellyasiya şikayətlərinə (əlavə ilə birlikdə) qısa müddətdə baxılması mümkün olmuşdur. Məhkəmə kollegiyasının qənaətinə görə, yuxarıda göstərilən səbəblərə görə apellyasiya şikayətlərinə baxılmasının dəfələrlə, ümumilikdə isə üç aydan artıq müddətə təxirə salınması həmin şikayətlərə məhkəmə istintaqı aparılmadan və əlavə sübutlar tələb edilmədən baxan apellyasiya instansiyası məhkəməsinin məhkəmə kollegiyasının öz işini lazımi qaydada təşkil edə bilməməsindən, süni sürətdə işə baxılmasında süründürməçiliyə yol verməsindən xəbər verir.

Bundan başqa, məhkəmə kollegiyası xüsusən onu qeyd etməyi lazım bilmişdir ki, 31 avqust 2020-ci il tarixli məhkəmə iclas protokoluna görə, həmin iclasda Ə.F.Abdullayevin müdafiəçiləri E.Ə.Qənbərov və N.X.Canıyev CPM-nin 390.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hüquqlarından istifadə edərək apellyasiya instansiyası məhkəməsinə digər müdafiəçi S.S.Əliyev tərəfindən 12 mart 2020-ci il tarixli hökmdən verilmiş apellyasiya şikayətinə əlavə təqdim etmiş və məhkəmə kollegiyası bununla əlaqədar heç bir qərar qəbul etməsə də dövlət ittihamçısının həmin əlavə ilə tanış olmaq məqsədilə ona vaxt verilməsi barədə vəsatətini təmin edərək bu əsasla apellyasiya şikayətlərinə baxılmasını 07 sentyabr 2020-ci il tarixə saat 11.30-dək təxirə salınmışdır.

CPM-nin 390.1-ci maddəsinə əsasən apellyasiya instansiyası məhkəməsində işə baxılmamışdan əvvəl apellyasiya şikayətini və apellyasiya protestini verən şəxs onu geri götürmək, dəyişdirmək və ya ona əlavələr etmək, habelə cinayət prosesinin digər iştirakçısının apellyasiya şikayətinə, yaxud apellyasiya protestinə öz etirazlarını bildirmək hüququna malikdir.

İş materialları öyrənilərkən, müdafiəçilərin verdikləri əlavə həmin materiallarda aşkar edilməmiş və əlavənin kim tərəfindən tərtib edilməsini, onun müəlliflərinin hansı dəlillərə əsaslanmalarını və hansı tələb irəli sürmələrini dəqiq müəyyən etmək mümkün olmamışdır. Eyni zamanda 07 sentyabr, 25 sentyabr və 09 oktyabr 2020-ci il tarixli məhkəmə iclas protokollarından apellyasiya instansiyası məhkəməsinin məhkəmə kollegiyası tərəfindən apellyasiya şikayətləri ilə yanaşı Ə.F.Abdullayevin haqqında verilmiş apellyasiya şikayətinə əlavəyə də baxılması müəyyən edilmir.

Sonuncu iclasda çıxış edən Ə.F.Abdullayevin müdafiəçisi N.X.Canıyev isə hüquqlarını müdafiə etdiyi şəxs barəsində verilmiş apellyasiya şikayətində irəli sürülmüş tələbdən fərqli olaraq sonuncunun əməlinin CM-nin 122.1-ci maddəsinə (qəflətən baş vermiş güclü ruhi həyəcan vəziyyətində qəsdən adam öldürmə) tövsif edilməsini xahiş etmiş, Ə.F.Abdullayev müdafiəçisinin bu təklifi ilə razı olmasını bildirmiş, onun digər müdafiəçisi E.Ə.Qənbərov isə həmin iclasda iştirak etməmişdir.

İş üzrə qəbul etdiyi 09 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarında isə apellyasiya instansiyası məhkəməsi Ə.F.Abdullayevin barəsində verilmiş həm apellyasiya şikayətinin, həm də ona edilmiş əlavənin heç bir dəlilini göstərmədən, bu dəlilləri iş materialları ilə birgə müqayisəli şəkildə təhlil etmədən, həmin dəlillərə cavab verilməsi üçün iş materiallarına və qanunvericiliyin tələblərinə əsaslanmadan çox səthi şəkildə onlarla bağlı irəli sürülmüş tələblərin təmin edilməsini mümkün saymış, digər məhkumlar barəsində də verilmiş apellyasiya şikayətlərinin dəlillərinə və həmin dəlillərə əsasən irəli sürülmüş tələblərə eyni, yəni əsaslandırılmamış şəkildə cavab vermiş, qərarın əsas hissəsi isə ibtidai araşdırma orqanının və Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin müəyyən etdiyi hallara, həmin məhkəmədə araşdırılmış sübutların təsvirinə (hökmdən köçürülmüş şəkildə) və qısa bir hissəsi də Ə.F.Abdullayevə təyin olunmuş cəzaların yüngülləşdirilməsinin məqsədə müvafiqliyinə həsr olunmuşdur.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin hakimlərinin kifayət qədər qanun pozuntuları ilə qəbul etdikləri belə məzmununda olan qərarını əsaslı və qanuni hesab etmək olmaz, çünki əvvəla CPM-nin 349.5-ci maddəsi tələb edir ki, məhkəmənin gəldiyi nəticələr yalnız məhkəmə iclasında tədqiq edilmiş sübutlara əsaslandıqda, bu sübutlar ittihamın

qiymətləndirilməsi üçün kifayət etdikdə, məhkəmənin müəyyən etdiyi hallar onun tədqiq etdiyi sübutlara uyğun gəldikdə məhkəmənin hökmü əsaslı hesab edilir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin apellyasiya şikayətlərinə və ya apellyasiya protestlərinə baxılması nəticəsində qəbul edilmiş qərara və onun məzmununa dair xüsusi norma cinayət-prosessual qanunvericiliyində nəzərdə tutulmasa da (yalnız CPM-nin 398.2-ci maddəsində təsbit edilmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin yekun qərarı giriş, təsviri-əsaslandırıcı və nəticəvi hissələrdən ibarət olmalıdır) məhkəmə kollegiyası hesab edir ki, belə qərarların əsaslı olmasına dair qanunda (CPM-nin 349.5-ci maddəsində) göstərilən tələblər həm apellyasiya müraciətlərinə baxılmasının, həm də belə qərarların xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla onlara da şamil edilir.

Əvvəla, hazırki iş üzrə apellyasiya icraatına aid olan sənədlərin təhlili göstərir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya şikayətlərinə (əlavə ilə birlikdə) məhkəmə istintaqı aparmadan və əlavə sübutlar tələb etmədən baxarkən yalnız birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən cinayət və cinayət-prosessual qanunvericiliklərinin tələblərinə əməl olunması məsələsini yoxlayaraq bu yoxlamanın nəticəsində 09 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarı qəbul etmişdir.

Qeyd olunmalıdır ki, kassasiya instansiyası məhkəməsi də apellyasiya instansiyası məhkəməsinin hökmü və ya qərarlarından verilmiş kassasiya şikayətlərinə və ya kassasiya protestlərinə baxarkən həm belə müraciətlərdə irəli sürülmüş dəlillərə əsasən, həm də bu dəlillərdən asılı olmayaraq hüququn düzgün tətbiq edilib-edilməməsi məsələlərini yoxlayır və bu yoxlamanın nəticəsində CPM-nin 419.10-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş qərarlardan birini qəbul edilir. Bu isə, o deməkdir ki, yalnız qanunvericiliyin tətbiqi məsələlərini yoxlayan həm apellyasiya, həm də kassasiya instansiyası məhkəmələrinin qəbul etdikləri qərarlar həm forma, həm də məzmun baxımından biri-birindən fərqlənməməlidir. Məhkəmə kollegiyası vurğulamağı lazım bilmişdir ki, artıq uzun müddətdir ki, Ali Məhkəmənin Cinayət Kollegiyası belə qərarların tərtib edilməsi ilə bağlı vahid məhkəmə təcrübəsi formalaşdırmış və bu təcrübəyə uyğun olaraq Kollegiyanın qəbul etdiyi qərarlar “Giriş”, “İşin halları”, “Kassasiya şikayətinin və ya kassasiya protestinin dəlilləri”, “Hüquqi məsələlər (təsviri-əsaslandırıcı hissə)” və nəticəvi hissələrdən ibarət olur (CPM-nin 419.13-

cü maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq) və belə qərarlarda kassasiya müraciətlərinə baxılmasının bütün halları və nəticəsi kifayət qədər tam və hərtərəfli əks etdirilir.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, məhkəmə istintaqı aparılmadan və əlavə sübutlar tələb edilmədən yalnız hüququn tətbiqinə baxmış apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin də qərarları bu tələblərə cavab verməli, həmin qərarlarda həm işin halları, həm apellyasiya müraciətlərinin dəlilləri, həm də məhkəmənin toplanmış sübutlara (onlar qanuna müvafiq qaydada qiymətləndirilməklə), qanunvericiliyin tələblərinə, habelə artıq birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilmiş bütün hallara istinadən gəldiyi nəticə öz əksini tapmalıdır. Məhkəmə kollegiyasının fikrincə, bu qaydaya və CPM-nin 349.5 və 398.2-ci maddələrində müəyyən edilmiş tələblərə uyğun olmayaraq apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən qəbul edilmiş qərar əsaslı və qanuni hesab edilə bilməz.

Məhkəmə kollegiyası vurğulamışdır ki, göstərilənlərlə yanaşı apellyasiya instansiyası məhkəməsinin iş üzrə yekun qərarı həm də hökmə aid tələblərə (CPM-nin 353-cü maddəsi) cavab verməlidir.

Məhkəmə qərarının əsaslı olması tələbi ilə bağlı məhkəmə kollegiyası həmçinin “İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının (bundan sonra mətndə Konvensiyanın) 6-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş ədalətli məhkəmə araşdırması hüququ ilə bağlı tələblərə və bu hüququn təmin olunmasına dair İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin (bundan sonra mətndə Avropa Məhkəməsinin) presedent hüququna da müraciət etməyi zəruri saymışdır.

Avropa Məhkəməsinin bərqərar olmuş presedent hüququna əsasən, məhkəmələrin və tribunalların qərarlarında həmin qərarların əsasları adekvat şəkildə göstərilməlidir (“Moreyra Ferreyra v. Portugaliyaya qarşı” iş üzrə 11 iyul 2017-ci il tarixli Qərar). Qərarların nə dərəcədə əhatəli və ya qısa şəkildə əsaslandırılmalı olması qərarın xarakterindən asılıdır və işin hallarına mütənasib olaraq müəyyənləşməlidir. (“Budak Türkiyəyə qarşı” iş üzrə 16 fevral 2021-ci il tarixli Qərar). Avropa Məhkəməsi həmçinin bildirmişdir ki, ərizəçinin hər bir arqumentinə cavab verilməsi tələb olunmasa belə, bu öhdəlik məhkəmə prosesində iştirak edən tərəflərin məhkəmə prosesinin nəticəsi üçün həlledici olan arqumentlərə konkret və aydın cavab alacağını gözlədiklərini nəzərdə tutur.

Məhz qeyd olunanlara əsaslanaraq məhkəmə kollegiyası belə qənaətə gəlmiş ki, yuxarıda təsvir edilmiş nöqsanlarla Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyası tərəfindən hazırki iş üzrə qəbul edilmiş 09 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarı CPM-nin 349.5 və 398.2-ci maddələrinin tələblərinə uyğun olan, yəni qanuni, əsaslandırılmış və ədalətli məhkəmə aktı hesab etmək olmaz və buna görə də həmin qərar nəinki kassasiya protestinə münasibətdə və Ə.A.Abdulayevə təyin olunmuş cəzaların yüngülləşdirilməsi hissəsində, bütövlükdə ləğv edilməli və iş bütün apellyasiya şikayətlərinin və apellyasiya şikayətinə əlavənin dəlillərinin cavablandırılması üçün yeni apellyasiya baxışına təyin edilməlidir.

Bu nəticənin əsası kimi, məhkəmə kollegiyası apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən aşağıdakı kobud qanun pozuntularına da yol verilməsini qeyd etməyi zəruri saymışdır.

CPM-nin 394.3.2-ci maddəsinə əsasən məhkəmə verilmiş apellyasiya şikayətlərinə və apellyasiya protestlərinə dair cinayət prosesi iştirakçılarının dəlillərini dinləyir və bu Məcəllənin 339-341-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş qaydalara uyğun olaraq məhkəmə çıxışları keçirir.

CPM-nin 340.1-ci maddəsinin tələblərinə görə, məhkəmə çıxışları dövlət ittihamçısı, zərər çəkmiş şəxs (xüsusi ittihamçı) və ya onun nümayəndəsi, mülki iddiaçı və ya onun nümayəndəsi, təqsirləndirilən şəxs (yalnız müdafiəçi işdə iştirak etmədiyi halda) və ya onun müdafiəçisi, mülki cavabdeh və ya onun nümayəndəsi tərəfindən növbə ilə söylənilən nitqlərdən ibarətdir.

Prosessual qanunvericiliyin göstərilən tələblərindən görüldüyü kimi, apellyasiya müraciətlərinə baxılması zamanı əvvəl onların müəlliflərinə öz dəlillərini əsaslandırmaqdan ötrü şərait yaradılır, hər bir apellyasiya müraciətinin müəllifi və ya onları müdafiə edən proses iştirakçıları öz dəlillərini əsaslandırırlar və bundan sonra isə məhkəmə cinayət prosesi iştirakçılarının çıxışlarını keçirir.

Hazırki iş üzrə 09 oktyabr 2020-ci il tarixli məhkəmə iclas protokolundan görünür ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin məhkəmə kollegiyası apellyasiya şikayətlərinin müəlliflərinin və ya onları müdafiə edən şəxslərin dəlillərini

əsaslandırmaqdan ötrü şərait yaratmadan birbaşa məhkəmə çıxışlarının dinlənilməsinə keçmiş, həmin çıxışlar isə protokolda çox qısa şəkildə təsvir edilmişdir.

Buna görə, məhkəmənin qəbul etdiyi qərarla yanaşı məhkəmə iclas protokolundan da apellyasiya şikayətlərinin və Ə.F.Abdullayev barəsində verilmiş apellyasiya şikayətinə dair əlavənin ümumilikdə hansı dəlillərdən ibarət olmasını və bu dəlillərin necə əsaslandırılmasını müəyyən etmək mümkün olmur.

Bunun səbəbi kimi həmçinin apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən CPM-nin 51.6-1-ci maddəsinin tələbinə əməl olunmamasını da göstərmək olar.

CPM-nin 51.6-1-ci maddəsinə əsasən, məhkəmə iclasında sədrlik edən iclasların fasiləsiz audioyazısının aparılmasını təmin edir, cinayət prosesinin tərəflərini və cinayət prosesində iştirak edən digər şəxsləri audioyazının aparılması barədə xəbərdar edir. Məhkəmə iclasının protokolu məhkəmə iclasının audioyazısına uyğun tərtib edilir və audioyazı barədə məlumat məhkəmə iclasının protokolunda göstərilməklə elektron və ya digər məlumat daşıyıcılarında ona əlavə olunur.

İş materiallarından, o cümlədən məhkəmə iclas protokollarından məhkəmə iclaslarının fasiləsiz audioyazısının aparılmasını təmin etməsi, yəni belə audioyazının aparılması görünür və buna görə də məhkəmə iclaslarının qanuna uyğun qaydada keçirilib-keçirilməməsini müəyyən etmək mümkün olmur.

Məhkəmə kollegiyası şərh edilənlərlə bağlı qanunçuluq prinsipi təsbit olunmuş CPM-nin 10-cu maddəsinə əsaslanaraq kassasiya protestinin təmin edilməsi, Ə.F.Abdullayevin CM-nin 120.1 və 228.1-ci maddələri ilə, İ.Z.Əliyevin və Ü.N.Hüseynovun isə, hər birisinin CM-nin 32.5, 120.1-ci maddələri ilə təqsirli bilinib məhkum olunmalarına dair cinayət işi üzrə Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 09 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarının ləğv edilərək cinayət işinin yeni apellyasiya baxışına təyin olunması haqda qərar, habelə maddi və prosessual hüquq normalarının tələblərinin kobud pozulmasına yol vermiş apellyasiya instansiyası məhkəməsinin hakimlərinin barəsində xüsusi qərar qəbul etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 72.1-ci maddəsinin mənasına və həmin Məcəllənin 59.2-ci maddəsinin tələbinə əsasən cinayət törətmiş şəxsin könüllü gəlib təqsirini boynuna alması, cinayətin üstünün açılmasına fəal kömək etməsi, cinayət nəticəsində dəymiş ziyanı ödəməsi və ya vurulmuş zərəri başqa yolla aradan qaldırması “səmimi peşmanlıq” kimi qiymətləndirilməklə cəza təyini zamanı cəzanı yüngülləşdirən hal kimi nəzərə alın bilər.

Gəncə şəhəri Kəpəz Rayon Məhkəməsinin 10 sentyabr 2020-ci il tarixli hökmü ilə Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə CM-nin) 263.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilinərək 01 (bir) il nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum edilməklə əsas cəzasını məntəqə tipli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməklə 02 (iki) il 06 (altı) ay müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir.

Birinci instansiyası məhkəməsinin hökmünə əsasən, Cəfərov Elşad Telman oğlu 03 fevral 2020-ci il tarixdə saat 11 radələrində idarə etdiyi “Mercedes Benz 190 minik” markalı, 10-SF-826 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobillə Gəncə şəhəri Kəpəz rayonu Heydər Əliyev prospektində yerləşən “Alov” ticarət mərkəzinin bərabərliyində arxaya hərəkətdə olarkən «Yol hərəkəti haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 42-ci maddəsinin 13-cü hissəsinin tələblərini pozaraq yolun solundan sağ tərəfinə keçmək istəyən piyadanı avtomobilin arxa tərəfi ilə vuraraq ehtiyatsızlıqdan Əsədova Bülbül Hidayət qızının ölümünə səbəb olan yol nəqliyyat hadisəsi törətmişdir.

Hökmədən dövlət ittihamçısı tərəfindən verilmiş apellyasiya protestinə əsasən işə baxan Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 02 fevral 2021-ci il tarixli qərarı ilə apellyasiya protesti təmin edilməmiş, hökm isə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 02 fevral 2021-ci il tarixli qərarından dövlət ittihamçısı kassasiya protesti verərək həmin qərarın ləğv edilməsini və cinayət işinin yeni apellyasiya baxışına təyin edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya protestini onunla əsaslandırılmışdır ki, birinci instansiya məhkəməsi təqsirləndirilən şəxsə həddən artıq yüngül cəza təyin etməklə, apellyasiya instansiyası məhkəməsi isə bununla razılaşmaqla törədilmiş cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsini, cinayətin ağırlığını nəzərə almamış, faktiki olaraq qanunvericiliyin tələblərinin əksinə olaraq həm təqsirləndirilən

şəxs, həm də digər şəxslər tərəfindən gələcəkdə bir daha bu kimi cinayətlərin törədilməsinə bir növ zəmin yaratmışlar. Hökmədən görüldüyü kimi, məhkəmə E.T.Cəfərova cəza təyin edərək təqsirləndirilən şəxsin əməlidən səmimi peşmançılıq çəkib təəssüf hissi keçirməsini, təqsirini etiraf etməsini, cinayətin törədilməsindən bilavasitə sonra zərər çəkmiş şəxsə tibbi yardım göstərməklə onun həyat və sağlamlığına dəymiş zərərin aradan qaldırılmasına cəhd etməsini, zərərçəkmiş şəxsin yaxın qohumu olan hüquqi varisi ilə barışıq əldə etməsini və vurulmuş maddi və mənəvi zərərin əvəzini ödəməsini cəzanı yüngülləşdirən hallar kimi nəzərə almışdır. Kassasiya protesti müəllifinin fikrincə, bu halların heç də hamısı cəzanı yüngülləşdirən hallar kimi nəzərə alın bilməzdi. Belə ki, CM-nin 72.1-ci maddəsində ilk dəfə böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayət törətmiş şəxsin könüllü gəlib təqsirini boynuna alması, cinayətin üstünün açılmasına fəal kömək etməsi, cinayət nəticəsində dəymiş ziyanı ödəməsi və ya vurulmuş zərəri başqa yolla aradan qaldırması səmimi peşmançılıq kimi qiymətləndirilmişdir. Yəni şəxsin əməlidən səmimi peşman olmasını bildirməsi həmin maddədə göstərilən ilk dəfə böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayət törətmiş şəxsin könüllü gəlib təqsirini boynuna alması, cinayətin üstünün açılmasına fəal kömək etməsi, cinayət nəticəsində dəymiş ziyanı ödəməsi və ya vurulmuş zərəri başqa yolla aradan qaldırması ilə müşayiət olunmalı, bu isə şəxsin və əməlin ictimai təhlükəliliyini azalmasını təsdiq edir. Elşad Cəfərovun hərəkətlərində isə belə hal olmadığından, məhkəmə onun «səmimi peşmançılığını» cəzasını yüngülləşdirən hal kimi nəzərə almaqda haqlı olmamışdır. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun “Məhkəmələr tərəfindən cinayət cəzalarının təyin edilməsi təcrübəsi haqqında” 25 iyun 2003-cü il tarixli 4 sayılı qərarının 4-cü bəndində göstərilmişdir ki, CM-in 59-cu maddəsi ilə cəzanı yüngülləşdirən halların sayı məhdudlaşdırılma-dığından cəza təyini zamanı həmin maddədə nəzərdə tutulmamış hallar da cəzanı yüngülləşdirən hallar qismində nəzərə

alına bilər. Belə halların cəzayı yüngülləşdirən hallar kimi qəbul edilməsi hökmdə əsaslandırılmalıdır. Həmçinin cəzayı yüngülləşdirən hallar Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CPM-nin) 139-cu maddəsinə görə sübut edilməli hallardır və məhkəmə tərəfindən toplanmış sübutlar əsasında qəbul edilə bilər.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq dövlət ittihamçısı R.N.Alıkişiyev kassasiya protestinin təmin edilməsini və apellyasiya instansiya məhkəməsinin qərarının ləğv edilərək cinayət işinin yeni apellyasiya baxışına təyin edilməsini xahiş edir.

Kassasiya protestinin dəlillərinə cavab verən məhkəmə kollegiyası ilk növbədə vurğulamışdır ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 12-ci maddəsinin I hissəsi insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsini dövlətin ali məqsədi olduğunu təsbit edir.

Konstitusiyanın 26-cı maddəsinin II hissəsində göstərilmişdir ki, dövlət hər kəsin hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsinə təminat verir.

Hər kəsin hüquq və azadlıqlarının dövlət tərəfindən müdafiəsinə təminat verən Konstitusiya müddəaları, həmçinin cinayət törətməkdə təqsiri olmayan şəxslərin cinayət prosesini həyata keçirən orqanların vəzifəli şəxslərinin və ya hakimlərin özbaşına hərəkətləri ilə qanunsuz şübhə altına alınmasının, ittiham və ya məhkum edilməsinin yol verilməz olduğunu ehtiva edir.

Konstitusiyanın 71-ci maddəsinin I hissəsinə görə, Konstitusiyada təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını gözləmək və qorumaq qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının borcudur. İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi məqsədi ilə dövlət səmərəli hüquqi mexanizmlər yaratmaqla, ədalət mühakiməsinin həyata keçirilmə prosesində hüquq və azadlıqların bərpasına nail olur.

Qanunvericiliyin təsvir edilən tələblərinə əsaslanaraq qeyd etmişdir ki, həmin protestin məzmununa görə, onun müəllifi öz müraciətində iş üzrə sübutların natamam araşdırılması, birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən müəyyən edilmiş faktları, E.T.Cəfərovun təqsirli bilindiği cinayət əməlini törətməsinin sübuta yetirilib-yetirilməməsini və bu əməlin hüquqi tövsifini mübasiləndirmir və məhkəmələr tərəfindən onun barəsində cəza təyininə

münasibətdə qanunsuz və ədalətsiz yekun məhkəmə aktlarının qəbul edilməsini iddia edir.

Ona görə də məhkəmə kollegiyası məhkum edilmiş şəxs E.T.Cəfərovun təqsirliliyi, əməlinin hüququ tövsifi və bu kimi digər məsələlərlə əlaqədar sübutların şərh edilməsini zəruri hesab etmir, məhkumun barəsində cəza tədbirinin seçilməsi ilə bağlı qeyd etmişdir ki, təyin edilmiş hər hansı bir cəza cəzanın məqsədinə xidmət etməli və cəmiyyətdə tam mənada sosial ədaləti bərpa etməlidir.

Bu tələb cinayət qanunvericiliyi normalarının aşağıda göstərilən müddəalarından irəli gəlir.

Belə ki, CM-nin 8.1-ci maddəsinə əsasən, cinayət törətmiş şəxs haqqında tətbiq edilmiş cəza və ya digər cinayət hüquqi xarakterli tədbirlər ədalətli olmalıdır, yəni cinayətin xarakterinə və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, onun törədilməsi hallarına və cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxsin şəxsiyyətinə uyğun olmalıdır.

CM-nin 41.1-ci maddəsinin müddəalarından görüldüyü kimi, cəza məhkəmə hökmü ilə təyin edilən cinayət-hüquqi xarakterli tədbirdir. Cəza cinayət törətməkdə təqsirli hesab edilən şəxsə tətbiq olunur və həmin şəxs barəsində bu Məcəllə ilə müəyyən edilən məhrumiyətlər yaradılmasından və ya onun hüquq və azadlıqlarının məhdudlaşdırılmasından ibarətdir.

CM-nin 41.2-ci maddəsinə görə, cəza sosial ədalətin bərpası, məhkumun islah edilməsi və həm məhkumlar, həm də başqa şəxslər tərəfindən yeni cinayətlərin törədilməsinin qarşısını almaq məqsədi ilə tətbiq edilir.

CM-nin 58.1-ci maddəsində göstərilir ki, cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxsə, bu Məcəllənin Ümumi hissəsinin müddəaları nəzərə alınmaqla Xüsusi hissəsinin müvafiq maddələrində nəzərdə tutulmuş hədlərdə ədalətli cəza təyin edilir.

CM-nin 58.3-cü maddəsinin tələblərinə görə, cəza təyin edilərkən törədilmiş cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi, təqsirkarın şəxsiyyəti, o cümlədən cəzayı yüngülləşdirən və ağırlaşdırən hallar, habelə təyin olunmuş cəzanın şəxsin islah olunmasına və onun ailəsinin həyat şəraitinə təsiri nəzərə alınır.

Cəza təyin edilərkən məhkəmələr tərəfindən nəzərə alınmalı olan cəzayı yüngülləşdirən hallar CM-nin 59.1.1-59.1.14-cü maddəsində, cəzayı ağırlaşdırən hallar isə CM-nin 61.1.1-61.1.13-cü maddəsində nəzərdə tutulmuşdur.

Eyni zamanda o, da nəzərə alınmalıdır ki, CM-nin 59.2-ci maddəsinə əsasən, cəza təyin

edilərkən CM-nin 59.1.1-59.1.14-cü maddəsində göstərilməmiş başqa hallar da cəzanı yüngülləşdirən hal qismində nəzərə alın bilər, CM-nin 61.2-ci maddəsinin tələblərinə görə isə CM-nin 61.1.1-61.1.13-cü maddəsində göstəril-məmiş hallar cəzanı ağırlaşdırıcı hal qismində nəzərə alın bilməz.

CPM-nin 139.0.5-ci maddəsinə əsasən, cinayət təqibi üzrə icraat zamanı digər məsələlərlə yanaşı həmçinin cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdırıcı hallar da yalnız sübutlara əsasən müəyyən edilir. Bu o deməkdir ki, məhkəmə qərarlarında cəzanı yüngülləşdirən (o cümlədən müstəsna hesab edilən) və ağırlaşdırıcı hallar barədə nəticələr də müvafiq sübutlar vasitəsi ilə əsaslandırılmalı, əsası olmayan mülahizə xarakteri daşımamalıdır.

CPM-nin 144-cü maddəsi cinayət-mühakimə icraatını aparan orqanlardan, o cümlədən məhkəmədən cinayət təqibi üzrə toplanmış sübutları tam, hərtərəfli və obyektiv yoxlamağı tələb edir. Yoxlama zamanı toplanmış sübutlar təhlil olunur və bir-biri ilə müqayisə edilir, yeni sübutlar toplanır, əldə olunmuş sübutların mənbəyinin mötəbərliyi müəyyən-ləşdirilir.

CPM-nin 145.1-ci maddəsinə görə, hər bir sübut mənsubiyyəti, mümkünlüyü, mötəbərliyi üzrə qiymətləndirilməlidir.

CPM-nin 349.5-ci maddəsinə əsasən aşağıdakı hallarda məhkəmənin hökmü əsaslı hesab edilir:

- məhkəmənin gəldiyi nəticələr yalnız məhkəmə iclasında tədqiq edilmiş sübutlara əsaslandıqda;
- bu sübutlar ittihamın qiymətləndirilməsi üçün kifayət etdikdə;
- məhkəmənin müəyyən etdiyi hallar onun tədqiq etdiyi sübutlara uyğun gəldikdə.

Qanunun bu normasının mənasına görə, hökmün məhkəmə iclasında tədqiq edilmiş sübutlara əsaslanmalı olması tələbi dedikdə, təkcə şəxsin təqsirli olub-olmamasına dəlalət edən sübutlar deyil, həmçinin onun barəsində cəza tədbirinin seçilməsinə bu və ya digər şəkildə təsir edə biləcək sübutlar da başa düşülür.

Göründüyü kimi, cinayət mühakimə icraatının obyektivliyi, qərəzsizliyi və ədalətliyi, cinayət mühakimə icraatında sübutların qiymətləndirilməsi prinsipləri, sübutlar və sübut etməyə dair normalar, o cümlədən CPM-nin 125, 143-146-cı maddələri, hökmün əsaslılığına dair müddəalar (CPM-nin 349.5-ci maddəsi) tələb edir ki, məhkəmə cinayət işlərinə faktlar əsasında

baxsın, faktların müəyyən edilmiş sayılması üzrə qənaətini isə belə nəticəyə gəlmək üçün kifayət edən, həqiqiliyinə, yaranma mənbəyinə, əldə edilməsi hallarına şübhə olmayan (tam, hərtərəfli və obyektiv yoxlanılmış), mənsubiyyəti, mümkünlüyü, mötəbərliyi üzrə lazımınca qiymətləndirilmiş sübutların məcmusu ilə əsaslandırın. Qanunvericiliyin bu tələblərinə həmçinin təqsirkar barəsində cinayət-hüquqi xarakterli tədbirin seçilməsi zamanı da riayət olunmalıdır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumunun bir sıra qərarlarında göstərilmişdir ki, hər bir cinayət ilə onun törədilməsinə görə tətbiq olunduğu cəza arasında məqsədyönlü və əsaslı bağlılıq olmalıdır (CM-nin 48-ci maddəsinin, CM-nin 53.4-cü maddəsinin və Azərbaycan Respublikası Cəzaların İcrası Məcəlləsinin 112.1-ci maddəsinin şərh edilməsi haqqında Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun müvafiq olaraq 23 iyul 2004-cü il və 17 mart 2011-ci il tarixli qərarları).

"Azərbaycan Respublikası CM-nin 32-ci maddəsinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 29-cu maddəsinin IV hissəsinə uyğunluğu haqqında" Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun 12 yanvar 1999-cu il tarixli qərarında göstərilir ki, cinayət qanunvericiliyinə görə cəza törədilmiş cinayət üçün yalnız sitəm olmayıb, eyni zamanda məhkumları islah etmək, tərbiyələndirmək, habelə yeni cinayət edilməsinin qarşısını almaq məqsədi daşıyır.

"Cinayət Məcəlləsinin 59.1.9 və 60-cı maddələrinin bəzi müddələrinin şərh edilməsinə dair" Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun 02 aprel 2012-ci il tarixli qərarında qeyd edilmişdir ki, cinayət qanunvericiliyində cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdırıcı halların müəyyən edilməsi məhkəmə tərəfindən cəza həddləri daxilində cəzanın ədalətli təyin edilməsinə və təyin edilmiş cəzanın hər bir konkret halda fərdiləşdirilməsinə xidmət edir. Belə ki, məhkəmə cinayət mühakimə icraatı zamanı ittiham hökmü ilə cəza təyin edərkən törədilmiş cinayətin xarakterini və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, təqsirkarın şəxsiyyətini, o cümlədən cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdırıcı halları, habelə təyin olunmuş cəzanın şəxsin islah olunmasına və onun ailəsinin həyat şəraitinə təsirini nəzərə almalıdır (CM-in 58.3-cü maddəsi). Bu baxımdan cəzanı yüngülləşdirən halların

düzgün müəyyən olunması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Bundan başqa, “Məhkəmələr tərəfindən cinayət cəzalarının təyin edilməsi təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunun 25 iyun 2003-cü il tarixli 4 sayılı qərarında hər bir konkret halda təqsirləndirilən şəxslərə cəzaların təyin edilməsinə fərdi yanaşılması, cinayət qanununun vəzifələri və cəzanın məqsədindən bəhs edən CM-nin 2 və 41-ci maddələrinin həyata keçirilməsinin sözsüz təmin edilməsi tövsiyyə edilmişdir.

Həmin qərarın 1-ci bəndinin 2 və 3-cü abzasına görə, cinayət qanununun ədalət prinsipindən bəhs edən CM-nin 8-ci maddəsinə görə cinayət törətmiş şəxs haqqında tətbiq edilən cəza cinayətin xarakterinə və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, onun törədilmə şəraitinə, təqsirkarın şəxsiyyətinə uyğun olmalıdır. Habelə cinayətin ictimai təhlükəliliyinin xarakteri qəsdin obyektindən, təqsirin formasından və əməlin Cinayət Məcəlləsinin 15-ci maddəsi ilə hansı cinayətlər kateqoriyasına aid edilməsindən asılıdır. Cinayətin ictimai təhlükəlilik dərəcəsi isə onun törədilmə hallarına (məsələn, cinayətkar niyyətin həyata keçirilmə dərəcəsi, üsulu, vurulmuş zərərin həcmi və baş vermiş nəticələrin ağırlığı, iştirakçılıqla törədilmiş cinayətlərdə təqsirli şəxslərin rolu və s.) əsasən müəyyən edilir.

Qeyd olunan qərarın 2-ci bəndinin 5-ci abzasında göstərilmişdir ki, cəzaların tətbiqi məsələsi müzakirə edilərkən cəzanın növü və miqdarının seçilməsinin mühüm əhəmiyyəti vardır. Cəza birinci növbədə təqsirləndirilən şəxsin islah olunmasına xidmət etməlidir.

«Məhkəmə hökmü haqqında» Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 27 dekabr 1996-cı il tarixli 4 №-li Qərarının 13-cü bəndində qeyd olunur ki, məhkəmələr cəza təyini zamanı təqsirkara həm yüngüllük, həm də ağırlıq baxımından açıq-aşkar ədalətsiz cəza təyin edilməsi hallarına yol verməməlidirlər... Məhkəmə cəza təyin edərkən törədilmiş cinayətin xarakterini və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, təqsirkarın şəxsiyyətini, məsuliyyətini yüngül-ləşdirən və ağırlaşdırən halları nəzərə almalıdır. Məhkəmə tərəfindən cəza tədbiri seçilərkən hökmdə cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, habelə təqsirkarın şəxsiyyətini göstərən hansı konkret halların nəzərə alındığı göstərilməlidir.

Kassasiya müraciəti ilə əlaqədar öyrənilmiş cinayət işinin materiallarından görünür ki, E.T.Cəfərov təqsirli bilinib məhkum olunmuşdur

ona görə ki, o, idarə etdiyi avtomobillə arxaya hərəkətdə olarkən «Yol hərəkəti haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 42-ci maddəsinin 13-cü hissəsinin tələblərini pozaraq yolun solundan sağ tərəfinə keçmək istəyən piyadanı avtomobilin arxa tərəfi ilə vuraraq ehtiyatsızlıqdan Əsədova Bülbül Hidayət qızının ölümünə səbəb olan yol nəqliyyat hadisəsi törətmişdir.

Faktları müəyyən edən məhkəmələr iş üzrə ibtidai araşdırma zamanı hər hansı bir qanun pozuntusuna yol verilmədən toplanmış və məhkəmə iclaslarında tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırılmış sübutlara, yəni məhkum E.T.Cəfərovun ifadələri ilə yanaşı zərərçəkmiş şəxsin hüquqi varisinin, şahidlərin ifadələrinə, məhkəmə ekspertizalarının rəylərinə, bir sıra istintaq hərəkətlərinin aparılması haqqında protokollara və işə əlavə edilmiş sübut əhəmiyyətli sənədlərə əsaslanaraq, CPM-nin 145.1-ci maddəsinə uyğun qaydada araşdırılmış bütün sübutları mənsubiyyəti, mümkünlüyü və mötəbərliyi üzrə qiymətləndirərək məhkumun əməlini CM-nin 263.2-ci maddəsi ilə tövsiyyə etmişlər.

Məhkəmə kollegiyası təsvir edilən məsələlərlə bağlı məhkəmələrin gəldikləri nəticələri qanun və əsaslı hesab edərək qeyd etmişdir ki, E.T.Cəfərovun təqsirli bilinərək məhkum olunduğu CM-nin 263.2-ci maddəsinin sanksiyasında əlavə cəza kimi üç ilədək müddətə nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum etmə, əsas cəza kimi isə iki ildən altı ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzaları nəzərdə tutulmuşdur.

Qanunvericiliyin tələblərindən, Konstitusiya Məhkəməsinin hüquqi mövqeyindən, Ali Məhkəmənin Plenumunun qərarlarındakı izah və tövsiyələrdən çıxış edərək məhkəmə kollegiyası törədilmiş cinayətin halları ilə yanaşı məhkum E.T.Cəfərovun barəsində cəza tədbirinin seçilməsi zamanı birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin əsaslandıqları hallara da müraciət etməyi zəruri bilmişdir.

İş materiallarından görüldüyü kimi, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin də razılaşaraq dəyişdirilmədən qüvvədə saxladığı birinci instansiyası məhkəməsinin hökmünə əsasən, məhkəmə E.T.Cəfərovun barəsində təqsirli bilindiği CM-nin 263.2-ci maddəsinə əsasən cəza tədbiri seçərkən onun törətdiyi cinayətin xarakterini və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, cəzanı yüngülləşdirən hallar kimi qiymətləndirdiyi halları - törətdiyi əməli səmimi etiraf edərək

peşmançılıq çəkməsini, cinayətin törədilməsindən bilavasitə sonra zərərçəkmiş şəxsə tibbi yardım göstərməklə onun həyat və sağlamlığına dəymiş zərərin aradan qaldırılma-sını, yəni zərərçəkmiş şəxsin yaxın qohumu olan hüquqi varisi ilə barışıq əldə etməklə vurulmuş maddi və mənəvi zərərin əvəzinin ödənilməsini, iş üzrə CM-nin 61-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cəzayı ağırlaşdıran halların isə müəyyən edilməməsini nəzərə almış və bu hallara, habelə onları təsdiq edən sübutlara istinad edərək (CPM-nin 139.05-ci maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq) ona qeyd olunan maddənin sanksiyası həddində əsas və əlavə cəzalar təyin etmişdir.

Məhkəmə kollegiyası vurğulamağı lazım bilmişdir ki, E.T.Cəfərova 10 sentyabr 2020-ci il tarixli hökmə təyin edilmiş bu cəzaların müddətləri birinci instansiya məhkəməsinin məhkəmə iclasında iştirak etmiş dövlət ittihamçısı M.Ə.Bəylərov tərəfindən təqsirləndirilən şəxsə təyin edilməsi təklif olunan cəzaların müddətlərindən cəmisi 1 (bir) il 6 (altı) ay azdır (dövlət ittihamçısı E.T.Cəfərova 2 (iki) il 6 (altı) ay müddətə nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum edilməklə 4 (dörd) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasının təyin edilməsini təklif etmiş, məhkəmə isə ona 1 (bir) il müddətə nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum etmə və 2 (iki) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzaları təyin etmişdir.

Dövlət ittihamçısının təyin edilməsini təklif etdiyi və məhkəmənin təyin etdiyi cəzalar arasında əhəmiyyətli fərqi olmamasına baxmayaraq o, hökmdən apellyasiya protestinin, digər dövlət ittihamçısı isə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin həmin hökmün qüvvəsində saxlanması barədə 02 fevral 2021-ci il tarixli qərarından kassasiya protestinin verilməsi qərarına gəlmiş və hər iki dövlət ittihamçısı öz müraciətlərində E.T.Cəfərova təyin olunmuş cəzaların yüngül olmasını iddia etmiş, lakin onlar təqsirləndirilən şəxsə təyin olunmasını təklif edilmiş cəzaların işin bütün hallarına uyğun olmasını, məhkəmənin isə müddətlər baxımından az fərqlə təyin etdiyi cəzaların yüngül olmasını kifayət qədər əsaslandırma bilməmişlər.

Apellyasiya protestində olduğu kimi, kassasiya protestində də E.T.Cəfərova cəza təyin edilməsi zamanı cəzayı yüngülləşdirən halların əsasən düzgün nəzərə alınması qeyd edilsə də, həmin protestlərin əsas dəlili ondan ibarət olmuşdur, cəza təyini məsələsini həll edərkən

məhkəmələr iş üzrə qəbul etdikləri yekun məhkəmə aktlarında E.T.Cəfərovun törətdiyi cinayətin xarakterini və ictimai təhlükəlilik dərəcəsini, bu cinayətin ağır nəticəyə səbəb olmasını nəzərlərindən qaçıraraq, habelə əsassız və CM-nin 72.1-ci maddəsinin tələblərinə zidd olaraq cəzayı yüngülləşdirən hal kimi qiymətləndirdikləri onun səmimi peşmanlığını nəzərə aldıqlarını göstərmişlər.

Kassasiya protestinin bu dəlillərinə cavab verərək məhkəmə kollegiyası cinayət işi üzrə toplanmış və məhkəmələrdə araşdırılmış sübutlara istinadən əvvəla qeyd etmişdir ki, E.T.Cəfərovun törətdiyi cinayətin ictimai təhlükəliliyi ondan ibarətdir ki, o, 03 fevral 2020-ci il tarixdə saat 11 radələrində idarə etdiyi “Mercedes Benz 190 minik” markalı 10-SF-826 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobili park edib saxlamaq məqsədilə Gəncə şəhəri Kəpəz rayonu Heydər Əliyev prospektində yerləşən “Alov” ticarət mərkəzinin bərabərliyində arxaya hərəkətdə olarkən «Yol hərəkəti haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 42-ci maddəsinin 13-cü hissəsinin tələblərini pozub yolun solundan sağ tərəfinə keçmək istəyən piyada B.H.Əsədovanı avtomobilin arxa tərəfi ilə vurmuş və bunun nəticəsində müxtəlif xəsarətlər alan zərərçəkmiş 07 fevral 2020-ci il tarixdə xəstəxanada vəfat etmişdir.

Öz əməlinin zərərli nəticələrini aradan qaldırmaq, yəni həmin əməlin ictimai təhlükəlilik dərəcəsini azaltmaq məqsədilə E.T.Cəfərov hələ sağ olan B.H.Əsədovanı təcili olaraq xəstəxanaya çatdırmaq məqsədilə imkan olan bütün hərəkətləri etmiş, hətta zərərçəkmiş xəstəxanaya apararkən yolda Dövlət Yol Polisi əməkdaşlarını görərək onlara baş vermiş hadisə barədə məlumat verib onlardan tez bir vaxtda xəstəxanaya çatmasına yardım göstərmələrini xahiş etmişdir.

İşdən göründüyü kimi, E.T.Cəfərov idarə etdiyi avtomasını park edərkən diqqətsizliyə yol vermiş, bu vaxt avtomasının arxasında kiminsə ola biləcəyini düşünməmiş və bu halı nəzərdən qaçıraraq və onun belə diqqətsizliyi insan ölümü ilə nəticələnmiş yol nəqliyyat hadisəsinin baş verməsinə səbəb olmuşdur.

Yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin idarə etmə qaydalarının pozulması ilə bağlı kassasiya qaydasında baxılmış, habelə Ali Məhkəmə tərəfindən müxtəlif məsələlər üzrə vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması məqsədilə öyrənilərək ümumiləşdirilmələri aparılmış digər cinayət işlərinin materialları ilə müəyyən edilmiş halların hazırki iş üzrə E.T.Cəfərovun

ehtiyatsızlıqdan törətdiyi az ağır cinayətin hallarından fərqləndirən cəhətlər isə ondan ibarətdir ki, sonuncu hadisə baş verməzdən bilavasitə əvvəl öz avtomaşınını yüksək sürətlə sürməmiş, yolun əks istiqamətdə hərəkət hissəsinə çıxmamış, yolda olan qadağancedici nişanların tələblərinin pozulmasına yol verməmiş, hadisə yerindən qaçmamış və digər bu kimi hərəkətlər etməmişdir ki, işin müəyyən edilmiş bu halları da E.T.Cəfərovun əməlinin ictimai təhlükəlilik dərəcəsinin digər işlər üzrə törədilmiş cinayətlərin ictimai təhlükəlilik dərəcəsi xeyli dərəcədə az olmasına dəlalət edən hallar kimi qiymətləndirilməlidir.

E.T.Cəfərovun törətdiyi cinayətin ağır nəticəyə səbəb olmasının nəzərə alınmaması, onun cəzasını yüngülləşdirən hal kimi isə onun səmimi peşmanlığının əsassız olaraq nəzərə alınması və bunun CM-nin 72.1-ci maddəsinin tələblərinə uyğun olmaması barədə kassasiya protestinin dəlillərinə gəldikdə isə məhkəmə kollegiyası əvvəla qeyd etmişdir ki, CM-nin 263.2-ci maddəsində təsbit edilmiş cinayətin ağır nəticəsi – zərərçəkmiş şəxsin ölümü həmin maddənin özünün dispozisiyasında göstərilmiş və bu nəticənin cəza təyini zamanı cəzanı ağırlaşdıran hal kimi nəzərə alınması mümkün deyil ona görə ki, CM-61.3-cü maddəsinə əsasən, CM-nin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində cinayət tərkibinin əlaməti kimi nəzərdə tutulmuş cəzanı ağırlaşdıran hal, cəza təyin edilərkən təkrar nəzərə alınmalıdır.

E.T.Cəfərovun onun təqsirli bilindiği cinayətin törədilməsi isə digər ağır nəticələrin baş verməsinə səbəb olmamışdır.

Məhkəmələrin E.T.Cəfərova cəza təyini məsələsini həll edərkən onların nəticələrinin CM-nin 72.1-ci maddəsinin tələblərinə uyğun olmaması barədə kassasiya protestinin dəlili ilə bağlı məhkəmə kollegiyası həmin normanın və CM-nin 59.2-ci maddəsinin tələblərinə və yenə də işin hallarına müraciət etməyi zəruri bilmişdir.

Əvvəla, CM-nin 59.2-ci maddəsinin tələblərinə görə, cəza təyin edilərkən bu Məcəllənin 59.1.1—59.1.14-cü maddələrində göstərilməmiş başqa hallar da cəzanı yüngülləşdirən hal qismində nəzərə alınmalıdır.

Məhkəmə kollegiyasının fikrincə, qanunun bu norması məhkəmələrə onlara verilmiş səlahiyyətlərdən sui-istifadə etmədən cəza təyin etmə məsələsini həll edərkən iş üzrə araşdırılmış sübutlarla təsdiq olunduğu halda təqsirkarın törətdiyi əməlin ictimai təhlükəliliyini azaldan, onun şəxsiyyətini səciyyələndirən, onun ailə

vəziyyətinə və onun üzvlərinə aid olan istənilən halın cəzanı yüngülləşdirən hal kimi nəzərə alınmasına imkan yaradır.

Səmimi peşmanlıqla cinayət məsuliyyətinə azad etməyə dair tələblər nəzərdə tutulmuş CM-nin 72.1-ci maddəsinə əsasən isə, böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayət törətmiş şəxs könüllü gəlib təqsirini boynuna aldıqda, cinayətin üstünün açılmasına fəal kömək etdikdə, cinayət nəticəsində dəymiş ziyanı ödədikdə və ya vurulmuş zərəri başqa yolla aradan qaldırıqda cinayət məsuliyyətindən azad edilə bilər.

Göründüyü kimi, həmin maddədə qanunverici cinayət törətmiş şəxsin səmimi peşmanlıqla bağlı cinayət məsuliyyətindən azad edilməsi üçün mütləq şəkildə məcmu şəkildə aşağıdakı şərtlərin olması barədə tələb irəli sürür:

şəxs yalnız böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayətin törədilməsinə görə təqsirləndirilməli;

həmin şəxs könüllü gəlib təqsirini boynuna almalı;

belə şəxs cinayətin üstünün açılmasına fəal kömək etməli, cinayət nəticəsində dəymiş ziyanı ödəməli və ya vurulmuş zərəri başqa yolla aradan qaldırmalıdır.

Səmimi peşmanlığın dispoziitiv əlamətləri kimi cinayət qanunvericiliyində cinayət törətmiş şəxsin könüllü gəlib təqsirini boynuna alması, cinayətin üstünün açılmasına fəal kömək etməsi, cinayət nəticəsində dəymiş ziyanı ödəməsi və ya vurulmuş zərəri başqa yolla aradan qaldırması kimi hallar nəzərdə tutulmuşdur ki, belə hallar müəyyən edildikdə böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayət törətmiş şəxs həmin hallara əsasən cinayət məsuliyyətindən azad edilə bilər. Şəxsin digər kateqoriyalara aid (az ağır, ağır və ya xüsusilə ağır) cinayətlər törətməsi halında isə hətta səmimi peşmanlıqla bağlı yuxarıda göstərilən başqa hallar müəyyən edildikdə belə onun CM-nin 72.1-ci maddəsinə əsasən cinayət məsuliyyətindən azad edilməsi mümkün deyil. Belə olduqda isə məhkəmələr cəza təyini zamanı səmimi peşmanlığın müəyyən edilməsinə dəlalət edən halları həm ayrı-ayrılıqda, həm də cəm şəkildə səmimi peşmanlıq kimi cəzanı yüngülləşdirən hallar kimi qiymətləndirib nəzərə ala bilərlər.

Hazırkı işin hallarına görə, əvvəla E.T.Cəfərovun törətdiyi cinayət az ağır cinayətlər kateqoriyasına aiddir və buna görə məhkəmələr qəbul etdikləri yekun məhkəmə aktlarında onun CM-nin 72.1-ci maddəsinə əsasən cinayət məsuliyyətindən azad edilməsinə heç müzakirə belə etməmişlər, baxmayaraq ki, onun cinayət

törətdikdən sonra etdiyi hərəkətlər, ibtidai araşdırma zamanı davranışı və verdiyi ifadələr məhkum olunmuş şəxsin könüllü gəlib təqsirini boynuna almasına, cinayətin üstünün açılmasına fəal kömək etməsinə və cinayət nəticəsində vurduğu ziyanı ödəməsinə dəlalət edir və səmimi peşmanlıqla bağlı bu hallar araşdırılmış sübutlarla təsdiq olunur.

Belə ki, yol nəqliyyat hadisəsi törətdikdən sonra zərərçəkmiş B.H.Əsədovaya vaxtında lazımı tibbi yardımın göstərilməsi üçün onu xəstəxanaya apararkən E.T.Cəfərov avtomasını saxlayaraq yaxınlıqda xidmət edən Dövlət Yol Polisi əməkdaşları Zalov Ruslan Rahil oğluna və Abdullayev İlqar Araz oğluna törətdiyi əməl barəsində məlumat verərək onlardan xəstəxanaya tez bir vaxtda çatmasında köməklik göstərmələrini xahiş etmişdir.

"Cinayət Məcəlləsinin 59.1.9 və 60-cı maddələrinin bəzi müddələrinin şərh edilməsinə dair" Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun 02 aprel 2012-ci il tarixli qərarında ifadə olunmuş hüquqi mövqeyə görə isə, bu hal cinayət törətmiş şəxsin təqsirini boynuna almaqla könüllü gəlmə kimi qiymətləndirilməlidir.

Bundan başqa, iş üzrə araşdırılmış sübutlarla müəyyən edilmişdir ki, ibtidai araşdırmanın ilk dövründən başlayaraq cinayət təqibinin bütün mərhələlərində E.T.Cəfərov səmimi olaraq ona ittiham olunmuş cinayət əməlini törətməsini etiraf edərək bu əməlin bütün halları barədə eyni cür, ətraflı etirafedici ifadələr vermiş və bu halların müəyyən edilməsi üçün ibtidai araşdırma orqanı ilə əməkdaşlıq edərək törədilmiş cinayətin üstünün açılmasına fəal köməklik göstərmişdir.

Eyni zamanda məhkəmə kollegiyası onu da qeyd etmişdir ki, zərər çəkmiş şəxsin hüquqi varisi S.Z.Əsədovanın (zərərçəkmiş B.H.Əsədovanın yeganə oğlunun) birinci instansiya məhkəməsinə ünvanladığı 10 sentyabr 2020-ci il tarixli ərizəsinə əsasən, o, E.T.Cəfərovla barışmış, sonuncu ona vurulmuş maddi və mənəvi ziyanı tamamilə ödəmiş və onun təqsirləndirilən şəxsə qarşı heç bir tələbi və şikayəti yoxdur.

Təsvir edilənlərdən belə nəticə hasil olur ki, E.T.Cəfərovun səmimi peşmanlığı ilə bağlı bütün hallar araşdırılmış sübutlarla öz təsdiqini tapır və məhkəmələr də bu halları həm ayrı-ayrılıqda, həm də məcmu şəkildə səmimi peşmanlıq kimi nəzərə alarkən heç bir qanun pozuntusuna, o cümlədən CM-nin 72.1-ci maddəsinin tələblərinin pozulmasına yol verməmişlər.

Məhkəmə kollegiyası onu da qeyd etmişdir ki, cəza təyini zamanı cinayət törətmiş şəxsin səmimi peşmanlığı məsələsinə təkcə cinayət hüquqi normalarının tələbləri baxımından deyil, həm də fəlsəfi nöqteyi nəzərdən diqqət yetirilə və bu hal da təqsirkarın şəxsiyyətini səciyələndirən, digər tərəfdən isə cəzayı yüngülləşdirən hal kimi cəza təyini zamanı nəzərə alın bilər.

Belə ki, fəlsəfi mənada peşmançılıq şəxsin etdiyi və ya etmədiyi hərəkətlərə görə keçirdiyi dərin təəssüf hissidir. Bu hissi keçirən şəxslərin digərlərindən fərqi ondan ibarətdir ki, onlar etdikləri hərəkətə, onun nəticələrinə biganə yanaşmır və etdikləri, yaxud da etmədikləri hərəkətə görə mənəvi əziyyət çəkirlər, bunu isə istər sözlə, istərsə də müəyyən hərəkətləri ilə ifadə edə bilərlər. Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, belə səmimi peşmanlıq həmçinin hər hansı cinayətin törədilməsinə görə təqsirli bilinmiş şəxsin cinayət törətməyə meyilli şəxs olmamasının və tez bir zamanda islah oluna bilməsinin də göstəricisidir.

İş üzrə araşdırılmış sübutların, o cümlədən məhkum E.T.Cəfərovun verdiyi ifadələrin təhlili göstərir ki, o, bütün ifadələrində törətdiyi əmələ görə təəssüf hissi keçirdiyini bildirmiş, onun bu hissi keçirməsi isə hadisədən bilavasitə sonra etdiyi hərəkətlərin məcmusu ilə təsdiq olunur ki, bu hallar da məhkumun yuxarıda göstərilənlərlə yanaşı həm də fəlsəfi nöqteyi nəzərdən səmimi peşmanlığından xəbər verir.

Qeyd olunanlar bütövlükdə apellyasiya instansiya məhkəməsi tərəfindən E.T.Cəfərova cəza təyini məsələsi müzakirə edilərkən buna təsir edən və cəzayı yüngülləşdirən hallar kimi qiymətləndirilmiş halların düzgün nəzərə alındığını, kassasiya protestinin bütün dəlillərinin isə əsassız və qəbul edilməz olmasını, digər tərəfdən isə CPM-nin 416.1.21-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş pozuntuya yol verilmədiyini, yəni apellyasiya instansiya məhkəməsinin mübahisələndirilən qərarının qanuni və əsaslı olduğunu, onun kassasiya qaydasında ləğv edilməsi və ya dəyişdirilməsi üçün əsasların isə olmadığını göstərir.

Buna görə, məhkəmə kollegiyası kassasiya protestinin dəlillərini və cinayət işinin materiallarını bir daha təhlil edib kassasiya protestinin təmin edilməsi barədə dövlət ittihamçısının çıxışını dinləyərək hesab etmişdir ki, kassasiya protesti təmin edilməməli, E.T.Cəfərovun CM-nin 263.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilinərək məhkum olunmasına dair cinayət işi üzrə Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 02 fevral 2021-ci il tarixli qərarı isə kassasiya protestinə münasibətdə dəyişdirilmədən saxlanılmalıdır.

Yol hərəkəti qaydalarının pozulması ilə bağlı eyni vaxtda həm inzibati xəta, həm də cinayət xarakterli əməl törətmiş şəxsin haqqında cinayət-hüquqi xarakterli tədbirin tətbiqi zamanı törədilmiş cinayətlə və cinayət əməlini törətmiş şəxslə bağlı hallar, habelə cinayətin törədilməsi nəticəsində zərər çəkmiş şəxsin mövqeyi (cəza təyini məsələsinə münasibəti) və təqsirləndirilən şəxsin məhz həmin zərər çəkmiş şəxsə (zərər çəkmiş şəxsin hüquqi varisinə) münasibətdə etdiyi hərəkətlər nəzərə alınmalıdır.

Bakı şəhəri Xəzər Rayon Məhkəməsinin 06 avqust 2020-ci il tarixli hökmü ilə Allahverdiyev Anar Əlirza oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CM-nin) 263.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilinərək 2 (iki) il müddətə nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum edilməklə 5 (beş) il 1 (bir) ay müddətə, CM-nin 69.3-cü maddəsinə əsasən isə onun 18 yanvar 2020-ci il tarixdən 20 yanvar 2020-ci il tarixədək həbsdə olduğu 2 (iki) gün ona təyin olunmuş cəzadan çıxılmaqla qəti olaraq 2 (iki) il müddətə nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum edilməklə, əsas cəzasını isə ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməklə 5 (beş) il 28 (iyirmi səkkiz) gün müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir.

Hökmlə həmçinin zərər çəkmiş şəxsin hüquqi varisi Tehmurova Yeganə Tahir qızının mülki iddiası qismən təmin edilmiş və A.Ə.Allahverdiyevdən maddi ziyana görə 8000 (səkkiz min) manat məbləğində, mənəvi ziyana görə isə 1000 (bir min) manat, cəmi 9000 (doqquz min) manat məbləğində pulun tutularaq Y.T.Tehmurovaya ödənilməsi qərara alınmışdır.

Məhkəmənin hökmünə əsasən, Allahverdiyev Anar Əlirza oğlu CM-nin 263.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilinərək məhkum edilmişdir ona görə ki, o, 17 yanvar 2020-ci il tarixdə saat 20:30 radələrində idarə etdiyi texniki cəhətdən saz olan «Ford Transit» markalı, 99 TK 329 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobil ilə Bakı-Binə yolu ilə Binə qəsəbəsi istiqamətində saatda 40 km/saat sürətlə hərəkətdə olarkən Xəzər rayonu, Binə qəsəbəsi, Ə.İsazadə küçəsi, Donuzkökəltmə sovxozunun ərazində yerləşən «Araz» kafesinin yaxınlığında «Yol hərəkəti haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununun 50-ci maddəsinin 1-ci hissəsinin tələblərini pozaraq sürücü idarə etdiyi avtomobili hərəkət üçün təhlükə yarandığını gördükdə, nəqliyyat vasitəsinin sürətini tam dayanma həddinə qədər azaltmaq üçün mümkün olan tədbirləri görməli olduğu halda bunu etməmiş, nəticədə sürücü ehtiyatsızlıqdan yolu sağdan sola

keçən piyada Tehmurova Nəsimə Kamran qızını avtomobilin sağ yan güzgüsü ilə vuraraq ehtiyatsızlıqdan ona həyat üçün təhlükəli olan sağlamlığa ağır dərəcəli zərər vuran bədən xəsarətləri yetirərək yol hərəkəti qaydalarını pozmuş, bununla da Nəsimə Tehmurovanın aldığı xəsarətlərdən 26 sayılı BŞX-da ölümünə səbəb olan və Musayev Faiq Murad oğluna məxsus «Ford Transit» markalı, 99 TK 329 dövlət nömrə nişanlı avtomobilə 75 manat məbləğində maddi ziyan vurulması ilə nəticələnən yol nəqliyyat hadisəsi törətmişdir.

Hökmdən məhkum A.Ə.Allahverdiyevin müdafiəçisi S.M.Məmmədov tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətinə əsasən işə baxan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 03 noyabr 2020-ci il tarixli qərarı ilə apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, hökm isə dəyişdirilmiş, zərəçəkmişin hüquqi varisi (mülki iddiaçı) Y.T.Tehmurova mülki iddiasından imtina etdiyindən onun mülki iddiası üzrə icraata xitam verilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 03 noyabr 2020-ci il tarixli qərarından məhkum A.Ə.Allahverdiyevin müdafiəçisi S.M.Məmmədov kassasiya şikayəti verərək A.Ə.Allahverdiyevə CM-nin 263.2-ci maddəsi ilə müəyyən edilmiş aşağı həddə cəza təyin edilməsi və cəzasını məntəqə tipli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Müdafiəçi S.M.Məmmədov kassasiya şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, birinci instansiya məhkəməsi A.Ə.Allahverdiyevin barəsində cəza tədbiri seçərkən, apellyasiya instansiyası məhkəməsi isə bu məsələyə dair həmin məhkəmənin çıxardığı hökmü qüvvədə saxlayarkən cəzanı yüngülləşdirən halları kifayət qədər nəzərə almamış və nəticədə ona ağır cəza təyin olunmuşdur. Müdafiəçi S.M.Məmmədov bildirmişdir ki, A.Ə.Allahverdiyev zərər çəkmiş şəxsin hüquqi varisi Y.T.Tehmurova və zərər çəkmiş şəxs F.M.Musayevlə barışıq əldə etmiş, sonuncuların ona qarşı heç bir şikayət və tələbləri

yoxdur. CM-nin 60.1-cı maddəsinə əsasən isə, bu Məcəllənin 59.1.8, 59.1.10—59.1.13-cü maddələrinin hər hansı birində nəzərdə tutulmuş bütün hallar mövcud olduqda və əgər cəzanı ağırlaşdırıcı hallar yoxdursa, təyin olunan cəzanın müddəti və ya həcmi bu Məcəllənin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində nəzərdə tutulmuş daha ciddi cəza növünün son həddinin dördüdə üçündən artıq ola bilməz. Kassasiya şikayətinin müəllifi hesab etmişdir ki, məhkəmə yuxarıda sadalanan halları nəzərə alaraq A.Ə. Allahverdiyevə CM-nin 263.2-ci maddəsi ilə cəza təyin edərkən həmin məcəllənin 60.1-ci maddəsinə tətbiq etməli olduğu halda bu maddədə göstərilən tələblərə əsassız olaraq əməl etməmişdir. Eyni zamanda müdafiəçi qeyd etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi də göstərilən maddənin tələblərinə uyğun olaraq cəza təyini ilə bağlı məsələni həll etməklə həmçinin məhkumun cəzaçəkmə müəssisəsinin növünü də dəyişdirməli idi, çünki CM-nin 56.1.1-ci maddəsində ehtiyatsızlıqdan törədilmiş cinayətlərə görə beş ildən artıq olmayan müddətə azadlıqdan məhrum etməyə məhkum olunmuş şəxslərin cəzalarını məntəqə tipli cəzaçəkmə müəssisələrində çəkməsi müəyyən edilir.

Kassasiya şikayətinin dəlillərinə cavab olaraq kassasiya instansiyası məhkəməsi ilk növbədə vurğulamışdır ki, təyin edilmiş hər hansı bir cəza cəzanın məqsədinə xidmət etməli və cəmiyyətdə tam mənada sosial ədaləti bərpa etməlidir. Bu tələb cinayət qanunvericiliyinin aşağıdakı normalarından, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin hüquqi mövqeyindən, habelə yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulmasına dair cinayət işlərinə baxılması və cinayət cəzalarının təyin edilməsi ilə bağlı vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılmasına yönəlmiş Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunun Qərarlarında əksini tapmış izahlardan və tövsiyələrdən irəli gəlir.

Belə ki, CM-nin 8-ci maddəsinə əsasən cinayət törətmiş şəxs haqqında tətbiq edilən cəza və ya digər cinayət-hüquqi xarakterli tədbirlər ədalətli olmalıdır, yəni cinayətin xarakterinə və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, onun törədilməsi hallarına və cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxsin şəxsiyyətinə uyğun olmalıdır.

CM-nin 41.2-ci maddəsinin tələblərindən görünür ki, cəza sosial ədalətin bərpası, məhkumun islah edilməsi və həm məhkumlar, həm də başqa şəxslər tərəfindən yeni cinayətlərin törədilməsinin qarşısını almaq məqsədi ilə tətbiq edilir.

CM-nin 58.1-ci maddəsinə görə, cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxsə, bu Məcəllənin Ümumi hissəsinin müddəaları nəzərə alınmaqla Xüsusi hissəsinin müvafiq maddələrində nəzərdə tutulmuş hədlərdə ədalətli cəza təyin edilir. Törədilmiş cinayətə görə nəzərdə tutulmuş cəzalardan daha ciddi cəza növü və ya həddi yalnız o halda təyin edilir ki, az ciddi cəza növü və ya həddi cəzanın məqsədlərini təmin edə bilmir.

CM-nin 58.3-cü maddəsində təsbit edilmişdir ki, cəza təyin edilərkən törədilmiş cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi, təqsirkarın şəxsiyyəti, o cümlədən cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdırıcı hallar, habelə təyin olunmuş cəzanın şəxsin islah olunmasına və onun ailəsinin həyat şəraitinə təsiri nəzərə alınır.

Cəza təyin edilərkən məhkəmələr tərəfindən nəzərə alınmalı olan cəzanı yüngülləşdirən hallar CM-nin 59.1.1-59.1.14-cü maddəsində, cəzanı ağırlaşdırıcı hallar isə CM-nin 61.1.1-61.1.13-cü maddəsində nəzərdə tutulmuşdur.

Eyni zamanda o da nəzərə alınmalıdır ki, CM-nin 59.2-ci maddəsinə əsasən, cəza təyin edilərkən bu CM-nin 59.1.1-59.1.14-cü maddələrində göstərilməmiş başqa hallar da cəzanı yüngülləşdirən hal qismində nəzərə alınmalıdır, CM-nin 61.2-ci maddəsinin tələblərinə görə isə CM-nin 61.1.1-61.1.13-cü maddələrində göstərilməmiş hallar cəzanı ağırlaşdırıcı hal qismində nəzərə alınmalıdır.

Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CPM-nin) 139.0.5-ci maddəsinə əsasən, cinayət təqibi üzrə icraat zamanı digər məsələlərlə yanaşı həmçinin cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdırıcı hallar da yalnız sübutlara əsasən müəyyən edilir. Bu o deməkdir ki, məhkəmə qərarlarında cəzanı yüngülləşdirən (o cümlədən müstəsna hesab edilən) və ağırlaşdırıcı hallar barədə nəticələr də müvafiq sübutlar vasitəsi ilə əsaslandırılmalı, əsası olmayan mülahizə xarakteri daşımamalıdır.

CPM-nin 144-cü maddəsi cinayət-mühakimə icraatını aparan orqanlardan, o cümlədən məhkəmədən cinayət təqibi üzrə toplanılmış sübutları tam, hərtərəfli və obyektiv yoxlamağı tələb edir. Yoxlama zamanı toplanmış sübutlar təhlil olunur və bir-biri ilə müqayisə edilir, yeni sübutlar toplanır, əldə olunmuş sübutların mənbəyinin mötəbərliyi müəyyənləşdirilir.

CPM-nin 145.1-ci maddəsinə görə, hər bir sübut mənsubiyyəti, mümkünlüyü, mötəbərliyi üzrə qiymətləndirilməlidir.

CPM-nin 349.5-ci maddəsinə əsasən aşağıdakı hallarda məhkəmənin hökmü əsaslı hesab edilir:

- məhkəmənin gəldiyi nəticələr yalnız məhkəmə iclasında tədqiq edilmiş sübutlara əsaslandıqda;

- bu sübutlar ittihamın qiymətləndirilməsi üçün kifayət etdikdə;

- məhkəmənin müəyyən etdiyi hallar onun tədqiq etdiyi sübutlara uyğun gəldikdə.

Qanunu bu normasının mənasına görə, hökmün məhkəmə iclasında tədqiq edilmiş sübutlara əsaslanmalı olması dedikdə, təkcə şəxsin təqsirli olub-olmamasına dəlalət edən sübutlar deyil, həmçinin onun barəsində cəza tədbirinin seçilməsinə bu və ya digər şəkildə təsir edə biləcək sübutlar da başa düşülür.

Göründüyü kimi, cinayət mühakimə icraatının obyektivliyi, qərəzsizliyi və ədalətliyi, cinayət mühakimə icraatında sübutların qiymətləndirilməsi prinsipləri, sübutlar və sübut etməyə dair normalar, o cümlədən CPM-nin 125, 143-146-cı maddələri, hökmün əsaslılığına dair müddəalar (CPM-nin 349.5-ci maddəsi) tələb edir ki, məhkəmə cinayət işlərinə faktlar əsasında baxsın, faktların müəyyən edilmiş sayılması üzrə qənaətini isə belə nəticəyə gəlmək üçün kifayət edən, həqiqiliyinə, yaranma mənbəyinə, əldə edilməsi hallarına şübhə olmayan (tam, hərtərəfli və obyektiv yoxlanılmış), mənsubiyyəti, mümkünlüyü, mötəbərliyi üzrə lazımınca qiymətləndirilmiş sübutların məcmusu ilə əsaslandırсын. Qanunvericiliyin bu tələblərinə həmçinin təqsirkar barəsində cinayət hüquqi tədbirin seçilməsi zamanı da riayət olunmalıdır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 59.1.9 və 60-cı maddələrinin bəzi müddələrinin şərh edilməsinə dair” 2 aprel 2012-ci il tarixli qərarında qeyd edilmişdir ki, cinayət qanunvericiliyində cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran halların müəyyən edilməsi məhkəmə tərəfindən cəza həddləri daxilində cəzanın ədalətli təyin edilməsinə və təyin edilmiş cəzanın hər bir konkret halda fərdiləşdirilməsinə xidmət edir. Belə ki, məhkəmə cinayət mühakimə icraatı zamanı ittiham hökmü ilə cəza təyin edərəkən törədilmiş cinayətin xarakterini və ictimai təhlükəlilik dərəcəsini, təqsirkarın şəxsiyyətini, o cümlədən cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran halları, habelə təyin olunmuş cəzanın şəxsin islah olunmasına və onun ailəsinin həyat şəraitinə təsirini nəzərə almalıdır. Bu baxımdan

cəzanı yüngülləşdirən halların düzgün müəyyən olunması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun sözügedən qərarına əsasən, cəzanı yüngülləşdirən hal təqsirkarın şəxsiyyətinə, törədilmiş cinayətə aid olan və müvafiq olaraq cinayət törədənin özünün və cinayət əməlinin təhlükəliliyini azaldan hallardır.

Həmçinin, “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 53.4-cü maddəsinin və Azərbaycan Respublikası Cəzaların İcrası Məcəlləsinin 112.1-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair” Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun 17 mart 2011-ci il tarixli qərarında cəzanın mahiyyəti və məqsədləri ilə bağlı qeyd edilmişdir ki, cinayət qanunvericiliyinin quruluşu və məzmunu CM-nin vəzifələrinin təminatına xidmət edir. Cinayət qanunvericiliyinə əsasən hər bir cinayət xarakterli ictimai təhlükəli əməli törədən şəxs cəzalandırılmalıdır. Cəza bir tərəfdən, törədilən cinayətə görə dövlətin reaksiyasıdır, digər tərəfdən isə cinayət əməlini törədən üçün onun törətdiyi cinayətin cinayət-hüquqi nəticəsidir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun bir sıra digər qərarlarında da göstərilmişdir ki, hər bir cinayət ilə onun törədilməsinə görə tətbiq olunduğu cəza arasında məqsədyönlü və əsaslı bağlılıq olmalıdır. (“CM-nin 48-ci maddəsinin şərh edilməsi haqqında” Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun 23 iyul 2004-cü il tarixli qərarı).

“Azərbaycan Respublikası CM-nin 32-ci maddəsinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 29-cu maddəsinin IV hissəsinə uyğunluğu haqqında” Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun 12 yanvar 1999-cu il tarixli qərarında vurğulanır ki, cinayət qanunvericiliyinə görə cəza törədilmiş cinayət üçün yalnız sitəm olmayıb, eyni zamanda məhkumları islah etmək, tərbiyyələndirmək, habelə yeni cinayət edilməsinin qarşısını almaq məqsədi daşıyır.

Bundan başqa, “Məhkəmələr tərəfindən cinayət cəzalarının təyin edilməsi təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 25 iyun 2003-cü il tarixli 4 sayılı Qərarında hər bir konkret halda təqsirləndirilən şəxslərə cəzaların təyin edilməsinə fərdi yanaşılması, cinayət qanununun vəzifələri və cəzanın məqsədindən bəhs edən CM-nin 2 və 41-ci maddələrinin həyata keçirilməsinin sözsüz təmin edilməsi tövsiyyə edilmişdir.

Həmin Qərarın 1-ci bəndinin 2 və 3-cü abzaslarına görə, cinayət qanununun ədalət prinsipindən bəhs edən CM-nin 8-ci maddəsinə görə cinayət törətmiş şəxs haqqında tətbiq edilən cəza cinayətin xarakterinə və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, onun törədilmə şəraitinə, təqsirkarın şəxsiyyətinə uyğun olmalıdır. Habelə cinayətin ictimai təhlükəliliyinin xarakteri qəsdin obyektindən, təqsirin formasından və əməlin Cinayət Məcəlləsinin 15-ci maddəsi ilə hansı cinayətlər kateqoriyasına aid edilməsindən asılıdır. Cinayətin ictimai təhlükəlilik dərəcəsi isə onun törədilmə hallarına (məsələn, cinayətkar niyyətin həyata keçirilmə dərəcəsi, üsulu, vurulmuş zərərin həcmi və baş vermiş nəticələrin ağırlığı, iştirakçılıqla törədilmiş cinayətlərdə təqsirli şəxslərin rolu və s.) əsasən müəyyən edilir.

Qeyd olunan Qərarın 2-ci bəndinin 5-ci abzasında göstərilmişdir ki, cəzaların tətbiqi məsələsi müzakirə edilərkən cəzanın növü və miqdarının seçilməsinin mühüm əhəmiyyəti vardır. Cəza birinci növbədə təqsirləndirilən şəxsin islah olunmasına xidmət etməlidir.

«Məhkəmə hökmü haqqında» Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 27 dekabr 1996-cı il tarixli 4 sayılı Qərarının 13-cü bəndində qeyd olunur ki, məhkəmələr cəza təyini zamanı təqsirkara həm yüngüllük, həm də ağırlıq baxımından açıq-aşkar ədalətsiz cəza təyin edilməsi hallarına yol verməməlidirlər... Məhkəmə cəza təyin edərkən törədilmiş cinayətin xarakterini və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, təqsirkarın şəxsiyyətini, məsuliyyətini yüngülləşdirən və ağırlaşdıran halları nəzərə almalıdır. Məhkəmə tərəfindən cəza tədbiri seçilərkən hökmdə cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, habelə təqsirkarın şəxsiyyətini göstərən hansı konkret halların nəzərə alındığı göstərilməlidir.

A.Ə.Allahverdiyevin barəsində seçilmiş cəza tədbirinin onun şəxsiyyətinə və cəzanı yüngülləşdirən hallar kimi nəzərə alınmalı olan işin digər hallarına uyğun olmaması barədə kassasiya şikayətinin dəlilləri ilə bağlı məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, onun törətdiyi cinayət əməlinə görə təqsirli bilindiği CM-nin 263.2-ci maddəsinin sanksiyasında üç ilədək müddətə nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum edilməklə iki ildən altı ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası nəzərdə tutulmuşdur.

A.Ə.Allahverdiyevin barəsindəki hökmə əsasən, birinci instansiya məhkəməsi təqsirləndirilən şəxs haqqında cəza tədbiri seçərkən onun cəzasını yüngülləşdirən və ağırlaşdıran

halların müəyyən edilməməsini və buna görə də ona təqsirli bilindiği CM-nin 263.2-ci maddəsinin sanksiyasının yuxarı həddinə yaxın həddə cəzanın təyin edilməsinə məqsədə uyğun hesab etmiş, apellyasiya instansiyası məhkəməsi də bununla razılaşmışdır. Belə cəzanı təyin edərkən məhkəmə onu da nəzərə almışdır ki, A.Ə.Allahverdiyev ona elan olunmuş ittiham üzrə cinayət əməlini törətməsi nəticəsində zərərçəkmiş şəxs F.M.Musayevə və digər zərər çəkmiş şəxs Tehmurova Nəribə Kamran qızının hüquqi varisi Tehmurova Yeganə Tahir qızına vurulmuş ziyanı ödəməmiş və sonuncu təqsirləndirilən şəxslə barışmayaraq ona ağır cəzanın təyin edilməsinə xahiş etmişdir.

Apellyasiya şikayətinə əsasən işə baxmış apellyasiya instansiyası məhkəməsi sonradan zərərçəkmişin hüquqi varisi Y.T.Tehmurovanın məhkəməyə təqdim etdiyi, notarial qaydada təsdiq olunmuş 26 sentyabr 2020-ci il və 24 oktyabr 2020-ci il tarixli, habelə özünün yazdığı 09 noyabr 2020-ci il tarixli ərizələrini nəzərə alaraq həmin ərizələrlə müəyyən edilmiş halları – sonuncunun A.Ə.Allahverdiyevlə barışıq əldə etməsini, təqsirləndirilən şəxsin ona vurulmuş zərəri tamamilə ödənilməsini, buna görə iş üzrə verdiyi mülki iddiadan imtina etməsini CM-nin 59.1.12 və 59.1.13-cü maddələrinə deyil, 59.2-ci maddəsinə əsaslanaraq cəzanı yüngülləşdirən hallar kimi qiymətləndirilmiş, lakin buna baxmayaraq birinci instansiya məhkəməsinin təyin etdiyi cəzanı dəyişdirmədən saxlamağı məqsədə uyğun hesab etmişdir.

Kassasiya şikayətinin dəlillərinə və həmin şikayətdə irəli sürülmüş tələbə əsasən cinayət işinin materiallarını öyrənib təhlil edən kassasiya instansiyası məhkəməsinin məhkəmə kollegiyası isə hesab etmişdir ki, həm A.Ə.Allahverdiyevin cəzasını yüngülləşdirən halların müəyyən edilməsi, bu halların məhz CM-nin 59-cu maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq qiymətləndirilməsi və həmin hallara əsasən cinayət qanunvericilinin digər normalarının tətbiqi zamanı həm birinci, həm də apellyasiya instansiyası məhkəmələri səhvə yol vermişlər.

Belə ki, əvvəla iş materiallarından görünür ki, 17 yanvar 2020-ci il tarixdə yol nəqliyyat hadisəsi baş verdikdən sonra A.Ə.Allahverdiyev həmin hadisə nəticəsində zərər çəkmiş şəxs Nəribə Tehmurovaya lazımi tibbi yardım göstərilməsi məqsədilə onun dərhal tibb müəssisəsinə çatdırılması üçün müvafiq tədbirlər görmüş (başqa avtomaşınla onu xəstəxanaya aparmış), lakin

N.K.Tehmurova aldığı xəsarətlərdən xəstəxanada vəfat etdiyindən, ona hər hansı tibbi yardımın göstərilməsinə ehtiyac qalmamışdır. Bundan sonra isə A.Ə.Allahverdiyev polis şöbəsinə gedərək özünü hüquq-mühafizə orqanına təslim etmiş və orada şahid qismində ifadələr verdiyi andan başlayaraq cinayət təqibinin bütün mərhələlərində törətdiyi əməli – piyadanın ölümünə səbəb olmuş yol hərəkəti qaydalarını pozmasını səmimi etiraf edərək bundan peşmançılıq çəkdiyini bildirmişdir.

Məhkəmə kollegiyasının qənaətinə görə, işin müəyyən edilmiş həmin faktiki halları iş üzrə CM-nin 59.1.10-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş cəzanı yüngülləşdirən iki halın -. şəxsin könüllü gəlib təqsirini boynuna alması, cinayətin açılmasına fəal kömək etməsi kimi halların, habelə CM-nin 59.1.11-ci maddəsində göstərilən halın (formalaşmış məhkəmə təcrübəsinə görə, hətta yol nəqliyyat hadisəsi nəticəsində zərər çəkmiş şəxs istər hadisə yerində, istərsə də sonradan xəstəxanada vəfat etdikdə, lakin o, hadisəni törətmiş sürücü tərəfindən ona lazımı tibbi yardım göstərilməsi üçün tibb müəssisəsinə aparıldıqda, yaxud da bunun üçün müvafiq tədbirlər gördükdə həmin sürücünün hərəkətlərində CM-nin qeyd olunan maddəsində nəzərdə tutulmuş cəzanı yüngülləşdirən halın olması nəzərə alınır) olmasına dəlalət edir və A.Ə.Allahverdiyevin barəsində cəza tədbirini seçən və həmin məsələnin həllinə faktlar əsasında qiymət verən birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri sübutlar əsasında müəyyən edilmiş təhlil olunan bu halları nəzərə almalı idilər.

İş materiallarından görüldüyü kimi, A.Ə.Allahverdiyevin 17 yanvar 2020-ci il tarixdə yol hərəkəti qaydalarını pozaraq yol nəqliyyat hadisəsi törətməsi, yəni icarə əsasında idarə etdiyi və Musayev Faiq Murad oğlunun xüsusi mülkiyyətində olan «Ford Transit» markalı 99 TK 329 dövlət nömrə nişanlı avtomobillə piyada N.K.Tehmurovanın vurluması zamanı həmçinin avtomaşının sağ yan güzgüsü də zədələnmiş və nəticədə F.M.Musayevə 75 manat məbləğində (F.M.Musayevin təqdim etdiyi arayışa görə - güzgünün 25 manat olan dəyəri və onun bərpa edilməsi üçün tələb olunan xərclər) maddi ziyan vurulmuşdur.

İşə birinci instansiya məhkəməsində baxılarkən F.M.Musayev 11 iyun 2020-ci il tarixli teleqramla məhkəməyə müraciət edərək xəstəliyi ilə əlaqədar məhkəmə iclasında iştirak edə bilməyəcəyini, onun A.Ə.Allahverdiyevə hər hansı şikayətinin və tələbinin olmamasını, ona cəza təyin

etmə məsələsinin həllini isə məhkəmənin səlahiyyətinə verməsini bildirmişdir.

İşə baxan birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri F.M.Musayevin həmin teleqramda ifadə etdiyi mövqeyini F.Ə.Allahverdiyevin ona vurulmuş zərəri tamamilə ödməsini CM-nin 59.1.13-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş cəzanı yüngülləşdirən halı təsdiq edən sübut kimi qəbul etsələr də, bu teleqramda birincinin təqsirləndirilən şəxslə barışması qeyd olunmadığına görə məhkəmə barəsində CM-nin 60.1-ci maddəsinin tətbiqindən imtina etmişlər. İş üzrə toplanmış sübutlara görə, CM-nin 60.1-ci maddəsinin tətbiqinin nəzərdə keçirilməsi üçün əsaslar yalnız apellyasiya instansiyası məhkəməsində yaranmışdır ona görə ki, işə birinci instansiya məhkəməsində baxılarkən zərər çəkmiş şəxsin hüquqi varisi Yeganə Tehmurovaya vurulmuş ziyan ödənilməmiş və o, təqsirləndirilən şəxslə barışıq əldə etməmişdir. Buna görə də, birinci instansiya məhkəməsinin hökmü ilə Y.T.Tehmurovanın mülki iddiası qismən təmin edilərək A.Ə.Allahverdiyevdən maddi ziyana görə 8000 (səkkiz min) manat, mənəvi ziyana görə isə 1000 (bir min) manat, cəmi 9000 (doqquz min) manat məbləğində pulun tutularaq zərər çəkmiş şəxsin hüququ varisinin xeyrinə ödənilməsi qərara alınmışdır.

Əvvəla məhkəmə kollegiyası vurğulamağı lazım bilmişdir ki, CM-nin 60.1-ci maddəsinə əsasən, bu Məcəllənin 59.1.8, 59.1.10-59.1.13-cü maddələrinin hər hansı birində nəzərdə tutulmuş bütün hallar mövcud olduqda və əgər cəzanı ağırlaşdıran hallar yoxdursa, təyin olunan cəzanın müddəti və ya həcmi bu Məcəllənin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində nəzərdə tutulmuş daha ciddi cəza növünün son həddinin dördüdə üçündən artıq ola bilməz.

CM-nin 59.1.8, 59.1.10-59.1.13-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş cəzanı yüngülləşdirən hallar isə aşağıdakılardır:

- cinayətin zərərçəkmiş şəxsin qanunsuz və ya əxlaqsız hərəkətlərinin təsiri altında və ya bu hərəkətlər nəticəsində qəflətən baş vermiş güclü ruhi həyəcan (affekt) vəziyyətində törədilməsi şəxsin könüllü gəlib təqsirini boynuna alması, cinayətin açılmasına, onun digər iştirakçılarının ifşa edilməsinə, cinayət nəticəsində əldə edilmiş əmlakın axtarışına və tapılmasına fəal kömək etməsi (CM-nin 51.9.8-ci maddəsi);

- şəxsin könüllü gəlib təqsirini boynuna alması, cinayətin açılmasına, onun digər iştirakçılarının ifşa edilməsinə, cinayət nəticəsində

əldə edilmiş əmlakın axtarışına və tapılmasına fəal kömək etməsi (CM-nin 51.9.10-cu maddəsi);

- cinayətin törədilməsindən bilavasitə sonra zərərçəkmiş şəxsə tibbi və ya digər yardım göstərilməklə onun həyat və sağlamlığına dəyər biləcək zərərin azaldılması (CM-nin 51.9.11-ci maddəsi);

- zərərçəkmiş şəxslə və ya onun yaxın qohumu olan hüquqi varisi ilə barışıq əldə edilməsi (CM-nin 51.9.12-ci maddəsi);

- cinayət nəticəsində dəymiş ziyanın könüllü olaraq tamamilə ödənilməsi və ya aradan qaldırılması (CM-nin 51.9.13-cü maddəsi);

İlk növbədə məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, məhkəmələrin mövqeyinə görə, F.M.Musayevin birinci instansya məhkəməsinə ünvanlandığı teleqramda göstərdikləri onun A.Ə.Allahverdiyevlə barışıq əldə etməsinə əsas verməsə də (bu sözlər teleqramda yazılmamışdır), teleqramın mətni əsas verirdi ki, F.M.Musayevin təqsirləndirilən şəxsə qarşı maddi tələbinin və şikayətinin olmaması ona vurulmuş ziyanın tamamilə ödənilməsi kimi qəbul edilsin və bununla da bu hal CM-nin 51.9.13-cü maddəsində göstərilən cəzanı yüngülləşdirən hal kimi qiymətləndirilərək nəzərə alınsın).

Bununla belə, məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, A.Ə.Allahverdiyevin barəsində cəza tədbirinin seçilməsi zamanı F.M.Musayevə vurulmuş ziyanın ödənilib-ödənilməməsi və onunla barışıq əldə edilib-edilməməsi kimi halların heç bir əhəmiyyəti olmamış və hazırki işdə həmin məsələnin həlli zamanı yalnız cinayət əməlinin törədilməsi nəticəsində zərər çəkmiş şəxsin hüquqi varisi Y.T.Tehmurovanın mövqeyi əsas olmuşdur.

Belə ki, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında insan hüquq və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsi Azərbaycan dövlətinin ali məqsədi kimi təsbit edilmişdir. Hüquqi və demokratik dövlətə xas olan dəyərlərə əsaslanan Konstitusiya insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarını təsbit etməklə, onların qorunmasına və müdafiəsinə yönəlmiş təminatı da müəyyən-ləşdirmişdir.

Cinayət qanunvericiliyi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, beynəlxalq hüququn hamılıqla qəbul edilmiş normalarına və prinsiplərinə əsaslanmaqla, cinayət məsuliyyətinin əsaslarını və prinsiplərini, şəxsiyyət, cəmiyyət və dövlət üçün təhlükəli olduğuna görə cinayət sayılan əməllərin dairəsini və həmin cinayətlərin

törədilməsinə görə tətbiq edilən cəzaların növlərini, həddini, həcmi, eləcə də digər cinayət-hüquqi xarakterli tədbirləri müəyyən edir (CM-nin 1.2 və 2.2-ci maddələri).

Bu normaların tələblərindən çıxış edən məhkəmə kollegiyası vurğulamağı lazım bilir ki, Cinayət Məcəlləsinin həm Ümumi, həm də Xüsusi hissəsinin bütün normaları CPM-nin normaları ilə birlikdə yalnız cinayət hesab olunan əməllərin törədilməsi ilə bağlı və belə əməlləri, yəni cinayət xarakterli əməlləri törətmiş şəxslər haqqında tətbiq edilir.

Bu isə şəxsin yalnız inzibati xəta, yaxud da onun digər məsuliyyətə (məsələn intizam, mülki və s.) cəlb edilməsi üçün əsaslar müəyyən edildikdə belə şəxs haqqında cinayət qanunvericiliyi normalarının müddəaları o halda tətbiq edilir ki, o, həm də cinayət xarakterli, yəni cinayətin bütün tərkib əlamətləri olan əməli törətmiş olsun. Bu halda cinayət qanunu normaları yalnız cinayət xarakterli əmələ münasibətdə və belə əməli törətmiş şəxs haqqında tətbiq edilir, onun cinayət əməli hesab edilməyən əməlin törədilməsi ilə bağlı isə ona digər qanunvericilik və ya normativ, qeyri-normativ aktların müddəaları şamil olunur. Bu isə o deməkdir ki, inzibati xəta törətmiş şəxsin barəsində cinayət qanunu normalarının tətbiqi yolverilməzdir və əgər şəxs bir əməllə həm cinayət, həm də inzibati xəta törətmiş olsa, onun bu əməllərinə bu və ya digər qanunvericilik normalarının tətbiqi məsələsi ayrı-ayrılıqda həmin normalara uyğun olaraq həll edilməlidir. Belə olan halda göstərilən şəxsin haqqında prosesual qanunvericiliyinin normaları da yalnız törədilmiş cinayətə və onu törətmiş şəxsə münasibətdə tətbiq edilə bilər (onun barəsində cinayət təqibinin aparılması, cinayətin törədilməsi ilə bağlı sübutların toplanması, həmin şəxs haqqında qətimkan tədbirinin seçilməsi, onun təqsirliliyi, barəsində ittiham və ya bəraət hökmünün çıxarılması ilə bağlı və sair bu kimi məsələlərin həlli). Buna görə, məhkəmə kollegiyasının mövqeyi ondan ibarətdir ki, şəxsin haqqında cinayət təqibinin aparılması zamanı onun həm də, məsələn, inzibati xəta törətməsi də müəyyən edildikdə bu xətaya görə onun məsuliyyət məsələsi cinayət-prosesual və cinayət qanunvericilikləri normalarına əsasən deyil, Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin tələblərinə əsasən həll edilməlidir. Bu baxımdan məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, eyni zamanda həm cinayət xarakterli əməl, həm də inzibati xəta törətmiş şəxsin barəsində ittiham

hökümünün çıxarılması zamanı onun törədilmiş cinayətlə yanaşı həm də inzibati xəyata görə təqsirli bilinməsi də yol verilməzdir və belə hallarda çıxarılmış hökmlə və ya məhkəmənin digər yekun qərarı ilə belə şəxs törətdiyi inzibati xəyata görə cinayət məsuliyyətindən azad edilməklə onun barəsində cinayət işinin materiallarına həmin hissədə xitam verilməlidir (CPM-nin 39.1.2-ci maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq).

Faktiki olaraq belə mövqə “Yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulmasına dair cinayət işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 15 noyabr 2013-cü il tarixli 05 sayılı Qərarında da əksini tapmışdır.

Həmin Qərarın 13-cü bəndində məhkəmələrə izah edilmişdir ki, avtomobil, tramvay və ya digər mexaniki nəqliyyat vasitəsini idarə edən şəxs tərəfindən yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulması yalnız o zaman cinayət məsuliyyətinə səbəb olur ki, bu, ehtiyatsızlıqdan zərər çəkmiş şəxsin ölümü və ya onun sağlamlığına ağır, yaxud da az ağır zərər vurulması ilə nəticələnmiş olsun.

Eyni əməllər, ehtiyatsızlıqdan zərər çəkmiş şəxsin sağlamlığına yüngül zərər vurulmaqla nəticələndikdə və ya ona miqdarından asılı olmayaraq maddi ziyanın vurulmasına səbəb olduqda, habelə sair hallarda qeyd edilən qaydaları pozan təqsirləndirilən şəxs cinayət məsuliyyəti deyil, mülki-hüquqi, yaxud inzibati məsuliyyət daşıyır.

Bununla belə, yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulmasına dair cinayət işləri üzrə istintaq və məhkəmə təcrübəsi göstərir ki, həm ibtidai araşdırma orqanları, həm də məhkəmələr göstərilən Qərarın 17-ci bəndinə istinadən yol-hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulması həm CM-nin 263.1, 263.1-1, 263.2, 263.3, 263-1.1, 263-1.2, 263-1.3, 263-1.4, 351.1, 351.2 və 351.3-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş, həm də bu maddələrdə nəzərdə tutulmamış (məsələn, şəxsin sağlamlığına yüngül zərər vurulması, yaxud da onun əmlakının zədələnməsi və ya məhv edilməsi) nəticələrdən bir neçəsinə səbəb olduqda, təqsirləndirilən şəxsə elan olunmuş ittihamda və ittiham hökmünün təsviri hissəsində baş vermiş nəticələrin hamısını göstərmələrinə baxmayaraq son nəticədə həmin şəxsin məhz cinayət qanunu, yəni CM-nin yuxarıda göstərilən maddələrin birində nəzərdə tutulmuş əməlləri törətdiyinə görə təqsirli bilib barəsində həmin maddələrin

sanksiyalarında nəzərdə tutulmuş bu və ya digər cəzanı təyin edirlər, nəticə etibarlı ilə də həm təqsirlilik, həm əməlin tövsifi, həm də şəxsin barəsində cinayət-hüquqi xarakterli tədbirlərin tətbiq edilməsi məsələlərinin həllinə yalnız cinayət qanunvericiliyin tələbləri baxımından yanaşırlar.

Təsvir edilən bənddə məhkəmələrə yol-nəqliyyat hadisəsi nəticəsində sağlamlıqlarına fiziki, əmlaklarına isə maddi zərər vurulmuş bütün şəxslərin zərər çəkmiş şəxs qismində tanınmaları və cinayət təqibi zamanı onların CPM-nin 87-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hüquqlarının təmin edilməsi tövsiyə edilsə də, bu tövsiyə heç də şəxsə törətdiyi cinayətə görə cəza tədbirinin seçilməsi zamanı yol nəqliyyat hadisəsi zamanı sağlamlığına yüngül zərər, yaxud da yalnız əmlakına zərər vurlmuş şəxsin də bu və ya digər mövqeyinin nəzərə alınmasını tələb etmir.

Bu təfsirə uyğun olaraq məhkəmə kollegiyası həmçinin hesab etmişdir ki, yol hərəkəti qaydalarının pozulması ilə bağlı həm inzibati xəta, həm də cinayət xarakterli əməl törətmiş şəxsin haqqında cinayət-hüquqi xarakterli tədbirin tətbiqi zamanı da yalnız törədilmiş cinayətlə və cinayət əməlini törətmiş şəxslə bağlı hallar, habelə məhz cinayətin törədilməsi nəticəsində zərər çəkmiş şəxsin mövqeyi (cəza təyini məsələsinə münasibəti) və təqsirləndirilən şəxsin məhz həmin zərər çəkmiş şəxsə (zərər çəkmiş şəxsin hüquqi varisinə) münasibətdə etdiyi hərəkətlər nəzərə alınmalıdır.

Qeyd edilməlidir ki, belə mövqeyə uyğun məhkəmə təcrübəsi CM-nin 263-cü maddəsinin “Qeyd” hissəsinin 2-ci bəndinin tətbiqi ilə bağlı artıq formalaşmışdır.

CM-nin 263-cü maddəsinin “Qeyd” hissəsinin 2-ci bəndinə əsasən, CM-nin 263.1 və ya 263.1-1-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayəti törətmiş şəxs zərərçəkmiş şəxslə barışıqda və ona dəymiş ziyanı tamamilə ödədikdə cinayət məsuliyyətindən azad edilir. Bu halda şəxsin əməllərində inzibati xəta tərkibinin əlamətləri olduqda o, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş qaydada məsuliyyətə cəlb edilir.

Əvvəla, göstərilən normada “zərərçəkmiş şəxs dedikdə” CPM-nin 87.1-ci maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq məhz cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməl nəticəsində birbaşa mənəvi, fiziki və ya maddi ziyan vurulmasına kifayət qədər əsaslar müəyyən edilərək zərər çəkmiş şəxs qismində tanınmış fiziki şəxs başa düşülür. Bu baxımdan təhlil edilən normanın tətbiqi nəzərdə

keçirilərkən avtonəqliyyat hadisəsi nəticəsində sağlamlığına yüngül zərər, yaxud da yalnız əmlakına maddi ziyan vurulmuş şəxslərə münasibətdə təqsirləndirilən şəxsin onlarla barışıb-barışmaması və onlara dəymiş ziyanının tamamilə ödənilib-ödənilməməsi nəzərə alınmır və bu vaxt cinayət əməlin törədilməsi nəticəsində zərər çəkmiş şəxslə barışıqın əldə olunması və məhz ona vurulmuş zərərin tamamilə ödənilməsi əsas götürülür.

Cinayət qanunvericiliyi normalarının analogiya üzrə tətbiqinə yol verilməsi qadağan olunsada, məhkəmə kollegiyası qanunvericiliyin yuxarıda göstərilən təfsirindən və qanunvericinin hüquqi mövqeyindən çıxış edərək hesab edir ki, təqsirləndirilən şəxsin barəsində cəza tədbirinin seçilməsi ilə bağlı güzəştli normaların (məsələn CM-nin 60.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş) tətbiqi ilə əlaqədar məsələnin həll edilməsi zamanı da məhz cinayət nəticəsində zərər çəkmiş şəxsə münasibətdə edilmiş hərəkətlər (onunla barışıqın əldə edilməsi və vurulmuş ziyanın tamamilə ödənilməsi) nəzərə alınmalıdır.

Hazırkı cinayət işinin materiallarına görə isə, A.Ə.Allahverdiyevin törətdiyi və CM-nin 263.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət əməli nəticəsində zərərçəkmiş N.K.Tehmurovanın hüquqi varisi N.T.Tehmurovanın apellyasiya instansiyası məhkəməsinə ünvanlandığı ərizələri ilə onun A.Ə.Allahverdiyevlə barışıq əldə etməsi, ona vurulmuş zərərin tamamilə ödənilməsi, buna görə onun mülki iddiadan imtina etməsi, ərizəçinin təqsirləndirilən şəxsə qarşı şikayət və tələbinin olmaması, yəni CM-nin 59.1.12 və 59.1.13-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş cəzanı yüngülləşdirən halların olması müəyyən edilir və məhkumun cəzasını ağırlaşdıran halların olmaması, həmçinin CM-nin 59.1.10 və 59.1.11-ci maddələrində nəzərdə tutulmuşdaha üç halın (bu hallar yuxarıda göstərilmişdir) olması apellyasiya instansiyası məhkəməsinə təqsirləndirilən şəxsin barəsində cəza tədbirinin seçilməsi zamanı onun haqqında CM-nin 60.1-ci maddəsində göstərilən

qaydanın tətbiq edilməsi üçün kifayət qədər əsas vermişdir.

Göründüyü kimi, apellyasiya instansiyası məhkəməsi A.Ə.Allahverdiyevə təyin olunmuş cəzanı dəyişdirmədən saxlayarkən cəzanı yüngülləşdirən yuxarıdakı halları (ən əsası da CM-nin 60.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydanın tətbiqinə əsas olmuş) nəzərə almamaqla CPM-nin 416.1.21-ci maddəsində göstərilən pozuntuya yol vermişdir.

Məhkəmə kollegiyası bu məsələyə dair kassasiya şikayətinin dəlilləri ilə razılaşaraq hesab etmişdir ki, A.Ə.Allahverdiyevin barəsindəki hazırkı iş üzrə CM-nin 59.1.10 və 59.1.1-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş cəzanı yüngülləşdirən üç hal (şəxsin könüllü gəlib təqsirini boynuna alması, cinayətin açılmasına fəal kömək etməsi, cinayətin törədilməsindən bilavasitə sonra zərərçəkmiş şəxsə tibbi yardım göstərilməklə onun həyat və sağlamlığına dəyər biləcək zərərin azaldılması), habelə CM-nin 59.1.12 və 59.1.13-cü maddələrində göstərilən cəzanı yüngülləşdirən hallar (zərərçəkmiş şəxslə və ya onun yaxın qohumu olan hüquqi varisi ilə barışıq əldə edilməsi, cinayət nəticəsində dəymiş ziyanın könüllü olaraq tamamilə ödənilməsi və ya aradan qaldırılması) müəyyən edildiyindən CM-nin 60.1-ci maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq ona təqsirli bilindiği CM-nin 263.2-ci maddəsi ilə təyin olunmuş azadlıqdan məhrum etmə cəzasının müddəti həmin maddənin sanksiyasının yuxarı həddində müəyyən edilmiş cəzanın dördüdə üç hissəsində, yəni 4 (dörd) il 6 (ayadək) endirilməli və CM-nin 56.1.1-ci maddəsinə əsasən o, həmin cəzasını məntəqə-tipli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməlidir.

Belə ki, A.Ə.Allahverdiyevin törətdiyi cinayət ehtiyatsızlıqdan törədilmiş cinayətlər kateqoriyasına aiddir, CM-nin 56.1.1-ci maddəsinə əsasən isə ehtiyatsızlıqdan törədilmiş cinayətlərə görə beş ildən artıq olmayan müddətə azadlıqdan məhrum etməyə məhkum olunmuş şəxslərin həmin cəzanı məntəqə tipli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkmələri müəyyən edilir.



İslah işləri və ya azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasına məhkum edilmiş, sonradan cinayət qanunvericiliyinin müvafiq tələblərinə əsasən həmin cəzaları məhkəmə tərəfindən hökmün icrası qaydasında azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə əvəz edilmiş məhkum azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkmiş şəxs hesab edilmir, belə şəxsin məhkumluğu residivin müəyyən edilməsi zamanı nəzərə alınmır, məhkumluğun ödənilməsi müddəti isə Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 83.3.2-ci maddəsinə uyğun olaraq hesablanır.

Bakı şəhəri Xətai Rayon Məhkəməsinin 28 avqust 2020-ci il tarixli hökmü ilə Abışov Elçin Əlirza oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətndə CM-nin) 177.2.1 və 177.2.3-cü maddələri ilə nəzərdə tutulmuş cinayət əməllərini törətməkdə təqsirli bilinərək cəzasını ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməklə 2 (iki) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir.

Məhkəmənin hökmünə əsasən, Abışov Elçin Əlirza oğlu qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs halında tamah niyyəti ilə saxlanma yerinə qanunsuz daxil olmaqla özgənin əmlakını gizli olaraq talamaqla oğurluq etmişdir.

Belə ki, Abışov Elçin Əlirza oğlu tanış İskəndərov Əli Musa oğlu ilə qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs halında birləşərək tamah niyyəti ilə özgənin əmlakını gizli yolla talamaq qərarına gəlib bu məqsədlə 02 may 2020-ci il tarixdə saat 02:00 radələrində Bakı şəhəri, Xətai rayonu, G.Mehmandarov küçəsi, 147 “a” ünvanında yerləşən Muradov Musa Məcid oğluna məxsus qarajın qarşısına gəlmiş, İskəndərov Əli Musa oğlu qarajın dəmir qapısının seyf qıfılını özü ilə gətirdiyi istintaqa məlum olmayan lingdən (lom) istifadə etməklə sındırmış, razılaşmaya əsasən Abışov Elçin Əlirza oğlu ərtafa nəzarət etmək üçün qarajın qapısının qarşısında dayanmış, İskəndərov Əli Musa oğlu isə saxlanma yeri hesab edilən qaraja giriş qapısından qanunsuz daxil olub 1 (bir) ədədinin qiyməti 20 (iyirmi) manat olan ümumi dəyəri 40 (qırx) manat olan 2 (iki) ədəd Rusiya istehsalı olan uzun müddət istifadə olunmuş, tünd yaşıl rəngli drelləri, 1 (bir) ədədinin qiyməti 15 (on beş) manat olan 1 (bir) ədəd “Zubr D-55 GR” markalı, kiçik ölçülü şurup bağlayan, 1 (bir) ədədinin qiyməti 80 (səksən) manat olan, ümumi dəyəri 180 (yüz səksən) manat olan 2 (iki) ədəd “BOSCH” markalı, “GBH2-24” model tünd-yaşıl rəngli perforatorları, 1 (bir) ədədinin qiyməti 80 (səksən) manat olan 1 (bir) ədəd “Einhell” markalı, BH-G 826” model böyük perforatoru, 1 (bir) ədədinin qiyməti 65 (altmış beş) manat olan 1 (bir) ədəd markasız

perforatoru, 1 (bir) ədədinin qiyməti 35 (otuz beş) manat olan ümumi dəyəri 70 (yetmiş) manat olan 2 (iki) ədəd üzərində “Vicounte VKP 60 0,37KW” yazısı olan tünd-yaşıl rəngli su nasoslarını, 1 (bir) ədədinin qiyməti 50 (əlli) manat olan 1 (bir) ədəd üzərində “RTR MAX MAG 180” yazıları olan laqondanı, 1 (bir) ədədinin qiyməti 35 (otuz beş) manat olan 1 (bir) ədəd üzərində “MARS XKM 60 0,37 KW” tünd göy rəngli su nasosunu, 1 (bir) ədədinin qiyməti 15 (on beş) manat olan 1 (bir) ədəd yaşıl rəngli üzərində “W 15G Kama” yazıları olan balaca su nasosunu, 1 (bir) ədədinin qiyməti 35 (otuz beş) manat olan 1 (bir) ədəd balaca üzərində “Kalibr WG 260” yazıları olan tünd göy rəngli su nasosunu, 1 (bir) ədədinin qiyməti 2 (iki) manat olan 2 (iki) ədəd ümumi dəyəri 4 (dörd) manat olan laqonda üçün taxta mişarlarını, 1 (bir) ədədinin qiyməti 20 (iyirmi) manat olan 1 (bir) ədəd latun metaldan smesiteli, 1 ədəd 65 manat dəyərinə perforatoru, 1 ədəd 30 manat dəyərinə lobziki, hər biri 3 manat 50 qəpik olmaqla, cəmi 87 manat dəyərinə olan 25 (iyirmi beş) ədəd 25-lik plastmas kranları, hər biri 30 manat olmaqla, cəmi 2970 manat dəyərinə 99 ədəd latun metaldan smesitelləri, hər biri 5 manat olmaqla cəmi 10 manat dəyərinə 2 (iki) ədəd 180-lıq taxtakəsən mişarları, hər biri 8 manat olmaqla 16 manat dəyərinə 2 (iki) ədəd kafel kəsən 180-lıq mişarları, hər biri 3 manat 50 qəpik olmaqla cəmi 280 manat dəyərinə 80 (səksən) ədəd amerikkankanı, hər biri 20 (iyirmi) qəpik olmaqla cəmi 14 manat dəyərinə 70 ədəd 20-lik plastmass küncükləri, hər biri 40 qəpik olmaqla cəmi 16 manat dəyərinə 40 (qırx) ədəd plastmas 0,25-lik üçlükləri, 100 manat dəyərinə 40 metr uzunluğunda miss kabeli, hər biri 2 manat 50 qəpik olmaqla cəmi 250 manat dəyərinə 100 ədəd işlənmiş Rusiya istehsalı 15-20 lik latun ventilləri, hər biri 70 qəpik olmaqla cəmi 140 manat dəyərinə 200 ədəd latun 15-20 lik baçonkaları, hər biri 4 manat olmaqla cəmi 80 manat dəyərinə 20 ədəd latun amerikkankanı, 1 ədəd 16 manat dəyərinə qara rəngli çemodanı, hər biri 20 manat olmaqla cəmi 60 manat dəyərinə 5-dəqiqəlik işlənmiş Rusiya istehsalı 3 ədəd

radiatorları, bir paket 10 manat dəyərində 4-lik elektrodları, 30 manat dəyərində 100 metr uzunluğunda internet kabelini, hər biri 6 manat olmaqla cəmi 96 manat dəyərində 16 ədəd 16-lıq kranları, hər biri 1 manat olmaqla cəmi 14 manat dəyərində 14 ədəd 16-lıq muftaları gizli talayib, zərərçəkmiş şəxs Musa Muradova ümumilikdə 4873 manat məbləğində maddi ziyan vuraraq oğurluq etmişdir.

Hökmdən məhkum E.Ə.Abişov tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətinə əsasən işə baxan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 26 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarı ilə apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, hökm isə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 26 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarından məhkum E.Ə.Abişovun müdafiəçisi S.B.İsmayılov kassasiya şikayəti verərək ona təyin olunmuş azadlıqdan məhrum etmə cəzasının daha yüngül cəza ilə əvəz edilməsi və bu əsasla da apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının dəyişdirilməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Müdafiəçi kassasiya şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi E.Ə.Abişovun barəsindəki olan cinayət işinə baxılması nəticəsində qanuni və ədalətsiz qərar qəbul etmiş, iş üzrə cəzanı yüngülləşdirən kifayət qədər halların olmasına baxmayaraq ona birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən təyin edilmiş həddindən artıq ağır cəzanın müddəti endirilməmiş və ya həmin cəza digər, azadlıqdan məhrum etməklə əlaqədar olmayan cəza ilə əvəz olunmamışdır. Belə ki, E.Ə.Abişov törətdiyi əməli səmimi etiraf etmiş, əməlindən peşmandır, yaşlı valideynləri onun himayəsindədir, zərərçəkmiş şəxslə barışmış, ona dəymiş maddi ziyanı tam olaraq ödəmiş və zərərçəkmiş şəxsin məhkuma qarşı heç bir şikayət və tələbi yoxdur.

Kassasiya şikayətinin məzmunundan görüldüyü kimi, iş üzrə sübutların tam və hərtərəfli araşdırılması, onların düzgün qiymətləndirilməsi, E.Ə.Abişovun təqsirinin sübuta yetirilməsi və onun əməlinin hüquqi tövsifi kimi məsələlər müdafiəçi tərəfindən mübahisələndirilməmişdir.

Məhkəmələrin qəbul etdikləri yekun məhkəmə aktlarında (birinci instansiya məhkəməsinin hökmündə və həmin məhkəmənin nəticələri ilə razılaşmış apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarında) həmin sübutlar əraflı şərh edildiyindən məhkəmə kollegiyası hazırkı qərarında onların təkrarən təsvirinə ehtiyac

görməmiş və kassasiya şikayətinin dəlillərindən asılı olmayaraq qeyd etmişdir ki, E.Ə.Abişovun ona elan olunmuş ittiham üzrə təqsirli olması barədə nəticəyə gələrkən həm birinci, həm də apellyasiya instansiyası məhkəməsi yekun qərarların əsaslandırılması zamanı yolverilməz sübutlardan istifadə etməmiş və ibtidai araşdırma orqanı kimi, sübutların toplanması və araşdırılması zamanı qanunun tələblərinə tam şəkildə əməl etmiş, sübutların qəbul edilməzliyinin əsasını təşkil edən, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə CPM-nin) CPM-nin 125.2-ci maddəsində göstərilmiş hər hansı kobud qanun pozuntusuna yol verməmişlər.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, CPM-nin 145.1-ci maddəsinə uyğun qaydada mənsubiyyəti, mümkünlüyü və mötəbərliyi üzrə qiymətləndirilmiş məhz bu sübutlara əsasən E.Ə.Abişovun əməlinə münasibətdə maddi hüquq normalarını tətbiq edən aşağı instansiya məhkəmələri onun törətdiyi həmin əməli CM-nin 177.2.1 və 177.2.3-cü maddələri ilə düzgün tövsif etmişlər.

E.Ə.Abişovun barəsində seçilmiş cəza tədbirinin onun şəxsiyyətinə və cəzanı yüngülləşdirən hallar kimi nəzərə alınmalı olan işin digər hallarına uyğun olmaması barədə kassasiya şikayətinin dəlilləri ilə bağlı məhkəmə kollegiyası vurğulamışdır ki, onun törətdiyi cinayət əməlinə görə təqsirli bilindiği CM-nin 177.2.1 və 177.2.3-cü maddələrinin sanksiyasında bir ildən üç ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və iki ildən beş ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzaları nəzərdə tutulmuşdur.

İş materiallarından görüldüyü kimi, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin də razılaşaraq dəyişdirilmədən qüvvədə saxladığı birinci instansiyası məhkəməsinin hökmünə əsasən, məhkəmə E.Ə.Abişova təqsirli bilindiği CM-nin 177.2.1 və 177.2.3-cü maddələri ilə cəza təyin edərkən onun törətdiyi cinayətin xarakterini və ictimai təhlükəlilik dərəcəsini, cəzanı yüngülləşdirən hallar kmi qiymətləndirdiyi halları - əməlindən peşman olmasını, zərər çəkmiş şəxsə dəymiş ziyanın ödənilməsini, habelə cəzanı ağırlaşdıran halların müəyyən edilməməsini nəzərə almışdır.

Məhkəmə kollegiyasının qənaətinə görə, həm cəza təyin etmənin ümumi prinsiplərini, həm də törədilmiş cinayətin xarakterini və ictimai təhlükəlilik dərəcəsini, habelə cəzanı yüngülləşdirən halları nəzərə alan birinci instansiya məhkəməsi məhkum E.Ə.Abişova təqsirli bilindiği

və CM-nin 177.2.1 və 177.2.3-cü maddələrinin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş azadlıqdan məhrum etmə cəzasının son həddinin yarısı həddində kifayət qədər qanuni və ədalətli cəza təyin etmiş, apellyasiya instansiyası məhkəməsi isə haqlı olaraq cəza təyini ilə bağlı birinci instansiya məhkəməsinin gəlidiyi nəticə ilə razılaşmışdır.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, burada cəza təyini məsələsi həll edilərkən E.Ə.Abişovun əvvəllər də eyni xarakterli cinayət törətdiyinə görə məhkum olunması, onun məhkumluğu ödənilmədən yenidən qəsdən az ağır cinayət törətməsi, bu hal cinayətlərin residivini yartmasa da həmin hal cəzanı ağırlaşdıran hal kimi nəzərə alınmadan məhkumun şəxsiyyətini səciyyələndirən hal kimi nəzərdən keçirilməli və buna görə məhkumun özünün ictimai təhlükəli şəxs olması da diqqətdən kənar qalmamalıdır.

Belə ki, iş materiallarına əsasən, E.A.Abişov əvvəllər də Bakı şəhəri Suraxanı Rayon Məhkəməsinin 26 iyul 2018-ci il tarixli hökmü ilə CM-nin 177.2.1-ci və 177.2.3-cü maddələri ilə təqsirli bilinərək 01 (bir) il 05 (beş) ay 26 (iyirmi altı) gün müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasına məhkum edilmiş, Xətai Rayon Məhkəməsinin hökmün icrası qaydasında qəbul etdiyi 09 sentyabr 2019-cu il tarixli qərarla ona təyin olunmuş azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasının çəkilməmiş hissəsi 02 (iki) ay 18 (on səkkiz) gün müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə əvəz edilmiş, 27 noyabr 2019-cu il tarixdə isə o, cəzasının sonu ilə azad olunmuşdur.

Göründüyü kimi, E.Ə.Abişov qeyd edilən hökmün icrası qaydasında Xətai Rayon Məhkəməsi tərəfindən qəbul edilmiş qərarla müəyyən edilmiş azadlıqdan məhrum etmə cəzasını çəkib qurtardıqdan altı ay beş gün sonra – 02 may 2020-ci il tarixdə yenidən qəsdən az ağır cinayət törətmiş və CM-nin 83.3.2-ci maddəsinə əsasən onun həmin vaxt əvvəlki məhkumluğu ödənilməmişdir.

Belə ki, CM-nin 83.3.2-ci maddəsinin tələblərinə görə, azadlıqdan məhrum etməyə nisbətən daha yüngül cəzaya məhkum edilmiş şəxslər cəzanı çəkib qurtardıqları gündən bir il keçdikdə məhkumluq ödənilmiş hesab olunur.

Məhkəmə kollegiyası CM-nin 83.3.2-ci maddəsinə istinad etməklə məhkumluğun ödənilməsi məsələsinə bu şəkildə yanaşır ona görə ki, E.Ə.Abişov Suraxanı Rayon Məhkəməsinin 26 iyul 2018-ci il tarixli hökmü ilə azadlıqdan məhrum etməklə əlaqədar olmayan cəzaya – azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasına məhkum edilmiş, onun həmin cəzasının çəkilməmiş hissəsi isə

azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə hökmün icrası qaydasında müraciətə baxılması nəticəsində əvəz edilmişdir.

CM-nin 83.3.2, 83.3.3, 83.3.4 və 83.3.5-ci maddələrində isə şəxsin məhkumluğunun ödənilməsi məsələsi həll edilərkən hökmün icrası qaydasında müraciətlərə əsasən məhkəmənin qəbul etdiyi qərarla bir cəzanın digəri ilə əvəz edilmiş cəzanı deyil, məhz həmin şəxsin barəsində çıxarılmış ittiham hökmü ilə ya azadlıqdan məhrum etməklə əlaqədar olmayan, ya da azadlıqdan məhrum etmə cəzalarının çəkilib qurtarmasından sonra məhkumluğun ödənilməsi müddətlərinin hesablanması nəzərdə tutulur.

Bu təfsirdən çıxış edib E.Ə.Abişovun yuxarıda qeyd edilən hökmə məhz azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasına məhkum edilməsini nəzərə alaraq məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, onun məhkumluğunun ödənilməsi müddəti də CM-nin 83.3.2-ci maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq hesablanmalıdır.

Belə olan halda məhkəmə kollegiyası belə qənaətə gəlmişdir ki, E.Ə.Abişov cəzasını çəkib qurtardıqdan sonra bir il keçməmiş yenidən qəsdən cinayət törətdiyinə görə o, məhkumluğu ödənilməmiş şəxs hesab edilməli, lakin onun bu məhkumluğu cinayətlərin residivinin müəyyən olunması zamanı nəzərə alınmamalıdır ona görə ki, CM-nin 18.4.4-cü maddəsinin tələblərinə əsasən azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayan cəza təyin edilmiş cinayətlərə görə məhkumluqlar residivin müəyyən edilməsi zamanı nəzərə alınmır.

Təhlil edilən məsələyə bu cür yanaşma həmçinin “Azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş şəxslər üçün cəzaçəkmə müəssisəsinin növünün məhkəmələr tərəfindən təyin edilməsi təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 28 iyun 2002-ci il tarixli Qərarında da öz əksini tapmışdır.

Həmin Qərarın 5-ci bəndinin a) yarımbəndində məhkəmələrə izah edilmişdir ki, islah işləri və ya azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasına məhkum edilmiş, sonradan CM-nin tələblərinə müvafiq olaraq həmin cəzaları məhkəmə tərəfindən azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə əvəz edilmiş şəxs azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkmiş şəxslər hesab edilə bilməz.

Beləliklə, qeyd olunmalıdır ki, E.Ə.Abişov onun barəsindəki əvvəlki hökmə ona azadlığın məhdudlaşdırılması növündə cəza təyin edildiyinə görə o, azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş şəxs hesab edilməməli, lakin onun

məhkumluğu ödənilmədən yenidən qəsdən eyni xarakterli cinayət törətməsi halı məhkumun cinayət törətməyə meylli şəxs olmasına dəlalət edir.

Belə olan halda məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, E.İ.Abişova təyin edilmiş cəzanın kassasiya şikayətində tələb edildiyi kimi, yüngülləşdirilməsi o halda nəzərdən keçirilə bilərdi ki, iş üzrə onun törətdiyi cinayətin ictimai təhlükəliliyini azaldan halların olması sübuta yetirilərdi.

Məhkəmə iclaslarında araşdırılmış sübutlarla isə məhkumluğu ödənilmədən yenidən eyni xarakterli cinayət törətmiş E.Ə.Abişovun təqsirli bilindiği cinayətin və onun özünün ictimai təhlükəliliyini azaldan heç bir hal müəyyən edilmədiyindən aşağı instansiya məhkəmələri haqlı olaraq ona CM-nin 177.2.1 və 177.2.3-cü maddəsinin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş həm azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasının təyin edilməsi, həm də onun barəsində CM-nin 62 və ya 70-ci maddələrinin tətbiq edilməsi üçün əsaslar görməmiş və məhkəmə kollegiyası da bu nəticə ilə

razılaşaraq vurğulamışdır ki, müdafiəçi özü də kassasiya şikayətində və həmin şikayətə məhkəmə baxışı iclasında həmin məhkəmələrin cəza təyini zamanı nəzərə almadıqları hər hansı hala istinad etməmişdir.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası cinayət işinin materiallarını yuxarıda təsvir olunan qaydada təhlil edib apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının dəyişdirilməsini və ya ləğv edilməsini şərtləndirən CPM-nin 416-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş hər hansı halı müəyyən etməyərək və kassasiya şikayətinin təmin edilməsi barədə müdafiəçinin, həmin şikayətin təmin edilməməsi haqda isə dövlət ittihamçısının çıxışlarını dinləyərək belə nəticəyə gəlmişdir ki, kassasiya şikayəti təmin edilməməli və Abişov Elçin Əlirza oğlunun CM-nin 177.2.1 və 177.2.3-cü maddələri ilə təqsirli bilinib məhkum olunmasına dair cinayət işi üzrə Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 26 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarı kassasiya şikayətinə münasibətdə dəyişdirilmədən saxlanılmalıdır.



MƏQALƏ



*Müzəffər Ağazadə,
Azərbaycan Respublikasının
əməkdar hüquqşünası*

Cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmə barədəki müraciətlərin həllinə diqqət artırılmalıdır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 65-ci maddəsində cinayət hadisəsi törətmək üstündə məhkəmə hökmü ilə məhkum edilən şəxsin cəzasının yüngülləşdirilməsi haqqında müraciət etmək hüququ təsbit olunmuşdur. Cinayət qanunvericiliyinə görə qanuni qüvvəsini almış hökmlər üzrə məhkumların cəzalarının yüngülləşdirilməsi halları və üsulları Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi (bundan sonra CM) və Cinayət-Prosessual Məcəlləsi (bundan sonra CPM) ilə müəyyən edilən normalar əsasında həyata keçirilir.

Ölkəmizin cinayət qanununa görə cinayət cəzalarının yüngülləşdirilməsi üsulları aşağıdakılardır:

1. Cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmə (CM-nin 76-cı maddəsi),
2. Cəzanın çəkilməmiş hissəsini daha yüngül cəza növü ilə əvəz etmə (CM-nin 77-ci maddəsi),
3. Xəstəliyə görə cəzanı çəkməkdən azad etmə (CM-nin 78-ci maddəsi),
4. Hamilə qadınlar və azyaşlı uşaqları olan şəxslər tərəfindən cəzanın çəkilməsinin təxirə salınması (CM-nin 79-cu maddəsi),
5. Amnistiya aktları əsasında cəzadan azad etmə və ya cəzanın yüngülləşdirilməsi (CM-nin 81-ci maddəsi),
6. Əfv etmə qaydasında cəzadan azad etmə və ya cəzanın yüngülləşdirilməsi (CM-nin 82-ci maddəsi).

Məlum olduğu kimi amnistiya ölkəmizin qanunverici orqanı olan Milli Məclis tərəfindən, əfv etmə isə fərdi qaydada müəyyən edilən şəxslər barəsində Respublika Prezidenti tərəfindən həyata keçirilir. Məhkumların cəzalarının yüngülləşdirilməsinə yönəldilmiş yuxarıda sadalanan digər hallarda isə qərarlar CPM ilə müəyyən edilmiş qaydada yalnız məhkəmələr tərəfindən qəbul oluna bilər.

Hazırkı yazının mövzusu yalnız cəzanın yüngülləşdirilməsi üsullarından biri olmaqla CM-nin 76-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmə ilə bağlı ərizələrə və vəsatətlərə baxılması və həll edilməsindən ibarətdir.

CM-nin 76-cı maddəsinə görə məhkəmə islah işləri, hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma, azadlığın məhdudlaşdırılması, intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama, müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə və ya ömürlük azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkən şəxslərin islah olunmaları üçün cəzanı tam çəkməsinə lüzum olmadığı qənaətinə gələrsə onu cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edə bilər. Həm də qanuna görə belə hallarda şəxsin əlavə cəzadan da tamamilə və ya qismən azad oluna bilməsi nəzərdə tutulur. Məhkumun cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilməsinə imkan verən müddətlər onun törətdiyi əməlin ağırlıq dərəcəsi ilə əlaqələndirilmişdir. Belə ki, CM-nin 76.3 –cü maddəsinə görə cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmə, məhkum:

- böyük ictimai təhlükə törətməyən və ya az ağır cinayət törətməyə görə təyin edilmiş cəza müddətinin ən azı yarısını;
- ağır cinayətlər törətməyə görə təyin olunmuş cəza müddətinin ən azı üçdə iki hissəsini;
- xüsusilə ağır cinayətlər törətməyə görə təyin edilmiş cəza müddətinin ən azı dördü üç hissəsini həqiqətən çəkdikdən sonra tətbiq oluna bilər.

Məhkəmə ömürlük azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkən məhkumun bu cəzanın ən azı iyirmi beş ilini həqiqətən çəkdiyini, həmçinin cəza çəkildiyi müddətdə qəsdən cinayət törətmədiyini nəzərə alaraq və məhkumun cəzanı bütünlüklə çəkməsinə lüzum olmadığı qənaətinə gələrsə, ömürlük azadlıqdan məhrum etmə cəza növünü müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə əvəz edə və ya onu bu cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edə bilər (CM-nin 57.3-cü maddəsi).

Müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum edilmiş şəxsin cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilməsi hallarında onun cəzasının həqiqətən çəkilmiş müddəti altı aydan az ola bilməz (CM-nin 76.4-cü maddəsi).

Əsas məsələyə keçməzdən əvvəl qeyd etməyi lazım bilirik ki, Azərbaycanın məhkəmə təcrübəsində islah işləri və hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma növündə cəzalara məhkum edilmiş şəxslərin cəzaların çəkilməmiş hissəsindən şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilmələri ilə bağlı ərizə və vəsatətlərə təsadüf edilmir. Rusiya Federasiyasının cinayət qanununda isə (CM-nin 79-cu maddəsi) həmin növ cəzalara məhkum edilən şəxslərin cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilməsi, ümumiyyətlə nəzərdə tutulmur. Fikrimizcə AR CM-nin 76.1-ci maddəsindən də islah işləri və hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma növündə cəzalarla bağlı müddəaların xaric edilməsi məqsədə uyğun olardı.

Bir sözlə bu yazıda yalnız azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş şəxslərin cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad olunmaları ilə bağlı ərizə və vəsatətlərin həlli məsələlərindən bəhs ediləcəkdir.

AR Cinayət Məcəlləsinin 76-cı maddəsinin mətnindən görünür ki, qanunverici orqan azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş şəxslərin cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilmələri üçün cəmi iki şərt müəyyən etmişdir:

a) Cəza çəkən şəxs məhkəmə hökmü ilə təyin olunmuş cəzanın CM-nin 76.3-cü maddəsi ilə müəyyən olunan hissəsini istisnasız olaraq çəkib qurtarmış olsun;

b) Ərizəyə və ya vəsatətə baxan məhkəmə məhkumun ona təyin olunmuş cəzanı tam çəkmədən də islah oluna biləcəyi qənaətinə gəlmiş olsun.

Şübhəsiz ki, bu kateqoriyadan olan materiallara baxılarkən məhkumun cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilməsi üçün CM-nin 76.3-cü maddəsi ilə müəyyən edilən müddətlərə əməl edilməməsi faktı aşkar olunduqda əlavə hər hansı araşdırma aparılmasına ehtiyac yoxdur və bu faktın özü müraciətin rədd olunması üçün qanuni əsasdır. Müddətlə bağlı 76.3-cü maddədə göstərilənlərə əməl olunması hallarında isə məhkəmə cəzaçəkmə müəsisəsinin nümayəndəsi və məhkumun izahatlarını dinləmək, cəzaçəkmə müəsisəsinin mülahizəsində və məhkumun şəxsi işindəki diqqətəlayiq məlumatları təhlil etməklə ərizəçinin islah olunub-olunmaması nəticəsinə gəlməlidir.

Hazırkı yazıda biz cəzadan şərti olaraq azad etmənin bütün aspektləri barədə ətraflı söhbət açmaq fikrində deyilik. Çünki, həmin məsələlər barədə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun “Cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmə, cəzaçəkmə müəsisəsi növünün dəyişdirilməsi və xəstəliyə görə cəzanı çəkməkdən azad etmə ilə bağlı məhkəmə təcrübəsi haqqında” 2010-cu il 8 oktyabr tarixli qərarında hərtərəfli izah verilmişdir. Şübhəsiz ki, Ali Məhkəmənin həmin qərarının qəbul edilməsi belə işlərə baxılmasında müsbət meyllərin artmasına təsir göstərmişdir. Lakin bu sahədə hələ də ciddi nöqsanlara yol verilməsi faktlarının mövcudluğunu da inkar etmək olmaz.

Haqqında söhbət gedən məsələlər üzrə qəbul edilmiş məhkəmə qərarlarından bir qismi nəzərdən keçirilərkən aydın oldu ki, məhkəmələr cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmək barədəki müraciətləri təmin etmədiyi hallarda bəzən qanunda göstərilməyən və məntiqlə uzlaşmayan əsaslara istinad edirlər. Bununla da onlar məhbus həyatı keçirən şəxslərin vaxtından əvvəl azad edilməsinə imkan verməyən halların dairəsini genişləndirməli olurlar. Bu isə cinayət qanunvericiliyinin prinsiplərinə ziddir. Əksinə, qanunda göstərilməsə də məhkumun vəziyyətini yüngülləşdirə biləcək digər halların nəzərə alınması qanunun ruhuna daha uyğundur (CM-nin 59.2 və 61.2-ci maddələri).

Məhkəmə qərarları öyrənilərkən aydın olur ki, bir sıra hallarda məhkumun törətdiyi əməlin ağır və ya xüsusilə ağır cinayətlər sırasına aid edilməsi, əvvəllər də cinayət cəzasına məruz qalması, cinayət əməli nəticəsində dəymiş ziyanın ödənilməməsi, təqsirini etiraf etməməsi, daimi yaşayış yerinin olmaması və bu kimi əlamətlər, habelə cəzaçəkmə müəsisəsi müdiriyyətinin məhbus barəsində mənfi mülahizə verməsi kimi hallar müraciətin rədd olunması üçün tutarlı əsaslar kimi qəbul edilir. Halbuki, həmin “əsasların” heç biri ayrı-ayrılıqda, hətta birlikdə götürüldükdə belə ərizə və ya vəsatətin rədd olunması üçün şərtsiz əsas kimi qəbul edilə bilməz. Fikrimizi əsaslandırmağa çalışacağıq.

Şəxsin yalnız ağır, yaxud xüsusilə ağır cinayət törətməsi üstündə məhkum olunması səbəbindən onun cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilməsi barədəki müraciətlərin rədd olunması hallarının sayı ildən ilə azalsa da, belə hallara son qoyulmamışdır. Ümumiyyətlə götürsək cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmənin məhkumun törətdiyi əməlin ağırlıq dərəcəsi ilə əlaqələndirilməsi nəinki qanunun tələblərinə, hətta məntiqə də ziddir. Çünki, cinayət əməlinin ağırlıq dərəcəsi onsuz da hökm

çıxarılarkən cəza təyini zamanı nəzərə alınır və hətta bu, məhkumun çəkməli olduğu cəzaçəkmə müəssisəsinin növünə də mənfi təsir edir. Bundan əlavə ağır və ya xüsusilə ağır cinayət törətmiş şəxslər üçün cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl qalan cəzanı çəkməkdən azad olunmaq hüququ daha gec yaranır. CM-nin 41-ci maddəsinə görə cəza yalnız məhkumun islah edilməsi və həm məhkumlar, həm də başqa şəxslər tərəfindən yeni cinayətlərin törədilməsinin qarşısını almaq məqsədi ilə tətbiq edilir. Yəni cəza cismani əzab vermə və ya insan ləyaqətini alçaltma məqsədi daşımır. Bu səbəblərdən ağır və ya xüsusilə ağır cinayət üstə məhkum edilmə cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmə məsələlərində əlavə məhdudiyətə səbəb olmamalıdır.

Təxminən oxşar səbəblərə görə şəxsin əvvəllər də məhkum olunması barədəki məlumatlar cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilməsi barədəki müraciətlərin rədd olunması üçün əsaslar sayıla bilməz. Çünki onsuz da qanuna görə (CM-nin 61-ci maddəsi) əvvəlki məhkumluqlar ödənilmədiyi hallarda cinayətin təkrar törədilməsi və residivi axırıncı hökm üzrə cəza təyini zamanı cəzanı ağırlaşdıran hallar kimi nəzərə alınır.

Cinayət əməli nəticəsində zərərçəkmiş dəymiş ziyanın ödənilməməsi də şəxsin cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilməsi üçün maneçilik yarada bilməz. Çünki belə məhdudiyət vətəndaşların qanun və məhkəmə qarşısında bərabərlik hüququnu pozmuş olardı. Yəni maddi cəhətdən imkanı olanlar ziyanı ödəməklə cəzadan vaxtından əvvəl azad edilər, imkansızlar isə qanunun humanist normalarından istifadə etmək hüququndan kənar qaldılar. Şübhəsiz ki, burada məhkumun qərəzli olaraq vurulan ziyanı ödəməkdən imtina etməsi (məsələn, götürülməsi əmlakını gizlətməsi) kimi hallar istisnalıq təşkil edir.

Məhkumun təqsirini etiraf etməməsi, daimi yaşayış yerinin olmaması kimi məlumatlar da Konstitusiyaya ilə müəyyən edilən fikir və söz azadlığı, habelə yaşayış yeri seçmə hüququna zidd olmadığından şəxsin cəzadan vaxtından əvvəl azad olunmasına maneçilik törədə bilməz.

Azadlıqdan məhrum etmə yerlərində cəza çəkdiyələri vaxt məhkumların tənbeh tədbirlərinə məruz qalmaları şübhəsiz ki, onların cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad olmasına mənfi təsir göstərməlidir. Bu şərtlə ki, həmin tənbeh tədbirləri verilərkən qanunun tələblərinə əməl edilsin və ya hüquqi qüvvəsini itirməmiş olsun (Səlahiyyətli şəxs tərəfindən ləğv edilməsin, tənbehin qanunla qüvvədə olma müddəti ötməmiş olsun).

Məlum olduğu kimi Azərbaycan Respublikası Cəzaların İcrası Məcəlləsinin (bundan sonra CİM) 109.2-ci maddəsinə görə cəzaçəkmə müəssisəsi rəhbərliyi tərəfindən təyin olunmuş tənbeh tədbirlərindən məhkumun AR Ədliyyə Nazirliyi və məhkəməyə şikayət etmək hüququ vardır. Ona görə də məhkumların şəxsi işlərində onların haqlarında tənbeh tədbirləri görülməsindən xəbərdar edilmələri barədə məlumatlar olmalıdır, yəni onlar tənbeh olunmaları barədə xəbərdarlıq edilmələrini imzaları ilə təsdiq etməlidirlər. Çünki bəzən müraciətlərə baxılarkən ərizəçilər əvvəllər hər hansı tənbehə məruz qalmalarından xəbərsiz olduqlarını bildirirlər və bu səbəbdən məhkəmələr əlavə araşdırmalar aparmaq məcburiyyətində qalırlar. Cəzadan şərti olaraq vaxtında vaxtından əvvəl azad edilmə ilə bağlı məhkəmə qərarları nəzərdən keçirilərkən aydın olur ki, bir sıra hallarda məhkəmələr belə materiallar üzrə qərarlar qəbul edərkən cəzaçəkmə müəssisəsi tərəfindən verilən mülahizələrə, yaxud CCM-nin nümayəndəsinin məhkəmədəki çıxışına üstünlük verirlər. Bu zaman çox güman ki, CİM-nin 513.1-ci maddəsinin mətni əsas götürülür. Orada göstərilir ki, cəza çəkməkdən şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmə cinayət cəzalarını icra edən müəssisə və ya orqanın mülahizəsi nəzərə alınmaqla cəzanın çəkildiyi yer üzrə birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən tətbiq olunur. Buradakı “müəssisə və ya orqanın mülahizəsi nəzərə alınmaqla” ifadəsi nə deməkdir? Axı bu ifadə mahiyyət etibarilə “müəssisə və ya orqanın istədiyi kimi” ifadəsinə daha yaxındır və belə də qəbul oluna bilər.

Fikrimizcə, CPM-nin 513.1 maddəsində işlənən həmin ifadə nəinki hüquq nəzəriyyəsinə, həmçinin məntiqə də ziddir. Belə ki, əvvəla, cinayət prosessual qanunvericilik cinayət hadisələri ilə bağlı məsələlərin araşdırılması zamanı sadə dildə desək “oyun qaydalarını” müəyyən edir. Faktlara, sübutlara qiymət verilməsi, nələrin sübut qismində qəbul edilməsi kimi məsələlər funksional baxımdan prosessual hüquq normaları ilə deyil, maddi hüquq normaları ilə tənzim edilir. Digər tərəfdən mübahisənin həllində CCM nümayəndəsinin mülahizəsinə üstünlük veriləcəkdirə onda ümumiyyətlə məhkəmə icraatına ehtiyac yox idi.

CPM-nin 513.1-ci maddəsində olan anlaşılmaqlıq çox güman ki, Ali Məhkəmənin Plenum üzvlərinin də diqqətini cəlb etmişdir. Görünür elə bu səbəbdən də Plenum yuxarıda adı çəkilən qərarının

elə birinci bəndində qeyd etmişdir ki, “cəzaçəkmə müəssisəsinin mənfi mülahizəsi özlüyündə müraciətin rədd olunması üçün şərtsiz əsas deyildir. Məhkəmələr cəzaçəkmə müəssisəsinin mülahizəsinin mənfi və ya müsbət olmasından asılı olmayaraq mülahizənin əsaslılığını məhkumun şəxsi işi, proses iştirakçılarının izahatları və digər sənədlərlə əlaqəli araşdırmalı və nəticəsindən asılı olaraq qərar qəbul etməlidirlər”. Qısa, aydın və məntiqli izah!

Hər halda hesab edirik ki, CPM-nin 513.1-ci maddəsinin mətni indi olduğu kimi qala bilməz. Həmin maddənin təkmilləşdirilməsi istiqamətində işlər görülməlidir. Bunun üçün Ali Məhkəmə özünün qanunvericilik təşəbbüsü hüququndan istifadə edərək Milli Məclisə müvafiq qanun layihəsi təqdim etməlidir. Konstitusiyaya məhkəməsi də konkret işlərə baxan məhkəmələrin sorğuları əsasında 513.1-ci maddəyə şərh, qanunverici orqana isə həmin maddəyə düzəliş edilməsi barədə tövsiyə verə bilər.

Qanunverici orqan yuxarıda qeyd olunduğu kimi məhkumun cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilməsi üçün cəmi iki şərt müəyyən etmişdir. Birincisi, məhkum ona təyin olunmuş cəzanın CM-nin 76.3-cü maddəsi ilə müəyyən edilən hissəsini mütləq çəkib qurtarmalıdır. İkincisi, məhkəmə bu şəxsin islah olunmaq üçün cəzanın qalan hissəsini çəkməsinə lüzüm olmaması qənaətinə gəlməlidir. Axırıncı halda məhkəmə CCM mülahizəsinin məzmunundan, onun məhkəmədəki nümayəndəsinin mövqeyindən asılı olmayaraq, özünün daxili inamı və hüquq düşüncəsi ilə müraciətin təmin olunub-olunmaması barədə qərar çıxarmağa borcludur.

Yuxarıda qeyd etdik ki, məhkumun cəza çəkdiyi dövrdə müəssisənin daxili intizam qaydalarını pozması, yaxud digər hüquqa zidd hərəkətlərə yol verməsi səbəbindən tənbehə məruz qalması müraciətin rədd olunması əsaslarından biridir. Lakin məhkumun üzərində hələ qüvvədə olan intizam tənbehi olması faktının özü də bütün hallarda müraciətin rədd edilməsinə gətirib çıxarmamalıdır. Məhkəmə inzibati xətanın xarakteri, baş verməsinin səbəb və şəraiti, ərizəçinin səmimi peşmançılığı, səhhətinin pisləşməsi ilə bağlı məlumatları, habelə məsuliyyəti yüngülləşdirən digər diqqətəlayiq cəhətləri nəzərə alaraq müraciəti təmin də edə bilər.

Qeyd olunduğu kimi cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmə zamanı şəxs tamamilə və ya qismən əlavə cəzadan da azad oluna bilər. Həmçinin cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmə tətbiq edərək məhkəmə şəxsin üzərinə CM-nin 70.5-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş və cəzanın şərti hesab olunması müddətində onun tərəfindən icra edilməli olan vəzifələr (nəzarəti həyata keçirən orqanlara məlumat vermədən yaşayış, təhsil və iş yerini dəyişməmək, müəyyən yerlərə getməmək, alkoqolizmdən, narkomaniyadan, toksikomoniya və ya zöhrəvi xəstəliklərdən müalicə kursu keçmək, ailəsinə maddi yardım göstərmək və sair) də qoya bilər. Lakin nəzərdən keçirdiyimiz məhkəmə qərarlarında cəzadan şərti azad olunanlar barəsində qanunun bu normalarının tətbiq olunması hallarına təsadüf etmədik.

Məhkəmə qərarlarının öyrənilməsi göstərdi ki, cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilmək barədə ərizə və vəsatətlərə baxılarkən məhkəmələr tərəfindən müvafiq qanun normalarına, habelə həmin normaların düzgün tətbiqi ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 8/X-10-cu il tarixli qərarının tələblərinə heç də həmişə əməl edilmir. Fikrimizi əsaslandırmaq üçün yazı müəllifinin fikrincə ciddi qanun pozuntularına yol verilmiş, cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilmə barədəki bir materialın baxılma tarixçəsinə nəzər yetirək.

Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 12/VI-08-ci tarixli hökmünə əsasən AR CM-nin 206.3.2 və 234.4.1-ci maddələri ilə cinayətlərin məcmusu qaydasında 15 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş və AR Ədliyyə Nazirliyinin 6 №-li cəzaçəkmə müəssisəsində cəzasını çəkən Fikrət Kərimov (ad və soyad şərtidir) 2020-ci ilin may ayında Bakı şəhəri, Nizami rayon məhkəməsinə müraciət edərək cəzasının qalan hissəsini çəkməkdən şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilməsini xahiş etmişdir. F.Kərimovun hazırda 55 yaşı var, ilk dəfə məhkum olunmuş şəxsdir, ali təhsillidir, I qrup əlidir (bir ayağı dibindən yoxdur), himayəsində 5 nəfərlik ailəsi, o cümlədən yaşı 90-nı keçmiş atası vardır. F.Kərimova hökmə təyin olunan 15 illik azadlıqdan məhrumetmə cəzasının son həddi 16/I-23-cü ildə tamam olur.

F.Kərimova təqsirli bilindiği CM-nin 206.3 və 234.4-cü maddələri ilə nəzərdə tutulan əməllərin hər ikisi təsnifatına görə (CM-nin 15-ci maddəsi) ağır cinayətlər kateqoriyasına aiddir. CM-nin 76.3.1-1-ci maddəsinə əsasən əriçəsi Kərimov ona təyin olunan cəza müddətinin ən azı üçdə iki hissəsini çəkəndən sonra şərti olaraq vaxtından əvvəl azad olunma xahişi ilə məhkəməyə müraciət etmək hüququna malik olmuşdur. Kərimov 16/I-08-ci ildən həbsə alındığından cəzasının 2/3 hissəsi (on ili) 16/I-18-ci ildə bitmişdir. Buna baxmayaraq Kərimov yalnız 2020-ci ilin may ayında, yəni vaxtından əvvəl azad olunma

hüququ yaranandan 2 il 4 ay sonra məhkəməyə müraciət etmişdir. Məhkəmələrin 30/VI-20-ci iltarixli qərarı ilə müraciət təmin edilməmişdir.

Qərardan görünür ki, məhkəmə F.Kərimovun ərizəsini rədd edərək məhz CCM-nin mülahizəsini əsas götürmüşdür. Mülahizə isə mahiyyət etibarilə əsasən müsbət yönümlüdür. Orada qeyd olunur ki, Kərimov 23.VII-08-ci ildə cəza çəkmək üçün CCM-nə daxil olmuş, ona daxili intizam qaydaları izah olunmuş, islah prosesi ilə bağlı zəruri tövsiyələr verilmiş, ardıcıl olaraq fərdi tərbiyəvi söhbət aparılmışdır. O, məhbus yoldaşları ilə ünsiyyət saxlayır, müəssisə əməkdaşlarına qarşı davranışı normaldır. Sanitariya-gigiyena qaydalarına əməl edir, yataq yerini təmiz saxlayır, asudə vaxtlarını kitab oxumaqla, televiziya verilişlərinə tamaşa etməklə keçirir, ailə üzvləri ilə əlaqə saxlayır. Məhkum Kərimovun davranışını, əməyə münasibətini, dəstədə və müəssisədə keçirilən tədbirlərdə iştirak etməsini nəzərə alaraq müəssisə rəhbərliyi tərəfindən onun barəsində 3 dəfə, yəni 15/XI-10-cu ildə, 30/III-11-ci ildə və 7/XI-17-ci ildə “təşəkkür” növündə həvəsləndirici tədbir tətbiq olunmuşdur.

Mülahizədə eyni zamanda qeyd olunur ki, 23.08.2008-ci ildə CCM-ə gətirilən F.Kərimova daxili intizam qaydalarının başa salınmasına, hüquq və vəzifələri, birgə yaşayış qaydaları izah edilməsinə, islah prosesi ilə bağlı zəruri tövsiyələr verilməsinə, islah prosesini sürətləndirmək məqsədilə onunla mütəmadi olaraq profilaktiki söhbətlər aparılmasına baxmayaraq o, aparılmış söhbətlərdən nəticə çıxarmamış və bunun nəticəsi olaraq barəsində 24.07.2008-ci ildə “xəbərdarlıq” növündə tənbeh tədbiri görülmüşdür. Mülahizədə, həmçinin, F.Kərimovun müəssisədə keçirilən tədbirlərdə passiv iştirak etməsi, özfəaliyyət təşkilatlarının üzvi olmaması, təqsirini qismən etiraf etməsi vaxtından əvvəl cəzadan azad edilməyə mane olan hallar kimi göstərilmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsinin qərarından məhkumun və onun müdafiəçisinin verdiyi şikayətlər isə Bakı Apelyasiya Məhkəməsinin 27.08.2020-ci tarixli qərarı ilə təmin edilməmiş, aşağı məhkəmənin qərarı qüvvədə saxlanılmışdır. Apelyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarından müdafiə tərəfinin verdiyi kassasiya şikayəti isə Ali Məhkəmənin 17.02.2021-ci il tarixli qərarı ilə qismən təmin olunmuşdur. Ali Məhkəmə apelyasiya məhkəməsinin qərarını iş üzrə ətraflı araşdırmalar aparılmaması motivi ilə ləğv etmiş, CCM-nin mülahizəsindəki ziddiyyətlərin aradan qaldırılması və sair barədə göstərişlər vermişdir. İkinci dəfə isə baxan Bakı Apelyasiya Məhkəməsi bu dəfə də işdəki ziddiyyətlərin aradan qaldırılması üçün heç bir əlavə araşdırma aparmadan özünün 18.06.2021-ci il tarixli qərarı ilə birinci instansiya məhkəməsinin qərarını qüvvədə saxlamışdır. Apelyasiya məhkəməsinin bu qərarından da yəqin ki, kassasiya şikayəti verilmişdir.

Haqqında söhbət gedən iş üzrə məhkəmə qərarları nəzərdən keçirilərkən birinci və apelyasiya instansiya məhkəmələrinin açıq-aşkar F.Kərimov barəsində qeyri-obyektiv mövqe nümayiş etdirmələri nəzərə çarpır. Qeyd olunduğu kimi ərizəçinin xahişi rədd olunarkən hər üç məhkəmə yalnız CCM rəhbərliyi tərəfindən verilən mülahizədəki məlumatlara əsaslanmışlar. Qeyd olunduğu kimi mülahizədəki məlumatların böyük əksəriyyəti Kərimovu müsbət tərəfdən xarakterizə edən məlumatlardır. Həmin məhkəmələr isə bu məlumatlara tam etinasızlıq göstərərək onun bir dəfə tənbehə məruz qalması, özfəaliyyət təşkilatının üzvü olmaması kimi məlumatları xüsusi olaraq qabartmış, bəzən isə təhrif etmişlər. Məsələn, apelyasiya instansiyası məhkəməsi özünün 27.08.2020-ci il tarixli qərarında F.Kərimovun ərizəsinin təmin edilməli olmadığını əsaslandırmaq üçün guya birinci instansiya məhkəməsinin qərarından sitatlar gətirmişdir. Məsələn, apelyasiya məhkəməsi rayon məhkəməsinin qərarından belə bir sitat gətirmişdir ki, “məhkəmə F.Kərimovun islah edilməsi bir qayda olaraq cəzanın icra qaydalarına əməl edilməsi ilə deyil, həmçinin ictimai-faydalı əməklə məşğul olmağa səy göstərməsi və öz təhsil səviyyəsini artırması arzusunda olması ilə sübut etməlidir. Məhkumda isə qanunlara itaət, insana, cəmiyyətə, əməyə, birgə yaşayış qaydalarına hörmət və ehtiram hissi formalaşmamışdır. Belə olan halda isə onu cəzanın çəkilməmiş hissəsindən şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etməklə cəmiyyətlə və müxtəlif insanlarla daha sıx və sərbəst təmasda olması üçün şərait yaratmaq olmaz”. Halbuki birinci instansiya məhkəməsinin qərarında buna oxşar əsaslandırma yoxdur. Həmin cümlədə göstərilən mülahizələr təhqiramiz olması ilə yanaşı həqiqəti də əks etdirmir. Aydın deyildir ki, ali təhsilə malik olan F.Kərimov cəzaçəkmə müəssisəsində daha yüksək hansı təhsil səviyyəsinə çatmağa cəhd göstərməliymiş? Birinci qrup əlil olan Kərimova cəzaçəkmə müəssisəsində hansı ictimai faydalı işi görmək təklif olunmuş və o, bu təklifdən imtina etmişdir?

Rayon və apelyasiya məhkəmə qərarlarının hər üçündə Kərimovun özfəaliyyət təşkilatlarının üzvü olmaması ona irad tutulur. Məlum olduğu kimi, özfəaliyyət təşkilatının üzvü olmaq yalnız könüllülük

prinsipi üzrə həyata keçirilə bilər. Həm də özfəaliyyət dedikdə bir qayda olaraq rəqs və musiqi ifaçılığı başa düşülür və burada şəxsin istedadı əsas rol oynayır. Bir ayağı, eləcə də mahnı ifaçılığı üçün müvafiq səsi olmayan Kərimov hansı əsasla özfəaliyyət kollektivlərində fəallıq göstərməliymiş. Məhkəmələr isə bu məsələlərə əhəmiyyət vermədən CCM-nin mülahizəsindəki iradları aksioma kimi qəbul etmişlər.

CCM-nin F.Kərimov barəsində verdiyi mülahizənin bir yerində onun əməyə yaxşı münasibəti, müəssisədə keçirdiyi tədbirlərdə iştirak etməsi göstərildiyi halda, digər yerində müəssisədə keçirilən tədbirlərdə passiv iştirak etməsi, özfəaliyyət təşkilatının üzvü olmaması qeyd olunur. Ali Məhkəmə özünün 17.02.2021-ci il tarixli qərarında bu ziddiyyətlərin araşdırılması barədə aşağı instansiya məhkəməsinə göstəriş verdiyi halda ikinci dəfə isə baxan Bakı Apelyasiya Məhkəməsi nəinki Ali Məhkəmənin qərarında göstərdiyi ziddiyyətləri araşdırmamış, hətta CCM-nin nümayəndəsinin məhkəmədə iştirakını belə təmin etməmişdir.

Nəhayət, F.Kərimovun cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilməsinə mane olmuş 24.07.2008-ci il tarixli “xəbərdarlıq” növündə tənbeh tədbiri barədə.

Məhkəmə qərarlarından görünür ki, F.Kərimov hökmlə təyin olunan azadlıqdan məhrumetmə növündə cəzasını çəkmək üçün 23.07.2008-ci ildə 6Nə-li cəzaçəkmə müəssisəsinə gətirilmişdir. Müəssisəyə gəldiyi ilk günlərdən (diqqət yetirmək- gündən yox, günlərdən) ona müəssisənin daxili intizam qaydaları, hüquq və vəzifələri izah edilmiş, tövsiyələr verilmişdir. Kazımov onunla mütəmadi olaraq profilaktiki söhbətlər aparılmasına baxmayaraq müsbət nəticə çıxarmamış, bu səbəbdən də haqqında 24.07.2008-ci ildə, yəni müəssisəyə daxil olmasının ikinci günü, “xəbərdarlıq” növündə intizam tənbeh tədbiri görülmüşdür. Birinci və apelyasiya instansiya məhkəmələrinin heç biri görünür yuxarıda sadalanan tarixlərə diqqət yetirməmişlər. Diqqət yetirsəydilər mütləq onlarda belə bir sual yarana bilərdi ki, əvvəllər məhbus həyatı yaşamamış, cəzaçəkmə müəssisəsinə daxil olan vaxtdan qayğısı yalnız yataq yerini yadda saxlamaqdan ibarət olan, birinci qrup əlil F.Kərimov elə müəssisəyə daxil olan gün hansı ciddi xətalər törətmişdir ki, müəssisə rəhbərliyi məhbus həyatının elə birinci günündə dəfələrlə onunla profilaktik söhbətlər aparmış, bu söhbətlərin müsbət nəticə verməməsi səbəbindən ərizəçi həmin tənbeh tədbirinə məruz qalmışdır. Mülahizədəki bu absurd məlumat mütləq məhkəmələrin diqqətini cəlb etməli və məhkəmələr bu tənbeh tədbirinin həqiqiliyi barədə araşdırma aparmalıydılar. Heç olmazsa məhkəmə iclasının gedişində Kərimovdan müəssisəyə gəldiyi gün orada hansı hadisə törətməsi, barəsində intizam tənbeh tədbiri edilməsindən xəbəri olub-olmaması barədə sorğu-sual etməliydilər. Birinci və apelyasiya instansiya məhkəmələri belə mühüm məsələyə əhəmiyyət verməmişlər.

Ümumiyyətlə, mülahizənin mətni təhlil edilərkən belə nəticəyə gəlmək olar ki, F.Kərimov barəsində tətbiq olunan 24.07.2008-ci il tarixli tənbeh tədbiri uydurmadır və necə deyirlər ilk gündən məhkumun “gözünün odunu almaq” məqsədi daşıyır. Çox güman ki, o vaxtkı müəssisə rəhbərliyi başqa məhbuslar barədə də belə “profilaktik” tədbirlər görmüşdür.

İndi də təsəvvür edək ki, F.Kərimov 24.07.2008-ci il tarixdə elə qanunu əsaslarla intizam tənbehinə məruz qalmışdır. Axı hamıya məlum olduğu kimi, intizam, inzibati tənbeh tədbirlərinin hamısının qüvvədə olma müddəti vardır və qanunla müəyyən olunan müddətdən sonra onlar hüquqi qüvvəsini itirir. Məsələn, Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsinin 190.1-ci, İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 35-ci, Cəzaların İcrası Məcəlləsinin 109.5-ci maddələrinə görə həmin məcəllələrin normalarına əsasən görülmüş intizam və ya inzibati tənbeh tədbirlərinin qüvvədə olma müddəti cəmi bir ildir. Məsələn, CİM-nin 109.5-ci maddəsində qeyd edilir ki, tənbeh tədbiri verildiyi gündən bir il ərzində məhkuma yeni tənbeh tədbiri tətbiq edilməzsə, o tənbeh olunmayan sayılır. Yəni tənbeh tədbirinin verilməsi müddətindən bir il keçmişsə və bu müddət yeni tənbeh tədbiri ilə kəsilməmişsə öz hüququ qüvvəsini itirir və şəxs əvvəllər tənbeh almamış şəxs hesab olunur.

CCM-nin məhkəməyə təqdim etdiyi mülahizədən görünür ki, F.Kərimov barəsində tənbeh tədbirinin qanuniliyi qəbul edilsə belə o, 24.07.2008-ci ildə tətbiq olunduğundan tənbehin qüvvədə olma müddəti 24.07.2009-cu ildə bitmişdir. CCM-nin təqdim etdiyi mülahizədən də görünür ki, həmin tarixdən sonra Kərimov intizam tənbehinə məruz qalmamışdır. Əksinə, həmin dövrdə Kərimov barəsində 3 dəfə həvəsləndirmə tədbirləri görülmüşdür. Deməli, hər bir halda məhkəmələrdə isə baxılarkən Kərimov intizam tənbehini olmayan şəxs hesab olunmalı idi. Çünki 24.07.2008-ci ildə verilmiş intizam tənbeh tədbirinin işə baxılarkən heç bir hüquqi qüvvəsi olmamışdır.

Qanunlarda intizam tənbehinin qüvvədə olması müddəti barədə belə normanın olması hüquqsünaş olmayan vətəndaşların bir çoxuna məlumdur. Bununla əlaqədar bizi bir sual maraqlandırır. Doğrudanmı



haqqında söhbət gedən sadə bir işin baxılmasında iştirak etmiş 7 nəfər birinci və apelyasiya instansiyası məhkəməsi hakimlərinin heç birinin bu sadə qanun normasından xəbərləri yoxdur? Xəbərsizdirlərsə çox pis. Xəbərdar olduqları halda bilə-bilə qanuna zidd qərar qəbul edilibsə... Bu, artıq sözün bitdiyi yerdir.

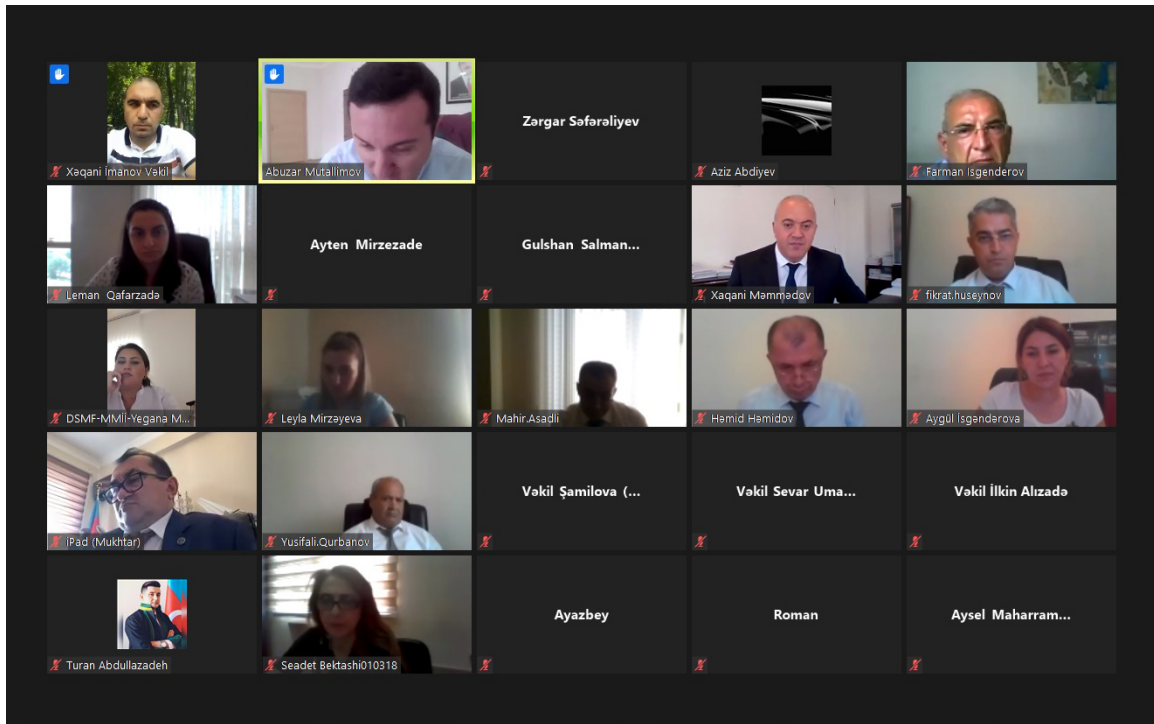
P.S. Hazırkı yazı redaksiyaya göndərilməmişdən kassasiya instansiyası məhkəməsinin iş üzrə sonuncu dəfə hansı məzmununda qərar qəbul etməsi ilə maraqlanmalı olduq. Məlum oldu ki, apelyasiya məhkəməsinin 18.06.2021-ci il tarixli qərarından müdafiə tərəfi, ümumiyyətlə kassasiya şikayəti verməmişdir. Məhkum F.Kərimov bu hərəkətini cəza çəkdiyi müəssisədən bir neçə dəfə istintaq təcridxanasına və məhkəmələrə etap olunarkən fiziki qüsuru olması səbəbindən əziyyət çəkməsi ilə izah etmişdir.





BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏR, GÖRÜŞLƏR VƏ QƏBULLAR

Azərbaycan Respublikasında inzibati məhkəmələrin yaradılmasının 10 illiyinə həsr olunmuş inzibati məhkəmə icraatının aktual problemlərinə dair məsələlərin növbəti müzakirəsi keçirilmişdir.

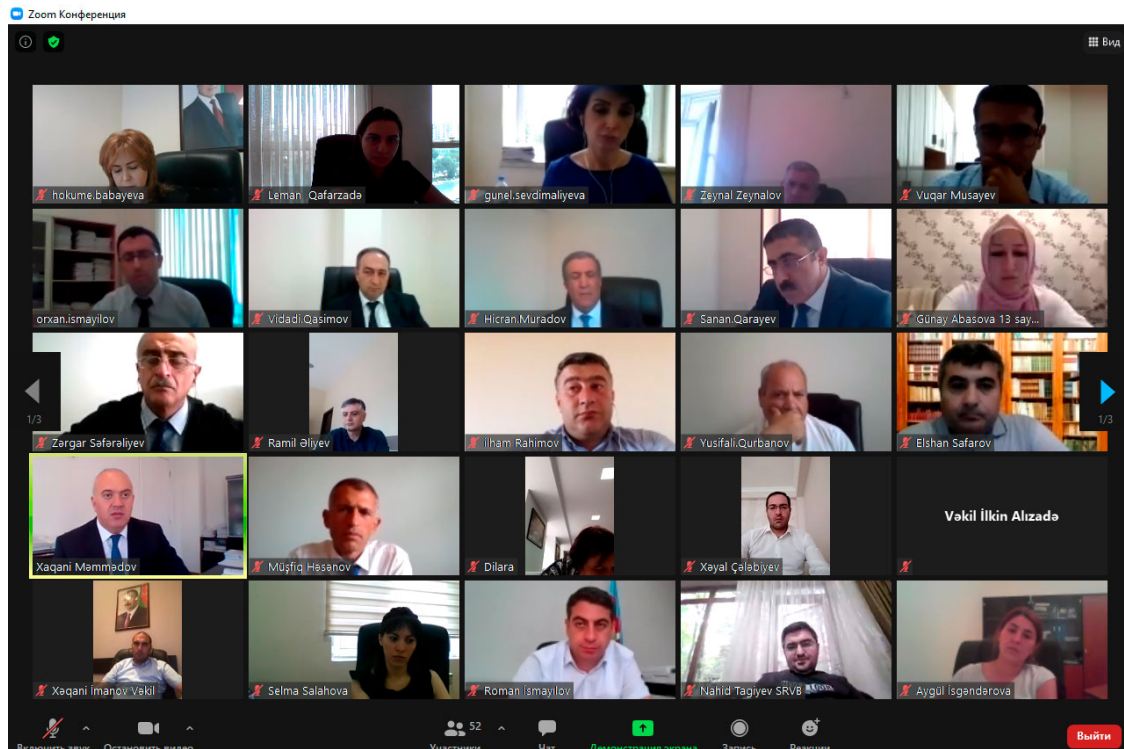


02 iyul 2021-ci il tarixində Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi ilə Vəkillər Kollegiyası tərəfindən həyata keçirilən birgə əməkdaşlıq çərçivəsində Azərbaycan Respublikasında inzibati məhkəmələrin yaradılmasının 10 illiyinə həsr olunmuş inzibati məhkəmə icraatının aktual problemlərinə dair məsələlərin hakimlərin və vəkillərin iştirakı ilə videokonfrans formatında növbəti müzakirəsi keçirilmişdir.

Tədbirdə “İnzibati məhkəmə icraatında iddianın mümkünlüyü” mövzusu üzrə Ali Məhkəmənin İnzibati Kollegiyasının sədri Xəqani Məmmədov və Vəkillər Kollegiyasının üzvü Muxtar Mustafayev təqdimatla çıxış etmişlər. Daha sonra inzibati icraatda məhkəmə aidiyyəti, mümkünlük şərtləri, müxtəlif iddia növləri üzrə iddianın xüsusi mümkünlük şərtləri, dəyişdirilmiş iddiaların mümkünlüyü məsələsi ilə bağlı ətraflı fikir mübadiləsi və müzakirələr aparılmışdır.



Azərbaycan Respublikasında inzibati məhkəmələrin yaradılmasının 10 illiyinə həsr olunmuş inzibati məhkəmə icraatının aktual problemlərinə dair məsələlərin növbəti sonuncu müzakirəsi keçirilmişdir



09 iyul 2021-ci il tarixində Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi ilə Vəkillər Kollegiyası tərəfindən həyata keçirilən birgə əməkdaşlıq çərçivəsində Azərbaycan Respublikasında inzibati məhkəmələrin yaradılmasının 10 illiyinə həsr olunmuş inzibati məhkəmə icraatının aktual problemlərinə dair məsələlərin hakimlərin və vəkillərin iştirakı ilə videokonfrans formatında növbəti sonuncu müzakirəsi keçirilmişdir.

Tədbirdə “Məhkəmənin yardımətmə vəzifəsi və proses iştirakçılarının dinlənilmə hüququ” mövzusu üzrə Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati Kollegiyasının sədri Hükümə Babayevə və Vəkillər Kollegiyasının üzvü Gülşən Salmanova təqdimatla çıxış etmişlər. Daha sonra inzibati icraatda məhkəmənin yardımətmə vəzifəsinin məzmunu, həyata keçirilmə formaları və həddləri, dinləmə hüququnun mahiyyəti və həyata keçirilmə üsulları, yazılı icraatda dinlənilmə hüququ və s. məsələlərlə bağlı müzakirələr aparılmışdır.



Türkiyə Ədliyyə Akademiyasının rəhbəri Ali Məhkəmədə olmuşdur.



2021-ci il iyulun 6-da ölkəmizdə səfərdə olan Türkiyə Ədliyyə Akademiyasının rəhbəri Muhittin Özdemirin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşdür.

Nümayəndə heyətini Azərbaycanda salamlamaqdan məmnun olduğunu bildirən Ali Məhkəmənin sədri Qələbə ilə başa çatan 44 günlük Vətən müharibəsində ölkəmizə göstərdiyi siyasi və mənəvi dəstəyə görə çox hörmətli Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğana və qardaş Türkiyə xalqına dərin təşəkkürünü ifadə etmişdir. Ali Məhkəmənin sədri ölkələrimiz arasında yüksək səviyyəli çoxtərəfli əməkdaşlığın mövcud olduğunu vurğulamışdır.

Bir millət, iki dövlət arasında yüksələn xətlə inkişaf edən strateji münasibətlərin müttəfiqlik səviyyəsinə qaldırıldığını qeyd edən Ali Məhkəmənin sədri bu ilin iyun ayında imzalanmış Şuşa Bəyannaməsini ölkələrimizin diplomatiya tarixinin ən mühüm sənədlərindən biri kimi dəyərləndirmişdir.

Görüşdə Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycanın məhkəmə sistemi, Ali Məhkəmənin strukturu və fəaliyyət dairəsi barədə məlumat vermişdir.

Ali Məhkəmənin sədri son illər respublikamızda məhkəmə hüquq sisteminin təkmilləşdirilməsi və müasirləşdirilməsi istiqamətində həyata keçirilən tədbirlərdən, eləcə də ədalət mühakiməsini həyata keçirmək, qanunun aliliyini təmin etmək məqsədi ilə Ali Məhkəmənin qarşısında duran vəzifələrdən danışmışdır. Hakim vəzifəsinə seçim prosedurlarının müasir standartlara uyğunlaşdırılmasını, Azərbaycanın hakim korpusunun formalaşmasında Türkiyə Ədliyyə Akademiyasının xidmətini xüsusi qeyd etmişdir.

Türkiyə Ədliyyə Akademiyasının rəhbəri Muhittin Özdemir səmimi görüşə görə təşəkkürünü bildirərək Vətən müharibəsində qazanılan möhtəşəm Zəfər münasibətilə təbriklərini çatdırmış, şəhidlərimizə rəhmət, qazılarımıza şəfa və cansağlığı diləmiş, Azərbaycan xalqına bundan sonra sülh və əmin-amanlıq arzulamışdır.

Nümayəndə heyətinin rəhbəri ölkəmizin müasir tələblərə cavab verən qanunvericilik bazasını və məhkəmə-hüquq sistemində aparılan islahatları yüksək qiymətləndirmişdir. O, həmçinin iki ölkə arasında məhkəmə-hüquq sahəsində qarşılıqlı əlaqələrin daha da genişləndirilməsinin vacibliyini və buna əminliyini nəzərə çatdırmışdır.

Görüşdə qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Türkiyə nümayəndə heyətinin üzvləri Ali Məhkəmənin inzibati binası ilə tanış olmuş, Məhkəmə tarixi muzeyinə baxmışlar.

Təlim kursunu uğurla bitirmiş vəkillərə Avropa Şurasının HELP Tədris Proqramının sertifikatları təqdim edilmişdir.

Avropa Şurasının HELP Tədris Proqramı üzrə “İnsan Hüquqlarına dair Avropa Konvensiyasına və Avropa Məhkəməsinə giriş” mövzusunda təlim kursu Avropa Şurası, Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi və Vəkillər Kollegiyası tərəfindən birgə təşkil edilmiş və həyata keçirilmişdir.

Onlayn formatda keçirilmiş təlim kursu 28 aprel 2021-ci il tarixdən 4 iyul 2021-ci il tarixədək davam etmiş, təlimi Ali Məhkəmənin hakimi İlkin Rəcəbov və Vəkillər Kollegiyasının üzvü Sadiq Bağirov aparmışlar. 38 vəkilin qoşulduğu kursun proqramı aşağıda qeyd edilən 3 əsas mövzudan ibarət olmuşdur:

- **İnsan hüquqları və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında Konvensiya;**
- **İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi;**
- **İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi qərarlarının İcrası.**

Hər bir mövzu altında kurs iştirakçılarının interaktiv təlim keçirilmiş, onlara Avropa Məhkəməsinin iş fəaliyyətinin təşkili, Azərbaycan Respublikasının Avropa Məhkəməsi ilə əlaqələri, Avropa Konvensiyasının təməl prinsipləri, onun ölkəmizdə tətbiqi, Azərbaycanla bağlı qəbul edilmiş qərarların icrası ilə bağlı əlavə materiallar təqdim edilmişdir. Hər bir mövzu ilə bağlı ayrı-ayrılıqda kazus və ya test üsulu ilə aralıq qiymətləndirmə aparılmışdır. Yekun olaraq, iştirakçılar kurs proqramı üzrə ümumi geniş testə cəlb edilmiş, nəticədə 24 iştirakçı lazımı keçid ballarını toplayaraq, kursu uğurla bitirmişlər.

12 iyul 2021-ci il tarixdə Vəkillər Kollegiyasının Hüquqi yardım və Tədris Mərkəzində Avropa Şurasının Bakı Ofisinin müdiri Zoltan Hernyesin iştirakı ilə keçirilmiş mərasimdə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Sədrinin müavini Çingiz Əsgərov və Vəkillər Kollegiyasının sədri Anar Bağirov kursu uğurla bitirmiş vəkillərə Avropa Şurasının HELP Tədris Proqramının müvafiq sertifikatlarını təqdim etmişlər.



Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin əməkdaşı “Yüksəliş” müsabiqəsinin qalibləri arasında yer almışdır.



“Yüksəliş” müsabiqəsi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 2019-cu il 26 iyul tarixli Sərəncamı ilə intellektual səviyyəsi və idarəçilik bacarıqları yüksək olan perspektiv rəhbər şəxslərin müəyyənləşdirilməsini, dəstəklənməsini və ölkədə kadr ehtiyatı bankının yaradılmasını təmin etmək məqsədilə təsis olunmuşdur.

“Yüksəliş” müsabiqəsi 21-51 yaşlı, ikiillik idarəçilik təcrübəsi olan, ali təhsilli Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarını əhatə edir. Müsabiqə beş mərhələdən - qeydiyyat, onlayn seçim, əyani, yarımfinal və finaldan ibarətdir. Bir neçə mərhələ üzrə keçirilmiş “Yüksəliş” müsabiqəsində ümumilikdə 11 760 nəfər iştirak edib, final mərhələsinə keçən 112 nəfərdən müsabiqənin sonunda 27 nəfər qalib seçilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin hakim köməkçisi Qafarzadə Ləman İsbəndiyar qızı da “Yüksəliş” müsabiqəsinin qalibləri arasında yer alıb. Ləman Qafarzadə 2008-2012-ci illərdə Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq Fakültəsində bakalavr, 2012-2013-cü illərdə isə Böyük Britaniyanın Qlazqo Universitetində magistr təhsili almış, 2017-ci ildən isə Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq Fakültəsinin dissertantıdır. 2014-cü ildə iş fəaliyyətinə öz şirkətini təsis etməklə başlamış, 2016-cı ilin sentyabr ayından Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq Fakültəsində müəllim, 2017-ci ildən isə Ali Məhkəmədə hakim köməkçisi kimi çalışır.

Müsabiqənin şərtlərinə əsasən, qaliblərin adları kadr ehtiyatı bankına daxil edilməklə yanaşı, onlar idarəçi rəhbərlər tərəfindən birillik fərdi inkişaf planı və hər biri 20 min manat məbləğində özünüinkişaf qrantı əldə edəcək.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayev “Yüksəliş” müsabiqəsində qalib gəlmiş Ləman Qafarzadə ilə görüşərək, yüksək nəticə göstərdiyi və mükafata layiq görüldüyü münasibətilə onu təbrik etmiş, gələcək fəaliyyətində ona uğurlar arzulamışdır.



İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin “Çıraqov və digərləri Ermənistana qarşı” işi üzrə 2015-ci ildə qəbul etdiyi qərara əsasən zərərçəkmiş kimi tanınan məcburi köçkünlər avqustun 3-də doğma Laçın rayonuna səfər ediblər.



İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin “Çıraqov və digərləri Ermənistana qarşı” işi üzrə 2015-ci ildə qəbul etdiyi qərara əsasən zərərçəkmiş kimi tanınan məcburi köçkünlər avqustun 3-də doğma Laçın rayonuna səfər ediblər.

Səfər zamanı həmin məcburi köçkünləri Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədr müavini Çingiz Əsgərov müşayiət edib.

Qeyd edək ki, İnsan Hüquqları üzrə Avropa Konvensiyasının Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları Elxan Çıraqov, Adışirin Çıraqov, Ramiz Cəbrayilov, Akif Həsənov, Fəxrəddin Paşayev və Qaraca Cəbrayilovun 2005-ci il 6 aprel tarixli iddiaları üzrə 2015-ci il iyunun 16-da qəbul etdiyi qərarla “İnsan hüquqları və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında Avropa

Konvensiyası”nın 8-ci, 13-cü və 14-cü maddələrinin və Konvensiyaya dair 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinin pozulduğu əksini tapıb. Lakin qərarın qəbulundan altı ildən çox vaxt keçməsinə baxmayaraq, Ermənistan üzərinə qoyulan öhdəlikləri yerinə yetirmir, zərərçəkmiş kimi tanınan altı nəfər Azərbaycan vətəndaşına vurduğu mənəvi və maddi ziyanı görə təzminat ödəmir. Həmçinin qərara əsasən, cavabdeh dövlət azərbaycanlı qaçqınların və məcburi köçkünlərin hüquqlarının bərpası üçün xüsusi mexanizm yaratmalı olsa da, bu məsələ də Ermənistan tərəfindən icra olunmamaqdadır.

Precedent xarakteri daşıyan bu aparıcı iş üzrə İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin qərarı beynəlxalq məhkəmə orqanının azərbaycanlı məcburi köçkünlərin işğal olunmuş ərazilərdəki mülkiyyət hüququnun pozulmasını tanıyan, işğal faktını təsdiq edən ilk və hələ ki yeganə sənədidir.

Ali Məhkəmənin sədr müavini Çingiz Əsgərov bununla bağlı AZƏRTAC-a müsahibəsində deyib: “Bu gün biz Azərbaycanın Vətən müharibəsindəki şanlı qələbəsi nəticəsində işğaldan azad edilmiş Laçın rayonuna gəlmişik. Səfərimiz bu rayondan olan məcburi köçkünlərin doğma yurdlarına qayıtması üçün işlərə başlanmasının işarəsidir. Məlumdur ki, Avropa Məhkəməsinin qərarı ilə Laçın rayonunun altı sakininin insan hüquqlarının Ermənistan tərəfindən pozulması əksini tapıb. Bu gün birlikdə gəldiyimiz sakinlər həmin qərarla zərərçəkmiş kimi tanınan şəxslər - Çıraqlı, Kamallı və Ağbulaq kəndlərindən olan məcburi köçkünlərdir. Biz həmin şəxslərin doğma evlərinə, daha dəqiq desək, evlərinin qalıqlarına baş çəkməyə gəlmişik. Bununla da Avropa Məhkəməsinin məlum qərarının tərəfimizdən icrası üçün tədbirlərin görülməsi zəruriliyini göstərmək istəyirik”.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin məlum qərarının tələblərinin Ermənistan tərəfindən hələ də icra olunmadığını xüsusi qeyd edən Çingiz Əsgərov bildirib: “Həmin qərarla Ermənistan dövləti üzərinə bir sıra öhdəliklər qoyulub. Qərara əsasən, Ermənistan həmin sakinlərə Avropa Məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilən təzminat ödəməlidir. Lakin qərarın qəbulundan altı il keçməsinə baxmayaraq, bu təzminat hələ də ödənilməyib. Bundan əlavə, qərara əsasən, Azərbaycanın bütün məcburi köçkün və qaçqınlarının pozulmuş hüquqlarının bərpası ilə bağlı müraciət etmələri üçün mexanizmin yaradılması barədə də Ermənistan dövləti üzərində öhdəlik müəyyən edilib. Ancaq qərarın qəbulundan ötən müddətdə bu öhdəlik də Ermənistan tərəfindən yerinə yetirilməyib. Biz səfərimizlə göstəririk ki, bu məsələ Azərbaycan dövlətinin diqqətindədir. Bütün istiqamətlərdə hücum siyasəti həyata keçirən Azərbaycan dövləti bu məsələdə də beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətini cəlb edəcək və öz məqsədlərinə nail olacaq”.

Səfərdə iştirak edən laçınlı məcburi köçkünlər otuzillik Vətən həsrətindən sonra doğma yurdlarına qayıtmaqdan sonsuz sevinc duyduqlarını bildiriblər.

Avropa Məhkəməsinin qərarında zərərçəkmiş kimi tanınan Laçın rayon sakini Adışirin Çıraqov öz təəssüratlarını AZƏRTAC-ın müxbiri ilə bölüşərək deyib: “Doğma torpağımıza qovuşmağın yaratdığı sevinc hissini necə ifadə edəcəyimi bilmirəm. Laçını tərk etməyə məcbur qaldığımız ilk gündən daim mübarizə aparmışıq. İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin “Çıraqov və digərləri Ermənistanla qarşı” işi üzrə qərarı çoxlarına məlumdur. Həmin işlə bağlı məhkəmə insan haqları, torpaq və əmlak məsələlərinə dair üç iddiamıza baxıb və 2015-ci ildə xeyrimizə qərar qəbul edib. Biz Ermənistanı üzərinə qoyulan öhdəliyi yerinə yetirməyə çağırırıq. İddialarımız təmin olunana qədər mübarizəmizi davam etdirəcəyik”.

Laçın rayonundan olan digər sakin Elxan Çıraqov doğma yurduna Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə rəşadətli Azərbaycan Ordusunun şanlı qələbəsi nəticəsində qayıtdıqlarını bildirib: “Otuz il ərzində işğal altında qalan əzəli torpaqlarımız Müzəffər Ali Baş Komandanımızın və qəhrəman Ordumuzun sayəsində cəmi 44 gün ərzində düşməndən azad edildi. Bu gün Laçın torpağına qədəm qoyduğumuz üçün sevincimizin həddi-hüdudu yoxdur. Bizim üçün bundan daha gözəl, sevincli gün ola bilməz. Vaxtilə laçınlı Sultan bəy Zabux dərəsində ermənilərin qarşısını kəsib onların layiqli cavabını verib. Vətən müharibəsində isə Azərbaycan Ordusu düşməne heç vaxt unutmayaçağı dərs verdi. Bu anı bizə yaşatdığı üçün Azərbaycan Prezidentinə və Ordumuza dərin minnətdarlığımızı bildiririk. Doğma torpaqlarımızın azad edilməsi uğrunda canından keçən şəhidlərimizə Allahdan rəhmət, qazilərimize şəfa diləyirəm”.

Ermənistanın hüquqi müstəvidə də məğlub olduğunu qeyd edən sakin bildirib: “Bu qərarla biz Ermənistan dövlətinə hüquqi müstəvidə də qalib gəldik. Məhkəmənin bizim xeyrimizə qərar qəbul etməsinə baxmayaraq, Ermənistan həmin qərarın icrası istiqamətində bu günə qədər heç bir addım atmayıb. Buna görə də iddialarımız tam təmin olunana qədər mübarizəmizi davam etdirəcəyik”.

Avropa Məhkəməsinin qərarına əsasən, Ermənistanın azərbaycanlı məcburi köçkünlər qarşısında cavabdeh tərəf kimi tanındığını ifadə edən laçınlı məcburi köçkün Fəxrəddin Paşayev deyib: “İşdə zərərçəkmiş kimi tanınan hər bir ailəyə məhkəmənin qərarı ilə Ermənistan tərəfindən rəmzi olaraq 5 min avro məbləğində təzminat ödənilməsi əksini tapıb. Lakin Ermənistan müxtəlif bəhanələrlə bu tələbi yerinə yetirməkdən boyun qaçırır. Buna görə də məhkəmə təzminatın ödənilməsinə dair ikinci dəfə qərar qəbul edib. Təəssüf ki, Ermənistan hələ də həmin təzminatı ödəməyib. Biz döyüş meydanında qələbə qazanıb torpaqlarımızı azad etdiyimiz kimi, bu təzminatı da Ermənistanla ödətdirəcəyik. Çünki “qisas qiyamətə qalmaz” deyiblər. Bu məsələdə güzəştə getməyəcəyik”.

Vətən müharibəsində qələbədən sonra azad edilmiş torpaqlara qalib xalqın nümayəndələri kimi qayıtdıqlarını vurğulayan F.Paşayev bildirib: “Hər günün öz hökmü var. Bəlkə də bir il əvvəl bu torpaqlara qədəm qoysaydıq, bizə ağır təsir edərdi, çox kövrələrdik. Ancaq bu gün doğma Laçın torpağına qalib dövlətin qalib vətəndaşları kimi məğrur, başı dik qayıtmışıq. Ən önəmlisi budur ki, biz hüquqi müstəvidə də, hərbi meydanında da qalib gələn dövlətin vətəndaşları kimi Laçına gəlmişik. Allah şəhidlərimizə rəhmət eləsin, qazilərimize şəfa versin. Allah Müzəffər Ali Baş Komandanımızı qorusun”.



Vətən müharibəsi qaziləri üçün Ali Məhkəmədə infotur keçirilib.

Avqustun 6-da Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinin və Vətən Müharibəsi Əlillərinə Kömək İctimai Birliyinin birgə təşkilatçılığı ilə qazilərin hüquqi maarifləndirilməsi məqsədilə Ali Məhkəmədə infotur keçirilib.

İnfoturda çıxış edənlər Prezident İlham Əliyevin və Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevanın şəhid ailələri və qazilərə, müharibə iştirakçılarına diqqət və qayğı yönündə həyata keçirdikləri uğurlu fəaliyyətdən, hüquqi maarifləndirmənin əhəmiyyətindən danışdılar.

Ali Məhkəmənin Vətəndaşların qəbulu və müraciətləri ilə iş şöbəsinin müdiri Şahin Qəhrəmanov qazilərin hüquqi məsələlərlə bağlı suallarını cavablandıraraq, onları Ali Məhkəmənin binası ilə tanış edib.

İnfoturla bağlı Vətən Müharibəsi Əlillərinə Kömək İctimai Birliyinin Hüquqi Məsələlər üzrə sədr müavini Məcid Məmmədov mətbuata açıqlamasında qeyd edib ki, 44 günlük Vətən müharibəsi dövründə sağlamlığını itirmiş qazilərin hüquqi maarifləndirilməsini vacib hesab edərək Ali Məhkəmə rəhbərliyi ilə birlikdə 30 qazinin hüquqi dinləməsi həyata keçirilib: "Ümumilikdə həftə ərzində şəhid ailələri, qazilər və Vətən müharibəsi iştirakçılarının ictimai birliyə təxminən 10-15 müraciəti daxil olur. Müraciətlər əsasən əlillik dərəcəsi, medalların təhvil alınması və qazilərin müəyyən cərrahi əməliyyatları və ya müalicəsi ilə əlaqədar olur". İnfoturun təşkil edilməsində məqsəd qaziləri hüquqi cəhətdən məlumatlandırmaq və bu sahədə ictimai töhfələr verməkdir.



Ali Məhkəmə sədrinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti Türkiyədə rəsmi səfərdə olmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayevin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti 2021-ci ilin 1-2 sentyabr tarixlərində Ankara şəhərində 2021-2022 məhkəmə ilinin və Ali Məhkəmənin yeni inzibati binasının açılışına həsr olunmuş təntənəli tədbirlərdə və “Kassasiya məhkəmələrində səmərəlilik” mövzusunda keçiriləcək beynəlxalq simpoziumda iştirak etmək üçün Türkiyədə rəsmi səfərdə olmuşdur.

Türkiyədə məhkəmə ili açılış mərasimləri 150 ildən çox köklü bir tarixə malik olan Ali Məhkəmənin ev sahibliyi ilə ənənəvi olaraq hər il keçirilir. Bu il sentyabrın 1-də keçirilən mərasim Səlcuqlu və Osmanlı memarlığının xarakterik xüsusiyyətlərini daşıyan 422.000 kvadratmetr qapalı sahəyə malik Ali Məhkəmənin yeni binasının açılışı ilə də yaddaşlarda qalacaq. Simpozium iştirakçıları Ali Məhkəmənin yeni binasını görmüş, burada yaradılan şəraitlə tanış olmuşlar.

Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın məhkəmə ilinin açılışında çıxış etməsi mərasimə xüsusi bir övqat bəxş etmişdir. Türkiyə Respublikasının Prezidenti qədim türk memarlığının möhtəşəm üslubunda inşa edilən Yargıtayın yeni xidmət binasının istifadəyə verilməsi münasibətilə məhkəmə mənsublarını təbrik etmiş, tarixi köklərə malik olan qədim türk məhkəmə-hüquq ənənələrindən söhbət açmışdır. Prezident mötəbər Ədalət sarayında insan hüquq və azadlıqlarının təmin olunacağına, türk xalqının ədalət mühakiməsi sahəsində tarixi ənənələrinin müasir tələblərə uyğun yüksək səviyyədə tətbiq ediləcəyinə əminliyini ifadə etmişdir.

Həmin gün beynəlxalq simpoziumun Azərbaycandan olan nümayəndə heyəti Ankara şəhərində ulu öndər Heydər Əliyevin adını daşıyan parkda olmuş, ümummilliyet lider Heydər Əliyevinin xatirəsinə ehtiramlarını bildirərək abidənin önünə əklil qoymuşlar.

Sentyabrın 2-də açılış mərasimləri çərçivəsində “Kassasiya məhkəmələrində səmərəlilik” mövzusunda beynəlxalq simpozium keçirilmişdir.

Beynəlxalq simpoziumda kassasiya məhkəmələri üçün məhkəmə mükəmməlliyi çərçivəsinin yaradılması, bu istiqamətdə atılacaq addımlar, prosesin ilkin mərhələsinin xüsusiyyətləri, bilik və təcrübənin rolu geniş müzakirə olunmuş, təkliflər verilmişdir.

Beynəlxalq simpoziumda Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayev çıxış etmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri demişdir: “Azərbaycan xalqının ulu öndəri Heydər Əliyevin “bir millət, iki dövlət” prinsipi əsasında qurulmuş, qarşılıqlı inam, etimad və dəstəyə əsaslanan dövlətlərarası münasibətlərimiz bu gün hər iki ölkənin prezidentləri cənab İlham Əliyevin və cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanın liderlikləri altında müttəfiqliyin və strateji tərəfdaşlığın ən yüksək səviyyəsinə yüksəlmişdir. Azərbaycan xalqı keçən il Qarabağın işğaldan azad edilməsi uğrunda apardığımız mübarizəsinə Türkiyə Cümhurbaşkanı başda olmaqla bütün qardaş Türkiyə xalqının verdiyi əvəzsiz dəstəyi daim xatırlayır. Bu gün Azərbaycanda işğaldan azad olunmuş torpaqların sürətli bərpası prosesi gedir və bu zaman yenə də Türkiyə yanımızdadır. Əminəm ki, Azərbaycan-Türkiyə dostluğu və qardaşlığı bundan sonra da ölkələrimizin inkişafına, xalqlarımızın rifahına töhfələr verəcək, ümumiyyətlə, bütün bölgəyə sülh və firavanlıq gətirəcəkdir”.

Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycanda kassasiya məhkəməsinin statusu, səlahiyyətləri və təcrübəsi barədə simpozium iştirakçılarına məlumat verərək bildirmişdir ki, Azərbaycanda Ali Məhkəmə həm ayrı-ayrı işlər üzrə ədalət mühakiməsini həyata keçirir, həm də məhkəmələrin təcrübəsinə aid məsələlər üzrə izahlar verir. Azərbaycanda kassasiya məhkəməsi qanunvericilik təşəbbüsü hüququna da malikdir.

Ali Məhkəmənin sədri qeyd etmişdir ki, son zamanlar ölkəmizdə məhkəmə-hüquq sistemində köklü islahatlar həyata keçirilir. Kassasiya məhkəməsinin fəaliyyəti ilə bağlı bir sıra məsələləri də əhatə edən həmin islahatları biz ölkəmizdə ədalət mühakiməsinin inkişafında keyfiyyətə yeni mərhələ kimi qəbul edirik. Yeni islahatlara əsasən bu ilin oktyabr ayından etibarən ölkəmizdə kassasiya məhkəməsi işlərə müstəsna hallar istisna olmaqla ancaq yazılı icraat qaydasında baxacaqdır. Bu qaydanın tətbiqi ilə artıq formallığa çevrilmiş şifahi məhkəmə iclaslarının keçirilməsinə ehtiyac olmayacaq, Ali Məhkəmə özünün işini daha səmərəli qurmaq və hüquq məhkəməsi kimi daha keyfiyyətli fəaliyyət göstərmək imkanı əldə edəcəkdir.

Ali Məhkəmənin sədri ölkəmizdə kassasiya məhkəməsinin daha səmərəli fəaliyyət göstərməsi, mükəmməlliyə çatmasının reallaşdırılması üçün bir sıra vəzifələrin həyata keçirilməsindən söz açmışdır. Bu vəzifələr sırasında məhkəmə təcrübəsini yaratmaq və onun vahidliyini təmin etmək, qanunvericilik təşəbbüsü hüququndan istifadə etməklə norma yaratma fəaliyyətində iştirak etmək, məhkəmənin və hakimlərin müstəqilliyinin təmin edilməsinə yönəlmiş əməli işlər görmək, ədalət mühakiməsinin keyfiyyətini artırmaq üçün məhkəmə sisteminin səmərəli idarəçiliyinə nail olmaq, hüquq və ədalət mühakiməsi ilə bağlı məsələlərdə davamlı təlim və tədris təşkil etmək, ədalət mühakiməsinin nüfuzunun artırılması üçün ictimaiyyətlə səmərəli əməkdaşlıq prioritet istiqamətlərdir.

Ali Məhkəmənin sədri xüsusi vurğulamışdır ki, son zamanlar aparılmış islahatlara nəticəsində ölkəmizdə elektron məhkəmə informasiya sistemindən istifadə imkanları daha da genişləndirilmişdir. Məhkəmələrin fəaliyyətində şəffaflığın artırılması istiqamətində qanunvericiliyə edilmiş dəyişikliklər bütün instansiya məhkəmələrində işlərin audio-video yazısının aparılmasını, baxılan işlər üzrə nəticələrin qəbul edildiyi gün elektron məhkəmə informasiya sistemində daxil edilməsini, habelə qəbul edilmiş bütün qərarların dərc edilməsini tələb edir. Ədalət mühakiməsinin keyfiyyətinin yüksəldilməsi istiqamətində aparılan islahatlar bitməyən bir proses olmaqla, bizlərdən daim müasir dövrün çağırışlarına hazır olmağı tələb edir.

Beynəlxalq simpoziumda çıxış edənlər hüquq baxımından məhkəmə fəaliyyətinin səmərəliliyinin hüquqi çərçivəsi, qarşılaşdırılmalı hüquqda məhkəmə mükəmməlliyəti çərçivəsi, ədalətin təmin edilməsində Ali Məhkəmənin rolu və digər məsələlər ətrafında qənaətlərini bölüşmüşlər.

Ali Məhkəmənin sədri səfər çərçivəsində ikili görüşmələr keçirərək qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparmışdır.



Ali Məhkəmənin hakimi təqaüdə yola salınıb.

2021-ci il sentyabrın 14-də Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimi Gündüz Quliyevin təqaüdə yola salınması münasibətilə tədbir keçirilib.

Tədbiri giriş sözü ilə açan Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev qeyd edib ki, təqaüdə yola salınan hakim Gündüz Quliyev 2000-ci ildən məhkəmə sistemində hakim kimi fəaliyyət göstərib. O, 2013-cü ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin təqdimatı ilə Ali Məhkəmənin hakimi təyin olunub.

Gündüz Quliyev şərəfli ömür yolu keçib, hakim adını həmişə uca tutub.

Ali Məhkəmənin sədri bildirib ki, hakim müstəqil və ədalətli olmalıdır, şəffaf fəaliyyət göstərməlidir. Elə fəaliyyət göstərməlidir ki, cəmiyyətin məhkəmələrə olan inamı daim artsın.

Tədbirdə çıxış edənlər təqaüdə yola salınan hakim Gündüz Quliyevə uzun müddət ədalət mühakiməsini yüksək səviyyədə həyata keçirdiyinə görə təşəkkür edərək, ona mənalı istirahət arzulayıblar.

Təqaüdə yola salınan hakim Gündüz Quliyev hakim adını iyirmi ildən artıq qürurla daşdığına, qanunun aliliyinin təmin olunmasında iştirakına görə özünü rahat və xoşbəxt hiss etdiyini ifadə edib. Ali Məhkəmədə işlədiyi dövrün onun həyatında xüsusi bir səhifə olduğunu vurğulayan Gündüz Quliyev burada yaradılan səmimi və işgüzar şəraitə, ona göstərilən diqqət və qayğıya görə dövlətə, Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə və Ali Məhkəmənin rəhbərliyinə təşəkkür edib.



Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin qərarlarında müxtəlif meyarlar əsasında effektiv axtarışın aparılmasını təmin edən yeni informasiya-axtarış sistemi yaradılmışdır.

Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsində ədalət mühakiməsinin keyfiyyətinin artırılması ilə bağlı məhkəmələrdə hüquqi məsələlərin həllinə yanaşmanın sabitliyini təmin etmək məqsədilə vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması üçün tədbirlərin görülməsi davam etdirilir.

Bu sahədə görülmüş işlərin davamı olaraq qabaqcıl beynəlxalq təcrübə öyrənilməklə Ali Məhkəmənin Elektron məhkəmə məsələləri və İnformasiya texnologiyaları şöbəsinin və Aparatın digər struktur bölmələrinin əməkdaşları tərəfindən müxtəlif meyarlar əsasında məhkəmə qərarlarında effektiv axtarışın aparılmasını təmin edən yeni informasiya-axtarış sistemi yaradılmışdır. Qeyd edilən sistemə Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinin internet saytının ana səhifəsindən və “Elektron xidmətlər” bölməsindən keçid etmək mümkündür (<https://sc.supremecourt.gov.az/decision/>).

İstifadəçilər informasiya-axtarış sistemində axtarışın həyata keçirilməsi və lazım olan məlumatın daha səmərəli yolla əldə etməsi üçün müvafiq funksionallıqlardan, eyni zamanda mətn üzrə axtarış funksiyasından istifadə edə bilirlər.

Yeni yaradılmış informasiya-axtarış sistemi Ali Məhkəmənin Plenumda və kollegiyalarında baxılan işlər üzrə konkret mübahisə predmetinə aid söz və söz birləşmələrindən istifadə etməklə, eyni zamanda müxtəlif meyarlar seçməklə mübahisəli hüquqi məsələlərə dair Ali Məhkəmənin hüquqi mövqeyini asan şəkildə istifadəçilər tərəfindən öyrənməyə imkan verəcəkdir. Bununla da, aşağı instansiya məhkəmələri və geniş ictimaiyyət müxtəlif hüquqi məsələlərə dair Ali Məhkəmənin qərarlarındakı hüquqi yanaşmalara asan çıxış imkanı əldə edəcəklər. Bu isə son nəticədə vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşmasına əhəmiyyətli dərəcədə təsir edəcək, eləcə də ədalət mühakiməsinin proqnozlaşdırıla bilən olmasına ciddi töhfə verəcəkdir.



Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinə, “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa edilən əlavə və dəyişikliklər və “Mediasiya haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqi ilə bağlı onlayn təlimlər keçirilmişdir

“Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosesual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 9 iyul 2021-ci il tarixli Qanunun, eyni tarixli “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə” Qanunun və “Mediasiya haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqi ilə bağlı təlimlərin keçirilməsi üçün Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi tərəfindən tədris qrupu yaradılmışdır. Tədris qrupu Ali Məhkəmənin Mülki kollegiyasının sədri Sənan Hacıyev, Ali Məhkəmənin Kommersiya kollegiyasının sədri Kəmalə Abiyeva, Ali Məhkəmənin İnzibati kollegiyasının sədri Xəqani Məmmədov, Ali Məhkəmənin Mülki kollegiyasının hakimləri Abiddin Hüseynov və İsmayıl Xəlilov, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Kommersiya kollegiyasının sədri Rəqib Qurbanov və Bakı şəhəri Binəqədi Rayon Məhkəməsinin hakimi Fuad Abdiyevdən ibarət tərkibdə yaradılmışdır.

Tədris proqramı üzrə 2021-ci ilin 20-24 sentyabr tarixlərində Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin və onun yurisdiksiyasına daxil olan məhkəmələrin mülki və kommersiya mübahisələri üzrə işlərə baxan hakimlərinə, 27 sentyabr - 1 oktyabr tarixlərində Sumqayıt və Gəncə apellyasiya məhkəmələrinin və onların yurisdiksiyasına daxil olan məhkəmələrin mülki və kommersiya mübahisələri üzrə işlərə baxan hakimlərinə, 4-8 oktyabr tarixlərində Şirvan, Şəki apellyasiya məhkəmələrinin, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin və onların yurisdiksiyasına daxil olan məhkəmələrin mülki və kommersiya mübahisələri üzrə işlərə baxan hakimlərinə qanunvericiliyə edilən dəyişikliklər ilə bağlı onlayn təlimlər keçirilmişdir. Təlimlər hər bir məhkəmə yurisdiksiyaları üzrə gündə 3 saat olmaqla 15 saat ərzində tədris edilmişdir.

Eyni zamanda, Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Akademiyasında tədrisi davam edən hakimliyə namizədlər də onlayn keçirilən həmin təlimlərdə iştirak etmişlər.

Bundan başqa, 11 oktyabr 2021-ci il tarixdən Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasının birgə iştirakı ilə Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinə edilən əlavə və dəyişikliklər ilə bağlı vəkillər üçün onlayn təlimlərin keçirilməsinə başlanılmışdır.



Ali Məhkəmənin və Ədliyyə Nazirliyinin birgə məlumatı.

Ölkəmizdə həyata keçirilən məhkəmə-hüquq islahatları çərçivəsində ədalət mühakiməsinin keyfiyyətinin və səmərəliliyinin artırılması üzrə ardıcıl tədbirlər görülür, o cümlədən beynəlxalq təcrübə nəzərə alınaraq dövlət rüsumu ilə bağlı qanunvericiliyə dəyişikliklər edilib.

Həmin dəyişikliklərə əsasən dövlət rüsumu tutulmalı olan hərəkətlər sistemləşdirilib və dövlət rüsumunun dərəcələri diferensial qaydada müəyyən olunub.

2021-ci ilin oktyabrın 1-dən qüvvəyə minən qanunvericilikdəki yeniliklərlə bağlı məhkəmələrdə bu işə məsul şəxslər ayrılıb, könüllülər cəlb olunub və həmin şəxslərlə təlim tədbirləri keçirilib.

Həmçinin əhalinin məlumatlandırılması üçün maarifləndirmə və təbliğat işi aparılıb, məhkəmələrdə dövlət rüsumlarının hesablanması dair xüsusi informasiya stendləri quraşdırılıb, məsələ ilə bağlı məhkəmələrin vahid internet portalında və Ədliyyə Nazirliyinin saytında ayrıca bölmələr yaradılıb.

Vətəndaş məmnunluğunun təmin edilməsi, habelə təcrübədə rahat və asan istifadə olunması məqsədilə rüsumların dəqiq və avtomatik hesablanması imkan verən onlayn kalkulyator, eləcə də xüsusi metodiki vəsait hazırlanaraq məhkəmələrin vahid portalında (courts.gov.az), Ali Məhkəmənin (supremecourt.gov.az) və Ədliyyə Nazirliyinin (justice.gov.az) internet saytlarında yerləşdirilib.

